

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1944.

Första kammaren.

Nr 12.

Tisdagen den 28 mars.

Kammaren sammanträdde kl. 2 eftermiddagen.

Herr talmannen yttrade: Hastigt och oväntat har budskapet nått oss att ledamoten av denna kammare, landshövdingen Arthur Engberg avlidit. Han bevistade i år sin 31:sta riksdag, och vad ålder och vitalitet beträffar borde han mänskligt att döma haft lång arbetstid kvar. Men sjukdom stöter till och bryter ibland även de kraftigaste naturer. Vi mistade genom detta dödsfall en högt begåvad, kunnig och mångintresserad kamrat, som genom sin öppna godmodighet och hjärtlighet tillvunnit sig vår vänskap och sympati.

Vi tacka honom nu för de insatser han vid en mångfald olika tillfällen bidragit med till lösande av arbetsuppgifter, som här förelegat, och lysa frid över hans minne.

Detta anförande åhördes av kammarens ledamöter stående.

Herr statsrådet och chefen för socialdepartementet **Möller**, som tillkännagivit, att han hade för avsikt att vid detta sammanträde besvara herr Sundviks interpellation om beredande av billigare vård åt astmasjuka, erhöll ordet och anförde: Herr talman! Herr Sundvik har med kammarens tillstånd interpellat mig, huruvida jag vore beredd att företaga en utredning om, huru de astmasjuka skola kunna beredas erforderlig vård till kostnader, som stå i nivå med vad som förekommer för vården av andra sjukdomar.

Om beredande av billigare vård åt astmasjuka.

I anledning härav vill jag till en början erinra om att frågan om beredande av ökade vårdmöjligheter åt de astmasjuka — vilka för närvarande i viss utsträckning vårdas å lasarettens medicinska avdelningar och pensionsstyrelsens kuranstalter — tidigare varit uppe till behandling av *statens sjukvårdskommitté*, som i sitt år 1934 avgivna betänkande angående kroppssjukvården i riket (SOU 1934:22) uttalade sig för inrättande av central försöksanstalt på området. Kommittén tänkte sig närmast, att denna skulle förläggas till karolinska sjukhuset och stå öppen för vårdbehövande från hela riket.

År 1942 bragtes spørsmålet inför riksdagens prövning genom en av herr Fredrik Ström väckt motion (I: 130). Däri hemställdes, att riksdagen måtte besluta i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om vidtagande skyndsammast möjligt av åtgärder för upprättande av en klinik för astma och andra allergiska sjukdomar i huvudsaklig enlighet med vissa i motionen skisserade riktlinjer. I motionen förordades, att förhandlingar skulle upptagas med Stockholms stad angående inrättande av en provisorisk klinik vid Sabbatsbergs sjukhus, vilken skulle stå öppen för patienter från hela landet mot en enhetlig patientavgift.

På föranstaltande av statsutskottet, till vilket motionen remitterades, inhämtades utlåtanden över motionen av riksförsäkringsanstalten, pensionsstyrelsen, medicinalstyrelsen och statens institut för folkhälsan. Vid remissvaren voro fogade yttranden jämväl av pensionsstyrelsens överläkare samt läkarna vid pensionsstyrelsens kuranstalter i Åre och Traunås ävensom av medlemmen av medicinalstyrelsens vetenskapliga råd, professor Nanna Svartz.

Om beredande av billigare vård åt astmasjuka. (Forts.)

Riksförsäkringsanstalten framhöll bland annat, att närmare kunskap om de allergiska sjukdomarna vore erforderlig för att vissa av dem skulle kunna inordnas under yrkessjukdomsförsäkringslagen.

Pensionsstyrelsen, som därvid stödde sig på förenämnda yttranden av pensionsstyrelsens läkare, betonade, att osäkerhet alltså rådde, rörande vilka vägar man borde beträda vid bekämpande av astmasjukdomen. Det vore enligt pensionsstyrelsen önskvärt att få till stånd en anstalt för de allergiska sjukdomarnas utforskande och behandling. Pensionsstyrelsen ansåge likväl icke att behovet därav vore så trängande, att man under rådande utomordentliga förhållanden borde vidtaga åtgärder för att tillgodose detsamma.

Medicinalstyrelsen återopade vad medlemmen av dess vetenskapliga råd, professorn Nanna Svartz i sitt yttrande anfört. Däri framhölls, att tillräckliga skäl saknades att avskilja de allergiska fallen för vård på specialkliniker samt att ett sådant avskiljande med hänsyn till sjukdomarnas egen natur skulle innebära vissa risker. Däremot syntes den form av specialisering vara förmånlig, som för närvarande ägde rum vid Sabbatsbergs sjukhus, där på en avdelning för invärtes medicin en relativt stor procent av klientelet utgjordes av patienter med allergiska sjukdomstillstånd. Svårigheter förefunnos emellertid att på denna avdelning bereda plats för patienter utom Stockholm, i det att dessa måste till Stockholms stads sjukhus betala en dagavgift, som vore betydligt högre än den som erlades av Stockholms patienter. Åtgärder borde därför övervägas i syfte att ekonomiskt underlätta intagning på denna avdelning av patienter från andra delar av landet.

Medicinalstyrelsen tillade för egen del, att man därvid kunde tänka sig antingen att statsbidrag beviljades med visst belopp per dag för de å avdelningens allmänna rum intagna patienterna eller ock att staten helt eller delvis bekostade medellösa eller mindre bemedlade patienters resor från hemorten till anstalten och åter. En kombination av båda dessa statsbidragsformer skulle också kunna tänkas. Styrelsen ansåge det dock ej erforderligt att avgiva närmare förslag till denna frågas lösning förrän riksdagen tagit principiell ställning till motionen.

Statens institut för folkhälsan ansåg förbättrade vårdmöjligheter för astmasjuka vara i hög grad påkallade. Institutet tillstyrkte därför utredning om inrättande av en centralanstalt för ändamålet, vilken enligt institutets mening borde förläggas till karolinska sjukhuset. Med hänsyn till astmasjukdomens utbredning och natur borde härutöver vidtagas särskilda vårdanordningar på de olika centralasarett.

Statsutskottet uttalade, att utskottet vore övertygat om att förebyggandet och bekämpandet av här ifrågakvarande sjukdom vore av ej ringa betydelse för samhället. Utvidgade möjligheter för vård och forskning vore enligt utskottets mening synnerligen önskvärda. I dåvarande statsfinansiella läge vore utskottet emellertid icke berett att på grundval av den föreliggande utredningen tillstyrka den i motionen föreslagna framställningen. Det av medicinalstyrelsen ifrågasatta statsbidraget för att underlätta vården å Sabbatsbergs sjukhus för patienter från andra delar av riket än Stockholms stad syntes enligt utskottets mening önskvärt. Med hänsyn till vad medicinalstyrelsen anfört förutsatte utskottet, att styrelsen toge frågan under närmare övervägande och avgäve förslag i ämnet utan framställning från riksdagens sida.

Under återopande härav hemställde utskottet, att motionen icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda, vilket också blev riksdagens beslut.

Av den lämnade redogörelsen framgår, att delade meningar råda hos sakkunskapen rörande sättet för astmavårdens tillgodoseende. Detta sammanhänger främst med att forskningen på området ännu befinner sig på ett rela-

Om beredande av billigare vård åt astmasjuka. (Forts.)

tivt förberedande stadium. En betydande svårighet vid astmasjukdomens bekämpande ligger dock däri, att hittills tillämpade behandlingsmetoder, för vinnande av mera bestående resultat, i regel förutsätta särskilda åtgärder beträffande den sjukas omgivning, såsom sanering av vederbörandes bostadsförhållanden, omläggning av yrkesverksamheten m. m. Det är under sådana förhållanden givetvis angeläget att forskningen på området fortsattes med all kraft och, i den mån så är möjligt, underlättas genom åtgärder från det allmännas sida. Som ett led i dessa strävanden och för att samtidigt i viss utsträckning tillgodose behovet av specialvård för de astmasjuka har ifrågasatts inrättande av en specialklinik för ändamålet, förlagd antingen till karolinska sjukhuset eller ock provisoriskt till något av Stockholms stads sjukhus. Uppslaget har dock hittills icke tagit fastare form. Av mig inhämtade upplysningar rörande möjligheterna att inrätta en dylik klinik vid karolinska sjukhuset visa, att med hänsyn till andra mera trängande behov en lösning av frågan efter denna linje icke torde kunna vinnas inom den närmaste framtiden. Huruvida den andra vägen, inrättande av en astmaklinik vid något av Stockholms stads sjukhus, är mera framkomlig, kan jag för närvarande icke bedöma. En undersökning härom synes mig dock böra företagas. I samband därmed torde frågan om bidrag från statens sida till underlättande av vård å en dylik klinik för patienter från andra delar av landet än Stockholm böra tagas under övervägande. Den här ifrågasatta undersökningen rörande möjligheterna att åstadkomma en provisorisk lösning torde utan större tidsutdräkt kunna verkställas av medicinalstyrelsen. Frågan om astmavårdens tillgodoseende i övrigt torde med hänsyn till de olika meningarna i ämnet böra bli föremål för ytterligare undersökningar, innan mera omfattande åtgärder kunna vidtagas. Jag anser mig härvid böra betona, att huru angelägen denna vårdfråga i och för sig än må vara, densamma dock med hänsyn till astmasjukdomens förhållandevis ringa utbredning framstår som mindre betydande än många andra sjukvårdsproblem, som för närvarande äro aktuella och tränga till en snar lösning. t. ex. organiserandet av reumatikervården, vården av de sockersjuka, tuberkuloseftervården och eftervården i allmänhet ävensom utbyggandet av den öppna vården och därmed sammanhängande spörsmål. Dessa och andra frågor inom hälso- och sjukvården äro för närvarande föremål för utredningar. Innan resultaten av åtminstone de viktigaste av dessa undersökningar föreligga, anser jag mig knappast kunna förorda, att astmasjukvården blir föremål för annan åtgärd än nyss nämnda, att medicinalstyrelsen undersöker, huruvida överenskommelse kan träffas med Stockholms stad om mottagande av astmapatienter för specialvård vid något dess sjukhus och om lämpliga statsbidrag för nedbringande av sjukvårdskostnaderna för vårdbehövande, vilka icke äro hemmahörande i Stockholm.

Herr Sundvik: Herr talman! Jag ber att till herr statsrådet få framföra mitt tack för den utförliga redogörelse för frågans läge, som här lämnats.

Att trängande behov föreligger av bättre vårdmöjligheter på detta område bestyrkes av alla hörda myndigheter. Detsamma är förhållandet med de uttalanden som gjorts i pressen. Till mig personligen ha sedan interpellationen framställdes många svårt astmasjuka genom brev och på annat sätt redogjort för sina svårigheter beträffande vården liksom även för svårigheten att bära kostnaderna för densamma.

Av förhållandena framgår att effektiv vård ej kan lämnas svårt astmasjuka vid de vanliga sjukhusen. Herr statsrådet framhåller att vårdbehovet är ännu större när det gäller vissa andra sjukdomar, och han nämnde särskilt reumatikervården. På detta område finns det dock specialavdelningar på en hel del

Om beredande av billigare vård åt astmasjuka. (Forts.)

platser, och dessutom torde de olika landstingen ha för avsikt att så snart förhållandena beträffande tillgången på byggnadsmateriel förbättrats iordningställa särskilda reumatikeravdelningar vid länslasarett. Vad beträffar de astmasjuka saknas dock helt vårdmöjligheter för svårare fall. Det tycks alltså vara det stora antalet vårdplatser för reumatikervårdens ordnande, som är det mest framträdande problemet på detta område. Bland de astmasjuka synes det dess bättre ej vara så stort antal, som behöver specialvård. På grund härav böra ju också möjligheterna att ordna denna vård vara lättare. Det uppslag som framkommit att inrätta en astmaklinik vid något av Stockholms stads sjukhus förefaller i nuvarande läge genomförbart, varför jag skulle vilja rikta en vädjan till statsrådet att fullfölja undersökningen härom.

Beträffande statsbidrag för vården av utomlänspatienter — under förutsättning att ett arrangemang i samarbete med Stockholms stad skulle komma till stånd, vilken fråga även statsrådet berört i sitt svar — vill jag erinra om att ett allt större antal av landets invånare ansluter sig till de erkända sjukvårdskassorna, som enligt förordningen äro skyldiga att ersätta specialvård på ett utomlänssjukhus med samma belopp som det som erlägges, om medlemmen är intagen på hemortens lasarett. En del sjukvårdskassor betala med tillsynsmyndighetens medgivande hela kostnaden på av samhället anordnat specialsjukhus, liksom även reskostnaden till sjukhuset. Då samhället ej har ordnat specialsjukhus för astmasjuka kunna alltså icke medlemmar, som lida av denna sjukdom, utnyttja försäkringsskyddet i hela dess utsträckning. En brist föreligger här, som snarast bör avhjälpas.

Herr Ström: Herr talman! Jag måste tillstå att jag blev ganska besviken över att inte herr statsrådet på herr Sundviks interpellation kunde lämna ett mer positivt svar. Det gäller här en gammal fråga och en mycket trängande fråga. De som lida av allergiska sjukdomar äro många fler än man i allmänhet tror. Det är en verkligt stor samhällsuppgift att här snabbt skrida till en effektiv åtgärd.

När det nu säges att staten icke själv kan åstadkomma någonting, synes mig detta vara ett fattigdomsbevis i allra högsta grad. Här ha vi råd att för fem miljoner kronor bygga ett annex till kanslihuset, som inte alls är behöfligt eller nödvändigt och som medför oändliga nationella skador, men vi ha inte råd att på det väldiga Norrbackaområdet bygga ett sjukhus för en grupp sjuka människor i landet, som äro i ett oerhört svårt läge. Det är orimligt att riksdagen handlar på ett sådant sätt att den ger företräde åt den rena lyxen — med avsikt använder jag här ordet *lyx* — när det gäller ämbetslokaler och ämbetsbyggnader, framför sjukhusbyggnader av den allra viktigaste natur för folket.

Jag är också mycket tveksam, herr talman, om det kan vara klokt att sammankoppla denna fråga med Stockholms stads sjukvård. Alla erfarenheter hittills ge vid handen, att så snart Stockholms stad och staten börja kooperera på någon punkt, drar det ut i det oändliga innan man kommer till något resultat. Den ena vill inte ge efter för den andra, och det halas och dras. Vi ha ett exempel i den sedan många år dryftade och ännu olösta frågan om polikliniken för hudsjukdomar på Sankt Görans sjukhus, och det finns andra liknande fall. Skall nu den här föreliggande frågan sammankopplas med Stockholms stads eventuella åtgärder för Stockholms del, leder det endast till att såväl landsortens som Stockholms stads astmasjuka bli försummade, och det hela kommer inte att medföra den lyckliga lösning som man borde kunna hoppas på, ej minst på grund av statens byråkratiska långsamhet. Jag skulle faktiskt vilja avråda från utvägen att söka lösa denna fråga genom långva-

Om beredande av billigare vård åt astmasjuka. (Forts.)

riga utredningar och förhandlingar mellan staden och staten. I stället vill jag hemställa till regeringen att ånyo taga upp frågan om en tillbyggnad till karolinska sjukhuset, så att där snarast kan inredas en klinik för astmasjuka.

Herr Linderot: Herr talman! Jag har tidigare någon gång tagit till orda då en fråga rörande de allergiska sjukdomarna behandlats i denna kammare, och jag vill inte heller låta detta tillfälle gå mig ur händerna utan att framföra ett par synpunkter.

Först ber jag att få uttala min tillfredsställelse över att herr statsrådet och likaså herr Sundvik ha eliminerat det synnerligen otrevliga personliga moment, som särskilt till en början i pressen blandades in i frågan om hur de astmatiskt sjuka skulle kunna få en billigare och bättre behandling här i landet. Det är klart att jag inte på något sätt vill bidra till att återinföra detta personliga moment — för interpellantens egen del skulle det säkerligen inte vara så odelat angenämt, om det här i debatten finge spela någon roll.

Men om jag uttalar min tillfredsställelse med detta, så ber jag å andra sidan att i likhet med herr Ström få uttala att jag är djupt otillfredsställd med det sätt, på vilket statsmakterna genom statsrådet Möller här ha yttrat sig i frågan. Det är verkligen inte, det får statsrådet Möller ursäkta att jag säger, på någon punkt tillfredsställande. Jag vågar till och med gå så långt att jag påstår, att det inte är sakligt hållbart i vissa avsnitt. Det är här inte fråga om något angrepp mot statsrådet Möller i och för sig, ty var och en vet ju vad han har att stå i och bekymra sig om. Man kan inte begära att han skall vara sakkunnig också i fråga om behandlingen av alla möjliga sjukdomar — det övergår ju en människas förmåga att syssla med allt mellan himmel och jord. Här har väl statsrådet fått bygga på sakkunskapen, kanske medicinalstyrelsen. Och jag vill begagna tillfället att efterlysa vad medicinalstyrelsen i detta fall överhuvud taget har för mening. Det är faktiskt icke på det sättet, att frågan om de allergiska sjukdomarna skulle vara av en lägre angelägenhetsgrad än den rad av sjukdomar, som statsrådet Möller här uppräknade. De reumatiska sjukdomarna exempelvis betraktas ju såsom en folkplåga här i landet, och ett av de stora problemen på sjukvårdens område är att bringa tillräcklig bot och hjälp åt dem som lida av reumatiska sjukdomar. Det skapas också stora fonder just för reumatikervården i landet. Och nu säger statsrådet Möller, att frågan om de allergiska sjukdomarna får i vikt och betydelse ställas långt efter dessa reumatiska sjukdomar. Såvitt jag förstår stämmer inte detta. I pensionsstyrelsen hade man redan för tio år sedan uppmärksamheten riktad på det förhållandet, att antalet sjuka, som sökte sjukpension på grund av invaliditet genom allergiska sjukdomar, steg år från år, medan reumatikernas antal sjönk. Om jag inte är alldeles fel underrättad äro för närvarande de, som på grund av allergiska sjukdomar äro arbetsoförmögna och som ha drabbats av beklaglig invaliditet i annars arbetsföra åldrar, minst lika talrika, ja, troligen flera än de som ha kommit i samma situation på grund av reumatiska sjukdomar. Alltså ha de sakkunniga tyvärr misslett herr statsrådet när de uppgivit att vården av allergiska sjukdomar skulle vara en fråga av mindre betydelse än vården av andra sjuka.

Det är också märkligt att herr statsrådet förklarar, att de allergiska sjukdomarna känner man ännu så litet till; han anförde ett yttrande från pensionsstyrelsen om att osäkerhet ännu råder om bästa behandlingssättet och att delade meningar finnas inom sakkunskapen. Vad skulle ett sådant förhållande egentligen bjuda statsmakterna att göra? Såvitt jag förstår borde det uppfordra statsmakterna att ägna större uppmärksamhet åt forskningen på detta område, så att sakkunskapen kunde bli mera enig och mera skicklig i fråga

Om beredande av billigare vård åt astmasjuka. (Forts.)

om de allergiska sjukdomarnas bekämpande. Men statsmakterna ge till forskningen på detta område inte ett enda rött öre. Man behöver inte ta sådana exempel som herr Ström, som erinrade om att staten i stället tänker bygga högst dyrbara ämbetslokaler — man kan ta exempel från en massa andra områden, där statsmakterna redan ganska generöst använder pengar, medan den försummar att ge ett öre till forskningen på detta område.

Jag begärde, herr talman, egentligen ordet för att genom statsrådet Möller söka få vidarebefordrad en önskan att man, visst inte på något särskilt generöst sätt, men åtminstone i all blygsamhet ville göra en början att med statsmedel försöka få i gång en vederhäftig forskningsverksamhet rörande de astmatiska sjukdomarna. Nu överlåter man faktiskt detta åt det privata initiativet — det är enskilda läkare, som offra oerhört mycken tid och kraft och som säkerligen också få göra rent ekonomiska uppoffringar för att åstadkomma vetenskapliga resultat rörande dessa sjukdomar, vilka börja bli en folkfara. Statsmakterna ha varit ointresserade och de förklara sig genom statsrådet Möller här i dag återigen vara ointresserade av saken.

Varför skulle man ändå inte kunna göra någonting i samarbete med Stockholms stad? Jag är inte enig med herr Ström i det fallet. Ty gör man inte någonting tillsammans med Stockholms stad, så blir det troligen ingenting gjort. Jag skulle kunna tänka mig att man på Södersjukhuset inrättade en specialavdelning, som man möjligen också kunde utrusta så, att en viss forskning där kunde bedrivas. Det kunde i varje fall upprättas en specialavdelning, där tillfredsställande behandling kunde åstadkommas för de astmatiskt sjuka och där staten kunde bidra i varje särskilt fall med en viss summa för patienter från landsorten. Det finns redan liknande överenskommelser, som äro satta i verket, och jag tror att man utan någon procedur med ett helt avtal mellan staden och staten skulle kunna komma till rätta med problemet. Herr Ström har rätt i att skall man försöka få ett stort avtal till stånd, så vet man hur det går. Då sitta stockholmarna på den ena sidan av bordet och de s. k. representanterna för staten på den andra, och så grälar man om Stockholm och landsorten i det oändliga. Det hela resulterar ofta i ingenting. Men lyckligt vore, om man utan någon sådan grälprocedur helt enkelt kunde besluta, att en viss summa per patient från landsorten lämnades från statens sida för dem som vårdas på ett av Stockholms stad ägt och drivet sjukhus. Södersjukhuset har möjlighet att inrätta en specialavdelning för behandling av astmatiska sjukdomar — vissa grenar av behandlingen, exempelvis tjärinhalationer, åstadkomma ju en mycket otrevlig odör, och detta gör att man måste vidtaga vissa isoleringsåtgärder. De bästa specialisterna på detta område i landet finnas i Stockholm, och dessa kunde man knyta till en sådan specialavdelning. Då vore ett stort steg taget på vägen till ett bättre sakernas tillstånd än vad som nu är rådande.

Att jag så särskilt intresserar mig för denna sak beror därpå, som jag talade om när jag förra gången hade ordet i en liknande fråga, att jag tillhör klientelet. Jag vet alltså hur oerhört svårt det är att få specialvård för astmatiska sjukdomar, jag vet hur behövt det är och jag vet hur många tusentals arbetsdagar som gå förlorade för astmatiskt sjuka, som inte kunna få vård. Sjukvårdarna kunna berätta om det, pensionsstyrelsen likaså. Och jag tror att det endast är bristande tid, som har gjort att herr statsrådet och chefen för socialdepartementet lämnat denna fråga så relativt obeaktad som han gjort i detta interpellations svar.

Herr talman! Har jag med vad jag nu anfört kunnat göra aldrig så litet för att föra denna fråga bara ett tupp fjät framåt, så är jag helt tillfredsställd. Detta är ju en interpellationsdebatt och det är nu inte fråga om några

Om beredande av billigare vård åt astmasjuka. (Forts.)

yrkanden. Jag har här inte försökt att angripa någon enskild. Jag tror att hela situationen är ett resultat av att systemet inte fungerar riktigt bra. Medicinalstyrelsen tycks inte vara riktigt tiptop när det gäller denna fråga. Hur nu därmed än måste vara, så är det ju inte en sak som vi nu behöva klarlägga. Jag inskränker mig till att konstatera att förhållandena inte äro bra, och att statsmakterna för tämligen ringa kostnader kunde åstadkomma ett bättre tillstånd än det som nu är rådande.

Herr statsrådet **Möller**: Herr talman! Jag skall inte bli alltför långrandig, men det finns ett par saker som man väl i alla fall i detta sammanhang bör observera.

Enligt den ordning, som råder för sjukvården här i landet, är det ju närmast de kommunala myndigheterna — landstingen och städerna utanför landsting — som skola bereda möjligheter till kroppssjukvård. Om det nu här bara gällde att bygga ut lasaretten eller inreda nya lokaler för mottagande av astmapatienter, skulle det således rätteligen ligga inom landstingens, Stockholms stads, Göteborgs stads etc. uppgifter att ombesörja detta. Jag tror emellertid för min del, att den siste talaren, i någon mån åtminstone, berörde själva kärnpunkten i det problem, som det här gäller. Det räcker nämligen icke med att utbygga sjukvården genom uppförande av nya byggnader och allt vad därmed sammanhänger. Det viktigaste är i stället att läkarna först lära sig att bota astma, eller åtminstone att lindra dess följder.

Jag medger naturligtvis, att jag inte har någon särskild sakkunskap på detta område, men jag undrar i alla fall, om inte de flesta läkare äro ense om att man ännu icke har något verksamt botemedel mot denna sjukdom. I den mån denna debatt har någon betydelse, borde den därför leda till att man undersökte, huruvida man kunde åstadkomma bättre forskningsmöjligheter. Därtill hör naturligtvis en klinik — det ligger i sakens natur. I den mån det gäller forskningen är det också klart, att staten både har att taga initiativet och att svara för kostnaderna för denna del av arbetet.

Vid besvarandet av en sådan här interpellation är det inte så lätt att upptaga sådana synpunkter, ty interpellationen förutsätter ju egentligen, att det bara är fråga om att inreda en eller annan ny klinik för astmasjuka. Jag tror för min del, att detta skulle få mycket ringa effekt med den kunskap som läkarna hittills ha om de rätta botemedlen mot astma. Jag vet inte, om jag kan räkna mig till klientelet, men jag har verkligen haft ett par anfall av astma i mitt liv. Märkligt nog har det emellertid aldrig varit här i landet, utan i en bestämd stad på kontinenten.

Nu finns det ju också andra former av allergiska sjukdomar än astma. När man talar om att astman icke har någon större utbredning, får man komma ihåg, att detta gäller *astman* och icke de allergiska sjukdomarna överhuvud taget, vilket både herr Ström och herr Linderot tycktes utgå ifrån. Men man lär väl i alla fall kunna säga, att de flesta former av de s. k. allergiska sjukdomarna äro relativt lindriga. Det är astman som är svår och som verkar förstörande på arbetsförmågan. Därför är också astman i detta sammanhang huvudsaken.

När man tycker att det hela är så enkelt, vill jag nämna, att en utredning rörande reumatikervårdens ordnande här i landet har legat klar sedan åtskilliga år tillbaka. Det var meningen att förlägga en klinik för ändamålet till karolinska sjukhuset och att även inrätta dylika kliniker på ett par andra platser. Det har emellertid inte varit möjligt att genomföra detta program, som således varit aktualiserat långt tidigare än frågan om vården av de astmasjuka. Trots herr Linderots yttrande vågar jag också säga, att de reumatiska sjukdomarna i varje fall *hota* ett mycket större antal människor här i landet med förstörd

Om beredande av billigare vård åt astmasjuka. (Forts.)
eller nedsatt arbetsförmåga än astman. Om man inte på en gång kan ordna vårdförhållandena för alla slags sjukdomar, som det vore önskvärt att ordna för, måste man besluta sig för en viss tågordning. I den tågordningen bör — i varje fall har jag den uppfattningen — ett bättre tillgodoseende av reumatikerforskningen och reumatikervården gå före åtgärder i fråga om astman, även om jag för min del gärna erkänner, att det naturligtvis är ytterligt önskvärt, att man snabbt kommer till resultat även på denna senare punkt.

Jag kan i övrigt instämma i vad två av talarna här sagt. Interpellationssvaret är naturligtvis ytterst otillfredsställande, men det är ju inte sagt, att detta beror på den svarande. Det beror i själva verket på omständigheter som, för närvarande i varje fall, ingen kan våga säga sig behärska.

Herr Ström: Herr talman! Herr Linderot, vilkens synpunkter i denna fråga jag eljest i stort sett delar, uppkallade mig till en varning.

Jag tror att man kan antaga — jag säger inte mer än antaga — att Stockholms stad har sin uppmärksamhet fäst vid att det vid Södersjukhuset med det snaraste bör inrättas en klinik för astmasjuka. Men jag är synnerligen rädd för att staten skall blanda sig i denna sak, ty då kommer nog sakens förverkligande att skjutas långt fram i tiden genom de utredningar, kontrollanordningar, mätningar av golvytor och takhöjder och de undersökningar rörande priset på fernissor och allt sådant som statens olika besparingsberedningar komma att kräva. Jag är av den uppfattningen, att Stockholms stad oberoende av staten snarast möjligt bör försöka att lösa denna fråga för Stockholms stads del. När den väl är löst och man från statens sida inte längre kan genom byråkratiska åtgärder åstadkomma en allvarlig försening — vilken man naturligtvis inte önskat, men som måste bli följderna av dessa statens ingripanden — kan möjligen ett samarbete äga rum. Men att inleda ett samarbete på nuvarande stadium tror jag skulle vara synnerligen olyckligt med hänsyn till statens och statsförvaltningens oerhörda och för varje dag växande byråkratisering, som fördröjer allting och omöjliggör alla frågors snabba lösning. Jag är mycket rädd för detta och ber herr Linderot, som är med i Stockholms stadsfullmäktige, att hjälpa till och vaka över att ingen försening av frågans lösning för Stockholms stads del äger rum.

Sedan vill jag efter herr statsrådet Möllers yttrande tillägga, att jag såsom stadsfullmäktig i Stockholm har följt denna fråga mycket ingående under tio, femton år, och jag känner därför ganska väl till hela denna sak. Om herr statsrådet hade tid att resa ut och studera Stockholms stads sjuk- och vårdhem vid Nyboda för barn med allergiska sjukdomar, skulle han få en utomordentlig inblick i av vilken landsskadlig betydelse denna sjukdom är och hur viktigt det är att man snabbt kommer fram till en lösning av problemet om dess botande. Vill man sedan också närmare studera den avdelning för dessa sjukdomar, som Stockholms stad har upprättat på Sabbatsbergs sjukhus under en utomordentligt skicklig och kunnig överläkares ledning, vilken — såsom herr Linderot här också betygade — har gjort utomordentligt värdefulla insatser för hela vårt land för denna frågas lösning, kommer man ännu klarare att inse nödvändigheten av vad herr Sundvik i sin interpellation liksom jag i en tidigare interpellation berört, nämligen att bereda även landsortens astmasjuka vårdmöjligheter.

Genom beslut av Stockholms stadsfullmäktige skall nu också Sabbatsbergs sjukhus omdanas. Även om väl i samband därmed den allergiska avdelningen kommer att överflyttas till Södersjukhuset, tror jag, att det på grund av den väldiga utbredningen av dessa sjukdomar är av stor vikt, att staden tillser, att även vid det nya sjukhus, som skall tillkomma, tillräckliga lokaliteter och

Om beredande av billigare vård åt astmasjuka. (Forts.)

vårdmöjligheter beredas för de astmasjuka i Stockholm. Då man härvidlag ännu har en viss tid på sig, är det möjligt, att det på denna punkt skulle kunna ske ett samarbete mellan staten och staden under förutsättning att staten icke fordrar någon kontroll över detta nya kommunala sjukhus. Detta måste vara en förutsättning för all samverkan härnäst mellan staden och staten, ty man kan inte tänka sig att med statens ständigt växande kontrollanordningar kunna komma fram till ett positivt resultat; de medföra en alltför stor kostnad och tidsspillan. Man bör icke för denna obetydliga, formella kontrolli riskera så stora livsvärden, som det här gäller, för hela nationen.

Jag finner sålunda, att det skulle vara av den största betydelse, om Stockholms stad först kunde lösa denna fråga för sin del, och att man, då nu staten inte har pengar att lösa hela detta problem i samband med karolinska sjukhusets utbyggnad, bör dröja med samverkan mellan stat och kommun till dess att frågan om Sabbatsbergs sjukhus ombyggnad blir aktuell. Härvid bör den verkligt sakkunnige läkaren medverka. Jag tror, att detta är den väg, på vilken man snarast kommer fram till resultat.

Herr Linderot: Herr talman! Det var ett missförstånd av herr Ström, då han trodde att jag ville koppla in staten i arrangemanget med en specialavdelning för astmasjuka på Södersjukhuset. Det vill jag alls inte, utan jag menar, precis som herr Ström, att Stockholms stad själv skall ordna denna avdelning för att undvika onödiga tidsutdräkt och onödiga diskussioner med statens representanter. Men när avdelningen väl är färdig, kanske man kan komma överens med staten om att staten skall betala ett visst bidrag för varje vård-sökande från landsorten, så att landsbygdens invånare i fråga om de allergiska sjukdomarna icke behöva vara helt avstängda från möjligheten till vård på en modern sjukvårdsinrättning. Det är en sådan anordning jag avser, och jag är således i princip överens med herr Ström.

Sedan vill jag också medge, att statsrådet Möller har rätt i att kärnfrågan här är forskningen. Man måste nämligen genom vetenskaplig forskning lära läkarna, hur de skola behandla de allergiska sjukdomarna, i fråga om vilkas behandling det nu, som sagt, råder mycket stora meningsskiljaktigheter mellan olika läkare. Men även om man icke vet, hur man effektivt skall behandla exempelvis astmasjukdomen, är detta icke något argument för att staten icke skall göra något på forskningens område, utan det är tvärtom ett skäl för att staten ovillkorligen måste göra något för forskningen på detta område. Läkarna veta inte så värst mycket om de reumatiska sjukdomarna heller — såsom statsrådet Möller kanske känner till — liksom inte heller om kräftsjukdomarna. Men just därför att läkarna inte veta, hur man skall bota kräfte, lägger man ned oerhört mycket pengar på forskningsarbete i fråga om kräftsjukdomarna. Detsamma gäller också i fråga om de reumatiska sjukdomarna. Just därför att läkarna icke veta, hur astmasjukdomen skall behandlas, borde staten lägga ned åtminstone några pengar på forskningsarbete på det området.

Det var detta som jag ville ha fram. Jag är övertygad om att statsrådet Möller i detta fall är överens med mig, och därom behöva vi alltså inte diskutera.

Ordet lämnades härnäst till herr statsrådet **Domö**, som meddelat, att han ämnade vid detta sammanträde besvara herr Bondesons interpellation angående ökat skydd mot förlust i anledning av svinpest, och nu yttrade: **Herr talman!** Med första kammarens tillstånd har dess ledamot herr Bondeson till statsrådet och chefen för jordbruksdepartementet riktat följande frågor:

Ang. ökat skydd mot förlust i anledning av svinpest.

Ang. ökat skydd mot förlust i anledning av svinpest. (Forts.)

Är det herr statsrådets mening, att det överensstämmer med rättvisa och billighet att vid avspärrning på grund av misstanke om svinpest, vederbörande ägare själv skall bära den därmed förenade ekonomiska förlusten, eller har herr statsrådet för avsikt att snarast låta vidtaga erforderliga åtgärder för beredande av rimlig ersättning i berörda fall?

Då jag förordnats att föredraga ärenden rörande smittsamma husdjursjukdomar, vill jag besvara de nyss återgivna frågorna.

Jämlikt 5 § första stycket epizootilagen må medicinalstyrelsen, där Konungen så föreskrivit, för hämmande av, bland annat, svinpest besluta, att nedslaktning eller dödande antingen av hel besättning, i vilken smitta inkommit eller misstänkes hava inkommit, eller ock av vissa sjuka eller för sjukdom misstänkta djur skall äga rum.

I 26 § kungörelsen den 12 april 1935 (nr 106) med närmare föreskrifter angående bekämpande av smittsamma husdjursjukdomar stadgas, att svinpest icke må av veterinär förklaras vara för handen, med mindre sjukdomens diagnos fastställts vid undersökning å statens veterinärmedicinska anstalt eller av medicinalstyrelsen godkänt veterinärbakteriologiskt laboratorium.

Enligt 3 § 2 mom. första stycket epizootilagen skall veterinär, där Konungen så föreskrivit, förklara ställe, varest i lagen avsedd sjukdom förekommer eller misstänkes förekomma, spärrat, och åligger det för sådant fall veterinären att enligt av medicinalstyrelsen utfärdade anvisningar och föreskrifter anbefalla isolering och meddela förbud att från stället bortföra djur, som kunna angripas av sjukdomen, ävensom i övrigt vidtaga nödiga åtgärder till förhindrande av smittspridning.

I de fall, då djur nedslaktas efter vederbörligt förordnande enligt förut anförda bestämmelser i epizootilagen, är djurägare jämlikt 9 § epizootikungörelsen berättigad till ersättning av allmänna medel. Ersättning skall härvid utgå efter det värde djuret skulle hava haft, om sjukdomen ej inträffat.

Möjligheter finnas att erhålla försäkring i statsunderstödd försäkringsrörelse mot förluster till följd av bland annat svinpest. Kostnaderna härför äro endast omkring 20 öre för 100 kronors försäkringsvärde. Försäkring kan även erhållas mot förluster till följd av andra svinsjukdomar. Kostnaderna härför äro emellertid förhållandevis höga.

Enligt interpellantens mening bör staten ersätta djurägaren icke endast, såsom enligt nu gällande bestämmelser är fallet, förluster som uppkommit för honom, sedan förekomsten av svinpest konstaterats, utan även förluster som drabbat djurägaren från det påbud om avspärrning meddelas honom och till dess sjukdomen diagnostiserats och detta oavsett om sjukdomen visar sig vara svinpest eller icke. En dylik utvidgning av den statliga ersättningsskyldigheten skulle bryta en av de principer, varpå bestämmelserna rörande statens ersättningsskyldighet vid epizootier bygger, nämligen den att staten icke ersätter djurägare för djur som dör i epizootisk sjukdom, utan endast för djur som efter myndighets beslut nedslaktats för förhindrande av smittans spridande eller för undersökning. Mot förluster på grund av sjukdomen har djurägaren ansetts bära skydda sig genom försäkring. Ett bifall till interpellantens önskemål skulle få svåröverblickade konsekvenser i fråga om ersättningar vid andra sjukdomar. Det synes vara mera ändamålsenligt att genom utbyggnad av den statsunderstödda försäkringsverksamheten bereda djurägaren möjligheter att genom försäkring även skydda sig mot förluster av ifrågakarande slag. De nu gällande ersättningsbestämmelserna ha endast varit i kraft sedan den 1 juli 1941, alltså under förhållandevis kort tid. Det synes mig vid nu angivna förhållanden icke lämpligt att redan nu överväga en revision av desamma. Jag

Ang. ökat skydd mot förlust i anledning av svinpest. (Forts.)
kommer emellertid att med uppmärksamhet följa förevarande frågas vidare utveckling.

Herr Bondeson: Herr talman! Till herr statsrådet Domö har jag att framföra mitt tack för svaret på min till herr statsrådet och chefen för jordbruksdepartementet ställda interpellation.

Herr statsrådet har i slutet på svaret yttrat, att han med uppmärksamhet kommer att följa frågans vidare utveckling, för vilket löfte jag och många svinuppfödare med mig vilja betyga vår tacksamhet. Emellertid utgår det i stort sett avböjande svaret på interpellationen ifrån att ett tillmötesgående av mina önskemål innebure att en gång given princip skulle brytas och att detta skulle leda till svåröverblickade konsekvenser i fråga om ersättning vid andra sjukdomar. Mot detta måste jag invända, att strider en princip mot praktisk erfarenhet, så måste principen vara felaktig.

Svinpesten intager också bland övriga smittosamma sjukdomar en avgjort säregen plats, när den diagnostiskt är mycket svårbedömbär. Så kan t. ex. snart sagt vilken djurägare som helst, som en gång haft mul- och klövsjuka bland sina djur, utan vidare själv bedöma ett nytt sådant sjukdomsfall, medan däremot då det gäller svinpesten snabb och säker diagnos ej kan erhållas ens med den drivna laboratoriediagnostik som står till buds — särskilt gäller detta de första fallen under en epizooti. Måste därtill ympningsförfarandet anlitas, kan det draga ut på tiden intill tre veckor, och under den tid diagnosen ställes kan ett stort antal svin dö, vilket också har skett i en del fall.

Såsom jag i min interpellation framhållit dogo t. ex. under 1940 års epizooti av en besättning på 177 svin 7 större suggor, 29 gödsvin och 52 halvsvin, eller tillhoppa 88 svin, innan diagnosen svinpest kunde ställas. På en annan egendom, som misstänktes för svinpest, dogo ett 60-tal svin, under den tid som åtgick för att fastställa, om det var svinpest som drabbat besättningen. Det var icke svinpest — utan paratyfus. Jag vill också anföra ett tredje fall, bland de många, under föregående års epizooti i Skåne. Det dog en gris i en besättning. Kadavret blev uppsänt till veterinärmedicinska anstalten i Stockholm, som redan efter fyra dagar var färdig att ställa diagnosen rödsjuka — ej svinpest. Under dessa fyra »misstänkta» dagar dogo emellertid åtta svin.

Vad jag här anført är exempel endast från en bråkdel av de besättningar som förklarats misstänkta. För herr statsrådet och kammarens ledamöter vill jag omnämna, att det inom Malmöhus län förra året var ej mindre än 143 besättningar som misstänktes för svinpest. Antalet svin i olika åldrar i dessa besättningar var 1 758, varav 118 dogo i sjukdomen och de övriga 1 640 måste nedslaktas.

Jag är därmed inne på det avsnitt av herr statsrådets svar, där det anfördes, att djurägarna böra skydda sig mot sådana förluster genom försäkring. Det är nog gott och väl, men samtidigt är det ett faktum att djurägarna ej så noga känna till denna försäkringsform, varför de också mera sällan begagna sig därav. Skall man få djurägarna att försäkra sig mot dessa risker, måste säkerligen en stark propaganda bedrivas.

Det bör också erinras om att försäkringen ej omfattar avelssvin under åtta månaders ålder och icke heller göd- och hushållssvin under två månaders ålder.

Mot premieavgiften 20 öre för 100 kronors försäkringsvärde i den statsunderstödda försäkringsrörelsen är ingenting att säga. Emellertid är premien för fullständig försäkring, som också herr statsrådet påpekar, förhållandevis hög. För hushållsgrisar kan korttidsförsäkring tagas, men premien härför är 2 kronor 50 öre per 100 kronors försäkringsvärde. Stora förluster drabbade i

Ang. ökat skydd mot förlust i anledning av svinpest. (Forts.)

fjöl de svinkoloniägare i Skåne, speciellt i Landskrona och Ystad, som ej hade sina hushållsgrisar försäkrade och som ej heller fingo någon annan ersättning.

Visserligen har herr statsrådet förordat försäkring, men hur var det ställt härmed i den militära svingården i Boden, som för en kort tid sedan drabbades av svinpest? Av svinbesättningen, som enligt uppgift utgjordes av cirka 500 djur, dogo och nedslaktades — för att nedgrävas och brännas — omkring 300 svin, representerande stora värden. Kan man säga, att staten här föregått med gott exempel, då den ej ens hade försäkrat enligt den billigaste försäkringsformen, för vilken premien är 20 öre per 100 kronors försäkringsvärde?

Till sist är att anföra, att en djuruppfödare kanske betänker sig mer än en gång, om han i sin besättning misstänker svinpest, innan han tillkallar veterinär, då han ju riskerar att få genomlida avspärning och obehag och dessutom åsamkas en mer eller mindre betungande förlust. Jag vill ingalunda beskyllda djurägarna för att vilja fördölja sjukdomen, men ett faktum är dock att genom en okontrollerad nedslaktning stor skada kan åstadkommas och smittan spridas vidare. Jag vill i detta fall peka på hurusom en skånsk avelssvinsbesättning genom ett sådant förfarande måste helt nedslaktas. varigenom ägaren gjorde stora förluster trots att han hade försäkrat.

Mina frågor äro därför nog ej helt utan betydelse, utan de förtjäna att beaktas. Jag och många djuruppfödare med mig hoppas därför att herr statsrådet måtte ha sin uppmärksamhet på den i interpellationssvaret antydda vägen, innebärande en revision av nu gällande ersättningsbestämmelser, vilken enligt min mening bör ske omedelbart. Vi hoppas också, att regeringen även på annat sätt måtte överväga frågan om beredandet av rimlig ersättning åt dem som råka ut för olyckan att få svinpest bland sina besättningar.

Herr statsrådet **Domö**: Herr talman! Jag är den förste att erkänna, att svinsjukdomarna äro mycket svåra att komma till rätta med och att de förorsaka avsevärda förluster. Just därför har också staten berett djurägarna möjlighet att i viss utsträckning skydda sig mot ekonomiska förluster genom en försäkringsform, till vilken staten lämnar bidrag och som även omfattar svinpest.

Vidare måste man göra klart för sig — eller komma ihåg, rättare sagt, ty i och för sig är det naturligtvis fullständigt klart — att de åtgärder som staten vidtager i form av nedslaktningar eller avspärningar icke göras enbart i det allmännas intresse, utan också i svinägarnas samfälliga intresse. Dessa åtgärder syfta ju ytterst till att förebygga ytterligare förluster för svinägarna i landet. Givetvis kunna åtgärderna i fråga drabba den enskilde svinägaren relativt hårt, men så är det ju nu en gång här i världen, att ekonomiska förluster bli följden av djursjukdomar. Om staten skulle ersätta alla de förluster och kostnader, som kunna vara förenade med en avspärning, tror jag, att vi kunde råka in i ett tillstånd som inte skulle vara så önskvärt. Jag vill liksom herr Bondeson inte tro att det finns djurägare som skulle vilja fördölja en sådan sjukdom som svinpesten eller felaktigt föregiva den, för att vara absolut säkra på att vara skyddade mot förluster. Men nog ligger det snubblande nära till hands att antaga, att det kan uppstå biverkningar, om man får till stånd en sådan ordning att djurägarna skola vara skyddade för alla kostnader, när de bli avspärrade på grund av misstanke för svinpest.

Vad den långa tiden för fastställandet av sjukdomen beträffar, är det ju, som herr Bondeson nämnde, svårt att ställa rätt diagnos, när svinpest utbryter efter en lång tids bortovaro från landet, detta därför att denna sjukdom ju förekommer i så många olika former. Men när man väl har konstaterat svinpest i landet, blir väntetiden, innan man får reda på om en viss besättning

Ang. ökat skydd mot förlust i anledning av svinpest. (Forts.)

verkligen är smittad av svinpest eller ej, inte särskilt lång. Jag har här en uppgift, varav det framgår, att under svinpestepizootien år 1943 gick det under maj månad i medeltal — det gällde 18 fall — åt 15,6 dygn för diagnosens ställande, under det att medeltalet för tiden från och med juni månad det året — det gällde då 45 fall — endast utgjort 5 dygn. Av de under maj undersökta 18 fallen togo 16 stycken mer än fem dagar i anspråk, innan diagnosen ställts, men av de från och med juni månad till årets slut diagnosticerade drogo endast 5 mer än fem dagars tid. Alltså har man dess bättre kommit därhän, att man kan högst avsevärt inskränka den tid, under vilken djurägaren är utsatt för förluster. Därest djurägaren är rädd för att det skall draga för lång tid, innan han får reda på om hans besättning har svinpest eller annan sjukdom, och han hellre vill slakta djuren, så torde det vara möjligt för honom att under betryggande former verkställa nedslaktning av djuren, om han lämnar in ansökan därom till medicinalstyrelsen.

Men jag skall återgå till de två fall, som herr Bondeson här berörde. I det första fallet kunde ägaren skyddat sig genom en försäkring, där avgiften är 20 öre för 100 kronors försäkringsbelopp. Även om, som herr Bondeson säger, svinskötseln inte bär försäkringar — jag vet inte, om det gäller i allmänhet eller herr Bondeson själv — så undrar jag, om inte en försäkring med 20 öres avgift för 100 kronors försäkringsvärde i alla fall kunde ha tagits i det första fall, varom herr Bondeson talade. I det andra fallet — jag förmodar det är det s. k. eskilstunafallet — konstaterades, att sjukdomen inte var svinpest. Men jag ställer den frågan: hur hade det gått för denne djurägare, om ingen avspärning hade ägt rum? Med det snabba förlopp, som sjukdomen paratyfus — man konstaterade senare, att det rörde sig om denna — har, skulle säkert djurägaren där ha blivit utsatt för mycket stora förluster, även om avspärning inte hade skett.

Till slut vill jag, herr talman, säga, att frågan om utvidgning av smittoförsäkringen därhän, att den skulle komma att omfatta alla dödsfall under avspärningstiden i en försäkrad besättning, är jag villig att ta upp till prövning, och jag har redan dryftat den med sakkunniga, men jag är inte färdig att här uttala, vad resultatet kan bli av den prövningen, utan anser, att man får vänta att uttala sig bestämt, till dess man trängt litet längre in i saken.

Herr Bondeson: Herr talman! Jag kan med glädje konstatera, att herr statsrådet ger mig rätt i att de första fallen äro de svåraste att fastslå. Sedan det ingått i veterinärernas medvetande, att man kan misstänka, att sjukdom i en svinstock kan vara svinpest, är det mycket lättare att upptäcka denna.

Vidare sade herr statsrådet, att om man ingår med anmälan till medicinalstyrelsen, kan slakt ske under betryggande former. Det är riktigt, men det är en lång omväg, ty veterinären på orten måste då vända sig till länsveterinären, som sedan får i skrivelse till medicinalstyrelsen anhålla, att djuren få slaktas under betryggande former. Detta tar sin lilla tid, och när man vet, att inom fyra, fem dagar kan en så stor del som en fjärdedel av besättningen dö, så förstår man, att det dock är stora belopp, som stå på spel. Och vid sanitetsslakten får djurägaren själv bekosta alla utgifter, som äro förenade med denna. Slakteriet, där han får låta slakta djuren, får inte slakta andra än de svinpestsmittade svinen, och djurägaren får betala all desinfektion och alla övriga åtgärder. Detta förorsakar honom rätt stora kostnader.

Till slut tar jag med tacksamhet fasta på herr statsrådets ord i slutet av interpellationssvaret, att han med uppmärksamhet skall följa frågan.

*Ang. Kungl.
Maj:ts rätt
att tillsätta
kyrkoherde-
tjänst.*

Herr statsrådet och chefen för ecklesiastikdepartementet **Bagge**, som förklarar sig ämna vid detta sammanträde besvara herr Näs-lunds interpellation angående Kungl. Maj:ts rätt att tillsätta kyrkoherdetjänst, fick nu ordet och anförde: Herr talman! Ledamoten av riksdagens första kammare, herr P. Näs-lund, har med kammarens tillstånd till mig riktat följande frågor:

1) Anser herr statsrådet bestämmelserna i 1934 års lag om tillsättning av prästerliga tjänster vara tillfredsställande i fråga om Kungl. Maj:ts rätt att tillsätta kyrkoherdetjänst var tredje gång sådan är ledig?

2) För den händelse denna fråga besvaras nekande, är herr statsrådet beredd att föreslå Kungl. Maj:t att framlägga förslag till nya bestämmelser?

Interpellantens fråga inledes med påståendet, att kyrkoherdeutnämningar, som ägt rum med stöd av 1934 års lag om tillsättande av prästerliga tjänster, varit föremål för starkt klander i den offentliga diskussionen, varjämte han framhåller att konstitutionsutskottet haft sådana utnämningssärenden under sin granskning, utan att detta dock föranlett någon majoritetsanmärkning. Han relaterar vidare som motivering för sin fråga förhållandena vid en kyrkoherdeutnämning, där församlingen med 906 av 924 avgivna röster uttalat sig för en kandidat, under det att den till kyrkoherde utnämnde endast erhållit 3 röster, och han anför vidare, att jag under en debatt i andra kammaren den 7 april 1943 angående dessa frågor angivit som den princip, efter vilken jag ansåg, att 1934 års lag borde tillämpas, att församlingens vilja skulle bli utslagsgivande, om den klart givit sig till känna hos de röstande och valdeltagandet icke varit svagt. Vid ifrågavarande val utgjorde de deltagande 24 % av samtliga röstberättigade.

Interpellantens motivering till sina frågor förefaller mig ge anledning till vissa erinringar.

Vad först beträffar klandret mot gjorda kyrkoherdeutnämningar och konstitutionsutskottets ställning till dessa kan det kanske vara nog att hänvisa till det anförande, som konstitutionsutskottets ordförande, herr Hallén, med instämmande av utskottets ledamot herr Fast, höll i debatten den 7 april 1943 i andra kammaren angående motioner om ändring av lagen om tillsättning av prästerliga tjänster.

Jag vågar tro i likhet med vad herr Hallén vid detta tillfälle uttalade, att om man verkligen hade reda på de direktiv efter vilka Kungl. Maj:t har att företa sina utnämningar och såg hur lojalt de tillämpades, så skulle mycket av rabaldret kring prästvalen försvinna. Det kan i detta sammanhang möjligen äga sitt intresse att ta del av följande fakta. Under tiden $\frac{1}{1}$ 1940— $\frac{28}{2}$ 1942 förekommo 50 tredjegångstillsättningar, varav i 38 fall den, som erhållit majoriteten vid valet, utnämns och under tiden $\frac{1}{3}$ 1942— $\frac{29}{2}$ 1944 förekommo 25 tredjegångstillsättningar, varav i 20 fall den valde utnämns. I de övriga 5 fallen ha biskop och domkapitel i tre fall förordat den utnämnde. Av de två återstående fallen utgöres det ena av det av interpellanten åsyftade, där biskop och domkapitel icke avgivit något förord.

I över 77 % av tredjegångstillsättningarna under dessa fyra år har Kungl. Maj:t sålunda utnämnt den av församlingen valde.

När interpellanten citerar mitt uttalande vid denna debatt, där jag utförligt angav de regler, efter vilka under min ämbets-tid den ifrågavarande lagen tillämpats, har han utslutit hela den sida av saken som rör hänsynstagandet till syftet med lagändringen år 1934, nämligen att utan att alltför mycket inkräkta på församlingens valrätt åstadkomma viss säkerhet för att dugande och förtjänta präster inte på grund av mer eller mindre tillfälliga omständigheter nödgas gå miste om vederbörlig befordran. Han har därigenom i likhet med de tidningar, som intagit samma ställning som han, lämnat en minst

Ang. Kungl. Maj:ts rätt att tillsätta kyrkoherdetjänst. (Fors.)
sagt ensidig och vilseledande framställning. Jag skall i dag inte gå närmare in på dessa frågor, då den som är intresserad härav kan läsa den mycket detaljerade redogörelse som jag lämnade vid nyssnämnda tillfälle.

Jag vill endast ännu en gång understryka att lagbestämmelserna om tredjegångstillsättning, bakom vilka ligga två mot varandra ofta fullständigt stridande principer, måste bli mycket besvärliga att tillämpa i praktiken. Men man har därför inte rättighet att göra det så bekvämt för sig, att man endast tar hänsyn till den ena principen, nämligen beaktandet av församlingsviljan, och icke till den andra, nämligen syftet att bereda prästerskapet en rättvisare och tryggare befordringsordning. Båda dessa principer måste få tillbörlig vikt vid ärendets behandling och icke enbart den ena. Detta kommer också tydligt fram i förarbetena till lagen, och jag kan därvid även citera första lagutskottets utlåtande, som godtogs av riksdagen och vilket innehöll uttalandet att »församlingens val borde tillmätas ett väsentligt inflytande på tjänstens tillsättning, där det visade en under avsevärt deltagande tydligt uttalad mening och valresultatet icke skulle leda till uppenbar orättvisa». Den sista delen av meningen brukar alldeles utelämnas, när man citerar detta uttalande.

Interpellanten har också på ett vilseledande sätt refererat det av honom åberopade fallet. Han har endast omtalat utgången av valet, men icke på något sätt omnämnt den stora skillnad i meriter som förelåg mellan den, som fick majoriteten vid valet, och andra sökande. Den förre, som var född 1908, hade 10 prästerliga tjänstår, därav 6 år som komminister i ifrågavarande församling. Den av Kungl. Maj:t utnämnde var född 1890, hade 25 tjänstår och hade under 12 av dessa år varit kyrkoherde i en isolerad lappmarksförsamling. Detta är en ovanligt stor skillnad i tjänstålder, och jag kan knappast föreställa mig ett fall där det vore mera skäl att tala om en uppenbar orättvisa, om Kungl. Maj:t skulle ha följt valresultatet. Den invändningen kan visserligen göras att den utnämnde icke var obefordrad, utan kyrkoherde. Det finnes emellertid vissa grupper av fall, där man måste gå ifrån regeln att endast ta hänsyn till obefordrades rätt. Det gäller exempelvis präster i svenska utomlandsförsamlingar, kyrkoherdar, som åtnjuta en så låg lön att deras ställning i lönehänseende kan anses vara jämnställd med en komministers, samt slutligen kyrkoherdar i isolerade ödemarksförsamlingar. Vad särskilt kyrkoherdar i lappmarksförsamlingar beträffar finns i reglementet för Lappmarks ecklesiastikverk följande bestämmelser i § 8: Såväl vid upprättande av förslag till prästerlig tjänst som vid utnämningen därtill må jämväl lämplig hänsyn tagas till om den sökande någon längre tid tjänstgjort i lappmarken. Den av Kungl. Maj:t utnämnde prästmannen hade som sagt i över 12 år varit kyrkoherde i en dylik lappmarksförsamling.

Så länge den nuvarande lagen gäller måste den tillämpas med en vägning mot varandra av de olika principer den företräder. Sedan må det föredragande statsrådet ha vilken personlig uppfattning som helst om lagens lämplighet.

Jag kommer härmed över till interpellantens direkta frågor. På den första, om jag anser bestämmelserna i 1934 års prästvals lag om tredjegångstillsättningar tillfredsställande, kan jag hänvisa till mitt inlägg i debatten i andra kammaren den 7 april 1943. Vad den andra frågan beträffar, nämligen om jag är beredd att föreslå Kungl. Maj:t att framlägga förslag till nya bestämmelser rörande tillsättandet av prästerliga tjänster, så vill jag erinra därom, att riksdagens båda kamrar vid detta tillfälle avslog motioner, bl. a. av den ärade interpellanten, angående utredning om dylik ändring av den ifrågavarande lagen. Att nu framlägga något förslag i den riktning som interpellanten avser anser jag för den skull icke lämpligt.

Ang. Kungl. Maj:ts rätt att tillsätta kyrkoherdetjänst. (Forts.)

Herr Näslund: Herr talman! Jag ber först att få framföra mitt tack till herr statsrådet och chefen för ecklesiastikdepartementet för hans beredvillighet att besvara min interpellation. Jag vill också uttrycka min odelade tillfredsställelse över att han sörjt för att jag i god tid fått ta del av detta svar. För svarets innehåll är jag däremot inte lika tacksam.

Jag ber att först få lämna ett par förklaringar. Herr statsrådet har funnit anledning till erinringar emot mitt sätt att referera i olika avseenden. Vad först beträffar, att jag i min interpellation hade utelämnat den del av statsrådets anförande den 7 april i fjol i andra kammaren, som rörde motiven för 1934 års lag, och endast uppehållit mig vid hans uttalande om vilken betydelse som skall tillmätas församlingsvalet, vill jag säga, att detta har jag inte gjort i avsikt att citera vilseledande, utan därför att jag trott, att inför detta forum syftemålet med 1934 års lag vore tillräckligt bekant.

Den andra erinran, som jag ber att få lämna en förklaring till, gäller anmärkningen mot mig — jag får väl kalla det för en anmärkning — för att jag i min interpellation endast hade redogjort för valutgången genom att anföra valsiffrorna men inte hade omnämnt den utnämndes meriter. Ja, herr statsråd, det gjorde jag i den ärliga avsikten, att jag inte på något sätt skulle i min interpellation blanda in något, som skulle kunna tydas som en anmärkning i fråga om utnämningssärendet såsom sådant, vilket ju enligt gällande grundlag är förbjudet. Nu har herr statsrådet i sitt svar kommit något litet in på det, och jag hoppas, att jag med herr talmannens medgivande också får tillfälle att beröra det litet senare. Herr talmannen skakar på huvudet, men jag försäkrar att jag inte skall göra det för att klandra utnämningen, utan endast för att belysa min interpellation.

Som en tredje förklaring vill jag säga, att avsikten med min interpellation uteslutande har varit att aktualisera verkningarna av 1934 års lag på hithörande område. Och jag måste säga, att jag har blivit än mera bestyrkt i den uppfattningen, att lagreglerna här äro otillfredsställande. Då tänker jag inte alls på den ene eller andre ecklesiastikministerns bekvämlighet, utan jag tänker på den skada, som åstadkommes i församlingarna gång efter annan genom att Kungl. Maj:ts utnämning går församlingsvalet emot.

Herr statsrådet har i sitt svar åberopat konstitutionsutskottets ordförande, herr Hallén, som i andrakammardebatten den 7 april i fjol höll ett anförande i detta ämne. Jag skall inte kommentera herr Halléns uttalande i detta sammanhang, men jag tillåter mig att även jag citera något av vad herr Hallén yttrade. Han började sitt anförande med att redogöra för hur konstitutionsutskottet gick till väga, när det varje år granskade dessa utnämningssärenden, och talade om, att utskottet gjort upp en tablå o. s. v. Sedan sade han några ord om hur konstitutionsutskottet tolkar orden »avsevärt deltagande» i 1934 års lag — man rör sig ju här med detta ganska obestämbara begrepp — samt orden »uppenbar orättvisa». Han säger ordagrant: »Det är klart, att man får överväga, vad som i realiteten skall menas med avsevärt deltagande. Det kan naturligtvis variera. Vi ha emellertid utgått ifrån ett minimum av 20 eller 25 % eller ibland kanske mera, beroende på församlingens struktur och omfattning m. m. samt hur man där givit sin mening till känna. Vi ha ansett, att om valdeltagandet sjunker under den angivna procentsatsen, då är Kungl. Maj:t mera oförhindrad att träffa sitt val utan hänsyn till valresultatet i församlingen. När det vidare talas om, att det icke skall ske uppenbar orättvisa, så ha vi tolkat detta uttalande på det sättet, att om, låt mig säga, en komminister eller överhuvud taget en till kyrkoherde icke befordrad prästman, som har en lång och oförvitlig tjänstgöring bakom sig, står som sökande, antingen ordinarie sökande eller sökande utanför förslaget, och inte fått majoritet, medan däremot församlingen har lagt sin röst,

Ang. Kungl. Maj:ts rätt att tillsätta kyrkoherdetjänst. (Forts.)

låt mig säga, för en pastor med ett par tre års tjänstgöring, då ha vi ansett det vara en orättvisa att låta denne man, som har en större erfarenhet och en längre väl vitsordad tjänstgöring, stå tillbaka för den andre, och då ha vi ansett, att han bort utnämnas. Jag tror, att det är ungefär så, som denna lag skall tillämpas.»

Mot denna tolkning av 1934 års lag har väl ingen någon erinran att göra. Men jag måste säga mig, att om jag försöker att granska det aktuella fall, som jag berört i min interpellation, ur herr Halléns synpunkter, finner jag inte, att det tackes av herr Halléns beskrivning på de fall, där Kungl. Maj:t inte skall följa församlingen. Först vill jag då säga, att vad beträffar kravet på avsevärt deltagande i valet måste man bemärka, att det var fråga om en lappmarksförsamling med över 32 kvadratmils yta och i runt tal 6 300 invånare. Likväl kom man upp till röstdeltagande av 24 %. Jag ber kammarens ledamöter att föreställa sig, att man i Gotlands län skulle verkställa ett prästval och inom hela länet hade inte mer än 3 800 röstberättigade. Tror någon, att man där skulle kunna få fram ett valdeltagande, som ens tillnärmelsevis nådde upp till det man noterade i Åsele den 12 december i fjol? Jag tror det inte.

Vad sedan beträffar den mening, som församlingen givit till känna, lär man väl kunna vara ense därom, att församlingen i åselevalet uttalade sig nära hundra procentigt för den valde — han fick 906 röster av 924 avgivna.

Jag vill bestämt hävda, att med avseende å kraven på avsevärt valdeltagande och klar meningsyttring från församlingen, fyller åselevalet måttet. Med hänsyn till församlingens geografiska storlek kan man säga, att valdeltagandet var imponerande. Jag ber att få tillägga, att i den borgerliga kommunen, som omfattar samma geografiska område, finnas inte mindre än tjugotre, säger tjugotre valdistrikt inrättade för kommunala val, där de röstande ha tillfälle att avlämna sina röster. Hade väljarna vid kyrkovalet fått avge sina röster på alla dessa valställen, kan man utan överdrift påstå, att valdeltagandet hade blivit minst det dubbla.

Vidare säger herr statsrådet i sitt svar till mig i dag, att den utnämnde dock hade så många tjänsteår. Ja, det är riktigt, och jag har inte vidrört den saken i min interpellation av anledning, som jag tidigare har angivit. Men för att få en tillfredsställande bakgrund till vad jag nu vill komma fram med ber jag att få säga, att den utnämnde ingalunda var obefordrad. 1934 års lag avser uteslutande icke befordrade prästmän. Jag tillåter mig inte alls att här göra något uttalande om, huruvida statsrådet i detta fall har tilllämpat lagen riktigt eller inte; det tillkommer inte mig, och jag har inte heller för avsikt att blanda in något sådant argument i diskussionen. Men när herr statsrådet nu anför dels den av församlingen valdes tjänstetid, dels den utnämndes tjänstetid, vill jag ifrågasätta, om man alldeles skall förbigå, att den utnämnde dock är dispenserad, och i sådana fall brukar man ju göra ett visst avdrag på tjänsteåldern. Därmed må vara hur som helst, men ett faktum är, att såväl den valde som den av Kungl. Maj:t utnämnde tjänstgjort i Lappmarken. Däremot fanns det ju andra sökande, icke befordrade präster, som hade tjänstgjort i Lappmarken under längre tid än den utnämnde. Om den jag nu syftar på vill jag bestämt påstå, att han har haft sin tjänstgöring i en isolerad lappmarksbygd, medan det väl beträffande det pastorat, som den utnämnde hade innehaft, kan diskuteras, om benämningen isolerad är så riktig med tanke på de bekväma förbindelser, som nu finnas. Det finns en provinsialläkare där, församlingen har två präster o. s. v.

Jag har velat nämnda detta för att få verkningarna av 1934 års lag be-
lysta i så många avseenden som möjligt.

Ang. Kungl. Maj:ts rätt att tillsätta kyrkoherdetjänst. (Forts.)

I detta sammanhang kan knappast heller förbigås, att den utnämnde hos biskopen hade avböjt förord till tjänsten.

Herr statsrådet kommer i sitt svar slutligen till det resultatet, att han knappast kan föreställa sig ett fall, där det vore mera skäl att tala om en uppenbar orättvisa, än om Kungl. Maj:t i detta fall skulle ha följt församlingsvalet. Jag är av motsatt uppfattning, det behöver jag väl knappast försäkra, och jag är inte ensam om den uppfattningen. För att bestyrka detta ber jag att här få göra ett citat ur det yttrande, som biskopen i Luleå stift avgav till Kungl. Maj:t om församlingsvalets betydelse i detta fall. Efter att ha refererat röstsiffrorna för den församlingsvalde, tillägger biskopen: »Det synes sannolikt att lagstiftarna menat att avgörande vikt bör tillmätas ett så beskaffat val och att en så kraftigt uttalad enhällig församlingsmening alltså icke bör lämnas utan avseende. Det kan nog icke heller förnekas, att ett åsidosättande av församlingsmeningen i detta fall måste förväntas få betänkliga följder för valhandlingens ställning i allmänhet i församlingarnas medvetande.» Jag är sålunda i gott sällskap, när jag har vågat påstå, att åselevalet skulle ha fyllt lagens krav i fråga om såväl anslutning som enhällig mening.

Men herr statsrådet har en motsatt uppfattning. Han har i sitt svar inte alls gett någon antydning om vilken betydelse han vill tillmäta församlingsvalet. Däremot säger han, att här är det uppenbart, att man hade begått en orättvisa, om inte den utnämnde hade fått tjänsten utan i stället den av församlingen valde hade utsetts. Jag måste säga, att om herr statsrådet hade velat rubricera detta som ett gränsfall, skulle jag till nöds ha kunnat förstå det. Men när herr statsrådet efter att — naturligtvis — ha gjort vad han har ansett vara det bästa kommer till det resultatet, att hans beslut var självklart, då måste jag säga, att detta än mera bekräftar, att 1934 års lag är ytterst otillfredsställande.

På min direkta fråga i det avseendet svarar herr statsrådet med att hänvisa till vad han anförde i andrakammardebatten den 7 april i fjol. Jag har läst det anförandet flera gånger och försökt ur detsamma utläsa herr statsrådets personlig uppfattning om lagen. Där har jag trots mig finna att herr statsrådet medger, att lagen är mycket besvärlig att tillämpa, men att han anser att det går, och för hans del har gått rätt hyggligt. Han är dock inte utan oro för utvecklingen i församlingarna i framtiden. Han förutsätter, att deltagandet i församlingsvalet vid tredjegangstillsättningar skall börja att sjunka, och han uttalar som sin mening, att en sådan utveckling är till skada för församlingsarbetet.

På min andra fråga svarar herr statsrådet med att hänvisa till att riksdagen i fjol avlog motioner i detta ämne, den ena syftande till en återgång till förhållandena före år 1934, den andra till en reformering av de nu gällande bestämmelserna. Det kan ju vara förklarligt, om man från regeringens sida inte i en sådan situation vill aktualisera saken. Därför finner jag, att här behövs ett riksdagsinitiativ, så att man på nytt kan få en omprövning, huruvida 1934 års lag på hithörande område är så ändamålsenlig som överhuvud taget är möjligt.

Om jag nu har tolkat herr statsrådets personliga mening om 1934 års lag rätt, vågar jag hysa den förhoppningen, att jag kan påräkna herr statsrådets beredvilliga medverkan till att genomföra en om möjligt lämpligare avvägd lagstiftning på detta område. Ehuru jag var motståndare till lagen, när den kom till år 1934, och ehuru jag i fjol motionerade om en återgång till förhållandena före år 1934, vill jag säga, att i valet mellan att bibehålla den nuvarande lagen, som i fortsättningen otvivelaktigt kommer att gång efter annan verka rätt irriterande, och att ge Kungl. Maj:t rätt i vissa fall till

Ang. Kungl. Maj:ts rätt att tillsätta kyrkoherdetjänst. (Forts.)

utnämning utan församlingsval, föredrar jag det senare. Därmed vann man ju, att det inte behövde avläggas predikoprov och anordnas val. Jag vågar försäkra herr statsrådet, att även om en församling inte vore så särskilt tacksam för en kyrkoherde, som blev utnämnd utan val, skulle säkert missnöjet i sådana fall vara mycket mindre och skadeverkningarna i församlingen minimala jämfört med de skadeverkningar, som nu åstadkommas inte bara i något enstaka fall — jag vill inte överdriva och säga att det är så i många fall, men säkerligen gång efter annan.

När jag nu säger att jag skulle kunna ansluta mig till dem som vilja ha en lagstiftning, som lade utnämningrätten helt i Kungl. Maj:ts hand utan församlingsval, vill jag samtidigt säga, att man kan tänka sig att öka intervallerna och införa allenast femtegångstillsättningar. Jag är övertygad om att — detta endast såsom parentes — man ur demokratisk synpunkt skulle finna den uppoffringen mycket mindre tung än den uppoffring som man nu gör, då man vid ett val ådagalägger ett livligt deltagande men omständigheterna likväl befinnas vara sådana att valet inte har tjänat någonting till. I det avseendet är jag övertygad om att herr statsrådet och jag förstå varandra fullkomligt, ty det framgår klart och tydligt av det anförande herr statsrådet höll i andra kammaren i fjol, och det är min ärliga avsikt, herr statsråd, med denna interpellation att aktualisera frågan om 1934 års lagslämplighet mot bakgrunden av vad jag nu har sagt. Jag slutar med att säga att min avsikt ingalunda varit att med min interpellation och vad jag i dag yttrat framföra ens skytten av någon kritik mot själva utnämningen såsom sådan. Den är ett fullbordat faktum, och däråt kunna vi ingenting göra, vare sig herr statsrådet eller den utnämnde eller församlingen. Därvidlag ha vi endast att göra det bästa möjliga av situationen. Jag har tyckt att åseleffallet — om jag nu får uttrycka mig på det sättet — har givit anledning till att på nytt aktualisera denna lagstiftning, och det är min förhoppning att man genom ett riksdagsinitiativ skall kunna komma fram till en bättre lagstiftning på detta område.

Jag skulle ha kunnat tillägga en hel del, som otvivelaktigt ger stöd åt min uppfattning, men med hänsyn till risken att tangeras gränsen för vad som kan vara tillbörligt eller med andra ord att komma in på en kritik rörande själva utnämningssärendet har jag, herr talman, inte någonting mer att tillägga.

Herr statsrådet **Bagge**: Herr talman! Jag är tacksam för interpellantens sista yttrande, där han säger att det inte alls har varit hans avsikt att framlägga någon kritik i fråga om utnämningssärendet. Om han nu har underlåtit att göra det av konstitutionella hänsyn, får jag ju säga att han nog ändå i realiteten icke, såsom ofta sker här i kammaren, lyckats hålla sig inom de åsyftade gränserna. Hela framställningssättet och hela hans beskrivning av det ifrågavarande fallet äro ju så beskaffade, att ingen människa kan få någon annan uppfattning än att framställningen utgör en kritik av det sätt på vilket det föredragande statsrådet här har utövat sitt ämbete. Man kan ju inte gärna försvara sig med att säga, att man inte har dragit fram frågan om syftet med lagen därför att alla böra känna till den saken, medan man däremot talat om den stora valfrekvensen och det stora antalet röster som vederbörande fått etc. Inte heller kan man väl säga, att man inte har berört frågan om meriterna för att inte på något sätt ge sken av att ha klandrat utnämningen, eftersom man berör så mycket annat som har med fallet att göra och som egendomligt nog hampar sig att ligga i linje med den uppfattning som uppenbarligen interpellanten har.

Ang. Kungl. Maj:ts rätt att tillsätta kyrkoherdetjänst. (Forts.)

Om jag något litet närmare skall gå in på vad interpellanten yttrade, vill jag först säga, att jag har alldeles samma mening som han i det avseendet att det har varit ett gott valdeltagande i det här fallet. 24 procent röstande är i och för sig icke något dåligt valdeltagande vid ett prästval, och när det sker i en så vidsträckt församling, som det här är fråga om, är det ett mycket gott valresultat — det är inte tu tal om den saken. Men Kungl. Maj:t har som bekant inte rättighet att bara ta hänsyn till valresultatet, utan skall enligt lagens ordalydelse och förarbetena till lagen även ta hänsyn till vederbörandes meriter och väga det ena emot det andra. Annars skulle man ju komma fram till det resultatet, att när valdeltagandet har varit stort och omfattat mer än t. ex. 20 procent av de röstberättigade, skall Kungl. Maj:t överhuvud taget inte granska de föreslagna olika meriter, utan omedelbart utnämna den som har fått de flesta rösterna.

Ett förslag i denna riktning har också förelegat, vilket säkert kammarens ledamöter känna till. Det var mycket på tal både vid kyrkomötet, under utredningarna och här i kammaren, att man skulle ge Kungl. Maj:t fria händer vid tredjegångstillsättningar, när valdeltagandet inte uppnått en viss procent, men att när valdeltagandet överstigit denna procent, Kungl. Maj:t skulle följa valresultatet. Detta förslag förkastades med mycket bestämda uttalanden inte bara i propositionen utan också av utskottet, och i debatten i riksdagen gjordes det klart, att så ville man inte ha det, utan att Kungl. Maj:t skulle göra ett avvägande även när det var ett gott valdeltagande. Således har det inte varit någon möjlighet att undvika att göra ett sådant avvägande även när valdeltagandet varit 24 procent i en så vidsträckt församling som den ifrågavarande. Gjorde man icke en sådan avvägning i detta fall, skulle man komma in på en oriktig tolkning av lagen.

Vad herr Halléns anförande beträffar så sysslade han endast med extrema fall. Det var två sådana fall som han berörde. I verkligheten förekomma ju inte fallen så renodlade, utan det är ytterligt olikartade omständigheter som föreligga i de olika fallen. Herr Hallén berörde inte det fallet, att det är ett gott valdeltagande och *dessutom* en mycket stor skillnad i merithänseende.

Interpellanten sade att när jag talade om att det i detta fall gällde en person, som hade varit kyrkoherde i en lappmarksförsamling under en mycket lång tid, så gällde detsamma också om den person som fick det högsta röstetalet. Han hade varit komminister i en lappmarksförsamling, ty Åsele är ju också en lappmarksförsamling. Men inte minst den ärade interpellanten torde ha klart för sig, att Åsele är en lappmarksförsamling av ett annat slag än den andra församlingen. Det visar sig bl. a. därigenom att folk gärna vilja komma från de församlingar, som ligga långt ut i ödemarkerna, till Åsele. Dessutom hade den kandidat, som fick det högsta röstetalet, bara i sex år varit i Åsele, under det att den andre i tolv år hade varit i en helt annan sorts lappmarksförsamling.

Jag vill också säga att jag inte heller har kunnat låta bli att ta hänsyn till att den som fick det högsta röstetalet var så ung i prästämbetet, att han med nöd och näppe överhuvud taget kunde kallas till fjärde provpredikant. Han vara bara två månader över gränsen. Detta har väl också något att betyda. Överhuvud får jag säga att en av denna lags många besynnerligheter är just att den tillåter kallelse av fjärde provpredikant vid tredjegångstillsättningar. Därmed kan man ju helt och hållet eliminera hela tredjegångsinstitutet. Finns det någon ung prästman, som har varit i församlingen någon tid och som man har fäst sig vid, blir det mycket lätt en fjärdeprovpredikantskallelse, och har han en gång fått en sådan, får han alldeles säkert ett stort röstetal vid valet.

Ang. Kungl. Maj:ts rätt att tillsätta kyrkoherdetjänst. (Forts.)

Jag tycker att det är ganska besynnerligt att ha båda dessa institut samtidigt.

Interpellanten nämnde någonting om att det fanns andra icke befordrade, som mycket väl kunde ha kommit i fråga. Det har han alldeles rätt i. Jag vill erkänna, att jag var ytterst tveksam på den punkten. Men vad som har förefallit mig vara den uppenbara orättvisa, varom jag har talat, hade varit att utnämna den som hade fått det största röstetalet. Anledningen till att jag stannade för den, som blev tillsatt, var den, att han hade så avgjort många flera tjänsteår och hade tjänstgjort så pass lång tid i en avsides belägen lappmarksförsamling.

Vad beträffar att han hos biskopen skulle ha avböjt förord till tjänsten, så gingo vi därvidlag till väga på samma sätt som vi alltid göra inom departementet i sådana här utnämningsärenden. Det händer mycket ofta att den ene eller den andre påstås ha avböjt att komma i fråga till en tjänst. Om man utan vidare godtar ett dylikt påstående, kan man råka i besvärliga förhållanden. Ingen vet var haren har sin gång, och människor ångra sig ofta och ändra mening. Därför fråga vi i sådana fall vederbörande: »Vidhåller Ni Er ansökan eller tar Ni tillbaka den?» En sådan förfrågan riktades också till den här kandidaten, och han förklarade, att han vidhöll sin ansökan och var tacksam, om han kom i fråga till tjänsten.

Vad angår biskopens yttrande i saken, är det uppenbart att om han har utgått från att om det vid valet blivit ett avgörande utslag av församlingens vilja, skall man följa valet och icke ta hänsyn till meriterna, så har han följt en tolkning av lagen, som jag, enligt vad jag nyss har försökt att utveckla, anser vara felaktig. Däremot har han naturligtvis alldeles rätt i att man har att fästa en stor och avgörande vikt vid att det har varit ett så tydlig utslag av församlingens vilja, och hade det inte varit en så stor skillnad i meriter, är det klart att valet hade blivit avgörande.

Jag har alldeles samma uppfattning som den ärade interpellanten angående de betänkliga följder, som lagens bestämmelser kunna få, och han har alldeles rätt tolkat den uppfattning i den frågan som jag vid ett tidigare tillfälle har givit uttryck åt i andra kammaren. Jag är rädd för att kombinationen av val och en plikt för Kungl. Maj:t att i många fall icke följa valet kan komma att verka därhän, att församlingarna mista intresset för dessa val. Man måste ju säga sig: »Vad skall det tjäna till att båda upp folk och ha hela denna valhistoria och sedan få en helt annan utnämnd än den som man med mycken möda fått majoritet för?» Det är inte bara det, att det blir otrevnd och missnöje. I mitt tidigare omtalade yttrande i fjol förklarade jag att jag är rädd för att de röstberättigade i församlingarna kunna komma att förlora lusten att gå och välja vid dessa tredjegångstillsättningar. Jag yttrade också, att om utvecklingen går därhän, att det blir mindre och mindre valdeltagande, kommer Kungl. Maj:t att bli tvungen att i allt större utsträckning gå emot valet, därför att meritsidan då kommer att väga över. Därigenom skulle man komma in på en utveckling som inte på något sätt är lycklig. Det har jag tidigare sagt i andra kammaren, och det står jag för alltjämt.

Hela frågan är ju emellertid synnerligen besvärlig att komma till rätta med, åtminstone ur de synpunkter som jag företräder. Jag har nämligen en mycket stark känsla för det urgamla sambandet mellan församlingensmenigheten och prästen, vilket samband har tagit sig uttryck i att prästen tillsättes genom val av församlingen. Det är en gammal god svensk tradition som jag är rädd för att man skall gå ifrån i alltför stor utsträckning. Å andra sidan måste jag ju säga mig, att när nu de svenska prästerna ha fått denna möjlighet att vid var tredje tillsättning liksom andra ämbetsmän få sina verkliga förtjäns-

Ang. Kungl. Maj:ts rätt att tillsätta kyrkoherdetjänst. (Forts.)
ter prövade på ett objektivt sätt och vägda mot varandra, skall man inte ta den möjligheten från dem. Jag kan inte se att det kan vara riktigt. De regala pastoraten voro också en gammal svensk tradition. Jag vill minnas att av de 2 000 pastoraten voro ungefär 500 på sin tid regala.

Man kan naturligtvis tänka sig att lösa knuten genom att ta bort valet vid tredjegångstillsättningarna.

Men jag har sagt mig själv, att när jag känner mig så pass osäker inför detta problem och när jag har märkt, att det inom riksdagen är så olika meningar om den här saken, skulle jag inte för närvarande vilja lägga fram en proposition och därigenom kanske riskera, att man berövar prästerskapet den möjlighet som nu finns att i någon mån få rättvisa vid befordringarna. Det är helt enkelt så jag har resonerat. Jag vet inte, om det kan vara så farligt att bibehålla den nuvarande ordningen ännu någon tid och vänta och se, tills vi kanske kunna finna en bättre lösning. Det är uppenbart, att det är utomordentligt besvärligt att finna en sådan.

När jag citerade herr Halléns yttrande om att det inte skulle bli så mycket rabalder, om man kände till direktiven för Kungl. Maj:t, avsåg jag därmed att framhålla, att om man kunde få folk att förstå, hur svårt det är att, även med all uppriktig möda att vara rättvis, vid dessa utnämningsärenden komma till resultat, som för allmänheten se något så när rimliga ut, skulle man nog låta bli att bråka så mycket om dessa utnämningar som man nu gör. Men jag börjar att misströsta på den punkten.

Herr Larsson, Sam: Herr talman! Det förefaller mig, som om detta ärende är nära nog ett skolexempel på vilka felaktigheter som 1934 års lag är behäftad med. Att lagen föreskriver val och sedan därefter möjliggör att ingen som helst hänsyn tages till utslaget av valet, kan leda till ödesdigra konsekvenser för församllivets och valdeltagandet överhuvud taget. Det är självklart att när man i en stor lappmarksförsamling — lika stor som hela Gotland — bringar upp ett 24-procentigt deltagande i valet och dessa människor sedan få höra, att man inte fäster något avseende vid deras nästan enhälligt uttalade mening, måste detta få ödesdigra verkningar på intresset för församllivets i en sådan kommun.

Jag tror att herr statsrådet misräknar sig, då han säger att det inte är så farligt att fortsätta någon tid på detta sätt och se, hur verkningarna bli. Det är nog mycket farligt att fortsätta på detta sätt. När nu statsrådet har förklarat, att han inte vill lägga fram något förslag om ändring av 1934 års lag, måste det säkerligen ankomma på riksdagen att på nytt ta denna fråga under övervägande. Det har visserligen riksdagen gjort förut utan att det har lett till något resultat, men jag tror att de senaste utnämningarna giva stöd åt den uppfattningen, att de nuvarande förhållandena inte kunna få bestå i längden, utan att vi måste få en lagstiftning som ger bättre resultat.

Jag skulle därför tro att interpellanten har gjort saken en god tjänst genom att ge tillfälle till belysning av denna fråga och jag är för min del övertygad om att det inte kan dröja mycket länge, förrän man får en ändring på detta område.

Herr Näslund: Herr talman! Statsrådets svar till mig i hans senare anförande tycker jag allenast bestyrker riktigheten av den slutledning, till vilken jag kom, nämligen att gällande lagstiftning är otillfredsställande. Jag kunde fördenskull ha avstått från ordet, men jag tillåter mig ändå besvara kammaren några minuter för att litet närmare klargöra anledningen till att jag framställt min interpellation, vilken tydligen på ett smärtsamt sätt berört statsrådet.

Ang. Kungl. Maj:ts rätt att tillsätta kyrkoherdetjänst. (Forts.)

Att den nuvarande ecklesiastikministern därvid kommit i skottgluggen för såväl presskritik som kritik i övrigt, beror emellertid på utformningen av 1934 års lag, vilken kan medföra stora tolkningssvårigheter för en ecklesiastikminister, då han här har att röra sig med sådana vaga begrepp som »uppenbar orättvisa», »väsentligt deltagande» och »enhällighet i valet». Det är självfallet att besvärliga situationer då kunna uppkomma, men det beror som sagt på lagens utformning.

Innan jag går vidare, vill jag bidra med ett beriktigande, trots att det inte har så stor betydelse. Det rör den församlingsvaldes tjänstemeriter. Han har inte tjänstgjort i Lappmarken endast sex år, utan åtta år, varav två just i den sedermera utnämndes församling. Detta är kanske emellertid en oväsentlighet.

När jag nu har ordet, kan jag inte underlåta att citera första lagutskottets yttrande år 1934. Jag har underlåtit att göra det, inte därför att jag tycker att statsrådet redan citerat det utförligt nog, utan därför att jag inte velat tynga debatten i onödan. Jag skall nu emellertid citera detta utlåtande. Första lagutskottet tillstyrkte den då föreliggande propositionen, men med stor tveksamhet. Utskottet skriver på detta sätt: »Utskottet förordar fördenskull departementschefens förslag i förevarande avseende, under uttalande av den bestämda förväntan, att i de fall, då utnämningssrätten tillkommer Konungen, församlingsval likväl kommer att tillmätas ett väsentligt inflytande...» — sedan kan herr statsrådets citat taga vid. Jag vet inte, om första lagutskottets ärade ledamöter försökt konstruera upp ett fall, där församlingsvalet skulle vara avgörande, men nog förefaller det mig, som om första lagutskottet, om det haft ett sådant fall för ögonen som detta, då en redan befordrad prästman blir befordrad, inte hade tillstyrkt propositionen. Detta är en förmodan, som naturligtvis inte inverkar i sak, men som jag anser vara berättigad. Jag erinrar mig livligt, att första lagutskottets dåvarande vice ordförande landshövding Linnér i ett anförande i andra kammaren starkt underströk just denna reservation, som första lagutskottet gjort.

Det lönar sig emellertid inte mycket att här uppta tiden med att diskutera tolkningen av lagen. Statsrådet är liksom jag själv och herr Sam Larsson, vilken även deltagit i debatten, överens om att lagen är otillfredsställande. Om vi kunna mötas på den punkten och komma överens om att gemensamt medverka till att få en ändamålsenligare lagstiftning på detta område, är jag övertygad om att denna debatt gagnat den sak jag innerst inne velat gagna.

Herr statsrådet **Bagge**: Herr talman! Jag vill endast säga, att även jag studerat debatten 1934, inte bara denna gång, utan många gånger tidigare, ty dessa frågor äro ju mycket besvärliga. Jag har också fäst mig vid herr Linnérs yttrande, i vilket han framhöll att ingen ecklesiastikminister skulle kunna undgå att taga hänsyn till detta uttalande av första lagutskottet. Jag vill då endast säga, att ecklesiastikministern tydligen tagit all hänsyn till detta uttalande, eftersom i 77 procent av tredjegångstillsättningarna den majoritetsvalde utnämns av Kungl. Maj:t. Jag har inte siffrorna för hur det varit under den förutvarande ecklesiastikministerns tid, men även han har i stor utsträckning följt församlingens vilja, när den varit tillräckligt tydligt uttryckt och icke en uppenbar orättvisa skulle inträffa genom att utnämna den valde.

Herr **Gärde**: Herr talman! Även jag vill säga några ord till försvar för 1934 års lag. Jag tror att dess verkningar belysts på ett rätt ensidigt sätt i interpellationen. Framför allt förefaller det mig ganska klart, att man inte,

Ang. Kungl. Maj:ts rätt att tillsätta kyrkoherdetjänst. (Forts.)
 därest man vill att församlingarnas vilja skall respekteras, kan gå så till väga, att man vid tredjegångstillsättningarna avskaffar församlingarnas möjlighet att ge sin vilja till känna. Tror man att utnämningarna, därest församlingarna överhuvud taget icke ge sin vilja till känna, i ett större antal fall komma att motsvara församlingarnas vilja än nu är fallet? Ett sådant resonemang synes mig sakna varje spår av logik. Det är, såsom även statsrådet och chefen för ecklesiastikdepartementet framhållit, också felaktigt att påstå, att inte församlingarnas vilja respekteras i dessa fall. Det har upplysts om att i 77 procent av tredjegångstillsättningarna utnämningarna motsvarat den av församlingarna uttalade viljan. Om i dessa fall icke några val ägt rum, hade man då haft anledning att anta, att utnämningarna i så stor omfattning som över två tredjedelar av valen motsvarat församlingarnas verkliga vilja? Säkerligen finns inte någon som helst garanti för ett sådant resultat.

Däremot är jag fullkomligt ense med interpellanten om att en mycket stor betydelse måste tillmätas valutgången i ett fall som det förevarande, där en så stark representation för församlingen uttalat sig. Enskildheterna i det föreliggande utnämningssärendet saknar jag anledning att inlåta mig på. Jag anser emellertid att det föreliggande valet är alltför otillräckligt för att utgöra något uttömmande bevismaterial om att grunderna för 1934 års lagstiftning böra övergivas.

Föredrogos och hänvisades till jordbruksutskottet nedannämnda motioner:
 nr 311, av herr *Gabrielsson* och herr *Nilsson, Bror*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till hushållningssällskapens organisation och verksamhet; samt

nr 312, av herr *Bergh, Ragnar*, i samma ämne.

Föredrogos och bordlades ånyo konstitutionsutskottets utlåtanden nr 11—13, statsutskottets utlåtanden nr 7, 8 och 60—71, bevillningsutskottets betänkanden nr 21—26, bankoutskottets utlåtanden nr 31 och 32, första lagutskottets utlåtanden nr 16, 18 och 19, jordbruksutskottets utlåtanden nr 17—26, första kammarens första tillfälliga utskotts utlåtande nr 5 samt kammarens andra tillfälliga utskotts utlåtande nr 3.

Föredrogos ånyo andra lagutskottets utlåtande nr 29, i anledning av väckta motioner om vissa ändringar i lagen om folkpensionering, m. m.

Andra lagutskottet hade till behandling i ett sammanhang förehåft följande inom riksdagen väckta, till lagutskott hänvisade motioner, nämligen

inom första kammaren

nr 252 av herr *Näslund* m. fl. ävensom

inom andra kammaren

nr 30 av herr *Jonsson* i Skutskär,

nr 46 av herr *Nilsson* i Landskrona m. fl.,

nr 47 av herr *Andersson* i Malmö m. fl.,

nr 74 av herr *Senander* m. fl.,

nr 156 av herrar *Skoglund* i Umeå och *Mäler*,

nr 313 av herr *Gustafsson* i Bogla m. fl. samt

nr 403 av herr *Boman* m. fl.

*Om vissa
ändringar i
lagen om
folkpensionering
m. m.*

Om vissa ändringar i lagen om folkpensionering m. m. (Forts.)

I motionerna I:252 och II:403, vilka voro likalydande, hade hemställts, att riksdagen ville i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t ville uppdraga åt socialvårdskommittén att snarast möjligt utreda frågan om en höjning av folkpensionerna med beaktande av vissa i motionerna anförda synpunkter och därvid särskilt taga i betraktande behovet av en anpassning uppåt av de å landsbygden utgående tilläggs pensionerna.

I motionen II:30 hade hemställts, att riksdagen måtte besluta sådan ändring i lagen om folkpensionering och förordningen om invalidunderstöd, att makas pensionsrätt oberoende av om hon vore arbetsförmögen i folkpensionslagens mening skulle inträda samtidigt med att maken bleve berättigad till tilläggs pension, dock icke innan hon fyllt 60 år.

Motionen II:46 utmynnade i en hemställan, att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa om utredning och förslag till ny lag om kommunala pensionstillskott så utformad, att till folkpensionärer och med dem jämställda, vilka vore i behov av kommunalt understöd, detta understöd *skulle* utgå i form av kommunalt pensionstillskott utan fattigvårds karaktär, varvid även borde tagas under förnyat övervägande, om icke beslutanderätten i dessa frågor med fördel kunde överlätas åt pensionsnämnderna.

I motionen II:47 hade yrkats, att riksdagen skulle besluta hemställa till Kungl. Maj:t att med det snaraste genom socialvårdskommittén eller genom annan utredning låta utreda vissa i motionen upptagna frågor rörande förbättringar i folkpensioneringen och att för riksdagen framlägga de resultat, som utredningen föranledde.

I motionen II:74 hade hemställts, att riksdagen måtte besluta, att 6 § 2 mom. folkpensioneringslagen skulle erhålla följande ändrade lydelse:

Jämte grundpension utgår tilläggs pension med följande belopp, nämligen

i ortsgrupp 1	750 kronor
» » 2	900 »
» » 3	1 100 »

med avdrag av fem tiondelar av den pensionsberättigades årsinkomst i vad mån den må överstiga 200 kr.

samt att härav betingade ändringar i övrigt i nämnda lag måtte utarbetas av utskottet.

I motionen II:156 hade hemställts, att riksdagen ville i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa om skyndsamt utredning och förslag till sådan ändrad bestämmelse i folkpensioneringslagen, att den avdragsfria inkomstgränsen icke verkade återhållande och hindrande på arbetstagarnas och arbetsgivarnas strävanden att åstadkomma en för arbetstagaren skäligen ålderdomspensionering.

Motionen II:313 utmynnade i en hemställan, att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om vidtagande av erforderliga åtgärder i syfte att ersätta den numera mycket otillfredsställande dyrortsgrupperingen för folkpensionärerna med ett skäligt bostadsbidrag till den folkpension, som nu utginge i lägsta ortsguppen.

Utskottet hade i det nu föreliggande utlåtandet på åberopade grunder hemställt,

A. att motionen II:74 icke måtte föranleda till någon riksdagens åtgärd; samt

B. att motionerna I:252, II:30, II:46, II:47, II:156, II:313 och II:403 icke måtte föranleda till någon riksdagens åtgärd.

Herr Hage: Herr talman! Jag har huvudsakligen begärt ordet för att föreslå, att första kammaren måtte fatta samma beslut, som fattades av and-

Om vissa ändringar i lagen om folkpensionering m. m. (Forts.)
ra kammaren vid onsdagens plenum, då denna fråga behandlades. Andra kam-maren beslöt då att i skrivelse till Kungl. Maj:t begära, att Kungl. Maj:t måtte snarast möjligt framlägga förslag till en allmän förbättring av nu ut-gående folkpensioner och invalidunderstöd. Innan jag kommer fram till detta yrkande, skall jag emellertid be att få framföra några synpunkter på denna fråga.

Jag vill då först framhålla, att utan tvivel denna fråga, hur våra åldring-ar skola kunna erhålla en sådan folkpension, att deras levnadsstandard blir rimlig och tillfredsställande, har en synnerligen stor betydelse. Detta är sä-kerligen ett av de mest betydelsefulla spörsmålen på sociallagstiftningens om-råde. Utan tvivel har också oron för hur det skall gå på ålderdomen för en del medborgare, som arbetat hela sitt liv och likväl inte kunnat sätta undan någonting till ålderns dagar, medverkat till att skapa bitterhet och olust inom stora samhällslager. Ty för åtminstone en stor del gamlingar, särskilt ensam-stående, innebär den pension de få — inte minst om de måste skaffa sig en dyr bostad på en dyrort — en standard, som kan betecknas som alltför låg, såvida inte fattigvården i kommunerna skjuter till vad som fattas. Men det är ju känt, att det inte bör gå till på det sättet. Därom uttalade sig redan 1913 års riksdag — jag var med redan på den tiden — då man sade, att den folk-pension, som då genomfördes, skulle leda till att man kopplade bort fattig-vården såsom försörjare av våra åldringar. Nu har det gått 31 år, och allt-jämt konstaterar man, att detta mål icke kunnat uppnås.

Nu invänder man emellertid på en hel del håll, och det framgår även av ut-skottets utlåtande, att varje reform på detta område kostar mycket pengar — det kostar miljoner och åter miljoner. Detta är naturligtvis riktigt, men å andra sidan kanske man överdriver litet, när man redogör för vad den ena eller andra reformen till förbättring av folkpensioneringen skulle kosta. Man säger t. ex., att den och den reformen eller den och den förbättringen medför en kostnad av femtio eller hundra miljoner kronor. Men då bör beaktas, att man vid en förbättring av folkpensioneringen alltid tänkt sig, att en viss del av kostnaderna skall uttagas genom ökade pensionsavgifter.

Inom parentes sagt vill jag i detta sammanhang framhålla, att det är be-klagligt, att det uppstår dröjsmål med genomförandet av reformer som den-na, ty ju längre man dröjer, desto mer minskas den fond av avgifter, som måste ligga till grund för förbättring av folkpensioneringen.

När man skall bedöma storleken av dessa kostnader är vidare att märka, att en förbättring av folkpensioneringen genom statsmakternas beslut måste leda till, att vissa kommuners fattigvårdsutgifter minskas. Man kan därför inte säga, att det blir en skatte-merbelastning av det samlade folkhushållet med den summa, som man ofta förmenar skulle följa som merutgift, om man ge-nomförde en reform. Om en reform genomföres under de förutsättningar jag angivit, tror jag alltså, att merkostnaderna för samhället inte bli så avsevärda som man tänkt sig.

När krav framföras på förbättring av folkpensioneringen, möter man trots detta ständigt och jämt frågan, om vi ha råd till detta. Kunna vi på de pro-duktiva åldrarna lägga den merbelastning i form av ökade avgifter och öka-de skatter, som skulle följa av en avsevärd förbättring av folkpensioneringen? Såvitt jag förstår, finns det endast *ett* svar att avgiva på denna fråga, näm-ligen att ett kultursamhälle med en demokratisk styrelseform *måste* ha råd att bereda sina åldringar, som gjort sitt dagsverke, en människovärdig bärg-ning på ålderns dagar.

Från dessa utgångspunkter tror jag man får antaga, att alla dessa motio-ner, som utskottet i detta sammanhang behandlat, blivit väckta. Bakom dessa

Om vissa ändringar i lagen om folkpensionering m. m. (Forts.)

motioner stå icke mindre än femtiotvå motionärer från olika partier. Samtliga motioner syfta till att på olika vägar förbättra folkpensionerna, varvid framhålls vikten av att detta sker så fort som möjligt. Den omständigheten, att så många motioner väckts i denna fråga och att de underskrivits av så många av riksdagens ledamöter, förefaller mig utgöra ett bevis för styrkan i den opinionsbildning, som existerar ute i landet och som kräver, att folkpensionerna skola förbättras på ett effektivt sätt.

Nu är det visserligen sant — vilket man naturligtvis är angelägen att framhålla — att det skett ett flertal förbättringar av folkpensionerna under de gångna åren. Jag har inte minst själv haft tillfälle att konstatera detta, då jag suttit praktiskt taget i respektive utskott vid samtliga tillfällen, då dessa förbättringar genomförts. Det är givetvis tacknämligt, att vederbörande statsråd framlagt förslag om förbättring av folkpensionerna samt att detta genomförts. Trots detta tror jag emellertid, att man kan våga det påståendet, att den folkpension, som för närvarande utgår exempelvis till ensamstående pensionärer, inte är tillfredsställande. Den räcker inte till att bereda dessa människor en rimlig försörjning, såvida inte fattigvården i kommunerna ger rundliga tillskott utöver pensionerna. Man kan ju även visa på att dessa pensioner, när kommunerna inte bidraga, inte gå upp till mer än 60 à 70 kronor och i sämsta fall 50 kronor. Standarden för dessa människor blir ju ofantligt mycket lägre än den mycket låga standard, som man lär kunna leva på här i Stockholm, där man kan klara sig på fem kronor om dagen, enligt vad som påstås från visst sakkunnigt håll.

Jag deltog i början av utskottets behandling av denna fråga men var förhindrad att vara närvarande, då det slutliga beslutet fattades. Jag hade emellertid helst sett, att till utskottets utlåtande fogats en hemställan, att Kungl. Maj:t måtte överväga, om inte en *provisorisk* förbättring av folkpensionerna skulle kunna åstadkommas genom att man införde ett sjätte dyrtidstillägg eller dylikt, d. v. s. om den definitiva regleringen dröjde. Utskottet har emellertid inte velat gå på en sådan linje, utan endast hänvisat till, att denna fråga är under utredning, vilket ju är riktigt. Den är under utredning av socialvårds-kommittén. Utskottet säger vidare, att riksdagen år 1946 kan förvänta ett förslag i ämnet. Jag måste dock säga, att detta är en ganska dyster aspekt för dessa folkpensionärer, som leva på en alltför låg levnadsstandard. Man säger till dem: »Visserligen ha ni det dåligt, men det kan inte hjälpas. Ni få klara er på det ni ha under 1944, 1945 likaså och även under 1946, men från och med 1947 eller kanske från 1 juli 1946 kunna ni möjligen få någon förbättring.» Ett sådant besked till dessa folkpensionärer kan naturligtvis inte upptagas med någon särskild glädje. Andra kammaren har inte heller nöjt sig med detta uttalande från utskottets sida.

Andra kammaren har alltså på förslag från herr Lindqvist i Halmstad med ett flertal instämmanden begärt, att Kungl. Maj:t snarast möjligt skall framlägga förslag i frågan. Detta är en opinionsyttring, och jag tycker, att det vore rimligt, att även första kammaren — om alla äro överens om att åtminstone en del av våra folkpensionärer ha en alltför låg pension — gick på samma linje och alltså biträdde denna opinionsyttring, vilken begär att Kungl. Maj:t fortast möjligt skall framlägga förslag till riksdagen — alltså till 1945 års riksdag.

Gå vi på samma linje som andra kammaren, skulle jag tro, att det på ett bättre sätt understrykes och markeras, att denna fråga är brådskande och viktig. Det är visserligen sant, att även utskottet på sätt och vis betonat detta i sin motivering. Ty i slutet av utlåtandet skriver utskottet, att det vill »understryka vikten av att det fortsatta utredningsarbetet bedrivs med all

Om vissa ändringar i lagen om folkpensionering m. m. (Forts.)
skyndsamhet och att Kungl. Maj:t så snart ske kan förlägger riksdagen de förslag, vartill utredningen kan föranleda». Detta står emellertid i motivering-
en till ett avstyrkande utskottsutlåtande. Jag tror, att det utskottet vill ut-
trycka med dessa rader, utsäges på ett bättre och effektivare sätt, om det
sättes i klämman på sätt som andra kammaren föreslagit. Jag vill därvidlag
påpeka, att detta förslag i andra kammaren godkändes utan votering. Man
kan alltså säga, att andra kammarens uttalande på denna punkt är enhälligt.

Jag skall be att från denna utgångspunkt få yrka, att första kammaren
måtte besluta, att riksdagen i anledning av de föreliggande motionerna ville i
skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa om framläggande snarast möjligt av
förslag till en allmän förbättring av nu utgående folkpensioner och invalid-
understöd.

I herr Hages yttrande instämde herrar *Frans Ericson, Wiklund, Robert Berg, Heiman, Albertsson, Birger Andersson* och *Mattsson*, fru *Sjöström-Bengtsson* samt herrar *Einar Persson, Näsström* och *Gillström*.

Herr **Norman**: Herr talman! Jag har ganska svårt att förstå meningen
med den opinionsyttring, som herr Hage nu med instämmande av en del kam-
marledamöter har talat för.

Herr Hages yrkande gick, i överensstämmelse med vad andra kammaren
beslutat, ut på att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t skulle hemställa om
förslag till en allmän förbättring av nu utgående folkpensioner och invalid-
understöd samt att denna borde ske snarast möjligt. Emellertid är ju social-
vårdskommittén, som allesammans veta, fullt sysselsatt just med denna upp-
gift. Den har själv, i sitt betänkande av december 1942 innefattande utred-
ning och förslag angående socialvårdens organisation m. m., deklarerat, vad
översynen av folkpensioneringslagen och därmed sammanhängande spørsmål
skall gå ut på. Kommittén säger där, att ett huvudsyfte vid denna reforme-
ring av bestämmelserna bör vara att undersöka, hur önskemålet om ur försörj-
ningssynpunkt bättre avvägda pensioner än de, som nu utgå, skall kunna för-
verkligas. Det är således ganska tydligt att det arbete, som nu bedrives, syf-
tar till en allmän förbättring av folkpensionerna.

Frågan gäller då vid vilken tidpunkt man kan vänta ett förslag. Social-
ministern har i en proposition till årets riksdag rörande förlängning av nu
gällande dyrortsgrupperingsbestämmelser för folkpensioneringen redogjort för
kommitténs arbete och meddelat, att detta för närvarande alldeles särskilt in-
riktas på att slutföra utredningarna om folkpensioneringen. Socialministern
väntar, att resultatet skall föreligga i så god tid, att förslag kan framläggas
till 1946 års riksdag.

Detta tedde sig nu för herr Hage såsom mycket dystra framtidsperspektiv,
och meningen med opinionsyttringen kan således endast vara att om möjligt
få till stånd ett förslag redan nästa år, d. v. s. till 1945 års riksdag. Men
riksdagen skulle ingenting säga om vad det förslaget skulle innehålla, så vitt
man ej, med hänsyn till att uttalandet göres i anledning av de väckta motio-
nerna, vill ge de direktiven, att samtliga däri framförda önskemål härvidlag
skola beaktas. Ingen motivering komme således att åtfölja den kläm, som herr
Hage här yrkat bifall till. Man skulle därför vara hänvisad till motionerna
och diskussionerna i kamrarna, men detta är någonting annat än det vanliga,
grundliga och enligt min mening riktiga sättet att handlägga ett ärende som
det ifrågavarande.

Riksdagen brukar ju eljest ganska bestämt vidhålla, att den ej bör taga
ståndpunkt till en fråga, som är under utredning, utan förbehålla sig fria hän-

Om vissa ändringar i lagen om folkpensionering m. m. (Forts.)

der, när förslag i vederbörlig ordning kommer på riksdagens bord. Ett sådant beslut, som herr Hage här har föreslagit, kan väl inte betaga riksdagen denna fria prövningsrätt, som efter vad jag kan förstå kommer att behövas, när alla dessa olika uppslag och önskemål utformats i ett slutgiltigt förslag till riksdagen.

Jag tror inte heller, att det fortsatta utredningsarbetet kan bli färdigt före den tidpunkt, som socialministern här har angivit. Det är dock ett av våra största sociala spörsmål som här skall utformas i lagförslag och bestämmelser, vilka komma att bli gällande åtminstone under en ganska lång tid framåt, och därvid är det många olika synpunkter som böra vägas mot varandra. Frågan kommer, enligt vad det förefaller mig, att efter en sådan opinionsyttring befinna sig i samma läge, som om utskottets yttrande lägges till grund för riksdagens ståndpunktstagande.

Det kan också, såsom jag ser saken, vara litet betänkligt med en sådan opinionsyttring i form av ett allmänt uttalande utan några särskilda direktiv ur den synpunkten, att den kan inge de medborgare, det här gäller, förhoppningar som kanske sedan ej kunna bli infriade. Här har den ene motionären begärt det och det, och den andre har begärt någonting annat, som i sig självt är lika behjärtansvärt, och de fattiga människor det gäller äro naturligtvis alldeles särskilt intresserade av att få alla dessa olika önskemål tillgodosedda. Men när dessa skola prövas och ställas i samband med varandra, är det ju inte alldeles säkert, att man kan komma fram till ett resultat som tillgodoser *alla* önskemålen. Det skulle enligt min mening inte vara lyckligt, om riksdagen genom ett allmänt uttalande i en opinionsyttring ingåve dessa människor falska förhoppningar om att de inom en nära framtid skola få se alla dessa olika önskemål förverkligade.

Utskottet har ägnat denna betydelsefulla fråga en allvarlig prövning och uttryckt de förhoppningar, som i frågans nuvarande läge kunna anses rimliga. Längre har utskottet icke funnit skäl att gå, eftersom man vet, hur frågan ligger till och när förslag tidigast är att vänta. Jag finner det därför riktigast, att kammaren följer utskottets negativa ståndpunkt beträffande klämman. Kammaren ger därmed också uttryck åt de önskemål, som dock äro utsagda i motiveringen. Yrkandet om avslag på motionerna grundar sig alls inte på någon ovilja mot en förbättring av folkpensioneringen snarast möjligt. Man har endast ansett, att riksdagen i enlighet med vanligen tillämpade grunder bör vänta och se vad som kan komma fram av den forcerade utredning, som nu pågår.

Jag hemställer om bifall till utskottets förslag.

Herr Ström: Herr talman! Jag har begärt ordet för att instämma i herr Hages yrkande. Jag har nämligen under de senare åren alltmer stärkts i uppfattningen, att riksdagen när det gäller sociala frågor liksom har gripits av en viss rådlöshet, ja nästan ett slags eftertankens kranka blekhet, som gör att man i fråga om detta utomordentligt viktiga område, som utgör den bärande grunden till stora folkgruppers känslor med avscende å hela vårt samhällsskick numera icke ser några livstecken från riksdagens sida. Kriget är naturligtvis orsaken till detta förhållande. Men på många andra områden har man, trots utgifterna till försvaret, ändock haft tillräckliga ekonomiska resurser över för betydande anslag till civila ändamål, och vi komma säkerligen att få vara med om stora utgifter för åtgärder, som ingalunda kunna tävla i vikt med en angelägenhet som denna, eller andra, ekonomiskt mindre krävande, men dock berörande ett socialt område.

Den som följer vad som tilldrar sig i utlandet måste fråga sig, varför

Om vissa ändringar i lagen om folkpensionering m. m. (Forts.)

vi här i Sverige skola vara så långt efter på det sociala liksom på det kulturella området och blott nöja oss med krislagar. Vi se, hur krigförande stater, inbegripna i strid på liv och död och med utgifter per dag och per medborgare som vida överstiga våra, ändock skridit till de mest vittgående och snabba sociala reformåtgärder. Jag hänvisar till det tal, som Englands premiärminister höll häromdagen. Han redogjorde där för fyra väldiga sociala reformförslag, som antingen blivit genomförda under kriget eller skulle komma att förverkligas inom ett år. Det rörde sig om så vittomfattande och dyrbara åtgärder, att vi icke rätt kunna fatta, hur det är möjligt för ett land, inbegripet i det väldigaste av alla krig, att ändå genomföra dem. Motiveringen förklarar emellertid, varför man har tagit ett sådant steg: man räknar både i England och Amerika helt enkelt med att dessa reformer gagna landet och folket och att de ge mera i utbyte än de kosta. Man tillmäter dem en sådan betydelse för folkhälsan och hela den atmosfär, vari folket måste leva för att trivas, att man utom krigets börda har tagit på sig även dessa enorma kostnader.

Samtidigt ha vi här i Sverige under kriget, visserligen med tunga ekonomiska bördor för försvaret, men dock i fred, följt en sådan linje, att knappast några djupgående sociala reformer blivit genomförda. Och nu våga vi inte ens göra ett uttalande för att söka påskynda lösningen av frågan om folkpensioneringen, som av alla erkännes vara utomordentligt viktig.

När andra lagutskottets högt ärade ordförande nyss från talarstolen försvarade sitt verk, gjorde jag reflexionen, att jag sällan sett en utskottsordförande utföra detta värv med mindre entusiasm. Det var, som om han blivit driven fram till att göra det, och det kan man också mycket väl förstå. Jag vill inte lägga lök på laxen eller sten på börda, ty jag förstår hur det är. Men må vara, ett utskott anser sig mera bundet än kammaren av de traditionella grunderna för avslag på motioner. Kammaren bör vara mera fri och inte i allo behöva känna sig bara som en exekutor av utskottens yrkanden. Kammaren bör därför enligt min mening mycket väl kunna bifalla herr Hages yrkande.

Vilken positiv effekt kommer ett sådant beslut att få? Jo, först och främst är det ett faktum att socialvårdskommittén, som vi göra den allra djupaste reverens för, har arbetat i många år utan att komma nämnvärt ur fläcken. Till detta förhållande ha riksdagens egna åtgöranden en viss skuld. Kommittén har blivit en väldig påse, en säck vari allting stoppats. Denna arma kommitté hittar snart varken ut eller in i den väldiga mängd av skrivelser och remisser, som skickats till den från Kungl. Maj:t, från riksdagen, från kommuner, från olika institutioner och kanske även från enskilda. Borde det inte då vara en styrka för denna kommitté att kunna känna, att riksdagen vill ha ett snabbt resultat och att dessa remisser ej få ligga hindrande i vägen såsom ett berg av papper, genom vilket man måste gräva en tunnel för att omsider kunna komma fram till statsmakterna med ett förslag? Ur den synpunkten tror jag det skulle vara mycket nyttigt att göra en sådan påminnelse som den herr Hage här har föreslagit.

Vi ha enligt min uppfattning också en viss skyldighet gentemot våra folkpensionärer. Folkpensionerna i Sverige äro bedrövligt små och lagbestämmelserna behäftade med så ofantligt många inskränkningar och hakar, att läget icke kan anses tillfredsställande. Ingen har heller någon annan uppfattning. Under många år ha dessa gamla begärt förbättringar, och vi ha givit dem dyrtidstillägg och extra månadsbidrag. Men detta har endast blivit lappverk och krisverk och har icke löst de stora frågor, som sammanhånga med en bestående reform av folkpensioneringen. Tro ni, mina herrar, att vi

Om vissa ändringar i lagen om folkpensionering m. m. (Forts.)

kunna utgå ur denna krigstid med bibehållet samhällslugn utan att ha löst åtminstone två stora sociala frågor, nämligen arbetslöshetsfrågan och frågan om ålderdomspensioneringen? Enligt min uppfattning kunna vi det icke.

Att då beträffande den ena av dessa båda frågor säga, att riksdagen hoppas att år 1946 få taga del av ett förslag, det är verkligen att synda på nåden och att lita till framtiden på ett sätt som är mer än optimistiskt. Med litet kraft bör enligt min mening ett förslag till reform av vår folkpensionering kunna föreläggas nästkommande riksdag. Det gick en gång att skapa Sveriges grundlagar och omdana hela vår konstitution på ett par månader. Här har nu en kommitté för ålderdomsförsäkringen arbetat under sex eller sju år, förutom att tidigare vissa reformförsök gjorts, som emellertid utfallit i negativ riktning. Skulle vi inte kunna karska upp oss så mycket, att vi åtminstone kunde ena oss om att göra en påstötning för att få denna fråga på vårt bord nästa år?

Herr talman! Jag ber att få hemställa om bifall till herr Hages yrkande.

Herr **Hage**: Herr talman! Jag skulle verkligen mycket beklaga, om första kammaren komme att avslå det yrkande jag gjort. Enligt gammal riksdagspraxis skulle nämligen följden härav bli, att även den opinionsyttring, som andra kammaren så gott som enhälligt har gjort, skulle omintetgöras och inte ha någon som helst betydelse. Ute bland folk, som beröras av detta, skulle det kunna ge näring åt den gamla uppfattningen om första kammaren som en broms på den sociala utvecklingen och den sociala lagstiftningen i landet, och det skulle jag verkligen beklaga, ty en sådan uppfattning är naturligtvis — med kammarens nuvarande sammansättning — inte riktig.

Det är klart, att även *motiveringen* till detta utskottsutlåtande faller vid bifall till mitt yrkande, men jag vill säga till min vän herr Norman, att detta inte torde betyda så synnerligen mycket. Denna motivering är nämligen mera ett slags registrering av de motioner och yrkanden, som föreligga. Utskottet har inte på någon punkt intagit annan ståndpunkt än att det sagt, att den och den saken bör undersökas. Men oavsett om denna motivering står kvar eller inte, går det så till, att de, som ha att handlägga dessa lagstiftningsärenden, granska den debatt som förevarit i kamrarna — det har jag vid flera tillfällen kunnat konstatera — och dessutom naturligtvis utskottsutlåtandet. Just den omständigheten, att denna motivering eventuellt skulle falla bort, tror jag därför inte betyder så mycket.

Däremot skulle jag tro, att det har en viss betydelse såsom opinionsyttring, om det beslut, som andra kammaren har fattat, godtages även av första kammaren. Jag vill inte med detta säga, att vår regering och den, som inom densamma sysslar med dessa ting, skulle behöva något slags uppmaning att handla. Den som haft tillfälle att deltaga i andra lagutskottets behandling av ärenden av detta slag vet, att den medlem av regeringen, som handlägger sådana spörsmål, är oerhört intresserad och försöker göra det allra bästa av varje situation för att så vitt möjligt föra de sociala lagstiftningsfrågorna i hamn. Men orsaken till att denna sak går så sakta framåt kan finnas på annat håll. Jag skall inte gå närmare in på detta, men det finns åtminstone många i riksdagen som säga, att felet ligger på annat håll.

Från den utgångspunkten tror jag det skulle vara både rimligt och lämpligt, om riksdagen enhälligt går in för en sådan opinionsyttring som den, som jag har yrkat bifall till.

Herr **Källman**: Herr talman! Av herr Ströms yttrande får man den uppfattningen, att han föga eller inte alls deltagit i praktiskt socialvårdande ar-

Om vissa ändringar i lagen om folkpensionering m. m. (Forts.)
bete i Sverige. Hans anförande vittnar om ganska stor obekantskap med både folkpensioneringen och andra sociala åtgärder som vidtagits här i vårt land. Av den anledningen måste jag reagera mot hans uppträdande.

Han meddelar emellertid, att man i ett krigförande land som England har stora planer, och han anser att dessa snart skola realiseras. Jag vet inte, om herr Ström har läst Beveridgeplanen. Jag har gjort det, och den är mycket vacker, men — herr Ström — den är avsedd att genomföras år 1965. Det är det enda som är officiellt bekant om vad som på det området sker i England.

Sedan ber jag få säga ett par ord om den skillnad, som kan upptäckas mellan å ena sidan utskottets förslag och å andra sidan det förslag, som här har framställts. Den är av formell natur, ty det är ju riktigt som herr Norman nyss har sagt, att herr Hages förslag icke innefattar några direktiv. Utskottet har för sin del välvilligt refererat motionerna och förutsätter, att socialvårdskommittén skall skyndsamt framlägga förslag till statsmakterna. Vid sådant förhållande är det väl lika bra att godtaga utskottets förslag, om man vill det bästa möjliga i detta avseende. Jag kan försäkra både herr Hage och herr Ström, att när man som jag har arbetat under 31 år i den svenska folkpensioneringen och deltagit i kanske 60-talet sammanträden per år inom ett ombudsområde, har man klart för sig, hur svårlösta alla de frågor äro, som innefattas i samtliga här avgivna motioner.

Då nu tiden är långt framskriden, skall jag inte ge mig in på någon vidare diskussion, ehuru detta kunde vara ganska intressant, utan inskränka mig till att yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Sten: Herr talman! Eftersom jag inte deltagit i utskottets behandling av dessa motioner, står jag fri och obunden att ansluta mig till vilket som helst av de här föreliggande yrkandena.

Jag har kommit till det resultatet, att det i frågans nuvarande läge är riktigt, att man genom anslutning till herr Hages yrkande bidrager till att skapa en enhällig och enhetlig opinionsyttring från riksdagens sida. Men jag måste säga, att jag är ganska noga med motiveringen för en sådan ståndpunkt. Jag tyckte mig också finna, att herr Hage var ganska försiktig i sina omdömen, exempelvis om socialvårdskommittén. I hans yttrande fanns ingenting, som kunde föranleda något avståndstagande. Men i likhet med den nästföregående talaren blev jag uppkallad av det anförande, som hölls från stockholmsbanken. Jag vill inte anklaga herr Fredrik Ström för att avsiktligt ha brutit mot åttonde budet och burit falskt vittnesbörd icke blott mot socialvårdskommittén, utan även mot riksdagen. Men nog är det att »kasta stenar på egen port och tala ont om oss själva», när herr Ström exempelvis påstår, att här icke har förts någon socialpolitik under kriget. Jag behöver knappast erinra denna kammare om att socialpolitik *har* förts, framför allt i tre viktiga avseenden.

Vi ha först och främst vad som faller under krigsfamiljebidragsförordningen med därtill anslutna hjälpmöjligheter i form av värnpliktslån och annat. Denna hjälpverksamhet har varit så effektiv, att till och med experter, som syssla med vår befolkningsfråga, ha uttalat, att den har verkat familjebildande. Vidare ha vi den verksamhet, som går under namn av livsmedelsrabatter och som har varit ett gott stöd för en stor mängd familjer. Slutligen ha vi just på här ifrågavarande område tack vare dyrtidstilläggen till folkpensionärerna lyckats — vilket ju är rimligt och riktigt — hålla denna grupp skadeslös för krigets verkningar i form av fördyrade levnadskostnader. Jag vill minnas, att häromdagen i våra tidningar redogjordes för en utredning, som utvisat, att de av riksdagen beslutade dyrtidstilläggen varit till och med mera

Om vissa ändringar i lagen om folkpensionering m. m. (Forts.)

effektiva än man hittills har räknat med. Jag vill alltså bestämt tillbakavisa herr Ströms uttalande.

Vad sedan gäller den engelska Beveridgeplanen och den svenska socialvårdsreformen, har ju herr Källman redan klarlagt den saken. Jag tillhör inte socialvårdskommittén och har intet ansvar för dess arbete, men jag har varit i tillfälle att på en sidolinje i någon mån följa detta. Jag har därvid kommit till det resultatet, att jag icke skulle kunna vara med om en opinionsyttring från riksdagens sida, som hade sin udd riktad mot socialvårdskommittén. Vi få komma ihåg, att den svenska socialvårdsreformen ospänner en stor mängd var för sig synnerligen omfattande komplex av lagar. Dit hör spörsmålet om centralisering av den socialvård, som vi hittills ha haft i form av exempelvis fattigvård och barnavård. I övrigt har bland annat inom kommittén utförts ett arbete, som lett till att ett förslag om obligatorisk sjukförsäkring när som helst ligger klart. Jag tror inte, att kommittén har försuttit någon tid, ty ett förslag av denna art skulle säkerligen icke ha kunnat föreläggas riksdagen tidigare än som nu kommer att ske. Ett annat förslag, nämligen beträffande obligatorisk arbetslöshetsförsäkring, väntas likaledes inom kort. Dessa frågor gripa in i varandra, och för att få så stor enhetlighet som möjligt i fråga om belopp och villkor i övrigt samt administration har det varit nödvändigt, att den ena utredningen avvaktar den andra. Liknande specialutredningar försiggå på barnavårdens och angränsande områden. Och i fråga om folkpensioneringen har det, såvitt offentligt är känt, överenskommits mellan socialvårdskommittén och statsrådet och chefen för socialdepartementet, när ett förslag bör vara klart att föreläggas riksdagen.

När jag trots dessa erinringar mot en del uttalanden, som här ha gjorts, biträder herr Hages förslag, är anledningen som sagt den, att det är det enda sättet i nuvarande läge att ge riksdagens mening enhetligt till känna. Beträffande omprövningen av socialvårdsfrågorna är jag av den uppfattningen, att hjälpen till de gamla, säkerställandet av existensen på ålderns dagar, är en fråga, som inte bör komma i sista rummet. Här föreligger en skuld, som den nu verksamma generationen har att betala. Jag har någon gång uttryckt saken på det sättet, att denna skuld bör betalas i första hand eller i varje fall samtidigt med att man bildligt talat investerar så mycket som möjligt i »nya företag», d. v. s. barnen och ungdomen, den uppväxande generationen.

Med dessa synpunkter, herr talman, ber jag alltså att få hemställa till kammaren att förena sig med herr Hage i det av honom framställda yrkandet, vilket är samma yrkande, som i onsdags vann andra kammarens bifall.

Herr Hage: Herr talman! Endast en kort replik till herr Källman!

Han gjorde liksom den föregående talaren gällande, att om utskottsförslaget icke vann majoritet inom kammaren, skulle utskottets värdefulla direktiv, som befrämjade lösandet av denna sak, falla bort. Jag vågar emellertid bestämt påstå, att några direktiv icke ha givits här. Jag har läst utlåtandet flera gånger och därvid funnit, att utskottet tager upp den ena efter den andra av de frågor, som framförts i motionerna, och säger, att dessa frågor böra utredas. Men detta är icke några direktiv. Om utskottet hade skrivit, att den eller den frågan, som framförts, bör lösas på det eller det sättet, då skulle man kunna tala om direktiv, men så har här icke skett. Jag tror därför icke, att någon skada sker, om utskottets motivering bortfaller.

Herr Ström: Herr talman! Endast ett par repliker till herrar Källman och och Sten.

Till herr Källman, som menade, att jag föga känner till socialvården, vill

Om vissa ändringar i lagen om folkpensionering m. m. (Forts.)
jag säga, att jag, vilket han borde veta, varit aktiv kommunalman i 32 år och tillhört nästan alla Stockholms stads nämnder och styrelser. Vidare kan jag nämna, att jag genom brev från medborgare ute i landet, vari de begära reformer av de nuvarande fattigvårds- och folkpensioneringslagarna, fått en mycket god inblick i hur socialvården fungerar.

Det är möjligt, att jag i motsats till herr Källman icke är expert i fråga om alla socialvårdens detaljer. Herr Källman har ju hållit föreläsningar om socialvården runt om i landet, och jag tror, att ingen här i kammaren kan tävla med honom i visdom på detta område. Han torde överglänsa oss alla, och han sätter ju icke heller denna visdom under ena skäppa. Men jag vill säga honom, att hur bra han än finner det nuvarande tillståndet och hur svårt han än anser det vara att nu genomföra några reformer av socialvården, är detta icke något skäl varför riksdagen icke snabbt skulle gripa sig an med att söka genomföra dylika. Jag misstänker, att det eljest kommer att gå mycket illa, ty nu råder ett starkt missnöje, särskilt över att folkpensionerna äro så små, att pensionärerna måste anlita fattigvården för att överhuvudtaget kunna leva, något som man anser vara ett ovärdigt förhållande.

Sedan vill jag säga till herr Sten, att jag ingalunda har förbisett de rent kristidsbetonade socialvårdsreformer, som ha genomförts, men det är inte dem denna debatt gäller. Nu tala vi om reformer, som icke skola ha kristidskaraktär, alltså sådana, som icke röra de inkallade, som icke röra livsmedelsrabatter och som icke röra de extra månadsbelopp, som nu på grund av kristiden tilldelas folkpensionärerna. Det är en känd sak, att vissa reformer genomförts på detta område, och vi äro alla, säkerligen också de gamla, tack samma härför. Herr Sten har alldeles missuppfattat saken. Herr Hage och vi, som stödjade hans yrkande, avse ingalunda att nu genom en reform införa en ny kristidslagstiftning, utan vi vilja ha en definitiv och bestående förbättring av hela folkpensioneringen. Det är ju någonting helt annat, och därför tycker jag, att herr Sten bort hålla inne med den kritik som han serverade mig, då den var ett hugg i luften. Han slog in öppna dörrar.

Slutligen nämnde herr Sten, att jag skulle ha angripit socialvårdskommittén. Fastmer försvarade jag den. Jag sade, att riksdagen genom sina remisser och skrivelser till kommittén och genom sina uttalanden, när riksdagen avslagit motioner och i motiveringen hänvisat till kommitténs arbete, bidragit till att kommittén inte kunnat bli färdig i tid. Detta kan ju icke vara något angrepp på kommittén, herr Sten, utan det är ett försvar. Men det är icke ett skäl att låta kommittén ostörd sätta i gång allt större papperskvarnar, som mala tomning.

När nu andra kammaren har fattat ett beslut, som tydligt ger vid handen, att den önskar en framstöt i denna fråga, kan väl ändå första kammaren icke spjarna emot utan att därmed taga på sig ansvaret för att andra kammarens uttalande blir av noll och intet värde. Jag skulle, även om det gällde en mindre fråga, finna det mycket beklagligt, om kammaren gjorde så, men när det såsom här gäller en verklig livsfråga för stora delar av vårt folk, då anser jag det vara orimligt, att denna kammare vänder sig emot medkammaren och därigenom omintetgör en riksdagens samfälliga opinionsyttring.

Efter härmed slutad överläggning yttrade herr talmannen, att i avseende på det nu ifrågavarande utlåtandet yrkats dels att vad utskottet hemställt skulle bifallas, dels ock, av herr *Hage*, att riksdagen i anledning av de föreliggande motionerna ville i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa om framläggande snarast möjligt av förslag till en allmän förbättring av nu utgående folkpensioner och invalidunderstöd.

Om vissa ändringar i lagen om folkpensionering m. m. (Forts.)

Sedermera gjorde herr talmannen propositioner enligt berörda yrkanden och förklarade sig anse propositionen på bifall till utskottets hemställan vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Hage* begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller vad andra lagutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 29, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, bifalles herr Hages under överläggningen gjorda yrkande.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo uppläst, verkställdes till en början omröstning på det sätt, att efter särskilda uppmaningar av herr talmannen först de ledamöter, som ville rösta för ja-propositionen, och därefter de ledamöter, som ville rösta för nej-propositionen, reste sig från sina platser.

Då herr talmannen fann tvekan kunna råda angående omröstningens resultat, verkställdes härefter votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja—38;

Nej—52.

Därjämte hade 5 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

Föredrogs ånyo sammansatta stats- och andra lagutskottets utlåtande nr 2, i anledning av dels Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar om anslag till bidrag till dyrtidstillägg å folkpensioner och invalidunderstöd samt anslag till dyrtidstillägg å barnbidrag och å ersättning åt blinda, dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om dyrtidstillägg under budgetåret 1944/45 å folkpensioner, invalidunderstöd och barnbidrag, m. m., dels ock motioner, väckta i anledning av sistnämnda proposition. *Ang. dyrtids-
tillägg å folk-
pensioner
m. m.*

I innevarande års statsverksproposition hade Kungl. Maj:t å driftbudgeten under femte huvudtiteln (punkterna 43, 45 och 53 av bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över socialärenden för den 4 januari 1944) föreslagit riksdagen att för budgetåret 1944/45 såsom förslagsanslag anvisa dels till Bidrag till dyrtidstillägg å folkpensioner och invalidunderstöd 61 400 000 kronor, dels till Dyrtidstillägg å barnbidrag 4 300 000 kronor, dels ock till Dyrtidstillägg å ersättning åt blinda 670 000 kronor.

Vidare hade Kungl. Maj:t genom en den 4 januari 1944 dagtecknad proposition, nr 4, vilken hänvisats till lagutskott och tilldelats andra lagutskottet, under återopande av propositionen bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över socialärenden, föreslagit riksdagen att antaga vid propositionen fogade förslag till

1) lag om dyrtidstillägg under budgetåret 1944/45 å folkpensioner, invalidunderstöd och barnbidrag;

2) förordning om dyrtidstillägg under budgetåret 1944/45 å blindhetsersättningar.

I anledning av propositionen nr 4 hade inom riksdagen väckts fyra motioner, nämligen motionen nr 206 i första kammaren av herr *Persson, Ivar*, m. fl. samt motionerna i andra kammaren nr 75 av herr *Karlsson* i Grängesberg,

Ang. dyrtidstillägg å folkpensioner m. m. (Forts.)
nr 219 av herr *Pettersson* i Dahl m. fl. och nr 311 av herr *Persson* i Stockholm m. fl.

I de likalydande motionerna I:206 och II:219 hade hemställts, utom annat, att förslaget till lag om dyrtidstillägg under budgetåret 1944/45 å folkpensioner, invalidunderstöd och barnbidrag måtte erhålla den ändrade lydelse, som i motionen angivits.

Utskottet hade i det nu föredragna utlåtandet återgivit föredragande departementschefens i propositionen nr 4 gjorda uttalande, varefter utskottet yttrat:

»Såsom framgår av vad ovan anförts utgår enligt 1943 års lag om dyrtidstillägg å folkpensioner, invalidunderstöd och barnbidrag under budgetåret 1943/44 sådant tillägg med tre procentuella och två fixa belopp. I den nu till behandling föreliggande propositionen nr 4 har föreslagits, att samma system för dyrtidskompensation å ifrågavarande förmåner skall tillämpas även för budgetåret 1944/45. Föredragande departementschefen har därvid åberopat, att dyrtidskompensationen för innevarande budgetår beräknats med utgångspunkt från socialstyrelsens levnadskostnadsindex per den 1 april 1943, att indextalet per den 1 oktober 1943 vore detsamma som sistnämnda dag samt att anledning saknades till antagande, att några förskjutningar därav av betydelse inträffat under sista kvartalet 1943.

I motionen II:311 hemställles, att ytterligare ett fixt belopp å 35 kronor skall utgå utöver den av Kungl. Maj:t föreslagna dyrtidskompensationen. Vidare har i motionerna I:206, II:75 och II:219 yrkats, att samtliga tillägg skola utgå endast med fixa belopp.

Då endast en mindre förändring av levnadskostnadsindex ägt rum sedan den 1 april 1943, finner utskottet skäl saknas att för budgetåret 1944/45 frångå det system för kompensation av levnadskostnadsstegringen under den rådande dyrtiden som 1943 års riksdag antagit för innevarande budgetår. Utskottet avstyrker därför de i motionerna framställda ändringsyrkandena.

Mot de framlagda författningsförslagen i övrigt eller mot de gjorda anslagsäskandena har utskottet intet att erinra.

På grund av vad sålunda anförts får utskottet hemställa,

A. att riksdagen måtte antaga de genom propositionen nr 4 framlagda författningsförslagen;

B. att motionerna I:206, II:75, II:219 och II:311 icke måtte föranleda till någon riksdagens åtgärd; samt

C. att riksdagen måtte för budgetåret 1944/45 såsom förslagsanslag anvisa
a) till Bidrag till dyrtidstillägg å folkpensioner och invalidunderstöd 61 400 000 kronor,

b) till Dyrtidstillägg å barnbidrag 4 300 000 kronor,

c) till Dyrtidstillägg å ersättning åt blinda 670 000 kronor.»

Reservation hade anmälts av herrar *Pettersson* i Dahl och *Hallagård*, vilka inom utskottet yrkat bifall till motionerna I:206 och II:219.

Herr *Hallagård*: Herr talman! Jag skall såsom reservant i denna fråga be att med ett par ord få taga kammarens tid i anspråk.

Spörsmålet om hur man så långt som möjligt skall kunna åstadkomma likställighet mellan stad och land har ju i flera olika sammanhang varit föremål för riksdagens uppmärksamhet, men man har inte kommit fram till önskat resultat för landsbygdens del. Här är nu fråga om att söka giva folkpensionärerna kompensation för den prisstegring, som ägt rum sedan krigets utbrott. Sammansatta stats- och andra lagutskottet har inte ansett sig böra

Ang. dyrtidstillägg å folkpensioner m. m. (Forts.)

tillstyrka, att dyrtidstilläggen utgå med lika belopp på de olika dyrorterna, detta trots att prisstegringen överallt är ungefär densamma. Utskottet har liksom departementschefen ansett, att skäl saknas för att frånga det system för kompensation av levnadskostnadsstegringen under rådande dyrtid, som 1943 års riksdag antagit. Som bekant beslöt riksdagen då den ändringen i fråga om dyrtidstilläggen, att dessa skulle utgå med tre procentuella och två fixa tillägg; tidigare hade det varit två procentuella och två fixa tillägg. I stället hade man bort införa två procentuella och tre fixa tillägg. Detta hade varit ett steg i riktning mot rättvisa gentemot landsbygdens pensionärer.

Såsom frågan nu ligger till, har man inga utsikter att vinna gehör för den mening, som framförts i den från vårt håll väckta motionen. Frågan har diskuterats i riksdagen vid flera tillfällen, och andra kammaren har nu redan bifallit utskottets förslag. Jag vill emellertid framhålla, att det inte framförts några nya skäl mot kravet på lika dyrtidstillägg å folkpensionerna. Levnadskostnaderna ha ju stigit tämligen likformigt inom de olika dyrorterna, vilket framgår av de uppgifter, som publicerats härom. Under sådana förhållanden ha vi från vårt håll inte någon anledning att ändra uppfattning i frågan. Det finns inte heller några skäl att antaga, att utvecklingen under det kommande året skall gå i annan riktning. Snarare har man anledning vänta, att likformigheten skall bli ännu större än hittills.

Med åberopande av det anförda ber jag att få yrka bifall till motionerna I: 206 och II: 219, vilka finnas redovisade å s. 3 i utskottets utlåtande.

Häri instämde herrar *Gustavson, Bror Nilsson, Jones Erik Andersson, Ivar Persson och Lodenius.*

Herr **Norman**: Herr talman! Det yrkande, som nu framställts, är det samma, som vi hade att taga ställning till, när frågan diskuterades förra året. Yrkandet innebär ju bland annat, att en folkpensionär på landsbygden, som har mycket liten tilläggs-pension, ända ned till 12 kronor, skall få 175 kronor i dyrtidstillägg, under det att en folkpensionär i en dyrort med full tilläggs-pension, skall få denna sänkt med 30 å 40 kronor.

Jag hemställer om bifall till utskottets förslag.

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, gjordes enligt de därunder förekomna yrkandena propositioner, först på bifall till vad utskottet i det under behandling varande utlåtandet hemställt samt vidare på bifall till utskottets hemställan med den ändring, som föranleddes av bifall till de i ämnet väckta motionerna I: 206 och II: 219; och förklarades den förra propositionen, som upprepades, vara med övervägande ja besvarad.

Föredrogs ånyo första kammarens första tillfälliga utskotts utlåtande nr 2, i anledning av väckt motion angående utredning om inrättande av arbetskuratorsbefattningar.

Om inrättande av arbetskuratorsbefattningar.

I en inom första kammaren väckt och till dess första tillfälliga utskott hänvisad motion, nr 260, av herr *Mannerskantz* m. fl., hade hemställts, att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om utredning med förslag rörande tillsättande av arbetskuratorer framför allt på landsbygden samt att härvid i motionen anförda synpunkter måtte vinna beaktande.

Utskottet hade i det nu ifrågavarande utlåtandet av angivna orsaker hemställt, att motionen I: 260 icke måtte till någon första kammarens åtgärd föranleda.

Om invrättande av arbetskuratorsbefattningar. (Forts.)

Herr **Mannerskantz**: Herr talman! I denna motion ha jag och mina motionärer påpekat, att det inte är så praktiskt ordnat som det borde vara i fråga om arbetsförmedlingen i de rena landsbygdskommunerna. De hittills från arbetsförmedlingarnas sida vidtagna åtgärderna kunna knappast anses fylla det föreliggande behovet. En person håller på med ett arbete, som han vet tar slut endera dagen. Han anmäler sig inte hos arbetsförmedlingen, och så får han gå utan arbete någon kortare tid, tills han får tag på något annat. Anmäler han sig hos arbetsförmedlingen, händer det ofta, att han blir anvisad arbete på något annat håll, vanligen inom ett större samhälle. När han sedan, kanske inom kort tid, åter behövs ute på landsbygden, finns han inte tillgänglig.

Motionen avser i viss mån att vara en reaktion mot den centralisering, som tycks vara tidens lösen. Man tycks inte kunna tänka sig ett system, som inte är centralt upplagt. I många fall skulle emellertid en decentralisering vara till stor fördel, framför allt därför att förhållandena då skulle kunna ordnas mera praktiskt på de olika orterna. Jag tror inte, att arbetsförmedlingsombuden, även om deras antal utökades, så att de funnes överallt, skulle få riktigt samma karaktär som en speciell kurator, som kunde anvisa och förmedla arbete på ett händigt och praktiskt sätt.

I de av socialstyrelsen och arbetsmarknadskommissionen avgivna yttrandena har såsom den förnämsta invändningen mot förslaget framhållits, att arbetslöshetsförsäkringen skulle sättas å sido genom det ifrågasatta systemet med arbetskuratorer. Nu ha vi emellertid inte föreslagit, att dessa arbetskuratorer skulle vara utan förbindelse med arbetsförmedlingarna. Vi ha endast begärt en utredning, och vi ha ej yttrat oss om den saken. Dessutom förhåller det sig så, att det klientel, som det här kan bli fråga om, sällan eller praktiskt taget aldrig är med i arbetslöshetskassorna. För övrigt har man svårt att tänka sig, att vederbörande hellre skulle taga ersättning från arbetslöshetskassan, om han kan få arbete i stället.

Jag kan inte finna, att utskottet trängt riktigt till botten i denna fråga. Det är här fråga om att få det litet mera praktiskt ordnat i kommuner med något tusental invånare. Till kurator bör utses någon hantverkare eller kommunalnämndsordförande, som känner varenda människa i socknen och som alla människor känna. Till honom skulle en person, när han håller på med ett arbete som är slut om några dagar, under enkla former kunna vända sig och fråga, om det finns något lämpligt arbete. I en jordbrukskommun finns det så många jordbrukare, som behöva tillfällig arbetskraft. Dessa tillfälliga arbeten kunna betraktas såsom ett slags reservarbete. Det är ofta fråga om arbete, som inte behöver göras omedelbart, utan som kan utföras när som helst. En sådan här arbetskurator skulle då kunna meddela vederbörande, att här finns en man, som kan gräva ett dike eller rensa en kanal eller vad det nu är fråga om.

Jag tycker, att det är synd, om man på teoretiska grunder håller så mycket på en organisation, att man inte kan tänka sig att av rent praktiska skäl göra avvikelser från densamma. Detta uppslag är, om jag skall säga det själv, så värdefullt, att det inte borde kastas bort.

Jag förstär ju, att så i alla fall kommer att ske i dag. Men då få vi väl komma igen. Det brukar ju ofta gå så, att ett förslag går igenom, sedan det fått litet tid på sig att mogna. För att emellertid markera, att jag håller styvt på detta uppslag och anser, att det kan göras något av det, ber jag nu, herr talman, att få yrka bifall till motionen.

Herr **Ericsson, Herman**: Herr talman! Motionärerna konstatera i motionen, att de hittills vidtagna åtgärderna för arbetsförmedling icke fylla de behov.

Om inrättande av arbetskuratorsbefattningar. (Forts.)

som i sådant avseende föreligga ute på landsbygden. Vidare framhålles, att det inte sällan inträffar, »att en person, som slutat ett arbete, särskilt när nytt sådant beräknas kunna erhållas inom kortare tid, drar sig för att uppsöka arbetsförmedlingsorganet i närmaste samhälle och i stället går arbetslös, ehuru — utan hans vetskap — arbete finnes att tillgå inom socknen». Jag förmödar, att om man nu tillsätter sådana här arbetskuratorer, komma arbetarna inte heller att gå till dem. Motionärerna konstatera ju längre fram i motionen, att det finnes arbetslösa, som inte ens uppsöka arbetsförmedlingsombuden, vilka finnas här och var ute i orterna. De resa i stället in till närmaste tätort, enär det där finnes mer arbete att välja på. Förhållandet är detsamma i fråga om arbetsgivarna. Av de avgivna yttrandena framgår, att även dessa med förkärlek söka sig till arbetsförmedlingskontoren i tätorterna, vilka ha mer arbetskraft att välja på.

Motionärerna önska, att en arbetskurator skall tillsättas inom varje område med 500 å 1 000 invånare. I nästan varje socken skulle det alltså finnas en arbetskurator, som skulle taga hand om arbetslöshetsklientelet. Enligt motionärerna skulle emellertid dessa arbetskuratorer inte vara sammankopplade med arbetslöshetsförsäkringen, utan de skulle vara fristående från denna. Tjänsten skulle skötas såsom bisyssla. I socialstyrelsens yttrande förklaras bestämt, att styrelsen under inga förhållanden kan vara med om, att de ifrågasatta arbetarkuratorerna frikopplas från arbetslöshetsförsäkringen. Enligt bestämmelserna för arbetslöshetsförsäkringen åligger det nämligen de arbetslösa att med vissa mellanrum besöka arbetsförmedlingsorganen och få medlemskortet stämplade. En arbetslös är även skyldig att antaga sådant arbete, som arbetslöshetsorganet anser passa honom. Under sådana förhållanden måste det alltså finnas ett visst samband mellan arbetsförmedlingen och arbetslöshetsförsäkringen.

Vad utskottet emellertid närmast byggt sitt avslagsyrkande på, är följande passus i socialstyrelsens yttrande: »Frågan om effektivisering av arbetsförmedlingens organisation kommer att upptagas till behandling av särskilt för ändamålet tillkallade sakkunniga. Någon särskild utredning i det avseende, som motionärerna föreslagit, synes därför icke vara av behovet påkallad.»

Herr talman! Med dessa ord ber jag att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr **Mannerskantz**: Herr talman! Frågan om sambandet med arbetslöshetsförsäkringen är ganska enkel att lösa. Då arbetskuratorn skaffar den arbetslöse ett arbete, vilket bör kunna ske i mycket stor utsträckning, skall denne ju inte ha något arbetslöshetsunderstöd. Om däremot den arbetslöse anmält sig till arbetskuratorn, men denne inte kan skaffa honom något arbete, bör han vara skyldig att vända sig till arbetsförmedlingen. Socialstyrelsens invändning på den punkten tycker jag därför helt saknar relevans. Det är bara den obotfärdiges förhinder, i detta fall väl närmast beroende på socialstyrelsens känsla för centralisationens betydelse. Som jag nyss nämnde, kan emellertid denna centralisation lätt nog leda vårt land in på farliga vägar.

Om det nu pågår en utredning om arbetsförmedlingens utveckling och omorganisation, vore det ju mycket lämpligt, att denna fråga toges upp till behandling i samband därmed. Om utskottet haft denna uppfattning, borde utskottet ha yttrat, att de i motionen framförda synpunkterna borde beaktas vid denna utredning. Utskottets ärade ordförande kanske menar, att det är så utskottet har tänkt, och förhåller det sig på det sättet, är ju allt bara bra. Det anförande, som utskottets ordförande höll, ger mig emellertid inte anledning att återtaga det redan av mig framställda yrkandet.

Om inrättande av arbetskuratorsbefattningar. (Forts.)

Efter det överläggningen förklarats härmed slutad, gjordes i enlighet med de yrkanden, som därunder framkommit, propositioner, först på bifall till vad utskottet i det nu förevarande utlåtandet hemställt samt vidare på bifall till den i ämnet väckta motionen; och förklarades den förra propositionen, vilken förnyades, vara med övervägande ja besvarad.

Föredrogos ånyo första kammarens första tillfälliga utskotts utlåtanden:

nr 3, i anledning av väckt motion om utredning rörande särskilda organ för förmedling av utbud och efterfrågan på biträden i hushåll; samt

nr 4, i anledning av väckt motion angående utredning om åtgärder för att bereda den kvinnliga ungdomen ökad utbildning i hemvård m. m.

Vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt bifölls.

Vid förnyad föredragning av första kammarens andra tillfälliga utskotts utlåtande nr 2, i anledning av väckt motion om förbilligande av kostnaderna för bakteriologiska undersökningar av dricksvatten m. m., bifölls vad utskottet i detta utlåtande hemställt;

och skulle jämlikt § 63 riksdagsordningen detta beslut genom utdrag av protokollet delgivas andra kammaren.

Anmäldes och godkändes statsutskottets förslag till riksdagens skrivelse till Konungen:

nr 4, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar rörande egentliga statsutgifter för budgetåret 1944/45 under fjärde huvudtiteln, avseende anslagen inom försvarsdepartementets verksamhetsområde, jämte i ämnet väckta motioner;

nr 122, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående inlösen av vattenfallsstyrelsen åvilande skyldighet att leverera andelskraft till Motala ströms kraftaktiebolag;

nr 123, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning av ett statens järnvägar tillhörigt markområde i Örebro;

nr 124, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning av vissa telegrafverket tillhöriga fastigheter;

nr 125, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till nybyggnad för vägförvaltningen m. m. i Värmlands län;

nr 126, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående förvärv av Kristianstad—Hässleholms och Östra Skånes järnvägar;

nr 127, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående förvärv av Sölvesborg—Olofström—Älmhults järnväg;

nr 128, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående tillbyggnad av landsstatshuset i Västerås;

nr 129, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag för fortsatt anläggning av dubbelspår;

nr 130, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till luftskyddsanordningar i transformatorstationer;

nr 131, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående överskridande av viss anslagspost i avlöningsstaten för statens brandskola;

nr 133, i anledning av vissa av Kungl. Maj:t gjorda framställningar angående anslag för budgetåret 1944/45 å kapitalbudgeten, i vad avser ecklesiastikdepartementets verksamhetsområde;

nr 139, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar angående anslag för budgetåret 1944/45 å kapitalbudgeten under statens allmänna fastighetsfond, i vad propositionen avser justitiedepartementets verksamhetsområde;

nr 140, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställning angående fortsatt disposition av ett till byggnader vid tullstationen i Svinesund för budgetåret 1940/41 anvisat reservationsanslag;

nr 141, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag för budgetåret 1944/45 till statens fattigvårds- och barnavårdskonsulenter;

nr 142, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående försvarets fabriksfond; samt

nr 143, i anledning av Kungl. Maj:ts framställning om anslag å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1943/44 till engångsanskaffning av maskiner m. m. för byggnads- och reparationsberedskapen.

Anmälades och godkändes bankoutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 134, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag i fråga om pensionsförbättring för viss personal tillhörande arméns och marinens övergångsstater;

nr 135, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående livränta åt Irma Marianne Jansson m. m.;

nr 136, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående gäldande av vissa livräntor m. m.;

nr 137, i anledning av väckt motion om fyllnadspension åt vissa förutvarande befattningshavare vid f. d. Jönköping—Gripenbergs järnväg; samt

nr 138, i anledning av väckta motioner angående ersättning till vissa personer i anledning av sjukdom, ådragen under militärtjänstgöring.

Herr **Johansson, Johan Bernhard**, erhöll på begäran ordet och yttrade: Herr talman! Med hänsyn till infallande helg får jag anhålla, att kammaren måtte medgiva, att tiden för avgivande av motioner i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 244, med förslag till förordning angående indrivning av utskylter hos värnpliktiga m. fl., utsträcker till det sammanträde, som infaller näst efter tjugu dagar från propositionens avlämnande.

Denna hemställan bifölls.

Avgåvos och bordlades nedannämnda motioner:

nr 313, av herr *Ericsson, Carl Eric*, och herr *Bondeson* i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till hembiträdeslag;

nr 314, av herr *Arrhén* och herr *Ericsson, Carl Eric*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till arbetstidslag för hotell, restauranger och kaféer, m. m.; samt

nr 315, av herr *Johanson, Karl August*, m. fl., i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående inrättande av en statens högre skogsskola.

Ordet lämnades på begäran till herr **Holmberg**, som anförde: Herr talman! Brandkatastrofen på dispensärbarnhemmet i Rödeby natten till tisdagen aktualiserar frågan om införandet av enhetliga och för hela riket gällande brandskyddsbestämmelser.

Medan hotell- och pensionatsstadgan för hela riket uppställer vissa bestämda fordringar på för hotell- och pensionatsrörelse använda byggnaders inred-

Interpellation om förbättrat brandskydd vid barnhem m. fl. inrättningar.

Interpellation om förbättrat brandskydd vid barnhem m. fl. inrättningar.
(Forts.)

ning och utrustning med avseende på brandskyddet, saknas motsvarande enhetliga bestämmelser beträffande barnhem, skolinternat, sjuk- och konvalescenthem och liknande inrättningar, som icke drivas i förvärvssyfte. Att ställa krav på brandskyddet i dessa är helt överlämnat åt de kommunala myndigheterna, vilka inte alltid ha intresse eller kompetens för uppgiften. Till följd härav är det såväl på landsbygden som i de mindre städerna i många fall sorgligt illa ställt med brandskyddet i de byggnader, som användas för nyss nämnda ändamål. I många av dem saknas, trots att byggnaderna äro uppförda i flera våningar, reservtrappor, och i trapphusen finnas inga anordningar, som kunna tjäna till att hejda eller ens begränsa eldens spridning. I flera fall förekomma inte heller brandbalkonger eller brandstegar på ytterväggarna, ja, det finns inte ens räddningslinor i rummen, varför byggnaderna, i händelse av brand i under- eller mellanvåningarna, utgöra veritabla dödsfallor.

Branden i Sigtunaskolan gav ett mycket tragiskt exempel på hur bristfälligt brandskydd, då elden kommer lös, kan förorsaka offer i fråga om människoliv. Den nyss timade brandkatastrofen i dispensärbarnhemmet i Rödeby, där elva barn innebrändes, är uppenbarligen ytterligare ett sådant exempel.

Jag har ingen annan kännedom om brandskyddet vid detta barnhem än den som kan erhållas genom tidningarnas redogörelser för branden. Av dessa framgår emellertid, att brandskyddsanordningarna i byggnaden måste ha varit oerhört bristfälliga eller helt enkelt obefintliga. En barnsköterska och en liten gosse, som vid brandtillfället befunno sig i byggnadens tredje våning, måste hoppa ut genom fönstret, emedan trappan var övertänd och varken brandstegar eller räddningslinor stodo till buds. Samma var förhållandet i byggnadens andra våning, där barnen hade sina sovsalar, varför de icke kunde ta sig ut annorledes än med hjälp av vuxna, vilket medförde att elva barn, trots ett heroiskt räddningsarbete från barnsköterskornas och andra personers sida, funno döden i lågorna.

Med hänvisning till vad jag anfört hemställer jag om första kammarens tillstånd att till statsrådet och chefen för kommunikationsdepartementet få framställa följande spörsmål:

1. Har statsrådet observerat de svåra brister i brandskyddsanordningarna som nu senast branden i dispensärbarnhemmet i Rödeby avslöjat?

2. Är det statsrådets avsikt att i anledning härav vidtaga några åtgärder till förebyggande av liknande katastrofer i framtiden, t. ex. att låta utarbeta ett förslag till lag med föreskrifter beträffande de fordringar, som skola ställas på brandskyddet i byggnader som användas för barnhem, skolinternat, sjukhem eller liknande ändamål?

På gjord proposition medgav kammaren, att ifrågavarande spörsmål finge framställas.

På framställning av herr talmannen beslöts att på föredragningslistan för morgondagens sammanträde skulle främst bland två gånger bordlagda ärenden uppföras jordbruksutskottets utlåtanden nr 17—26 samt näst därefter statsutskottets utlåtande nr 8.

Justerades protokollsutdrag för denna dag, varefter kammarens sammanträde avslutades kl. 5.48 eftermiddagen.

In fidem
G. H. Berggren.

Onsdagen den 29 mars förmiddagen.

Kammaren sammanträdde kl. 11 förmiddagen.

Justerades protokollen för den 22 och den 24 innevarande månad.

Upplästes ett till kammaren inkommet dödsbevis av följande lydelse:

Jonas Arthur Engberg, född $\frac{1}{1}$ 1888, yrke landshövding, civilstånd gift, boende residenset, Härnösands församling, Västernorrlands län, har avlidit på Härnösands lasarett $\frac{27}{3}$ 1944 kl. 8.30, och enligt min uppfattning var huvuddödsorsaken Cirrhosis hepatitis c. haemorrhagia ventriculi, bidragande dödsorsak Bronchopneumonia.

Härnösand $\frac{28}{3}$ 1944.

B. Fernström,
lasarettsläkare.

På framställning av herr talmannen beslöt kammaren att till Konungen avlåta en skrivelse med anmälan om herr Engbergs frånfälle och den därigenom inom kammaren uppkomna ledigheten, varefter ett i sådant avseende uppsatt förslag upplästes och godkändes.

Jämlikt § 20 av kammarens ordningsstadga hade herr *Herlitz* till herr statsrådet och chefen för justitiedepartementet framställt en så lydande fråga: »Ämnar regeringen tillmötesgå riksdagens i december 1943 gjorda hemställan om avlåtande till årets riksdag av förslag till revision av riksdagens arbetsformer?» *Om revision av riksdagens arbetsformer.*

Herr statsrådet och chefen för justitiedepartementet *Bergquist*, som meddelat, att han hade för avsikt att vid detta sammanträde besvara nämnda fråga, erhöll ordet och anförde: Herr talman! Herr Herlitz har till mig framställt fråga, huruvida regeringen ämnar tillmötesgå riksdagens i december 1943 gjorda hemställan om avlåtande till årets riksdag av förslag till revision av riksdagens arbetsformer.

Med anledning härav får jag meddela, att regeringen — efter att ha inhämtat riksdagsgruppernas uppfattning beträffande det av tillkallade sakkunniga utarbetade betänkandet med förslag angående revision av riksdagens arbetsformer — funnit sig ej böra under den nu pågående riksdagen framlägga förslag i ämnet. Detta innebär emellertid ej, att regeringen anser att frågan om en reform av riksdagens arbetsformer bör skjutas åt sidan. Regeringen är angelägen att, i vad på den ankommer, tillgodose de syften som den verkställda utredningen velat främja och kommer således att ägna frågan ytterligare överväganden.

Herr *Herlitz*: Herr talman! Jag ber att till herr statsrådet få framföra mitt värdsamma tack för svaret och särskilt för att han så beredvilligt har

Om revision av riksdagens arbetsformer. (Forts.)

lämnat det redan i dag, fastän på grund av olyckliga omständigheter frågan kom att frambäras till honom först relativt sent.

Det är ju klart att det svar, som herr statsrådet här har lämnat, hos mig har vållat besvikelse. Det var ju så, att riksdagen för några månader sedan begärde framläggandet av ett förslag i detta ämne, och det är denna hemställan, som regeringen nu har funnit sig icke böra villfara. Jag hade väntat, att möjligen herr statsrådet skulle anföra några sakskaäl, varför han hade funnit sig föranlåten att avstå från framläggandet av förslaget, men han har gått rakt på sak och i stället direkt hänvisat till det för oss alla väl bekanta förhållandet, att saken har dryftats under hand, och att det vid detta underhandsresonemang lär ha kommit fram en del synpunkter, om vilka jag inte har någon som helst fullständig kännedom — man har fått hörsägnier från det hållet och rykten från det hållet — men resultatet har nu blivit, att regeringen inte har funnit sig böra framlägga någon proposition.

Jag finner mig med anledning därav föranlåten att betona, att det ju inte är på detta vis som Sveriges riksdag tar ståndpunkt i allmänna angelägenheter. Det sker i stället genom framläggande av de förslag, som avgörandet gäller, inte genom mer eller mindre fullständiga eller ofullständiga referat därav. Det sker genom att saken lägges fram för alla riksdagens ledamöter, inte bara för dem, som händelsevis råka vara med vid det partisammanträde, där saken dryftas. Jag kan nämna som exempel, att inom mitt parti saken har dryftats vid ett sammanträde, om vilket jag inte ägde någon kännedom och där jag inte haft tillfälle att vara närvarande. Sveriges riksdag tar också ståndpunkt efter en offentlig dryftning av skäl för och emot och inte på grund av privata resonemang. Och Sveriges riksdag brukar ta ståndpunkt i klara och otvetydiga former, inte genom sådana här underhandsbesked, som — det kan nog från statsrådsbänken bestyrkas — äro utsatta för varjehanda missförstånd.

Herr statsrådet uttalade den förväntan, att, trots det negativa resultatet, det ändå skall kunna bli något av med saken, och förklarade att regeringen för sin del ville medverka därtill. Man får vara tacksam därför, men det får på samma gång fastslås, att det bara är en liten del av det hela som regeringen kan göra någonting åt. I det föreliggande betänkandet har det framlagts även andra förslag; deras räckvidd är jag den siste att vilja överdriva, men i alla fall innehåller det en del påpekanden om det ena och det andra, som man hade tänkt sig att riksdagens ledamöter skulle dryfta och ta ståndpunkt till. Vi få emellertid nu konstatera att till ett sådant dryftande och ett sådant ståndpunkts-tagande blir det inte något som helst tillfälle. Jag vet inte, i vilken form en sådan fråga överhuvud taget skulle kunna tas upp nu av riksdagen, sedan motionstiden är ute.

Jag har dragit upp denna sak, eftersom det enligt min tanke inte är fördelaktigt med den belysning eller den skugga — hur jag nu skall uttrycka mig — som faller över den svenska riksdagen, då frågan om en revision av dess arbetsformer skjutits under bordet på detta sätt av krafter, som man inte så noga kan överblicka, och av skäl, som i varje fall jag i denna stund inte har någon klar överblick över och som allmänheten ännu mindre kan uppfatta.

Hans excellens herr statsministern **Hansson**: Herr talman! Jag skall icke taga upp någon diskussion om skälen för och emot framläggandet av en proposition, men jag vill inte låta stå oemotsagd den antydning, som gjordes av frågeställaren, om att man skulle på ett oriktigt sätt ha handlagt frågan. Det måste anses ganska naturligt, om tveksamhet kan råda, huruvida ett förslag skall framläggas eller ej, särskilt ett förslag som på detta sätt i allra högsta grad angår riksdagen i första hand, att regeringen genom att vända sig till

Om revision av riksdagens arbetsformer. (Forts.)

partierna undersöker vilka önskemål som finnas. Och om denna undersökning ger vid handen, att man i ett sådant fall som detta önskar ett uppskov, är det också lika naturligt, att regeringen rättar sig efter dessa önskemål. Det är tydligt, att hade det inom riksdagsgrupperna framkommit en bestämd önskan om att förslag skulle framläggas i år, hade denna önskan också effektuerats.

Jag vill särskilt påpeka, att när jag under remissdebatten lämnade min redogörelse för de propositioner, som väntades, så satte jag ett frågetecken på denna punkt och hänsköt till ett senare bedömande, huruvida saken skulle anses vara av den vikten att proposition skulle framläggas, sedan den ordinarie propositionstiden hade utgått.

Jag kan inte finna, att någonting har förekommit som träder riksdagens rätt för när.

Föredrogs och hänvisades till behandling av lagutskott nedannämnda motioner:

nr 313, av herr *Ericsson, Carl Eric*, och herr *Bondeson*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till hembiträdeslag; samt

nr 314, av herr *Arrhén* och herr *Ericsson, Carl Eric*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till arbetstidslag för hotell, restauranger och kaféer, m. m.

Föredrogs och hänvisades till jordbruksutskottet den av herr *Johanson, Karl August*, m. fl., väckta motionen, nr 315, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående inrättande av en statens högre skogsskola.

Föredrogs ånyo jordbruksutskottets utlåtanden:

nr 17, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning av stadsägan nr 728 i Hälsingborg;

nr 18, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning av vissa, allmänna arvsfonden tillfallna fastigheter;

nr 19, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående överlåtelse till stiftelsen Kungl. gyttjebad- och brunnsanstalten Loka av äganderätten till kronolägenheten Loka nr 1^a i Grythytte socken; samt

nr 20, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående disponerande av avkastningen av statens hästavelsfond.

Vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt bifölls.

Föredrogs ånyo jordbruksutskottets utlåtande nr 21, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till jordbrukets yrkesskolor.

Anslag till jordbrukets yrkesskolor.

Med tillstyrkande av Kungl. Maj:ts i proposition nr 54 framlagda förslag hade utskottet i förevarande utlåtande hemställt, att riksdagen måtte till Lägre lantbruksundervisning m. m.: Bidrag till jordbrukets yrkesskolor för budgetåret 1944/45 under nionde huvudtiteln anvisa ett förslagsanslag av 165 000 kronor.

Reservation hade anmälts av, utom andra, herr *Tjällgren*, som dock ej antytt sin mening.

Herr **Tjällgren**: Herr talman! Såsom framgår av det föreliggande utskottsutlåtandet, har jag jämte ett par andra ledamöter av utskottet till utskottets

Anslag till jordbrukets yrkesskolor. (Forts.)

utlåtande fogat en blank reservation, och jag har begärt ordet för att få till protokollet antecknad anledningen till denna reservation.

I den proposition, som ligger till grund för utskottets utlåtande, har departementschefen uttalat följande: »Enligt min mening torde denna skolform under kommande år ytterligare böra utbyggas med flera skolor i andra delar av landet. Det torde vara ett ofrånkomligt krav att även för jordbruket skapa lika goda förutsättningar till yrkesutbildning som för andra yrken.»

Detta uttalande från departementschefen har gett utskottet anledning att i andra stycket å s. 13 yttra följande: »Beträffande frågan om att ytterligare utbygga denna skolform med flera skolor i andra delar av landet, vill utskottet ifrågasätta om icke en mera omfattande erfarenhet bör avvaktas för ett säkrare bedömande av förevarande yrkesskoleverksamhet.»

Det är denna mening i utskottets utlåtande, som jag inte har kunnat ansluta mig till, och jag har nu som sagt, herr talman, begärt ordet bara för att få till protokollet antecknat, att jag inte kunnat dela denna utskottets mening.

Jag har intet yrkande att framställa.

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, bifölls vad utskottet i det nu föredragna utlåtandet hemställt.

Föredrogos ånyo jordbruksutskottets utlåtanden:

nr 22, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till inredning och utrustning vid veterinärhögskolan; och

nr 23, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående reglering av sockernärningen i riket m. m., såvitt angår anslagsanvisning.

Vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt bifölls.

*Ang. stödjan-
de av odlingen
av vissa
kulturväxter.*

Föredrogos ånyo jordbruksutskottets utlåtande nr 24, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående åtgärder till stödjande av odlingen av vissa kulturväxter.

I en till riksdagen den 25 februari 1944 avlåten, till jordbruksutskottet hänvisad proposition, nr 199, hade Kungl. Maj:t, under åberopande av bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över jordbruksärenden för samma dag, föreslagit riksdagen att

1) medgiva, att stöd för odling av vissa i propositionen omförmälda kulturväxter finge ordnas i huvudsaklig överensstämmelse med av departementschefen uppdragna riktlinjer;

2) till Befrämjande av fröodlingen m. m.: Stödjande av odlingen av vissa kulturväxter för budgetåret 1944/45 under nionde huvudtiteln anvisa ett reservationsanslag av 65 000 kronor.

Utskottet hade i det nu föreliggande utlåtandet anført:

»Odlingen av oljeväxter inom landet har numera fått en betydande omfattning, en utveckling som i väsentlig grad underlättat försörjningen med fettämnen och kraftfodermedel. Ehuru det med hänsyn till rådande förhållanden torde vara nödvändigt att jämväl under år 1944 upprätthålla stödåtgärder på området av i huvudsak samma natur som de hittills tillämpade, vill utskottet framhålla att det i stort sett gynnsamma utfallet av oljeväxtodlingen bör kunna medgiva de ytterligare nedsättningar i garantipriserna som departementschefen för 1944 tillstyrkt i anslutning till livsmedelskommissionens förslag. Enligt utskottets mening synas också dessa nedsatta priser i och för

Ang. stödjande av odlingen av vissa kulturväxter. (Forts.)

sig vara väl höga, varför utskottet förväntar en fortsatt reducering av garantipriserna för kommande år. För att odlingen av ifrågavarande kulturväxter om möjligt skall kunna bedrivas även under normala förhållanden synes det för övrigt utskottet erforderligt att priserna i den mån och så snart detta är möjligt anpassas till de vid andra odlingar gällande priserna.

Det föreslagna fortsatta stödet åt odlingen av bruna bönor föranleder ingen utskottets erinran.

Vidkommande slutligen medelsanvisningen till stödjande av oljeväxtodlingen har bland annat ett belopp av 10 000 kronor beräknats till försöksverksamhet och propaganda genom oljeväxtodlareföreningar. Enligt vad utskottet kunnat finna synes det knappast längre vara påkallat att bedriva propaganda på området, utan bör det snarare bli fråga om den upplysningsverksamhet som kan vara behövlig.

Då utskottet biträder Kungl. Maj:ts förevarande framställning i såväl här berörda delar som övrigt, hemställas följaktligen, att riksdagen må

1) medgiva, att stöd för odling av de i det föregående omnämnda kulturväxterna må ordnas i huvudsaklig överensstämmelse med av departementschefen uppdragna riktlinjer;

2) till Befrämjande av fröodlingen m. m.: Stödjande av odlingen av vissa kulturväxter för budgetåret 1944/45 under nionde huvudtiteln anvisa ett reservationsanslag av 65 000 kronor.»

Reservationer utan angivet yrkande hade anförts av, utom annan, dels herr *Tjällgren* och dels herr *Bondeson*.

Herr Bondeson: Herr talman! Min blanka reservation innebär, att jag anser utskottets skrivning angående det kommande årets garantipriser för oljeväxtodlingen vara för skarp. Utskottet säger nämligen: »Enligt utskottets mening synas också dessa nedsatta priser i och för sig vara väl höga, varför utskottet förväntar en fortsatt reducering av garantipriserna för kommande år.»

Huruvida priserna kunna sänkas ytterligare utan att odlingen äventyras, är ju för tidigt att bedöma i dag. Vi skola emellertid inte glömma, vilken stor nytta vi ha haft av oljeväxtodlingen för att klara vår fettförsörjning under de gångna krisåren. Vi äro ingalunda ännu ute ur farozonen och böra därför icke inge odlarna den uppfattningen, att vi skulle mena: »Nu skola ni ha tack för vad ni gjort, men nu är all fara över!» Skulle priserna sänkas ytterligare, skulle det inte dröja så länge, förrän odlarna sloge back. Det kan måhända i detta sammanhang vara av intresse för kammarens ledamöter att få veta, att odlingen av vörraps och senap rönt mindre intresse i år, medan däremot linodlingen syns gå framåt.

I huvudsak vill jag med mitt inlägg här säga, att vi böra gå varligt fram — åtminstone så länge kriget rasar. Jag anser att de föreslagna priserna i nuvarande krisläge äro väl motiverade.

Herr Anderberg: Herr talman! Då utskottet har kommit till det skrivsätt, som här föreligger, har det skett efter ett noggrant genomdiskuterande av frågan. Det har förekommit föredragning av sakkunnigt folk, och man har vägt de olika synpunkterna mot varandra. Men man har klart för sig att det prisläge, som här föreligger när det gäller dessa oljeväxter, är för högt i förhållande till prisläget för övriga jordbruksprodukter. Det är för övrigt en liten grupp av stora jordbrukare, som ha fått en prissättning för oljeväxterna som vi anse inte stämmer överens med den övriga prisregleringen. Det sades i utskottet att de stimulanspriser, som här förelågo, endast gällde 6 miljoner kro-

Ang. stödjande av odlingen av vissa kulturväxter. (Forts.)
nor, men jag fastslår, och det var också utskottets mening, att man bör hålla ett pris, som står i relation till den övriga prissättningen på jordbruksprodukter.

Nu sade herr Bondeson, att intresset för speciellt odling av raps och vitse-
nap inte hade varit så stort, utan att man mera gått över till linfröodling. Detta motsäges av den statistik och de uppgifter vi ha för 1943 års oljeväxt-
areal; denna har ökats i så stor omfattning, att man måste stoppa teckningen
tidigare än som tänkts. Jag skall också förutskicka, att de två senare åren ha
varit särskilt gynnsamma för oljeväxtodling på grund av de under dessa år rå-
dande mildra vintrarna. Jag skall inte här dra några siffror, ty då skulle det
kanske uppstå mycken avundsjuka ute i landet över de resultat och inkomster,
som en hel del odlare haft på denna oljeväxtodling, men jag har dock faktiska
siffror på detta. Då herr Bondeson gjorde gällande, att någon ytterligare ned-
sättning av garantipriserna inte bör förekomma, kan jag inte underlåta att
reagera emot detta. Det sades också av en föredragande, och vi ha också gjort
undersökningar, som visat, att framställningskostnaden betydligt understiger
produktpriset.

Utskottet har vidare sagt, att man inte räknar med att denna odling under
normala förhållanden skall kunna äga rum, åtminstone inte till priser under
de nuvarande. Ser man på den p. m., som finnes intagen i Kungl. Maj:ts
proposition nr 199, finner man, att priserna på ifrågavarande oljor vid im-
port göra det omöjligt att under normala förhållanden uppehålla någon olje-
växtodling här av nuvarande omfattning.

Jag medger — det vill jag svara herr Bondeson — att oljeväxtodlingen
varit till stor nytta för vår fettförsörjning under dessa krisår, men det är här
inte fråga om det. För övrigt är intresset bland jordbrukarna för oljeväxt-
odling så stort, att det medför en rätt stor inskränkning av brödsädsodlingen.
Det blir emellertid mera de stora jordbrukarna, som bedriva denna odling. Det
är nämligen så, att dessa oljeväxter måste tröskas tidigt på morgonen, med
början klockan 3, eller också sent på kvällarna. Mitt på dagen måste man
göra uppehåll. Därför behöver odlaren ha eget tröskverk till sin disposition,
men det ha inte småbrukarna, utan de ha tröskverk i bolag eller hyra trösk-
verk. Detta medför att det huvudsakligen är storbrukarna som gått in för
dessa odlingar, och därför ha dessa storbrukare också fått en synnerligen stor
inkomstökning på denna odling.

Utskottet säger här endast, rätt skarpt och positivt för övrigt, att det vill
framhålla, »att det i stort sett gynnsamma utfallet av oljeväxtodlingen bör kunna
medgiva de ytterligare nedsättningar i garantipriserna som departementsche-
fen för 1944 tillstyrkt i anslutning till livsmedelskommissionens förslag. Enligt
utskottets mening synas också dessa nedsatta priser i och för sig vara väl
höga, varför utskottet förväntar en fortsatt reducering av garantipriserna för
kommande år.»

För vårraps har man sänkt priset fem öre, men det innebär i realiteten
inte mer än tre öre efter de nya grunderna för prissättningen vid ett pris
av 77 öre per kilogram vårsått frö med en vattenhalt av 18 procent. Den sänk-
ningen anser utskottet vara lägre än den borde vara. Det sades inför utskottet,
att ett pris av 65 å 70 öre per kilogram skulle kunna vara tillräckligt stimu-
lerande.

Med stöd av vad jag sålunda anfört får jag hemställa om bifall till utskot-
tets förslag.

Herr Tjällgren: Herr talman! Efter det anförande, som hållits av herr
Bondeson, skulle jag kunna inskränka mig till att instämma med honom, men

Ang. stödjande av odlingen av vissa kulturväxter. (Forts.)

jag anser mig i alla fall böra närmare ange de skäl, som ha varit avgörande för mig, då jag låtit till detta utlåtande anteckna en s. k. blank reservation.

Jag har vänt mig mot ett uttalande i utskottets motivering, som jag icke har kunnat skriva under. Utskottet säger nämligen: »Enligt utskottets mening synas också dessa nedsatta priser i och för sig vara väl höga, varför utskottet förväntar en fortsatt reducering av garantipriserna för kommande år.»

Jag känner ju inte till denna odling något närmare och kan därför inte vara så tvärsäker på denna sak som utskottet tycks ha varit. Då jag inte har velat stå för vad utskottet här har skrivit, har jag, som sagt, avgivit denna blanka reservation. I övrigt instämmer jag i huvudsak med vad herr Bondeson anför.

Jag vill tillägga, att i fråga om det äskade anslaget inga delade meningar ha varit rådande inom utskottet, och alltså anhåller jag att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Mannerskantz: Herr talman! Då denna oljeväxtodling först togs upp här inom landet under kriget, var det nog alldeles nödvändigt att sätta så höga priser på produkterna, att odlingen verkligen kom i gång. Man måste ju experimentera fram de bästa odlingsmetoderna och även de lämpligaste sorterna för olika områden. När odlingen nu emellertid blivit lagd så som skett, tycker jag att det är riktigt att man kan göra en successiv sänkning av priserna allteftersom odlingsmetodiken utvecklas.

Emellertid har jag begärt ordet nu för att säga som min mening, då jag har rätt mycken erfarenhet av denna oljeväxtodling, att man borde akta sig för att gå fram med en sådan prispolitik under de närmaste åren och efter ett eventuellt fredsslut, att oljeväxtodlingen i landet blir utrotad. Det kan hända, att vi komma att stå inför ett överskottsproblem igen och att det gäller att bemästra sådana saker, som vi hade så mycket bekymmer med under mellankrigstiden, särskilt på 1930-talet. En tillräckligt stor oljeväxtodling här i landet på, låt oss säga, 50 000 hektar om året, skulle bl. a. göra den nyttan, att de som odlade mycket oljeväxter, odlade mindre foder, hölle sig med mindre antal nötkreatur och producerade mindre mjölk, något som bidrar till att minska det överskott av smör, som vi tidigare haft så mycket besvär med.

Då det nu har talats här om dessa priser, skulle jag därför vilja varna för att sänka priserna i sådan takt, att detta innebär ett utrotande av oljeväxtodlingen efter kriget. Det tror jag vore olyckligt. Det vore bättre att redan på detta stadium tänka på oljeväxtodlingens öde i fortsättningen här i landet. Jag tror att denna odling bör bedrivas i en icke alldeles obetydlig omfattning. Priserna kunde då säkerligen sättas ännu lägre än nu under kriget, ty även om inte avlöningskostnaderna komme att gå avsevärt ned, är det en massa andra omkostnader, som nu äro mycket höga och som för resten knappast komma till uttryck i jordbrukets årliga kostnads kalkyler; detta gäller särskilt kostnader för traktorer, för reservdelar till dessa och för traktordriften.

Alltså skulle jag nu, herr talman, bara vilja varna för att den skrivning, som jordbruksutskottet här kommit med, tillämpas på sådant sätt, att vi inte få behålla en oljeväxtodling för lång framtid här i landet.

Herr statsrådet Pehrsson-Bramstorp: Herr talman! I fråga om denna odling gäller givetvis liksom beträffande all annan jordbruksproduktion, att kriget aktualiserat problemen om behoven på de olika områdena. Det är självklart att dessa problem särskilt trädde i förgrunden under de s. k. missväxtåren 1940 och 1941, och det gällde då att undersöka, i vilken utsträckning man skulle

Ang. stödjande av odlingen av vissa kulturväxter. (Forts.)

kunna få fram en oljeväxtodling, baserad på samma inkomstnivå som gällde för andra produktionsgrenar. Experterna på detta område gjorde då vissa undersökningar och beräkningar. Eftersom någon sådan odling icke förekommit i Sverige under fredliga förhållanden, hade de då naturligtvis i första hand förhållandena under förra kriget till utgångspunkt.

Under förra världskriget kostade dessa oljeväxtfrön omkring 2 kronor per kilogram. Experterna räknade med den förbättring i jordbrukstekniken och produktionsförhållandena i övrigt, som inträtt under dessa tjugufem år, och stannade för ett pris, som ställdes i relation till priset på brödspannmål. De kommo då till att priset borde vara lägst en krona. Det första året, när arealtilläggen på brödspannmål infördes på grund av missväxten inom vissa områden, blev det i förhållande till spannmålsprisen för hela landet bestämda priset på vårraps, linfrö, vinterraps och vitsenap 1 krona 8 öre per kilogram. Det första året kunde en stor del av höstrapsen på grund av den starka frosten icke övervintra, och det blev alltså en mindre procent av arealen som bar skörd. Man var angelägen att upprätthålla odlingen och göra nya försök — även med vinterraps, eftersom den gav det största oljeutbytet. Vi visste ju inte, i vilken utsträckning vi kunde importera oljor från andra länder, och fettförsörjningen försämrades i stor utsträckning på grund av de försämrade betesförhållandena på sommaren. Därför blev läget prekärt. Då emellertid de stränga vintrarna inte längre förstörde höstrapsodlingen, visade det sig, att jordbrukstekniken när det gällde växtnäringsmedel och jordförbättringar i övrigt över lag utvecklats i sådant tempo, att det blev bättre skördar än man hade beräknat, och därtill medverkade nog även att under dessa år parasiter icke angrepp dessa skördar, särskilt höstrapsen, i sådan utsträckning som vanligen förekommer. Detta är nu klart för de gångna åren, men hur det kan utveckla sig under de kommande åren, veta vi icke, och erfarenheten från andra fröodlingar — t. ex. kålrotsfrö, som odlas uteslutande för utsäde — giva vid handen, att man det ena året kan få en tillfredsställande skörd men det andra året på grund av växtsjukdomar, särskilt under sommaren, en relativt låg skörd.

Med hänsyn till utvecklingen av skörderesultatet ha priserna enligt det föreliggande förslaget nedsatts ifrån 1:08 kr. för samtliga dessa växtslag till 65 öre för vitsenap och 75 öre för vårraps. Det sista innebär en sänkning från 90 öre för föregående år, inte, som herr Anderberg sade, med 5 öre, utan med 15 öre, och det har ju visat sig, att man kunnat upprätthålla odlingen ändå. Då jag emellertid är angelägen om att denna odling skall kunna ingå som ett led i jordbruksproduktionen och bli lönande, jämförd med annan jordbruksproduktion, även under normala förhållanden, har jag ansett, att man borde sänka priserna så, att de så småningom skulle komma i paritet med de priser man uppnår vid annan odling, och på grund av detta föreligger nu ett förslag om nedsättning. Vi kunna naturligtvis mycket lättare bedöma möjligheterna till ytterligare nedsättning av priserna, när vi få se, hur detta års oljeväxtodling utfaller.

I detta förslag återgives ju också ett uttalande av riksdagen om vilket högsta pris som bör sättas på höstraps. Föregående års riksdag uttalade, att det icke fick överstiga 85 öre. Priset sattes föregående år med hänsyn till att skörden såg lovande ut till 80 öre, och det blev ju en tillfredsställande odling av höstraps trots denna ytterligare nedsättning med 5 öre per kilogram.

Då herr Anderberg sade, att det är stora jordbruk, som odla dessa växtslag, så är detta icke alldeles riktigt. Det är klart att större jordbruk kunna odla större arealer, men om vi se på antalet odlare, finna vi att det är många odlare med en areal av ett eller ett halvt hektar och dylika mindre arealer. Det finns

Ang. stödjande av odlingen av vissa kulturväxter. (Forts.)

ju också mindre jordbruk, som ha slagit ut nötkreatursbesättningarna på grund av tuberkulos och icke skaffat sig nya men som bidragit med att producera oljeväxter till vidmakthållande inom folkhushållet av en tillfredsställande fettförsörjning.

Jag har bara med dessa ord velat förklara, hurudan utvecklingen har varit. Eftersom man sett att skördarna blivit mera givande än man räknat med, innan man hade någon ledning för beräkningen, har man, med hänsyn till öskvärdheten av att inpassa denna odling i det svenska jordbruket även under kommande tider och samtidigt under nuvarande läge bibehålla en någorlunda tillfredsställande odling, försökt minska priserna. Det gäller ju här inte allenast oljorna, som man får ur fröen, utan även oljekakorna, varigenom man får en större mjölkavkastning av kreatursbeståndet i landet.

Herr Bondeson: Herr talman! Endast en kort replik till herr Anderberg. Jag bestrider inte alls, att de uppgifter, herr Anderberg lämnade beträffande odlingsarealen för både höst- och vårraps, äro riktiga, men vad jag nämnde gällde den teckning som nu pågår för år 1944. Jag har från de personer, som ha hand om teckningen, fått veta, att det visat sig att odlingen av vårraps och vitsenap minskats under det linodlingen ökats betydligt.

Därmed kommer man in på svårigheterna för småbrukarna, som herr Anderberg talade om. Det förhåller sig så, att det är lättare att tröska linet, därför att tröskningen inte är så brådiskande som beträffande raps och vitsenap.

Jag vill ännu en gång yrka på att man skall gå sakta i backarna, när det gäller prissättningen för oljeväxterna.

Herr Andersson, Alfred: Herr talman! Det är nog bara en enda mening rådande, när det gäller odlingen av oljeväxter, och det är att det är en lönande odling, och det är ju meningen att jordbruket skall vara lönande och bärigt. Men jag begärde ordet närmast för att säga, att när vi ha att bedöma denna fråga i dagens läge, så är det dock ett par ting, som man har anledning att vara tacksam för: det ena är att oljeväxtodlingen har kommit i gång här i landet och det andra är att denna odling har givit så bra resultat. Då böra vi också, tycker jag, vara en smula tacksamma mot pionjärerna på detta område. Det gällde en ny odling, som man kände mycket litet till, men det pris som sattes lockade en del jordbrukare att ta risken. Risken blev ju inte stor — som väl är, blev det vinst i stället — men det är ett stort önskemål, som säkerligen är utbrett inom hela vårt jordbruk och som vi aldrig böra släppa ur sikte, när vi skola bedöma denna fråga, att man skall bereda oljeväxtodlingen förutsättningar att kunna hålla sig kvar här i landet.

Jag vet inte vilka av dessa odlingar som löna sig bäst, och jag tror att den tidrymd, som gått, är litet för kort för ett generellt bedömande av den saken, men jag har den uppfattningen, att det skulle vara synnerligen önskvärt, om man kunde bibehålla en del av denna odling. Vi skola aldrig glömma förhållandena i början på 1930-talet och den överproduktion vi då hade att brottas med. Jag menar att när kriget en gång tar slut, portarna öppnas och vi få in vad som behövs här i landet, så kunna vi, om det blir ett par års goda skördar, ganska snart vara inne i samma situation som i början på 1930-talet, och då skulle det vara tacknämligt, om oljeväxtodlingen skulle kunna så att säga avkoppla en del andra odlingar och därigenom göra det lättare att i framtiden ordna för jordbruket i dess helhet.

Nu måste jag säga, att priserna kanske kunde tåla en något skarpare reduktion än som här skett, men det har dock nu tagits ett steg, och med ytterligare erfarenhet av denna odlings lönsamhet anser jag det självklart, att

Ang. stödjande av odlingen av vissa kulturväxter. (Forts.)
statsmakterna följa frågan och försöka anpassa prissättningen så, att, som herr statsrådet sade, den kan ställas i proportion till andra odlingsgrenars här i landet.

Jag har inget annat yrkande, herr talman, än om bifall till utskottets förslag.

Efter det överläggningen ansetts härmed slutad, bifölls vad utskottet i det nu ifrågavarande utlåtandet hemställt.

Föredrogs ånyo jordbruksutskottets utlåtanden:

nr 25, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående byte av viss mark mellan kronan, å ena, samt Wikers aktiebolag och Stribergs grufveaktiebolag, å andra sidan, jämte i ämnet väckt motion; samt

nr 26, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående fortsatt giltighet av lagen den 30 juni 1943 (nr 458) om inskränkning med hänsyn till försvaret i rätten att avverka skog.

Vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt bifölls.

Föredrogs ånyo och företogs punktvis till avgörande statsutskottets utlåtande nr 8, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar rörande egentliga statsutgifter för budgetåret 1944/45 under åttonde huvudtiteln, avseende anslagen inom ecklesiastikdepartementets verksamhetsområde, jämte i ämnet väckta motioner.

Punkterna 1—18.

Vad utskottet hemställt bifölls.

*Anslag till
national-
museet.*

Punkten 19.

Kungl. Maj:t hade föreslagit riksdagen att till Nationalmuseet: Underhåll och ökande av samlingarna för budgetåret 1944/45 anvisa ett reservationsanslag av 31 000 kronor.

I samband härmed hade utskottet till behandling förehaft en inom första kammaren av herr *F. Ström* väckt motion (I: 44), vari hemställdes, att riksdagen måtte besluta att till förevarande ändamål anvisa ett med 15 000 kronor till 46 000 kronor förhöjt belopp.

Utskottet hade i den nu föredragna punkten på anförda skäl hemställt, att riksdagen måtte, med bifall till Kungl. Maj:ts förslag och med avslag å motionen I: 44, till Nationalmuseet: Underhåll och ökande av samlingarna för budgetåret 1944/45 anvisa ett reservationsanslag av 31 000 kronor.

Reservation hade avgivits av herr *Oscar Olsson*, som ansett, att utskottet i anledning av motionen I: 44 bort tillstyrka, att förevarande anslag höjdes med 10 000 kronor, att användas för ökande av vissa samlingar av konstföremål, och alltså hemställa, att riksdagen måtte i anledning av Kungl. Maj:ts förslag och motionen I: 44, till Nationalmuseet: Underhåll och ökande av samlingarna för budgetåret 1944/45 anvisa ett reservationsanslag av 41 000 kronor.

Herr *Olsson, Oscar*: Herr talman! Vid denna punkt har jag anmält en reservation med anledning av att detta anslag under en följd av år har varit begränsat på sätt utskottet anger på sid. 21. Åren 1939 och 1940 utgick ett

Anslag till till nationalmuseet. (Forts.)

anslag till samlingarnas förkovran och tillväxt på 25 000 kronor. Det inträdande krigstillståndet gjorde emellertid att detta anslag ströks, provisoriskt, som det hette. Det uttalande av departementschefen som är återgivet av utskottet under denna punkt, börjar med att departementschefen utan vidare öppet tillstår, att ett konstmuseum för att kunna fylla sin uppgift måste äga möjligheter till förkovran och tillväxt. På grund av kristiden har emellertid departementschefen alltsedan 1939 års riksdag endast kunnat föreslå bidrag till nyförvärv av arbeten av nu verksamma svenska konstnärer. Departementschefen beklagar detta i slutet av sitt utlåtande, där han ytterligare understryker, att det är honom angeläget att framhålla, att detta är en övergående anordning på grund av det statsfinansiella läget. Denna övergående anordning har emellertid nu räckt i fyra år och in på det femte. Under dessa fyra år har således nationalmuseum gått miste om 100 000 kronor, som förut ansågos vara nödiga för möjliggörande av museets uppgift. Detta är illa nog, men därtill kommer en annan omständighet, som gör saken ännu värre.

I huvudtiteln sid. 49 påpekar departementschefen något som jag anser mycket betänkligt i detta sammanhang. Uttalandet har icke intagits i utskottsberäkningen. Museet har i någon mån kunnat fylla behovet av inköp genom att använda förevisningsmedel, som nationalmuseets chef har till förfogande för sådana uppgifter, men — och nu kommer det högst egendomliga — dessa medel, som under nuvarande förhållanden äro viktigare än under normala förhållanden, om museet skall kunna fylla sin uppgift, ha allt sedan krigets början tagits i anspråk för avlöningen av en amanuens, vars avlöning förut hade tagits av anslaget till vandringsutställningar. Icke nog med att museet avstängts från ett högst nödvändigt anslag, utan de medel, som i någon liten mån skulle kunna reparera den därav åstadkomna skadan, ha i rätt stor utsträckning fått användas till avlöning av en e. o. amanuens under alla dessa fyra år. Under hand har det nu framgått, att hela hans avlöning under det kommande året kanske inte behöver tagas av dessa visningsmedel, men i alla fall står saken väsentligen på samma punkt allt fortfarande.

Det är naturligtvis ganska bekymmersamt med den konstnärliga kulturen och dess tillgodoseende under dessa tider, men å andra sidan tycker man, att då det ändå inte här handlar om så stora anslag, att de på något sätt kunna anses störande för budgeten, så skulle något sådant, som jag här har refererat, icke behöva förekomma. Departementschefen är tydligen själv något besvärad av det sätt som här har tillämpats, och utskottet känner sig inte heller riktigt tryggt för att det är på den rätta sidan. Utskottet slutar emellertid, som herrarna se på sid. 21, med den förhoppningen, att medel under ett kommande budgetår åter skola kunna anvisas för ifrågavarande ändamål. Jag hoppas nu, att utskottet därmed menar, att medel under nästa budgetår skola ställas till förfogande, men det är ju skrivet med statsutskottets vanliga försiktighet på sådant sätt, att det finns möjlighet att inlägga en annan tolkning i uttalandet. Statsrådet är inte själv här närvarande så att jag kunde direkt interpellera honom om hur han fattar detta skrivsätt. Naturligtvis är det alltid i någon mån trösterikt, om man finge fatta det på det sättet, att uttalandet innebär en direkt uppmaning från utskottets sida — och jag vill gärna tolka det så — att man vill se till, att åtminstone nästa år ett anslag kommer i fråga för detta ändamål.

Det har inte fallit motionären in — och naturligtvis inte mig heller — att försöka få ett lika stort anslag som nationalmuseet hade 1939, d. v. s. 25 000 kronor, utan motionären har nöjt sig med att yrka på 15 000, och jag har varit ännu blygsammare och hemställt, att 10 000 kronor skulle ställas till förfogande. Man kan ju säga, att det är bra litet för att hjälpa nationalmuseet, men

Anslag till nationalmuseet. (Forts.)

å andra sidan skulle det säkerligen för ledningen av nationalmuseet betyda åtskilligt som en uppmuntran, om riksdagen åtminstone ginge med på att i år lämna detta lilla belopp.

Därför ber jag, herr talman, till den kraft och verkan det hava kan, att få yrka bifall till min reservation.

Herr **Ström**: Herr talman! Jag har vid denna punkt väckt en motion om ett anslag på 15 000 kronor för att möjliggöra inköp av konstverk till nationalmusei samlingar. Vi måste väl ända säga oss, att det är ganska egendomligt, att vi, som ha ett mycket betydelsefullt museum, icke underhålla detta museum med sådan konst, som det är avsett att kontinuerligt samla för att ge en överblick och åt folket bevara en bild av skilda tiders konstnärliga produktion. Det är det statsfinansiella läget, som har åstadkommit detta. Man har skurit ned anslagen, men det märkliga är, att det visat sig utomordentligt svårt att åter ställa de under åttonde huvudtiteln nedskrivna anslagen till förhörande och härigenom har denna verksamhet i hög grad skadats.

Herr Oscar Olsson har här reserverat sig för ett anslag på 10 000 kronor. Jag hade föreslagit 15 000, men jag skall för min del gärna vara med om att kompromissa och går med på reservationen i förhoppning om att det lilla anslag, som då föreslås, skall beviljas av kammaren.

Jag är tacksam mot utskottet för den motivering, utskottet givit sitt avslagsyrkande, och jag skulle vilja rikta en särskild hemställan till herr statsrådet och chefen för ekklesiastikdepartementet att till ett kommande år om reservationen icke skulle vinna riksdagens bifall mycket noga observera, vad utskottet säger på sid. 21. Det står nämligen där på följande sätt: »Utskottet hyser den förhoppningen att medel under ett kommande budgetår åter skola kunna anvisas för ifrågavarande ändamål.» Utskottet hyser alltså den förhoppningen, att Kungl. Maj:t redan ett kommande budgetår skall begära detta anslag, som här tidigare utgått. Det är, skulle jag vilja säga, en förtäckt uppmaning till Kungl. Maj:t att snarast återställa det anslag vilket tidigare har utgått för detta ändamål.

Trots denna formulering, som inger betydande förhoppningar, vill jag ändå säga, att denna passus har en dubbelbottnad innebörd. Man kan nämligen med ett »kommande budgetår» mena både det nästa budgetåret och ett budgetår något längre fram i tiden. Om utskottet menar nästa år eller kanske om tio år — ty det är också ett kommande budgetår — det veta vi inte. Det är skrivet så illistigt, att det av utskottet kan tolkas ganska subjektivt, men jag vill för min del ändå tro, att utskottet har menat, att utskottet hoppas att medel skola komma att från Kungl. Maj:ts sida föreslås under nästkommande budgetår.

Herr talman! Jag ber för min del att få yrka bifall till den av herr Oscar Olsson här avgivna reservationen.

Herr **Pauli**: Herr talman! Den ärade motionären, som nyss haft ordet, har inlett sin motion med att citera ett mycket intressant yttrande som departementschefen har placerat i ingressen till åttonde huvudtiteln i år. Jag skall tillåta mig att återge ett par punkter ur detta yttrande. Departementschefen säger: »Anslagen under åttonde huvudtiteln ha, liksom de civila statsutgifterna i allmänhet, under de fyra år, kriget varat, underkastats en kontinuerlig granskning ur besparingssynpunkt. Särskilt den kraftiga nedskärning av kulturanslagen, som vidtogs under det första krigsåret, måste emellertid, om den bibehålles i sin fulla utsträckning under ett flertal år, så småningom åstadkomma verkningar av samma innebörd, som en kapitalförtäring på andra områden. Visserligen ha myndigheter och institutioner allvarligt bemödat sig om en an-

Anslag till till nationalmuseet. (Forts.)

passning efter den knappa medelstillelningen utan förfång för verksamheten, och i många fall har detta även lyckats. Men i andra fall måste man räkna med att ju längre den nuvarande situationen består, desto svårare blir det att utan stadigvarande skada för vår kultur hålla anslagen nere på det första krigsårets nivå.»

Jag ber att i likhet med motionären få ge min fulla anslutning till den förklaring, som departementschefen här har gjort. Och jag vill framhålla att statsutskottet, och då särskilt dess andra avdelning, som haft denna huvudtitel under behandling, i hög grad har behärskat de försök, som från departementschefens och regeringens sida ha gjorts för att i någon mån omsätta denna principförklaring i konkret verklighet genom den ökade välvilja, som på olika punkter har visats de i kulturbudgeten intagna anslagen. Naturligtvis måste man beklaga att denna nu åter stigande välvilja inte kunnat gå så långt, att man kommit tillbaka till förkrignivån, och en av de punkter, där detta icke har skett, är den nu avhandlade, som rör nationalmuseets inköpsanslag.

Överhuvudtaget ha anslagen för inköp inte bara till nationalmuseum, utan även till andra institutioner varit i hög grad nedskurna under dessa år. Man kan naturligtvis i viss mån ge en praktisk ursäkt för denna anslagsminskning med hänvisning till de minskade inköpsmöjligheter, som måste föreligga under ett världskrig. Men man får dock komma ihåg, att vi ha dörrarna öppna åt vissa håll. I vårt södra grannland Danmark skulle sålunda nationalmuseum haft vissa möjligheter att göra värdefulla förvärv. På grund av de otillräckliga medel som stått till förfogande ha emellertid våra svenska museintressen här inte kunnat bli tillgodosedda tillnärmelsevis på det sätt som skulle ha varit önskvärt.

Jag har velat påpeka detta för att ge en bakgrund till den av utskottet uttalade förhoppningen om att medel framdeles skola anvisas för hithörande ändamål, liksom utskottet understryker herr statsrådets förklaring att det här är fråga om en av det statsfinansiella läget betingad övergående anordning.

Nu ha ju vissa uttryck av tillfredsställelse med denna utskottets inställning kommit till synes både från reservanten och motionären. Men båda två ha uppträtt med rynkade pannor och frågat vad utskottet egentligen menar, när det talar om »ett kommande budgetår». Herr Ström har till och med misstänkt utskottet för att vara illistigt och för att ha kommit med dubbelbottnade uttryck. »Vad menar utskottet?» frågar herr Ström. Menar utskottet nästa år, alltså 1945/1946, eller eventuellt ett budgetår tio år framåt i tiden, 1955/1956? Ja, på detta kan jag endast svara, att utskottet helt enkel menar, att detta kommande budgetår skall komma, så snart det överhuvudtaget är möjligt på grund av det statsfinansiella lägets utveckling. Om det mot förmodan skulle ha ljusnat så avsevärt redan nästa budgetår, så mena vi nästa budgetår. Men om denna ljusning inte kommer förrän senare, så mena vi heller inte någonting annat än detta senare datum. Vi ha med andra ord velat lägga statsrådet på hjärtat att inte försumma något tillfälle att begagna en stigande konjunktur för att tillgodose kulturanslagen på viktiga punkter, såsom i detta och andra fall.

Jag tror att vi därvidlag ha gått så långt som det överhuvudtaget varit möjligt, och jag tror inte att motionären på allvar kunnat förvänta, att hans yrkande eller reservantens yrkande om 15 000 respektive 10 000 kronors förhöjning nu skulle kunna gå igenom. Detta antydes också, när motionären i sin motion säger: »Någon röst bör dock höjas i riksdagen mot denna behandling av den bildande konsten.» Nu har det höjts två röster, och jag tror att jag i någon mån har kunnat ge bevis för att dessa röster ingalunda sakna resonans inom utskottet i övrigt. Med detta torde under nuvarande förhållanden allt ha gjorts, som kan göras.

Anslag till nationalmuseet. (Forts.)

Med dessa ord ber jag, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr **Ström**: Herr talman! Jag känner väl till herr Paulis utomordentliga intresse för konst och vetenskap. Jag är övertygad om att han har ett levande intresse även för att tillgodose nationalmusei möjligheter att öka och underhålla sina samlingar och, vill jag tillägga, dess skyldigheter gent emot den nu levande generationen av svenska konstnärer, som ha rätt att genom sina bästa verk få bli placerade i vårt svenska panteon för bildande konst. Jag är alltså övertygad om att herr Pauli är av samma uppfattning som motionären och som reservanten.

Jag har också fått en mera adekvat tolkning av vad utskottet menar med »ett kommande budgetår» — det är det närmast liggande budgetår, då det statsfinansiella läget medger att man ger ytterligare 10 000 eller 15 000 kronor till nationalmuseum för att möjliggöra denna fosterländska gärning. Nu måste jag säga, att det vore bra egendomligt om landets finanser skulle äventyras om man anslår 10 000 eller 15 000 kronor mer till nationalmuseum. Då detta väl inte kan vara statsutskottets mening, måste jag finna att hela utskottet hyser samma levande intresse för denna frågas lösning, som herr Pauli har givit till känna och som reservanten först klart ådagalagt. Med hänsyn också till att Kungl. Maj:t i de ord, som herr Pauli citerade, så tydligt visat vilken fara som är å färde, därest man låter nedskärningarna bestå alltför lång tid, kanske man har dubbel anledning att hoppas att redan till det budgetår, som kommer härnäst, få se ett högre anslag för här ifrågavarande ändamål.

Under sådana förhållanden skall jag inte ställa till med något extra besvär i kammaren, utan nöjer mig med att taga fasta på denna förklaring i förhoppning att man redan härnäst kommer att göra vad göras kan för att bättre lösa denna fråga.

Överläggningen ansågs härmed slutad, varefter enligt de därunder förekomna yrkandena gjordes propositioner, först på bifall till vad utskottet i den under behandling varande punkten hemställt samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den vid punkten avgivna reservationen; och förklarades den förra propositionen, som upprepades, vara med övervägande ja besvarad.

Punkterna 20—61.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 62.

Om inrättande av en professor i nordisk folk-männens-lärosläring.

Kungl. Maj:t hade föreslagit riksdagen att dels besluta, att **avlöningsstaten** för Uppsala universitet skulle, med tillämpning tills vidare från och med budgetåret 1944/45, erhålla ändrad lydelse på sätt av departementschefen angivits; dels bemyndiga Kungl. Maj:t att vidtaga de ändringar i den till avdelning I. av nämnda avlöningsstat hörande särskilda avlöningsstaten för professorer m. fl., som föranleddes av vad departementschefen anförde; dels ock till Uppsala universitet: Avlöningar för budgetåret 1944/45 anvisa ett förslagsanslag av 2 083 200 kronor.

I samband härmed hade utskottet till behandling förehaft dels en inom första kammaren av herr *F. Ström* väckt motion (I: 236), vari hemställts, att riksdagen måtte besluta, att vid universitetet i Uppsala skulle

Om inrättande av en professur i nordisk folkminnesforskning. (Forts.)
inrättas en professur i nordisk folkminnesforskning, och för detta ändamål anvisa erforderliga medel för budgetåret 1944/45;

dels en inom första kammaren av herr *A. Holmbäck* väckt motion (I:185):
dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herrar *S. Linnér* och *R. Lindström* (I:122) och den andra inom andra kammaren av herr *H. Lundh* (II:258);

dels ock två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *A. Holmbäck* m. fl. (I:183) och den andra inom andra kammaren av herr *H. Lundh* m. fl. (II:262), såvitt de avsågo Uppsala universitet.

Utskottet hade i den nu ifrågavarande punkten på återopade grunder hemställt,

I. att riksdagen måtte, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag och motionerna I:185 samt I:122 och II:258 ävensom I:183 och II:262, sistnämnda två motioner i vad de avsågo befordringgång och inrättande av nya befattningar,

a) besluta att i personalförteckningen för vissa tjänstemän vid Uppsala universitets samlingar och inrättningar m. m. skulle från och med budgetåret 1944/45 uppföras två andre bibliotekariebefattningar i lönegraden Eo 21;

b) besluta, att avlöningsstaten för Uppsala universitet skulle, med tillämpning tills vidare från och med budgetåret 1944/45 i vissa delar erhålla den lydelse, som under punkten angivits;

c) bemyndiga Kungl. Maj:t att vidtaga de ändringar i den till avdelning I. av nämnda avlöningsstat hörande särskilda avlöningsstaten för professorer m. fl., som föranleddes av vad departementschefen anförte;

d) till Uppsala universitet: Avlöningar för budgetåret 1944/45 anvisa ett förslagsanslag av 2 089 700 kronor;

II. att motionen I:236 icke måtte av riksdagen bifallas;

III. att motionerna I:183 och II:262, i vad de avsågo viss tillgodoräkning av tjänstetid, icke måtte av riksdagen bifallas.

Herr **Ström**: Herr talman! Jag har i samband med den fråga, som behandlas i punkt 62 i utskottets utlåtande, väckt en motion, vari hemställes att vid universitetet i Uppsala skall inrättas en professur i nordisk folkminnesforskning och att för detta ändamål anvisas erforderliga medel för budgetåret 1944/1945.

Anledningen till denna framställning är, att Kungl. Maj:t förvandlat den Sydowska professuren i Lund till en professur i företrädesvis etnologi, varigenom folkminnesforskningen kommer i en mycket beträngd situation. Jag avser emellertid inte alls och har inte heller gjort något yrkande som avser att förhindra, att denna personliga professur omdanas till en mera fast professur och att denna blir av företrädesvis etnologisk karaktär. Jag tror nog att mycket talar för detta, även om det också kan finnas skäl som tala emot. Men då blir det av den största betydelse att folkminnesforskningen, d. v. s. den forskningsgren som avser hela vår folkdikt, vår folklore och vår kunskap om svenska folket under gångna tider på det andliga området, inte får försummas. Den Sydowska professuren i Lund har varit en väl dokumenterad professur i folkminnesforskning; nu förvandlas den till en professur i etnologi, men någon ersättning genom en professur i folkminnesforskning kommer inte samtidigt till stånd. Att en sådan professur bör förläggas till Uppsala, där folkminnesarkivet är förlagt, är min uppfattning, och även Kungl. Maj:t har uttalat att man hoppas att en sådan professur i sinom tid skall kunna skapas i Uppsala, med företrädesvis folkminnesforskning som ämnesområde.

Nu är jag dock rädd för att man, samtidigt som man förvandlar en folk-

Om inrättande av en professur i nordisk folkminnesforskning. (Forts.)
minnesprofessur till en etnologisk professur, skjuter undan professuren i folkminnesforskning till ett avlägset fjärran. Det kan i realiteten bli så, att folkminnesforskningen icke längre får någon professur. Därmed tar man ett ofantligt steg tillbaka på den väg, där man tog ett så stort steg framåt genom inrättandet av den personliga Sydowska professuren.

Jag har genom min motion velat fästa riksdagens uppmärksamhet på detta förhållande, som också humanistiska sektionen vid Uppsala universitet mycket kraftigt fäst uppmärksamheten på. Jag har i varje fall uppnått en viss framgång, och jag är utskottet tacksam för att det på två ställen understryker dessa mina synpunkter, nämligen dels vid denna punkt och dels i en punkt som vi komma till längre fram.

Utskottet säger några ord, som jag mycket allvarligt vill taga fasta på, i den förhoppningen att Kungl. Maj:t och riksdagen mycket snart i Uppsala skola kunna upprätta en folkminnesprofessur i stället för den som nu indrages. Utskottet uttalar nämligen i anledning av vad i min motion hemställts, att utskottet »delar departementschefens uppfattning därom att för närvarande icke mer än *en* ordinarie professur i folklivsforskning synes kunna inrättas. Utskottet har i likhet med departementschefen funnit övervägande skäl tala för att denna professur knytes till universitetet i Lund och att etnologien tillmätas särskild vikt i denna professurs ämnesområde». Mot allt detta har jag ingenting att invända. Vidare heter det nämligen att departementschefen har framhållit, att därest en professur i folklivsforskning i sinom tid komme att inrättas även i Uppsala, vilket departementschefen *hoppades skulle kunna bli fallet*, kunde tyngdpunkten för professurens ämnesområde lämpligen läggas på *folkminnesforskningen*. Ordet »lämpligen» är ju en smula svagt, men jag förstår att propositionen menar att det verkligen *skall* vara folkminnesforskningen, som där skall få sin professur. Och utskottet för sin del tillägger: »Även utskottet hyser den förhoppningen, att det skall visa sig möjligt att *inom rimlig tid* tillgodose universitetet i Uppsala med en professur, uppbyggd på sätt departementschefen sålunda angivit.»

Detta är med avseende å tiden ett framsteg — departementschefen använder orden »i sinom tid», utskottet använder de pregnantare orden »inom rimlig tid». Det synes innebära att utskottet är av den uppfattningen, att det *inte* får dröja för länge, innan denna professur kommer till stånd. Och man måste förstå, att det är av den allra största vikt att man inte dröjer för länge. Ty blir det en alltför lång intervall mellan den Sydowska professuren, som nu nedlägges, och den tilltänkta nya professuren i folkminnesforskning i Uppsala, kan ett mycket allvarligt slag drabba själva forskningsgrenen och hela det för vårt lands kultur och kulturhistoria så utomordentligt viktiga ämnesområde som det här gäller.

Utskottet säger, att det i motionen av mig framställda förslaget om inrättande från och med nästa budgetår av sistnämnda professur kan utskottet icke biträda. Jag förstår att det är av uteslutande statsfinansiella skäl. Utskottet har principiellt gått med på professuren och funnit att den bör komma till stånd inom rimlig tid, och längre fram understryker utskottet detta nästan ännu kraftigare. Under sådana förhållanden, och då jag är övertygad om att universitetskanslern är besjälad av samma levande intresse för denna professur som för professuren i Lund och då även Kungl. Maj:t givit till känna sitt intresse, så vill jag, herr talman, fatta utskottets uttalande och ett eventuellt bifall till utskottets hemställan så, att i detta beslut ligger vad utskottet säger, nämligen en förhoppning att inom rimlig tid tillgodose universitetet i Uppsala med en professur i folkminnesforskning. Jag tror att detta är av en ofantlig betydelse för vårt lands kultur, och jag vill därför på det livligaste under-

Om inrättande av en professur i nordisk folkminnesforskning. (Forts.)
stryka motionens förhoppning att denna professur mycket snart måtte komma till stånd. Jag slutar dock trots allt, herr talman, med att yrka bifall till min motion, till den kraft och verkan det hava kan.

Herr Pauli: Herr talman! Vi hörde ju tydligt av herr Ströms anförande, att han inte har några förhoppningar om att hans yrkande skall tas bokstaveligt. Han har också, liksom i det föregående ärende som han här berört, uttalat sin stora tacksamhet mot utskottet för det sätt, varpå utskottet har skrivit i saken, och erkänt att det knappast står i mänsklig förmåga att gå längre än vad utskottet har gjort. Att man på en enskild motion skulle inrätta en ny professur i folkminnesforskning vid Uppsala universitet, är ju en tämligen utopisk föreställning.

Men utskottet har, vilket motionären också uppfattat, velat ge ett förstärkt tonfall åt tanken på inrättandet av en professur i folklivsforskning, särskilt folkminnesforskning, vid Uppsala universitet. Vi ha med avsikt använt uttrycket »inom rimlig tid», som är något mer positivt än propositionens uttryck »i sinom tid», och herr Ström gör rätt i att understryka denna lilla nyans. Hur snart denna rimliga tid kan inträda, ha vi givetvis inte någon föreställning om. Men det är riktigt, som herr Ström säger, att frågan inte bör uppskjutas alltför länge, med tanke på de alltmer försvinnande möjligheterna att taga vara på de folkminnen av olika art, som ännu leva kvar i folkmun, men som snabbt dö bort. Man bör i detta fall inte vila för länge på hanen.

Det gläder mig att herr Ström inte gjort något försök att blåsa till strid i den inom universitetskretsar ganska livligt omtvistade frågan, huruvida den ämneskombination, som har föreslagits i fråga om dessa professurer, är riktig. För min del har jag fått den uppfattningen att mycket goda skäl tala för den nya benämningen »svensk folklivsforskning, särskilt etnologi», i ena fallet, och »svensk folklivsforskning, särskilt folkminnesforskning», i det andra. Jag skall emellertid inte upptaga kammarens tid med att utveckla det temat.

Jag tror att jag med dessa ord anför tillräckligt för att motivera att jag nu yrkar bifall till utskottets hemställan.

Herr Ström: Herr talman! Med hänsyn till vad statsutskottets talesman nyss anfört och även av formella skäl skall jag, herr talman, för min del nöja mig med vad utskottet har uttalat. Jag ber därför, för att undvika votering, att få återkalla det yrkande, som jag nyss framställde. Jag har sålunda intet yrkande, herr talman.

Efter härmed slutad överläggning bifölls vad utskottet i den nu föredragna punkten hemställt.

Punkterna 63—66.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 67.

I enlighet med Kungl. Maj:ts i ämnet framlagda förslag hade utskottet i förevarande punkt hemställt, att riksdagen måtte till Uppsala universitet: Inredning och utrustning av nybyggnaden för medicinsk-kemiska och farmakologiska institutionerna för budgetåret 1944/45 anvisa ett reservationsanslag av 200 000 kronor.

Anslag till
medicinsk-
kemiska insti-
tutionen vid
Uppsala
universitet
m. m.

Herr Holmbäck: Herr talman! Såsom nyss sades, avser den punkt, som föredragits, inredning och utrustning av nybyggnaden för medicinsk-kemiska och farmakologiska institutionerna vid Uppsala universitet. Man skulle av

Anslag till medicinsk-kemiska institutionen vid Uppsala universitet. m. m.
(Forts.)

denna formulering kunna få den uppfattningen, att nybyggnaden vore i det närmaste, kanske helt färdig. I själva verket är den inte ens påbörjad. Frågan, när den skall få påbörjas, ligger i regeringens hand.

Frågan om denna byggnads tillkomst är ett exempel på de svårigheter, som för närvarande möta, när det gäller att få till stånd offentliga byggnader i Sverige. Jag tröttnar kanske inte alltför mycket kammarens ledamöter, om jag ger några data. Nybyggnaden upptogs 1936, alltså för åtta år sedan, första gången bland fakultetens riksdagspetita. År 1938, alltså för sex år sedan, kommo första riksdagsanslagen i form av 75 000 kronor i reservationsanslag för entreprenadritningar och 125 000 kronor på beredskapsstat för byggets igångsättande. År 1941, alltså tre år senare, anvisade riksdagen på tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1940/41 ett reservationsanslag på 500 000 kronor, vars disposition skulle bero på särskilt beslut. År 1942 medgavs att ovan nämnda anslag på 500 000 kronor skulle fr. o. m. budgetåret 1942/43 få tas i anspråk, oberoende av de för dylikt anslag eljest gällande förutsättningarna. Och föregående år, 1943, upptog statsverkspropositionen ett anslag på 745 000 kronor som investeringsanslag för byggnadens fullbordande.

Och fortfarande är byggnaden inte ens påbörjad. Delvis har detta berott på att ritningarna måst omarbetas. De voro färdiga 1940, men så måste de omarbetas i besparingssyfte av byggnadsstyrelsen och därefter ytterligare av civila byggnadsutredningar.

Herr talman! Om denna byggnads behövlighet för den medicinska forskningen äro alla ense, och jag skall inte upprepa vad som sagts därom under de gångna åren. Flera av kammarens ledamöter torde även ha haft tillfälle att på ort och ställe övertyga sig om detta. Jag ber därför, herr talman, att få rikta en vädjan till regeringen och då närmast till statsrådet Rosander, som är föredragande i hithörande ärenden, att man måtte söka finna möjligheter att med det snaraste verkligen sätta i gång med arbetet på denna byggnad jämte en annan byggnad, som likaså är av synnerlig vikt för den medicinska undervisningen och som dessutom för sjukvårdsförhållandena i en avsevärd del av mellersta Sverige är av stor betydelse. Jag syftar på den nya psykiatriska klinik som är avsedd att byggas i Uppsala. Även härom har det skett utredningar, jag skulle tro under en ännu längre tid än i fråga om den medicinsk-kemiska institutionen, och även härom har riksdagen fattat flera beslut under de gångna åren.

Ur många synpunkter vore det, herr talman, värdefullt, om båda dessa byggen kunde påbörjas nu omedelbart. Och om tvingande skäl skulle göra, att detta ännu måste dröja ett par månader, så vore det till fördel, om i varje fall Kungl. Maj:ts beslut kunde fattas nu omedelbart.

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, bifölls vad utskottet i den nu ifrågakvarande punkten hemställt.

Punkterna 68—75.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 76.

Lades till handlingarna.

Punkten 77.

Kungl. Maj:t hade föreslagit riksdagen att dels bemyndiga Kungl. Maj:t att, med tillämpning tills vidare från och med budgetåret 1944/45, vidtaga de änd-

Anslag till karolinska sjukhuset. (Forts.)

ringar i personalförteckningen för karolinska sjukhuset, som föranleddes av vad departementschefen anfört; dels godkänna av departementschefen angiven avlöningsstat för karolinska sjukhuset, att tillämpas tills vidare från och med budgetåret 1944/45; dels ock till Universitetssjukhus: Karolinska sjukhuset: Avlöningar för budgetåret 1944/45 anvisa ett förslagsanslag av 4 196 000 kronor.

I samband härmed hade utskottet till behandling förehåft

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *E. A. Lindblom* m. fl. (I: 187) och den andra inom andra kammaren av fru *Hanna Rydh Munck af Rosenschöld* m. fl. (II: 290), vari, såvitt nu var i fråga, hemställt, att riksdagen måtte avslå av Kungl. Maj:t framlagt förslag om utbyte av 8 ordinarie sjuksköterskebefattningar i 7 lönegraden mot extra ordinarie assistentsköterskebefattningar i 5 lönegraden samt i samband därmed höja förevarande anslag med 5 500 kronor;

dels två likalydande motioner, väckta, den ena inom första kammaren av herr *R. Wagnsson* (I: 82) och den andra inom andra kammaren av herrar *T. Ekdahl* och *B. von Friesen* (II: 91);

dels en inom andra kammaren av herrar *B. von Friesen* och *F. Kyling* väckt motion (II: 374);

dels ock en inom andra kammaren av fru *Hanna Rydh Munck af Rosenschöld* m. fl. väckt motion (II: 362).

Utskottet hade i den nu föredragna punkten av angivna orsaker hemställt,

I. att riksdagen måtte, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag och motionerna I: 187 och II: 290,

a) bemyndiga Kungl. Maj:t att, med tillämpning tills vidare från och med budgetåret 1944/45, vidtaga de ändringar i personalförteckningen för karolinska sjukhuset, som föranleddes av vad utskottet under punkten anfört;

b) godkänna under punkten införd avlöningsstat för karolinska sjukhuset, att tillämpas tills vidare från och med budgetåret 1944/45;

c) till Universitetssjukhus: Karolinska sjukhuset: Avlöningar för budgetåret 1944/45 anvisa ett förslagsanslag av 4 196 000 kronor;

II. att motionerna I: 82 och II: 91 måtte anses besvarade med vad utskottet fört under punkten anfört;

III. att motionen II: 374, så vitt nu vore i fråga, icke måtte av riksdagen bifallas;

IV. att motionen II: 362, så vitt nu vore i fråga, icke måtte av riksdagen bifallas.

I motiveringen hade utskottet anfört, bland annat, att det i motionerna I: 187 och II: 290 berörda lönespörsmålet enligt utskottets mening syntes böra genom Kungl. Maj:ts försorg bliva föremål för närmare utredning, samt föreslagit, att i avvaktan på resultatet av denna utredning de nu lediga assistentsköterskebefattningarna i lönegraden A 7 tills vidare skulle hållas vakanta.

Herr *Lindblom*: Herr talman! I den fråga, som avhandlas i denna punkt, har det väckts tvenne motioner, en i denna kammare och en i andra kammaren. Motionerna avse ändring av lönesättningen för assistentsköterskor. Det synes dock inte vara någon anledning att nu yrka bifall till motionerna med hänsyn till den inställning som utskottet har intagit i denna fråga. Jag ber emellertid att med några ord få understryka angelägenheten av att något göres i denna sak.

Även vid 1939 års riksdag förelåg denna fråga till behandling. Direktionen för karolinska sjukhuset hade vid det tillfället mycket bestämt uttalat, att

Anslag till karolinska sjukhuset. (Forts.)

den ansåg, att de här ifrågavarande assistentsköterskorna borde placeras i lönegrad A 7. Direktionen framhöll, att assistentsköterskornas befordringsmöjligheter i annat fall skulle bli ytterst ogynnsamma, vilket kunde befaras komma att få menlig inverkan på hela sjukvården. Sedermera har emellertid en besparingsutredning tillsatts, och denna har kommit till det resultatet, att sköterskorna i fråga borde flyttas från lönegrad A 7 till Eo 5, vilket skulle innebära en besparing för staten av 5,500 kronor.

Det är ganska beklämmande att tänka sig, att den lilla besparing, som man på detta sätt kommit fram till, skulle gå ut över just sjuksköterskorna. Om det är riktigt, såsom det anfördes år 1939, att den föreslagna ändringen skulle kunna komma att medföra menliga verkningar på sjukvården, synes det vara ansvarslöst att för en så ringa besparing gå in för denna omläggning. Det kan enligt min mening icke vara rimligt, att assistentsköterskorna skola placeras i en sämre löneställning. De ha som bekant en mer än treårig sjuksköterskeutbildning bakom sig, och deras tjänstgöring är dessutom synnerligen ansvarsfull. Ett bifall till Kungl. Maj:ts förslag skulle enligt uppgift innebära, att dessa sköterskor skulle få vänta på befordran i tio å tjugo år. Det synes mig vara fullständigt orimligt att införa en dylik bestämmelse. Det är ju också bekant för alla, att ansvaret för de sjuka inte är mindre på nätterna, då assistentsköterskorna tjänstgöra, än vad det är på dagarna.

Utskottet har emellertid intagit en synnerligen välvillig ståndpunkt till vår framställning, och det förefaller mig, som om man närmast skulle kunna betrakta utskottets ställningstagande såsom en tillstyrkan av motionerna. Det är bara den ändringen i förslaget från utskottets sida, att man har ansett det lämpligt, att Kungl. Maj:t skulle få ägna denna fråga ytterligare utredning, innan man tar definitiv ståndpunkt till densamma. I avvaktan härför skulle de här ifrågavarande befattningarna hållas vakanta. Då denna inställning i stort sett sammanfaller med vad motionärerna ha yrkat, och då jag har den uppfattningen att man efter närmare övervägande torde komma att biträda den ståndpunkt, som vi framfört, har jag, som sagt, inte någon anledning att nu yrka bifall till motionerna. Jag har allenast velat understryka önskvärdheten av att den i utsikt ställda utredningen måtte leda till det här ifrågasatta resultatet.

Herr Pauli: Herr talman! Jag begärde ordet, innan herr Lindblom avslutat sitt anförande, då jag trodde att hans yttrande skulle utmynna i ett yrkande om bifall till hans motion. Eftersom han inte har framfört ett sådant yrkande, kan jag fatta mig kort, när jag nu på utskottets vägnar yrkar bifall till utskottets förslag.

Jag vill endast poängtera, att utskottet i huvudsak har gått med på motionärernas hemställan genom att föreslå, att den nedflyttning av de ifrågavarande assistentsköterskorna, som i propositionen föreslagits, icke skall ske för närvarande, utan att de nu vakanta assistentsköterskeplatserna även i fortsättningen skola hållas vakanta, medan frågan närmare undersökes. Jag vill dock inte dölja, att utskottets uttalande är uttryck för en kompromiss inom utskottet, där det å ena sidan fanns ledamöter som helt ville gå på motionens linje, medan det å andra sidan även fanns sådana, som voro böjda för att bifalla Kungl. Maj:ts förslag. Utskottet har genom denna kompromiss velat rekommendera, att det undersökes, huruvida inte en särskild löneställning skulle kunna inrymmas åt en viss grupp av assistentsköterskorna. Även om de inte skulle kunna påräkna att även i framtiden placeras i lönegrad A 7, borde de icke utsättas för att flyttas ned till Eo 5, såsom i propositionen föreslagits. Vi ha därvid mera i förbigående tillåtit oss att peka på det faktum, att det

Anslag till karolinska sjukhuset. (Forts.)

finns en grupp sköterskor, som äro placerade i lönegrad A 6, nämligen sköterskorna vid dövstumskolorna. Detta ha vi gjort bara såsom en antydan om att man här kanske lämpligen skulle kunna gå en liknande väg.

Jag hoppas, att den utredning, som vi nu begärt, skall komma till stånd. Den kanske visserligen inte kommer till stånd förrän i samband med den allmänna utredning om sjuksköterskornas lönefråga, som lär förestå, men i vilket fall som helst är jag glad över att utskottet tills vidare icke har velat begagna sig av den möjlighet att göra en obetydlig besparing, som skulle bestå i att man starkt försämrade redan förut lågt avlönade funktionärens löneställning.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Forslund: Herr talman! Jag är representant för Stockholms län i karolinska sjukhusets direktion och har således varit med, då denna framställning gjordes till Kungl. Maj:t. Jag skall villigt erkänna, att jag hade en känsla av att detta spörsmål icke upptagits i hela sin vidd, när man framförde detta förslag om sänkning av assistentsköterskornas lön. Jag tror, att det snarare var resultatet av en ihärdig sparsamhetssträvan, när man vid genomgången av budgeten kom att göra detta yrkande.

Jag ber nu för min personliga del att få uttala min tacksamhet till utskottet, som har gett det direktiv som finnes med i utskottets utlåtande och som jag tror kommer att vara till mycket stor nytta för karolinska sjukhusets direktion, när den i framtiden har att pröva dessa personalfrågor.

Efter det överläggningen förklarats härmed slutad, bifölls vad utskottet i den under behandling varande punkten hemställt.

Punkterna 78—89.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 90.

Lades till handlingarna.

Punkterna 91—100.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 101.

I denna punkt hade utskottet på anförda skäl hemställt, att riksdagen måtte, med bifall till Kungl. Maj:ts i ämnet framlagda förslag,

a) godkänna under punkten införd personalförteckning för landsmålsarkiven, att tillämpas tills vidare från och med budgetåret 1944/45;

b) godkänna likaledes under punkten införd avlöningsstat för landsmålsarkiven, att tillämpas tills vidare från och med budgetåret 1944/45;

c) till Landsmålsarkiven: Avlöningar för budgetåret 1944/45 anvisa ett förslagsanslag av 114 800 kronor.

Utskottets förslag innebar bland annat, att en för närvarande vakanssatt arkivarietjänst i lönegraden Eo 21 vid landsmåls- och folkminnesarkivet i Uppsala skulle få återbesättas.

Enligt en vid punkten avgiven reservation hade herrar *Sven Larsson, Heiding, Gustaf Karlsson, Gustav Emil Andersson, Törnkvist, Svensson* i Grönvik, *Bergström, Andersson* i Prästbol och *Onsjö* ansett, att utskottets yttran-

*Anslag till
landsmåls-
arkiven.*

Anslag till landsmålsarkiven. (Forts.)

de bort hava den lydelse, reservationen visade, samt att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag,

- a) godkänna — — — (lika med utskottet);
- b) godkänna i reservationen införd avlöningsstat för landsmålsarkiven, att tillämpas tills vidare från och med budgetåret 1944/45;
- c) till Landsmålsarkiven: Avlöningar för budgetåret 1944/45 anvisa ett förslagsanslag av 107 800 kronor.

Reservanternas förslag innebar, att ändring icke skulle göras i beslutet om vakanssättning av nyssnämnda arkivarietjänst.

Herr Larsson, Sven: Herr talman! Vid denna punkt ha, såsom kammarens ledamöter finna, nio av utskottets ledamöter anmält reservation.

Redan vid början av behandlingen av åttonde huvudtiteln stod det klart för andra avdelningens ledamöter, att det i år icke kunde undvikas att avdelningen måste föreslå vissa höjningar på huvudtiteln. Då vi emellertid ville undvika att i avsevärd grad öka huvudtitelns slutsumma, framstod det för oss såsom nödvändigt att spara på någon annan punkt. Det stod också klart för oss, vilket jag förmodar att det även gör för kammarens ledamöter, att det måste vara mycket svårt att överhuvudtaget kunna göra några större besparingar på en huvudtitel, där — såsom herr Pauli redan har anmärkt — inskränkningar gjorts i en sådan omfattning, att statsrådet i propositionen ansåg sig behöva framhålla, att man måste räkna med att ju längre den nuvarande situationen består, desto svårare blir det att utan stadigvarande skada för vår kultur hålla anslagen nere på de första krisårens nivå. Avdelningen hade dock framgång i sitt besparingsarbete i så måtto, att vi lyckades få ned utgifterna med 112 000 kronor. I utskottets utlåtande är ju siffran 105 000 kronor, eftersom de 7 000 kronor, som vi här tala om, gå bort.

De 105 000 kronor, som vi beräknat skulle kunna sparas in, är dock egentligen en rent fiktiv besparing, ty om man minskar utrustningsanslaget till tekniska gymnasiet i Stockholm med ett belopp, som man vet måste tas med ett annat år, är ju detta ingen egentlig besparing. Detsamma kan också sägas om den besparing som gjorts på anslaget till folkberedskapen, där man har minskat en uppstående reservation med 50 000 kronor. Man är fullt medveten om att om det verkligen skulle behövas, måste man lägga till dessa pengar. De återstående 5 000 kronorna är endast en felräkning som vi ha upptäckt. Således skulle det egentligen inte vara fråga om någon besparing alls med undantag av de 7 000 kronor, som vi eventuellt skulle spara, om reservationen till den nu föredragna punkten, jag får säga mot förmodan, skulle bifallas. Såsom jag redan inledningsvis antydde, ha vi nödgats höja huvudtitelns slutsumma med inte mindre än 68 500 kronor.

Den fråga, som det här nu närmast gäller, nämligen arkivariefattningen vid landsmålsarkivet i Uppsala, är inte någon stor fråga. Reservanterna ha dock ansett, att det icke finns något skäl för att man nu i år skulle ändra på den vakanssättning som pågått i tre år. Såsom framgår av reservanternas förslag, stödjade de sig i huvudsak på det yttrande, som universitetskanslern har avgivit. I varje fall måste vi lekmän fästa en utomordentligt stor vikt vid vad universitetskanslern säger i ett ärende som detta, då han ju måste anses vara en av de få, som objektivt kunna bedöma ärenden av denna art. Jag tror inte heller att man får fästa alltför stort avseende vid vad styrelsen för landsmåls- och folkminnesarkivet i Uppsala anfört i sitt yttrande. Visserligen erkänner jag, att det kunde vara önskvärt, att den man, som det här är fråga om och som tycks behärska sin uppgift på ett mycket förnämligt sätt, finge

Anslag till landsmålsarkiven. (Forts.)

tillfälle att fullgöra detta arbete, men jag skulle tro, att det icke är ovillkorligen nödvändigt att detta sker under nästa budgetår.

Styrelsen påstår i sitt yttrande, att det skulle vara särskilt brådskande att få till stånd dessa undersökningar i Uppland på grund av att traditionsupplösningen i detta landskap hunnit mycket långt och läget starkt försämrats bara under de senaste åren, vilket skulle ha framgått av en provundersökning som gjorts. Gentemot detta resonemang skulle man helt stillsamt kunna iavända, att förhållandena äro precis desamma i så gott som Sveriges alla landskap. De, som haft litet med denna sak att göra, veta, att man resonerar på samma sätt även i andra landskap. Jag känner åtminstone till från min egen hembygd att man där resonerar på samma sätt, att man måste ha dessa pengar, medan vissa namngivna personer ännu leva, ty annars dö dessa minnen bort.

Det är kanske inte riktigt tillbörligt för en lekman att uttala sig i en sådan fråga som denna. Jag tror dock, att det finns skäl för att hysa vissa tvivel om nyttan av det vetenskapliga arbete som utföres på detta område. I flertalet fall blir det nog på det sättet, att sedan uppteckningarna och gramfoninspelningarna väl äro gjorda, läggas de bara undan. Jag undrar, om de överhuvudtaget någon gång komma till verklig nytta. Jag vill t. ex. erinra om ett mycket förnämligt arbete, som på sin tid utfördes i min hembygd, där uppteckningar gjordes av ett visst mål — jag tror att herr Ström känner till det — nämligen valldamålet. Det har, som sagt, upptecknats, och lapparna ligga nu där, men några pengar för att trycka arbetet och göra det tillgängligt har man inte kunnat åstadkomma. Man kan därför åtminstone i vissa fall ha rätt att hysa tvivel om huruvida detta arbete varit till den nytta, som vederbörande nu vilja göra gällande.

Jag ber, herr talman, att med dessa ord få yrka bifall till den reservation, som vi ha avgivit under denna punkt.

Herr statsrådet **Bagge**: Herr talman! Jag sympatiserar i allra högsta grad med den allmänna anda, som genomgick den siste ärade talarens anförande.

Man befinner sig i själva verket för närvarande i en ganska lustig situation. När man förr om åren öppnade statsutskottets utlåtande rörande en huvudtitel, som man var intresserad av, var man alltid mycket ängslig för att se, vad statsutskottet prutat på. För närvarande är spänningen precis den motsatta, och man undrar på vilka punkter, som statsutskottet har *höjt* anslagen.

I budgetarbetet inom regeringen får ju fackministern företräda sitt områdes olika intressen i konfrontation med finansledningen och dess olika synpunkter. Under långvarigt och trögt arbete försöker man att så småningom komma fram till en sammanjämkning. Man går inte med på att framlägga ett förslag, som man inte tycker är något så när rimligt ur allmänna synpunkter, exempelvis ur finansiella synpunkter, även om man kanske själv anser, att det ur de synpunkter, som man närmast intresserar sig för, skulle vara roligt att kunna få fram det ena eller andra anslaget i riksdagen. Sedan man på detta vis kommit fram till en kompromiss, som jag skulle tro i regel är något så när hållbar ur sakliga synpunkter, går det emellertid vanligen till på det sättet att då uppträda företrädarna för de intressen, som inte i allo fått allting igenom så som de velat, och se till att det blir motioner väckta och att utskottet blir påverkat. Så blir det ändringar här och där på ett sätt, som kunna äventyra vad jag skulle vilja kalla för den allmänna sammanhållningen i budgetarbetet.

Därtill kommer att inom Kungl. Maj:ts kansli frågar man sig icke som man gjorde förr i världen och som jag mycket väl kommer ihåg från den tid, då jag själv var med i statsutskottet: våga vi lägga fram det eller det förslaget, ty statsutskottet kommer ju att granska det och går kanske inte med på det. Nu

Anslag till landsmålsarkiven. (Forts.)

resonerar man i stället som så: tjänar det egentligen någonting till att vi hålla tillbaka på det ena eller andra anslaget, ty det finns väl alltid några som ha möjlighet att påverka statsutskottet, och så kommer statsutskottet i alla fall att lägga fram denna utgift. Varför skall man då inte kunna få den trevnaden att stå för ett förslag, om vilket man själv i grund och botten anser att det vore roligt, om det kunde gå igenom?

På detta sätt går det i realiteten till för närvarande enligt min erfarenhet. Jag undrar, om det inte vore nyttigt, att man en liten smula mer toge hänsyn till att bakom Kungl. Maj:ts förslag ligger det verkligen allvarliga försök att låta olika synpunkter komma till sin rätt. Mycket ofta tycker man, att det är struntsaker, som det gäller, men det är ofta som man från finansdepartementets sida säger, att om vi i den eller den frågan göra på det eller det sättet exempelvis i lönehänseende, får det återverkningar i övrigt i fråga om lönesystemet, olika personalfrågor och allt möjligt sådant där, och då ger man sig inför ett sådant resonemang. Sedan kommer man, som sagt, efteråt och finner, att på den ena punkten efter den andra anser statsutskottet, att man lika gärna kan taga det eller det anslaget, ty här behöver man inte ta samma hänsyn till dessa mer systematiserande synpunkter. Jag har både här och i andra kamraren tillåtit mig att kalla vad som därvidlag äger rum för myggsilning — kamelerna kanske vi kunna tala om vid något annat tillfälle. Det är inte särskilt tacksamt för en fackminister att sedan behöva stå här och hålla sina små parentationer över de där fattiga myggliken. Jag brukar i allmänhet inte heller bry mig om den saken, men eftersom jag nu fick ett tillfälle, ville jag för kamraren klargöra, hur jag i det stora hela ser på denna utveckling.

Även om jag inte sutte i regeringen utan i statsutskottet, tror jag nog, att jag skulle vara mycket sparsam med att gå ifrån det resultat, som man kommit fram till inom regeringen efter den gnuggning, som jag här beskrivit. Detta betyder naturligtvis icke, att jag inte förstår, att det är mycket nyttigt att få en ytterligare kritisk granskning av saken och att det kan vara riktigt att man kommer fram med ändringsförslag.

I detta fall har jag verkligen vid finansgranskningen av mitt förslag till huvudtitel lyckats få igenom ett anslag på en punkt, där jag för min del tror, att sparsamheten icke är på sin plats. Efter denna gnuggning från olika sidor ha vi således inom regeringen kommit fram till att vi borde försöka få fram detta anslag för riksdagen. Statsutskottet har ju också tillstyrkt att den vakanta arkivarietjänst vid landsmåls- och folkminnesarkivet i Uppsala, som det här gäller, skulle få återbesättas. Men det är ju många reservanter i utskottet. Jag skulle för min del vilja vädja till kamraren att följa propositionens och utskottets linje. Det förefaller mig, som om det skulle ha anförts mycket starka skäl för att arkivet nu skulle få återbesätta den tjänst, som det här är fråga om. Landsmålsarkivets uppgift är, såsom herrarna veta, att uppteckna ortsmål och folkminnen. Man håller nu på med en inventering av de uppländska dialekterna och folktraditionerna. Det är därför som det här närmast är fråga om Uppland och inte om de andra landskapen.

Den siste ärade talaren ifrågasatte den vetenskapliga nyttan av detta arbete. Han sade, att materialet bara blev liggande och att det inte blir något bevänt med det. Ja, men det här ifrågasatta förslaget avser just att det skall bli någon nytta med detta arbete. Den man, som det här är tal om och som jag förmodar att alla som sysslat med saken känna till, hans kapacitet är just att kunna organisera denna sak och se till, att det blir någon användning för detta material och att arbetet skötes på ett riktigt och vetenskapligt fullgiltigt sätt. Universitetskanslern har inte tillstyrkt anslaget. Jag tar det allra största intryck av universitetskanslerns sätt att behandla olika petita, det behöver jag inte när-

Anslag till landsmålsarkiven. (Forts.)

mare understryka för kammaren, men det är väl alldeles klart, att han har en massa olika saker att bevaka särskilt beträffande den akademiska undervisningen, och då måste han säga sig, att han också får lov att se till, att han inte kommer med för mycket. Därför försöker han naturligtvis framför allt köra fram sådant, som han tycker är det allra viktigaste. Han är ju själv närvarande i kammaren, så det är kanske egendomligt, att jag står här och försöker på något vis sätta mig in i hans tankegång, men jag skulle bli rätt förvånad, om han skulle vilja i och för sig motsätta sig det här anslaget. Det har väl gått till ungefär på det sätt, som jag här relaterade.

Detta, mina herrar, är inte en vanlig sparsamhetsfråga. Om de andra besparingarna kan man säga, att vi kunna vänta några år och sedan få ta igen vad vi sparat, men detta är ju inte fallet, när det gäller det här arbetet, ty de, som äro bärare av traditionerna på detta område, äro den gamla generationens män och kvinnor ute i bygderna, under det att de yngre släktleden faktiskt äro starkt påverkade av stadskulturen. Man har sagt, att särskilda förhållanden härvidlag råda i Uppland. Jag är inte tillräckligt sakkunnig på detta område för att ha någon mening därom, men faktum är, att det är just Uppland, som man har börjat med, och det är där man skall fortsätta och försöka få någon fason på arbetet. Då gäller det att passa på, medan de gamla traditionsbärarna leva. Gör man inte det, uppstår det en lucka i insamlingsarbetet och därmed också i våra kunskaper rörande gångna tiders språk, levnadsvanor och föreställningar, och det, mina herrar, är en lucka, som överhuvud taget aldrig kan fyllas. Därför har denna sak ur sparsamhetssynpunkt en särskild karaktär. Sparar man här, finns det all anledning anta, att man inte kan taga igen det sedan, vilket man kan göra på andra håll. Nu kan man ju säga: »Varför kunna vi inte fortsätta ännu ett år, när vi redan haft det på detta sätt i ett par år?» Ett sådant resonemang är emellertid inte hållbart, ty det är klart, att för varje år som går blir risken större att allt fler av de gamla falla ifrån utan att ha fått lämna de uppgifter, som behövas.

Landsmålsarkivet kan inte utföra det nödvändiga arbetet med den fåtaliga personal, som det för närvarande har, och gör man inte den här föreslagna förstärkningen, kan som sagt denna besparingsåtgärd inte gottgöras längre fram, utan då har man för alltid avstått från kunskaper på ett område, som jag tycker är av allra högsta vikt för vår kultur, på den grund att denna ju skall byggas upp med hänsyn till de gamla traditionerna, de gamla levnadssätten och det gamla sättet att bygga och bo här i landet. Det är av stor vikt, att vi inte släppa detta ifrån oss utan ta reda på det, så att vi kunna bära den kunskapen vidare.

Jag tycker, att det inte vore ett bra sätt att spara, om riksdagen nu antog reservanternas förslag, och jag vore mycket glad, om denna kammare i stället ville bifalla utskottsmajoritetens förslag.

Herr **Pauli**: Herr talman! Alldeles skilt från den fråga, som nu behandlas, inledde herr statsrådet sitt anförande med några i rätt lekfull ton hållna anmärkningar om det sätt, varpå man från ekklesiastikdepartementets horisont har betraktat statsutskottets behandling av åttonde huvudtiteln förr och nu. Han antydde, att vi i statsutskottet den här gången hade varit litet för frikostiga med att höja vissa anslag. Å andra sidan erkände han, att det i dessa fall rör sig om synnerligen blygsamma ändringar, och han till och med jämförde dessa ändringar med »myggsilning» — man silade alltså myggen, medan man svalde kamelerna. Det är onekligen en iakttagelse, som man torde kunna göra även beträffande andra utskotts verksamhet, att det finnes lät-

Anslag till landsmålsarkiven. (Forts.)

tare att i detalj diskutera och behandla smärre anslagsfrågor, som äro lättare att överskåda, medan man, när från, låt oss säga försvars- eller folkhushållningsdepartementen väldiga anslagskrav på många miljoner kronor komma rullande som jätteprojektiler, inte ger sig tid att diskutera dem i detalj, utan låter dem obeskurta gå igenom. Det ligger alltså en viss sanning i talet om att de stora kamelerna sväljas, medan de små myggen silas. Men å andra sidan måste man hålla med herr statsrådet om att när det bara gäller mygglik det inte heller är så värst motiverat med några sorgsna parentationer från departementschefens sida. Han har nu i detta fall nöjt sig med att hålla en liten sammanfattande parentation. Jag tyckte mig också förstå, att han inte avsåg, att detta skulle tas alltför hårt av utskottet, eftersom en kritisk granskning även i utskottet kan vara befogad. Jag ber att få säga herr statsrådet, att även vi i utskottet ha gjort mycket allvarliga försök att låta olika synpunkter komma till sin rätt såväl när det har gällt Kungl. Maj:ts förslag som beträffande de ovanligt många motioner, som ha förelegat till behandling hos andra avdelningen. Jag tror egentligen inte, att utskottet och statsrådet ha någon större anledning till tvist i den här punkten. Det förefaller mig, som om åtskilligt av vad utskottet här har gjort ligger alldeles i linje med den allmänna principförklaring, som statsrådet har avgivit i ingressen till sin proposition.

Beträffande den här föreliggande frågan ha sakskaalen så utförligt utvecklats av departementschefen, att jag inte behöver gå närmare in på dem. Jag ber emellertid att få framhålla en synpunkt, som riksdagen har all anledning att beakta. När 1941 fil. lic. — numera fil. dr — Manne Eriksson förordnades att vara medarbetare vid landsmålsarkivet och sköta just sådana undersökningar som upplandsundersökningen, vakanssätte Kungl. Maj:t samtidigt den arkivarietjänst, i vilken han då var verksam och där han hade varit avlönad efter lönegraden Eo 21. Detta ytterst egendomliga arrangemang, varvid man å ena sidan tog hänsyn till landsmålsforskningens behov genom att ge Eriksson den högre avlönade befattningen i Eo 26, men å andra sidan följde sparsamhetskravet genom att vakanssätta den lägre avlönade arkivariebefattningen, ledde alltså till att svenska staten nu ger ut en större summa pengar per år för att låta Eriksson sköta och organisera dessa landsmålsundersökningar, men samtidigt hindrar honom att utföra detta högre avlönade arbete och tvingar honom att stanna kvar på den lägre avlönade arkivarieposten — allt detta för att »spara». Det är ju alldeles tydligt, att detta är en fullkomligt upp och nedvänd sparsamhetsmetod. Det har också Kungl. Maj:t insett nu i år och därför ändrat sig och föreslagit, att vi inte längre skola vakanssätta arkivariebefattningen och inte längre hindra dr Eriksson att ägna sig åt det högre avlönade uppdrag, som man för tre år sedan gav honom. Det är alltså endast en yttring av ekonomiskt förnuft från Kungl. Maj:ts sida, att detta förslag framlägges i år. När man ur sparsamhetssynpunkt vill hindra detta, då handlar man tvärt emot sparsamhetens principer. Detta sagt till reservanterna.

Beträffande de övriga invändningar, som reservanternas talesman här har gjort, torde vad han har sagt om universitetskanslern komma att besvaras av denne, som har begärt ordet, och om värdet av de vetenskapliga undersökningarna har statsrådet redan yttrat några ord. Det är tydligt, att om det stannar vid att man insamlar sådant här material och detta sedan aldrig blir vetenskapligt bearbetat och publicerat, är nyttan tvivelaktig. Meningen är naturligtvis, att det även skall bearbetas och publiceras. Statsmakterna få säga B, när de ha sagt A. Vi få sörja för att detta material kommer till användning, och som statsrådet Bagge nyss sade är dr Eriksson en man, som kan garan-

Anslag till landsmålsarkiven. (Forts.)

tera, att det inte bara blir en rent mekanisk materialinsamling utan också en vetenskaplig bearbetning.

Vad slutligen beträffar jämförelsen mellan Uppland och andra landskap, kan man naturligtvis säga som herr Sven Larsson, att den klagovisan uppstämmer överallt, att de gamla landsmålen och folktraditionerna dö ut, och att man talar om fara i dröjsmål. Men jag förmodar, att varken herr Sven Larsson eller någon annan vill förneka, att det dock kan vara olika illa ställt, att de gamla landsmålen dö ut fortare i vissa trakter än i andra. Så är fallet i de mera centrala delar av Sverige, som vi här ha att göra med. Man har gjort särskilda undersökningar och konstaterat, att de gamla gubbar och gummor, som ännu kunna tala fädernas mål, dö bort eller i stor utsträckning redan äro borta. Därför är det verkligen här en fara i dröjsmål.

Jag tror alltså, herr talman, att det finns starka både vetenskapliga och statekonomiska skäl för att bifalla Kungl. Maj:ts förslag, och jag ber därför att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Ström: Herr talman! Jag skulle vilja säga några ord till min ärade vän herr Sven Larsson, som är reservanternas talesman i dag. Sven Larsson känner jag som en varm vän av den halländska allmogekulturen, och han har i sitt eget landsting på ett förtjänstfullt sätt bidragit till att denna kultur har fått understöd. Jag tror, att han underskattar sitt eget omdöme, när han här ifrågasätter, om det verkligen kan vara någon nytta med att denna folkkultur upptecknas, eftersom — som han säger — uppteckningen ju ändå blir liggande otryckt i gömmorna och inte kommer till allmänhetens gagn. Han anförde vår gemensamme vän Peterson i Vallda som exempel — den gamle småbonden, som på gamla dar blev hedersdoktor för sina utomordentliga förtjänster om det halländska folkmålets upptecknande. Jag skall här erinra om hur det förhöll sig med ett par mycket berömda forskares uppteckningar.

För ungefär hundra år sedan vandrade Olof Hyllén-Cavallius omkring i Småland som en ung forskare och upptecknade de småländska folksagorna. Sedan gick han in i Östergötland, Västergötland och andra landskap och upptecknade även där de märkliga gamla svenska folksagor, som ännu ägde ett utomordentligt rikt och blomstrande liv. Dessa uppteckningar utgavos endast till en ofullständig del omedelbart, sannolikt därför att Hyllén-Cavallius inte kunde få förläggare. Nu ha dessa sagor utgivits av Gustav Adolfs-akademien under professor Jöran Sahlgrens eminenta ledning i en utomordentlig upplaga och med en fullständighet, som också är utomordentlig. Det tog hundra år att få ut dessa folksagor i levande livet men jag undrar, om det finns någon i denna kammare eller i riksdagen överhuvud taget eller någon annan, som känner till denna utomordentliga del av svensk folkkultur, som skulle vilja säga: »Vad tjänade det till, att Olof Hyllén-Cavallius för hundra år sedan gick och tecknade upp dessa sagor?» De äro enastående svenska sagor, och deras motsvarighet finns endast i bröderna Grimms tyska och i Asbjörnsens och Moes norska sagor. Ja, jag är övertygad om att ingen skulle vilja vara utan dessa uppteckningar. Det som kommer att upptecknas för de medel det här är fråga om — det gäller ju en liten obetydlig summa — kommer kanske inte att om hundra år ha samma epokgörande betydelse som Hyllén-Cavallius' uppteckningar, men de kunna ändå vara av enastående värde för kännedomen om vår svenska kultur och vårt folks liv och tänkesätt.

Om Hyllén-Cavallius hade framträtt bara femtio år senare, hade han kanske inte kunnat uppteckna en tiondel av de sagor han för hundra år sedan upptecknade, och om någon vid nuvarande tidpunkt skulle försöka göra om samma forskningsbragd, skulle resultatet visserligen inte bli av noll och intet

Anslag till landsmålsarkiven. (Forts.)

värde, långt därifrån — det finns ännu kvar åtskilligt av allmogekulturen väl värt att uppteckna — men det skulle inte bli vad det blev för hundra år sedan, genom att man då kunde bereda denne unge forskare möjlighet att företaga sina vandringar och studier.

På samma sätt är det med Djurklous sagor och sägner. Denne berömde närking, som jag tror till och med tillhörde riksdagen en tid, var en mångkunnig och lärd man, som bland annat utforskade det närkingska folkmålet och de närkingska folktraditionerna. Spridda delar av hans verk ha tidigare getts ut, men genom Gustav Adolfs-akademien har det nu varit möjligt att utge en fullständig samling även av hans uppteckningar. Man får där fram ett i högsta grad intressant och betydelsefullt material, som det svenska folket säkerligen icke skulle vilja vara utan.

Nu säger man: Ja, men det finns så litet kvar, att det väl inte är någon idé att nu börja uppteckna de rester, som ännu återstå av det uppländska folkmålet och den uppländska folktraditionen, varom det nu närmast är fråga. Om man hade resonerat så tidigare — det fanns nog de, som redan för femtio och hundra år sedan liksom för tjugo år sedan hade den uppfattningen, att det var ganska utsiktslöst och meningslöst — så hade vi varit utan vad vi nu äga, och skulle vi nu förbigå Uppland, tror jag, att vi komme att djupt ångra oss.

Det är märkligt, att vi i Sveriges riksdag inte ha mer sinne för dessa den svenska folkкультurens traditioner, än vad fallet är nu, när det sitter en överväldigande majoritet av arbetare och bönder i riksdagen, vilkas förfäders andliga liv och stolta traditioner och livsgärning det just gäller att bevara till eftervärlden! Här äro vi nästan snålare än när det tidigare gällt anslag till beskrivning av de högre ståndens kultur. Då har riksdagen varit ganska givmild i många avseenden.

Jag kan inte finna annat än att alla skäl tala för att vi på det utomordentligt billiga och ändå effektiva sätt, som det här i dag är fråga om, bereda landsmålsarkivet möjlighet att företaga denna inventering av Upplands folktraditioner. Min vän Sven Larsson och jag äro hallänningar bägge två, och var och en skryter ju med sitt, men vi måste ändå säga oss, att Uppland har varit hjärtat i vårt land. Där har den andliga kulturen varit mer samlad och blomstrande än på andra håll. I Götaland intar — det skulle man kanske kunna säga — Västergötland en motsvarande ställning.

Om vi nu sålunda kunna rädda de sparsamma resterna av Upplands folktradition från att gå under, så kunna vi väl också tänka oss, att riksdagen kanske en annan gång gör sitt till för att även andra landskap skola få möjlighet att inventera de rester av folklore, som ännu där finnas kvar! Samt att anslag till tryckning i sinom tid beviljas.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr **Undén**: Herr talman! Det framgick av herr Sven Larssons yttrande, att reservanterna inte ifrågasatte gagnet av denna befattning i och för sig utan räknat med att den borde återupprättas efter vakanssättningen. Herr Sven Larsson sade att det ju inte kunde vara någon riksolycka, om man dröjde ett eller annat år därmed. Reservanterna ha tydligen utgått från att landsmålsarkivet skulle med den kvarvarande personalen nödortfött kunna upprätthålla den verksamhet, som egentligen skulle falla på den tredje arkivariefattningen. Jag kan så mycket mindre göra några principiella erinringar mot denna allmänna syn på frågan, som jag själv har befunnit mig i samma läge, när jag har haft att ta ståndpunkt till de petita som ha kommit från universitetet. Vid den avvägning, som jag i dylika fall alltid måste göra, är det givet, att det är många önskemål, som jag anser i och för sig beaktansvärda och kanske

Anslag till landsmålsarkiven. (Forts.)

ofta synnerligen önskvärda, men som jag i alla fall inte anser mig böra föra fram till Kungl. Maj:t, på den grund att det är andra anslag, som böra gå före. Särskilt om det dessutom förefaller finnas föga utsikter att få ett dylikt anslag beviljat, kan det vara riktigare ur min synpunkt att förorda andra föreliggande anslagskrav som eljest äro jämförliga med avseende på deras betydelse för universitetet.

Här har nu skett en sådan avvägning, men det har visat sig, att ecklesiastikministern i vissa punkter har gjort sin avvägning på ett annat sätt. I vissa fall har jag förordat anslagsökningar till långt högre belopp än den här ifrågavarande, som ecklesiastikministern icke upptagit. Däremot har han på denna enda punkt tagit upp ett anslag, som jag inte har vågat mig på att redan i år föra fram.

Det är givet, att om jag förutsett, att dessa andra anslagsökningar, som jag vid avvägningen har låtit gå före den ifrågavarande, inte skulle bli upptagna, hade jag mycket gärna skjutit fram denna fråga. I det läge, vari ärendet nu befinner sig, skulle jag givetvis med stor glädje se, att kammaren återupprättade arkivariebefattningen och alltså följde utskottets förslag.

Herr Larsson, Sven: Herr talman! Jag vill bara säga några ord i anledning av herr Undéns yttrande. Det är alldeles givet, att vi befinna oss i samma situation. Vi inom utskottet ha också att avväga, huruvida det ena anslaget kan vara mera behöfligt än det andra. Vi ha, såsom jag förut har sagt, ökat anslagen under huvudtiteln med 68 000 kronor, men vi ha funnit, liksom kanslern vid sin första granskning, att det var möjligt att låta detta anslag anstå något år ännu. Det är ju en omdömesfråga, och vi ha funnit, att andra anslag bort gå före, men vi ha också varit på det klara med att man måste visa en viss återhållsamhet. Även om man kan betrakta hela denna huvudtitel såsom svältfödd, så är det ju omständigheterna som gjort, att det blivit på det sättet. Därför måste man ju handla på det sätt som vi ha gjort.

Jag har endast velat göra den anmärkningen, att vi ha befunnit oss i precis samma situation, både kanslern, statsrådet och utskottet, vid behandlingen av denna fråga.

Herr Pauli: Herr talman! Jag vill med anledning av herr Sven Larssons senaste anförande endast säga, att vi icke befinna oss i samma situation som den kanslern befann sig i, när han avgav sitt av reservanternas återropade yttrande. Då kanslern avgav detta, visste han, såsom han själv nyss har sagt, inte vilken ståndpunkt Kungl. Maj:t skulle komma att intaga. Hade han känt till den, hade han helt säkert inte påyrkat, att detta anslag skulle innehållas. Såväl kanslern, vilken nu har givit uttryck åt en helt positiv inställning på grund av den ändrade situationen, som vi andra befinna oss i en annan ställning än den kanslern befann sig i vid avgivandet av sitt yttrande. Det förefaller mig som om även reservanternas borde inse, att framläggandet av en kungl. proposition i detta ärende dock är något att ta hänsyn till.

Herr Larsson, Sven: Herr talman! Jag vill bara erinra herr Pauli om att om reservanternas eller snarare avdelningen inom statsutskottet känt till att kanslerns inställning hade varit en annan än vad som framgår av betänkan- det, hade måhända även reservanternas kommit till en annan uppfattning i frågan.

Överläggningen ansågs härmed slutad, varefter herr talmannen jämlikt där- under förekomna yrkanden gjorde propositioner, först på bifall till vad utskottet i den nu föredragna punkten hemställt samt vidare på antagande av

Anslag till landsmålsarkiven. (Forts.)

det förslag, som innefattades i den av herr Sven Larsson m. fl. vid punkten avgivna reservationen; och förklarade herr talmannen, sedan han upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig finna denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Larsson, Sven*, begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som bifaller vad statsutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 8 punkten 101, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den av herr Sven Larsson m. fl. vid punkten avgivna reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo uppläst, verkställdes omröstningen på det sätt, att efter särskilda uppmaningar av herr talmannen först de ledamöter, som ville rösta för ja-propositionen, och därefter de ledamöter, som ville rösta för nej-propositionen, reste sig från sina platser; och befanns därvid, att flertalet röstade för ja-propositionen.

Punkten 102.

Utskottets hemställan bifölls.

Punkten 103.

Kungl. Maj:t hade föreslagit riksdagen att till Landsmålsarkiven: Insamling och bearbetning av vetenskapligt material för budgetåret 1944/45 anvisa ett reservationsanslag av 42 000 kronor.

I samband härmed hade utskottet till behandling förehaft en inom första kammaren av herr *F. Ström* väckt motion (I: 235), vari hemställts, att riksdagen måtte höja ifrågavarande anslag med 12 500 kronor utöver föreslagna 42 000 kronor till 54 500 kronor.

Motionärens förslag innebar bifall till en av nordiska museet, Hyltén-Cavallius-stiftelsen i Lund, institutet för folkminnesforskning vid Göteborgs högskola samt institutet för folklivsforskning i Stockholm gemensamt gjord framställning om ett anslag av 12 500 kronor för folkminnesinsamling genom s. k. ortsmiddelare, att fördelas mellan ifrågavarande fyra institutioner.

Utskottet hade i den nu ifrågavarande punkten anfört:

»Utskottet biträder Kungl. Maj:ts förslag, varigenom förevarande anslag för nästa budgetår kommer att höjas med ett belopp av 10 000 kronor. Att härutöver i enlighet med vad i motionen I: 235 yrkats under anslaget anvisa 12 500 kronor för folkminnesinsamling genom s. k. ortsmiddelare kan utskottet för närvarande icke tillstyrka.

Utskottet hemställer förty, att riksdagen må, med bifall till Kungl. Maj:ts förslag och med avslag å motionen I: 235, till Landsmålsarkiven: Insamling och bearbetning av vetenskapligt material för budgetåret 1944/45 anvisa ett reservationsanslag av 42 000 kronor.»

Herr **Ström**: Herr talman! På denna punkt föreligger en av mig väckt motion, som man skulle kunna säga är en komplettering till det beslut som fattats av kammaren beträffande punkten 101 i förevarande utlåtande. Det

Om anslag till folkminnesinsamling genom s. k. ortsmiddelare.

Om anslag till folkminnesinsamling genom s. k. ortsmiddelare. (Forts.)
förhåller sig så att nordiska museet, Hylltén-Cavallius-stiftelsen i Lund, institutet för folkminnesforskning vid Göteborgs högskola samt institutet för folklivsforskning i Stockholm i gemensam framställning och under återopande av en motion i riksdagen förra året anhållit om ett anslag på 12 500 kronor för folkminnesinsamling genom s. k. ortsmiddelare, och denna lilla summa skulle fördelas mellan de fyra institutionerna. Utskottet har åtminstone inte för närvarande vågat sig på att tillstyrka min motion. Utskottet säger inte principiellt nej men kan inte för närvarande tillstyrka förslaget.

Jag vill något litet redogöra för vad frågan gäller. Det är fråga om folkloristiskt intresserade ortsmiddelare, vilka genomgå kurser vid universiteten, där de lära sig att göra uppteckningar av folktraditioner ute i bygderna. Materialet granskas sedan kritiskt vid de nyssnämnda institutionerna, där det kontrolleras, sovras och förvaras för vetenskapliga ändamål och för att sedan komma nationen till godo. Vi ha många exempel på att dylika ortsupptecknare ha haft betydelse för den svenska vetenskapen och kulturen. Jag hänvisar till det arbete som nedlagts av hedersdoktorn och småbrukaren Peterson i Vallda, men det finns många andra vid hans sida. Det är klart att dessa människor, som vandra omkring och göra uppteckningar i socknen och angränsande kommuner, inte kunna göra detta, fattiga och gamla som de äro, utan den minsta lilla ersättning. De måste åtminstone ha någon liten obetydlig ersättning för det viktiga arbete som de utföra. Det är ett oerhört billigt sätt att förse vetenskapen med material.

Tidigare hade dessa institutioner anslag för sina ortsmiddelare, men när de stora besparingsaktionerna sattes i gång efter krigsutbrottet, skuros även dessa små anslag ned, och de försvunno slutligen alldeles. Detta har medfört att universiteten ha mist en utomordentligt värdefull kontakt med folket och det levande livet på detta område. Dessa ortsmiddelare äro människor, som ha traditionen i blodet, de dö bort, och andra komma inte alls med säkerhet i deras ställe. Därför är det ganska orätt mot vår kultur att för ett så litet belopp skull hindra en viktig forskning. Om det hade gällt miljoner, kanske det hade gått att få anslaget beviljat utan debatt i kamrarna, ty då hade man ansett det så oundgängligt och viktigt, att det inte funnits anledning att resonera om saken. Men när det gäller små belopp, som dock kunna ge mycket stora resultat, äro utskotten och kamrarna ofta oerhört njugga och tro, att frågorna inte ha någon betydelse, men väl besparingarna.

Man tror att det kan kvitta ungefär lika, om man beviljar anslagen eller icke, och så avstyrker man. Men så är ingalunda fallet. De små beloppen äro ofta av den allra största betydelse. I nu föreliggande fall växer med varje år betydelsen av att universiteten få möjlighet att arbeta på ifrågavarande område. Jag har därför ansett mig böra väcka denna motion i anslutning till den hemställan som dessa vetenskapliga institutioner ha gjort. Även om jag erkänner, att utskottet denna gång i stort sett varit mera gynnsamt inställt till kulturanslagen än förra året och även till anslag på detta område, så synes det mig att det här är fara i dröjsmål. Man kan inte vänta, emedan allvarlig risk uppstår att de uppgifter, som dessa ortsmiddelare, som äro i 60-, 70- och upp mot 80-årsåldern, kunna insamla i sina socknar, inte bli lämnade i tid, och sedan kanske det blir för sent; de gamla ha gått bort.

Jag ber därför, herr talman, att få hemställa, att riksdagen måtte bifalla denna motion, som gäller anslag på 12 500 kronor till de fyra av mig nämnda institutionerna.

Herr Olsson, Oscar: Herr talman! Herr Ström kan vara hjärtligt övertygad om att utskottet visst inte med någon ringaktning sett på betydelsen av det

Om anslag till folkminnesinsamling genom s. k. ortsmiddelare. (Forts.)
arbete, varom han här talade. Det är således inte alls av den anledningen utskottet inte har kunnat gå med på den begärda anslagshöjningen. Orsakerna härtill ha framkommit i de föregående debatterna, inte minst när det gällt de små anslagen.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Efter härmed slutad överläggning, gjorde herr talmannen i enlighet med de yrkanden, som därunder framkommit, propositioner, först på bifall till vad utskottet i den nu förevarande punkten hemställt samt vidare på bifall till utskottets hemställan med den ändring i fråga om anslagsbeloppet, som förordats i den i ämnet väckta motionen; och förklarade herr talmannen, sedan han upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig anse denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Ström* begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller vad statsutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 8 punkten 103, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, bifalles utskottets hemställan med den ändring i fråga om anslagsbeloppet, som förordats i den i ämnet väckta motionen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo uppläst, verkställdes omröstningen på det sätt, att efter särskilda uppmaningar av herr talmannen först de ledamöter, som ville rösta för ja-propositionen, och därefter de ledamöter, som ville rösta för nej-propositionen, reste sig från sina platser; och befanns därvid, att flertalet röstade för ja-propositionen.

Herr talmannen tillkännagav, att anslag utfärdats till sammanträdets fortsättande kl. 7.30 eftermiddagen.

Punkterna 104 och 105.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 106.

Lades till handlingarna.

Punkterna 107—125.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 126.

Lades till handlingarna.

Punkterna 127—131.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 132.

Lades till handlingarna.

Punkterna 133—138.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 139.

Lades till handlingarna.

Punkterna 140 och 141.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 142.

Lades till handlingarna.

Punkterna 143 och 144.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 145.

Kungl. Maj:t hade föreslagit riksdagen att dels besluta, att personalförteckningen för folkskoleseminarierna tills vidare från och med budgetåret 1944/45 skulle erhålla av departementschefen angiven ändrad lydelse, dels godkänna av departementschefen angiven avlöningsstat för folkskoleseminarierna, att tillämpas tills vidare från och med budgetåret 1944/45, dels ock till Folkskoleseminarierna: Avlöningar för budgetåret 1944/45 anvisa ett förslagsanslag av 2 509 000 kronor.

Kungl. Maj:ts förslag innebar i fråga om elevintagningen vid folkskoleseminarierna under läsåret 1944/45 bland annat, att vid seminariet i Göteborg skulle på den fyraåriga linjen intagas 24 manliga elever samt på den tvååriga linjen 12 manliga och 12 kvinnliga elever ävensom att vid seminariet i Lund skulle på den fyraåriga linjen intagas 24 manliga elever och på den tvååriga linjen likaledes 24 manliga elever. Med avseende på avlöningsgrupperingen av rektorstjänsterna vid folkskoleseminarierna innebar förslaget bland annat, att enkelseminariet i Stockholm, som under sexårsperioden 1937—43 varit hänfört till grupp II, skulle för sexårsperioden 1943—49 uppflyttas till grupp I.

I samband härmed hade utskottet till behandling förehaft

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Oscar Olsson* och fru *Anna Sjöström-Bengtsson* (I:57) och den andra inom andra kammaren av fru *Disa Västberg* m. fl. (II:107), vari hemställdes, att riksdagen måtte besluta, 1:o att vid seminarierna i Göteborg och Lund i år lika många kvinnliga som manliga elever skulle intagas; 2:o att hos Kungl. Maj:t anhålla om införande av bestämmelse, som innebure skyldighet för skoldistriktet att ej utannonsera lärarplatserna som manliga eller kvinnliga utan utse lärarna efter förtjänst utan att låta könet få vara avgörande;

dels ock en inom första kammaren av herrar *J. Friggeråker* och *B. A. Nilsson* väckt motion (I:56), vari hemställdes, att riksdagen måtte besluta att i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om en provisorisk förstärkning av kristendomsundervisningen vid våra seminarier och folkskolor.

Utskottet hade i den nu föredragna punkten på återopade grunder hemställt, I. att riksdagen måtte, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag,

a) besluta, att personalförteckningen för folkskoleseminarierna skulle tills vidare från och med budgetåret 1944/45 i vissa delar erhålla den lydelse, som under punkten angivits;

b) godkänna under punkten införd avlöningsstat för folkskoleseminarierna, att tillämpas tills vidare från och med budgetåret 1944/45;

Anslag till
folkskole-
seminarierna.

Anslag till folkskoleseminarierna. (Forts.)

c) till Folkskoleseminarierna: Avlöningar för budgetåret 1944/45 anvisa ett förslagsanslag av 2 509 000 kronor;

II. att motionerna I:57 och II:107 icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda;

III. att motionen I:56 icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Utskottets förslag innebar i fråga om elevintagningen vid folkskoleseminarierna bifall till Kungl. Maj:ts förslag. Beträffande avlöningsgrupperingen för rektorerna hade utskottet föreslagit, att seminariet i Stockholm skulle bibehållas i grupp II men att seminariets rektor skulle tillerkännas ett särskilt arvode av 500 kronor för sådant läsår, då antalet avdelningar vid seminariet befundes mera avsevärt överstiga det enligt normalorganisationen bestämda.

Reservationer hade anförts

1) av herr *Oscar Olsson*, som ansett, att utskottet med biträdande av vad i motionerna I:57 och II:107 hemställts bort dels uttala sig för att vid folkskoleseminarierna i Göteborg och Lund skulle under nästa läsår intagas lika många kvinnliga som manliga elever, dels ock hos Kungl. Maj:t anhålla om införande av den i motionerna närmare angivna skyldigheten för skoldistriktet beträffande utannonsering av tjänster och förty hemställa,

I. att riksdagen — — — av 2 509 000 kronor;

II. att riksdagen måtte med bifall till motionerna I:57 och II:107, i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om föreskrifter, innebärande skyldighet för skoldistriktet att icke utannonsera lärarplatserna som manliga eller kvinnliga utan utse lärarna efter förtjänst utan att låta könet få vara avgörande;

III. att motionen — — — åtgärd föranleda;

2) av herrar *Johan Bernhard Johansson, Pauli, Lindström, Sven Larsson, Bernhard Nilsson, Karl Andersson, Carlström, Emil Petersson, Bergström, Holmdahl* och *Hoppe*, vilka ansett, att utskottets yttrande bort hava den lydelse, som i reservationen angivits, samt att utskottet bort hemställa,

I. att riksdagen måtte, med bifall till Kungl. Maj:ts förslag,

a) besluta, att personalförteckningen för folkskoleseminarierna skulle tills vidare från och med budgetåret 1944/45 i vissa angivna delar erhålla den lydelse, reservationen visade;

b) godkänna i reservationen införd avlöningsstat för folkskoleseminarierna, att tillämpas tills vidare från och med budgetåret 1944/45;

c) till Folkskoleseminarierna: — — — av 2 509 000 kronor;

II. att motionerna — — — åtgärd föranleda;

III. att motionen — — — åtgärd föranleda.

Enligt den av herr *Johan Bernhard Johansson* m. fl. avgivna reservationen skulle seminariet i Stockholm, på sätt Kungl. Maj:t föreslagit, uppflyttas till grupp I.

Herr Pauli: Herr talman! På denna punkt föreligga två reservationer. Det är den senare reservationen, av herr *J. B. Johansson* m. fl., som jag här skall be att få säga några ord om.

Denna reservation ansluter sig till Kungl. Maj:ts förslag. Den gäller placeringen av seminarierektorstjänsterna i olika avlöningsgrupper. Kungl. Maj:t har i likhet med reservanterna ansett, att stockholmsseminariets rektor bör placeras i avlöningsgrupp I med anledning av att det, såsom skolöverstyrelsen framhållit, är en genomgående princip, att provärsanstalter ha sina rektorer placerade i den högsta avlöningsgruppen. Så är utan något undantag fallet

Anslag till folkskoleseminarierna. (Forts.)

med provårsläroverken, och det finns inte något skäl att beträffande provårseminarierna frångå denna princip. När det gäller provårsläroverken, har man t. ex. inte tagit någon hänsyn till det olika antalet lärjungar vid dessa läroverk. Det förefaller som om det inte heller skulle vara skäl att låta elevantalet vid seminarierna spela in. Den avgörande synpunkten är den, att man måste sörja för att man vid en provårsanstalt, som alltså skall utbilda blivande lärare vid seminarierna, får en så god kraft som möjligt till rektor och provårsförståndare. Då är det en alldeles självklar anordning, att man sätter vederbörande rektor i den högsta avlöningsgruppen. Den princip som gäller för läroverken bör gälla även för seminarierna.

Utskottet har emellertid anslutit sig till ett resonemang av allmänna lönenämnden, vari man på olika sätt försöker visa, att man inte bör följa den princip som gäller vid provårsläroverken. Man säger, att rektorn i fråga kompenseras på annat sätt. Utskottet viftar överhuvudtaget bort den i detta fall väsentliga principsynpunkten, nämligen seminariets ställning såsom provårsanstalt. Det märkvärdiga är att utskottet inte har fäst något större avseende vid det rätta anmärkningsvärda förhållandet, att det strängt taget inte finns någon ekonomisk skillnad mellan utskottets förslag och Kungl. Maj:ts och reservanternas förslag. De 500 kronor, som utskottet anser att man skall kunna tilldela seminariets rektor för sådant läsår, då antalet avdelningar vid seminariet finnes mera avsevärt överstiga det enligt normalorganisationen bestämda, motsvarar ungefär det belopp, som rektorn skulle få, om han flyttades upp i lönegrupp I. Skillnaden är bara den, att utskottet vill att detta belopp skall växla efter antalet elever vid seminariet. Om antalet efter en viss period blir mindre, skall rektorn få mindre betalt. Det är ett ytterst egendommeligt sätt att behandla rektorn vid ett provårseminarium. Eftersom behovet av en högt kvalificerad kraft är konstant, skall man väl inte låta dennes lön växla efter en härvidlag så pass oväsentlig faktor som antalet elever.

Jag anser, herr talman, att de argument, som framförts av skolöverstyrelsen, av Kungl. Maj:t och i den reservation, som jag företräder, äro så sakligt starka, att kammaren har alla skäl att ställa sig på samma ståndpunkt. Jag ber därför att få yrka bifall till den av herr J. B. Johansson m. fl. vid utlåntagandet på ifrågakarande punkt fogade reservationen och därmed till Kungl. Maj:ts proposition i denna punkt.

Herr Olsson, Oscar: Herr talman! Jag skall be att få för kammaren klargöra vad den bortviftning, vartill reservanternas talesman har velat reducera utskottets motivering, i själva verket innebär. Bara det faktum, att allmänna lönenämnden i en synnerligen motiverad framställning har gått emot skolöverstyrelsen och Kungl. Maj:t, torde ge kammaren anledning att misstänka, att det inte har varit fråga om en enkel s. k. bortviftning. Allmänna lönenämnden har stött sig på sakskalet till skillnad mot reservanternas, som åberopa ett rent formellt skäl. Deras skäl är helt enkelt det, att när det inte göres någon skillnad i lönegruppsplacering för rektorerna vid provårsläroverken, samma princip bör tillämpas när det gäller seminarierna. Herr Pauli sade till yttermera visso, att när man inte tar hänsyn till något större eller mindre antal elever vid de olika provårsläroverken, bör man inte heller göra det vid de olika seminarierna.

Nu är det emellertid en avsevärd skillnad i storleksordning inte bara mellan olika provårsläroverk och olika provårseminarier utan också mellan provårsläroverk å ena sidan och seminarierna å den andra. Folkskoleseminarierna äro institutioner med vid enkelseminarierna fyra och vid de dubbla seminarierna sex årsklasser utom de sju, åtta eller nio folkskoleklasser, som också före-

Anslag till folkskoleseminarierna. (Forts.)

komma vid seminarierna. Även vid de allra minsta läroverken måste man där-
emot räkna klasserna i total. Följaktligen torde det vara tämligen tydligt, att
man inte kan gå fram schablonmässigt efter så rent formella linjer, som här
ha upphöjts till heder och värdighet av principsynpunkter. Redan den på-
talade skillnaden torde ge ett ganska gott belägg för att saken inte ligger så
enkelt till som herr Pauli ville göra gällande.

En annan synpunkt är skillnaden mellan dubbelseminarier och enkelsemi-
narier. Alla dubbelseminarier tillhöra första gruppen, medan alla enkelsemi-
narier utom seminariet i Stockholm stå i tredje gruppen. Trots att seminariet
i Stockholm är enkelseminarium, tillhör det andra gruppen, därför att det är
provårsseminarium. Det enkelseminarium, som det här är fråga om, har så-
ledes fått en ställning över de vanliga enkelseminarierna. Allmänna lönenäm-
nden har fäst uppmärksamheten på att det inte finns någon anledning att flytta
upp detta enkelseminarium, som är provårsseminarium, två trappsteg över de
andra enkelseminarierna.

Vad beträffar att man skulle växla med lönerna efter antalet avdelningar
i seminarierna, så är ju skolöverstyrelsen lika övertygad om den sakens be-
rättigande som allmänna lönenämnden. Av utlåtandet framgår, huru olika
skolöverstyrelsen ser saken för stockholmsseminariets och för de övriga semi-
nariernas vidkommande. Där står beträffande stockholmsseminariet, att detta
enligt organisationsplanen skall stå till förfogande för mottagande av paral-
lellavdelningar, då så erfordras. Detta skall ske under läsåret 1944/45. Under
det läsåret blir seminariet i Stockholm dubbelseminarium, och då är det helt
naturligt, säger skolöverstyrelsen, att rektorlönen skall bli densamma som
lönen för rektorn vid seminariet i Göteborg. Det opponerar sig inte allmänna
lönenämnden emot, utan föreslår, såsom herr Pauli också framhöll, att de år,
då stockholmsseminariet i praktiken är dubbelseminarium liksom göteborgs-
seminariet, skall lönen vara densamma. Vad gäller det enligt herr Pauli
konstiga förhållandet, att ifall stockholmsseminariet skulle råka bli enkelsemi-
narium, skall lönen minskas i proportion till det minskade arbetet, säger skol-
överstyrelsen att det är naturligt, när det gäller de andra seminarierna. Skol-
överstyrelsen säger att »säkerligen komma åtminstone ett par av dem att un-
der en stor del av de närmaste åren få mottaga extra avdelningar», men så
gör skolöverstyrelsen, jag höll på att säga en kovändning, och tillägger att
»då det ännu icke kan avgöras, i vilken utsträckning detta kommer att ske,
anser sig överstyrelsen icke kunna påyrka någon ändring i placeringen». Men
så kommer det: »Däremot kan det naturligtvis ifrågasättas, om icke rektori-
erna vid dessa anstalter borde tillerkännas en tillfällig ersättning under de
år, då verksamheten tillfälligt utvidgas.» Alldeles detsamma säger lönenäm-
nden i slutet av sitt yttrande, såsom framgår av referatet å s. 103 i utlåtandet:
»Lönenämnden vill tillägga, att det föreslagna förfaringsättet synes i prin-
cip kunna tillämpas även beträffande andra folkskoleseminarier, där likartade
förhållanden som vid stockholmsseminariet kunna komma att föreligga.» Löne-
nämnden vill alltså behandla seminarierna lika, vare sig de ligga i Stockholm
eller ej. Skolöverstyrelsen kan i princip ej undgå att finna detta riktigt, fast-
än den uttrycker sig försiktigare när den gör detta erkännande.

Det gäller alltså för riksdagen att ta parti i denna fråga, för eller mot
statsutskottets och allmänna lönenämndens synpunkt. För min del finner jag
det helt naturligt, att statsutskottet och allmänna lönenämnden opponera sig
mot den princip, som riksdagen inbjudes att godtaga, nämligen att ett semi-
nariums rektor skall ställas icke bara en, utan två klasser över den vanliga
nivån, om antalet seminarister är detsamma, bara för att det är provårssemi-
narium.

Anslag till folkskoleseminarierna. (Forts.)

Herr Pauli anförde till sist i sitt anförande, att kostnaderna bli desamma. Allmänna lönenämnden har i det fallet en ståndpunkt, som jag trodde vara riksdagens, nämligen att det inte alltid är summornas storlek, utan själva organisationen och organisationsprincipen det kommer an på. Jag tror riksdagen gör klokt i att hålla på den ståndpunkten. Stockholmsseminariets rektor berövas ingenting i lönehänseende, när hans skola för vissa år blir lika stor som ett dubbelseminarium, utan han får då ett tillägg, som kompenserar för det ökade antalet klasser. — När herr Pauli nu begärde ordet, antar jag det var för att peka på att jag ej har talat om det väsentliga, utan mera uppehållit mig vid vad som skulle kunna kallas de lönetekniska synpunkterna. Om detta är riktigt gissat, skall jag genast tillmötesgå herr Paulis önskan. Det som både skolöverstyrelsen och departementschefen rent sakligt lägga så oerhört stor vikt vid är att rektorstjänsterna vid provårsanstalterna böra besättas med personer med höga kvalifikationer — liksom om inte ett enkelseminarium, som tillika är provårsanstalt, skulle locka rektorer med höga kvalifikationer, vare sig de få dubbel eller enkel ersättning för karaktären av provårsläroverk! Den saken ställes i sin bästa belysning, om kammaren observerar, att den nuvarande rektorn vid Stockholms folkskoleseminarium har sökt transport från ett dubbelseminarium just för att kunna komma i spetsen för detta enkelseminarium med lägre lön här i Stockholm. Jag tror alltså att de s. k. principiella synpunkterna härvidlag böra bringas i sin rätta belysning.

Under denna punkt förekommer emellertid också en annan fråga, där jag står som reservant och säkerligen ej kan påräkna lika mycket medhåll som i den, där jag nyss förde utskottets talan. I den av mig avöivna reservationen begäres, att riksdagen må, med bifall till motionerna I: 57 och II: 107, i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om föreskrifter, innebärande skyldighet för skoldistriktet att icke utannonsera lärarplatserna som manliga eller kvinnliga utan utse lärarna efter förtjänst utan att låta könet få vara avgörande. I motiveringen till detta yrkande i motionerna ingår också en redogörelse för intagningen av elever i seminarierna under de senaste fyra åren.

Vad det här egentligen gäller är frågan huruvida behörighetslagen skall vinna tillämpning för lärarinnornas vidkommande. Seminarieorganisationen av år 1936 är uppbyggd i full överensstämmelse med behörighetslagen. Från nägot håll har en opposition mot talet om behörighetslagen antytts med hänvisning till att det här ej gäller av staten, utan av kommunerna anställda tjänstemän. Jag kan emellertid inte tänka mig, att någon skulle vilja göra en så formalistisk ståndpunkt gällande som att en annan princip borde tillämpas för de av staten helt betalda folkskollärarna än för andra statens ämbets- och tjänstemän. I motionen säges ingenting annat, än att seminarieorganisationen utgår från att behörighetslagens princip skall följas. Lika många manliga och kvinnliga seminarister skulle alltså antagas för varje år vid de tre samseminarierna. Från och med år 1940 har man emellertid börjat avbygga två av dessa tre samseminarier, nämligen Lunds och Göteborgs, på det sättet att endast manliga seminarister där ha intagits. Det har man fortsatt med i år, blott med det undantaget att studentklassen vid Göteborgs seminarium till hälften skall bestå av kvinnliga seminarister. Två av våra tre samseminarier kunna alltså praktiskt taget anses förvandlade till manliga; det är bara seminariet i Umeå som fortfarande är samseminarium i enlighet med seminarieorganisationen av år 1936.

Anledningen till denna begränsning av antalet kvinnliga seminarister har varit utvecklingen i fråga om de ledigförklarade folkskolläraryrkebefattningarna. Enligt propositionen till 1942 års riksdag hade efter år 1938 endast en tredjedel av dessa kunnat sökas av lärarinnor. Två tredjedelar av alla utannonsera-

Anslag till folkskoleseminarierna. (Forts.)

de platser ha alltså varit förbehållna manliga sökande, medan kvinnliga ha kunnat komma i fråga endast vid tredjedelen av antalet platser. Departementschefen framhöll att det var fråga om ett provisorium, när intagningen av kvinnliga seminarister första gången minskades. Nu föreslås detta s. k. provisorium bibehållet för femte året. Man frågar sig vad som i detta land så småningom skall menas med provisorier, när med deras hjälp helt nya förhållanden skapas utan att riksdagen egentligen får tillfälle att upptaga en ordentlig debatt på grundval av skäl, som Kungl. Maj:t eljest har att förelägga riksdagen innan förändringar vidtagas.

Vad är det nu för skäl som anförs mot den enligt mitt sätt att se så självklara principen att kvinnor ej skola diskrimineras i fråga om lärartjänsterna? Den viktigaste invändningen är, att det skulle inkräkta på skoldistriktens och därmed kommunernas självbestämmanderätt, om rätten att förklara en tjänst ledig för manlig eller kvinnlig sökande skulle fräntagas dem. I dessa dagar har en skolkongress med representanter från landets större och medelstora städer varit samlad här i Stockholm, och man påvisade där med full rätt att centraliseringen av vårt skolväsen, med den kontroll i detalj och den omgång i fråga om ärendenas avgörande som staten har infört, innebär ett allvarligt hot mot skolans utvecklingsmöjligheter i vårt land. Jag är fullt ense med denna konferens i de skarpa uttalanden den i det hänseendet gjorde.

Det kanske allra skarpaste inlägget gjordes av folkskolinspektören i Landskrona, och det hade i allt eländet en åtminstone från min synpunkt ganska muntrande poäng. Han påpekade nämligen att egentligen bara en rättighet nu återstår för skoldistriktet och kommunerna när det gäller handläggningen av skolärendena, och det är att bestämma om man skall ha manlig eller kvinnlig innehavare av lediga lärarbefattningar. »Men också den rättigheten», sade han, »försöker man nu i riksdagen att ta ifrån oss.» Den enda självständiga befogenhet kommunerna numera ha, när det gäller skolväsendet, är med andra ord rätten att i den kommunala självständighetens intresse kränka de allmänt medborgerliga rättigheterna.

Jag håller så starkt som någon på den kommunala självbestämmanderätten. men inte så långt att kommunerna skola få diskriminera svenska medborgare på grund av kön eller ras. Jag anser det lika oberättigat att utannonsera en plats, där man förbjuder icke-män att söka, som det skulle vara att utannonsera en plats, där man förbjuder icke-ariet att söka. Det går inte an att vid tillsättning av befattningar här i landet utskilja vissa medborgargrupper såsom i ett eller annat hänseende mindervärdiga. Det är den väsentligaste och allvarligaste synpunkten på denna fråga.

Det är i detta sammanhang rätt egendomligt att tänka på att lärarinneyrket var det första som öppnades för kvinnor här i landet och att det skedde under betoning av den naturliga likvärdigheten mellan män och kvinnor i fråga om den pedagogiska yrkesutövningen. I dagens debatt är man tvungen att på nytt försvara denna gamla ståndpunkt, som dock bekräftades av 1936 års seminarieorganisation och för övrigt även styrkes av vår folkskolas hela organisation såsom samskola med gemensam undervisning för pojkar och flickor.

Vilka sakliga skäl har man sökt anföra till förmån för denna utveckling, varigenom skoldistrikt efter skoldistrikt stänges för kvinnliga sökande och endast manliga sökande komma i fråga till lediga platser? Var har man att söka orsakerna till den nuvarande reaktionen? Ja, då frågan för något år sedan diskuterades i pressen, framfördes ofta den synpunkten av skolstyrelsernas män ute på landsbygden — jag säger med avsikt skolstyrelsernas *män* — att om man kan få en karl och ett fruntimmer för samma lön, så är det helt na-

Anslag till folkskoleseminarierna. (Forts.)

turligt att man tar karlen. Detta låter ju litet cyniskt, men herrarna äro nog medvetna om att det ligger åtskilligt bakom detta resonemang. Men inte kan detta vara ett skäl för riksdagen att bibehålla bestämmelserna som de nu äro.

Man har naturligtvis också anfört andra skäl, exempelvis att det är bäst med både manliga och kvinnliga lärare i skoldistriktet. Detta har tydligen legat bakom seminarieorganisationens bestämmelser om att lika många manliga som kvinnliga seminarister skola intagas, och det faller inte mig in att förneka, att det skulle vara gynnsamt att ha ungefär lika många av manliga och kvinnliga lärare. Men hur skall detta tillgå i en skola, där man ej har mer än en lärare? För övrigt måste det vara oriktigt att även i skolor med flera lärare undanskjuta den bästa läraren bara på grund av könet för att i stället antaga den mindre gode.

I fråga om B 1-skolorna har man ansett det naturligt, att lärariinnan skall ha de första egentliga folkskoleklasserna och läraren de två högsta. Varför är det naturligt? Finns det inte flickor i den högre avdelningen, och finns det inte gossar i den lägre? I fråga om barnstadiet är det ett konstlat och fördomsfullt åskådningssätt att det skulle spela någon roll om läraren är manlig eller kvinnlig. Vad som betyder något är lärarens duglighet, vare sig vederbörande är manlig eller kvinnlig.

För övrigt har det i B 3-skolorna alltid varit endast *en* lärare, som kunnat vara antingen manlig eller kvinnlig. I allmänhet ha lärarna i dessa skolor varit kvinnliga, men på sistone ha de manliga blivit flera. Eftersom i B 3-skolorna också ingår småskola, ha vi nu fått flera manliga småskollärare, men jag har inte från något håll hört, att det skulle vara ett beklagligt förhållande. Vad vi här ha att göra med är således så gott som uteslutande ingenting annat än gamla fördomar, som äro helt naturliga i det manliga samhället.

Man har försökt påstå, att motionärerna och reservanten inte tagit hänsyn till behovet av lärare i slöjd utan velat hindra skoldistriktet att utannonsera platser, som äro förenade med undervisning i träslöjd. Denna anklagelse är fullkomligt felaktig. Vi vilja visst, att skoldistriktet skola få utannonsera platserna i de ämnen, som behövas. Det skall alltså stå i annonsen, om befattningen är förenad med undervisning i träslöjd eller dylikt, och lärare som ej äro kompetenta kunna då naturligtvis inte heller komma i fråga. Emellertid finnas åtskilliga kvinnliga lärare, som äro kompetenta att undervisa i träslöjd på folkskolestadiet. Man har helt överlägset anmärkt, att när det gäller den manliga slöjden, som man säger, kan det ändå inte bli tal om att kvinnliga lärare skulle duga likaså bra som män. Inte det? Är det så otänkbart på detta stadium? Jag vill fästa uppmärksamheten på att det finns både bättre och sämre manliga slöjdlärare, och för övrigt måste ju de kvinnliga slöjdlärarna styrka sin kompetens, när de söka en sådan befattning.

Detta var de viktigaste synpunkterna i principfrågan, men därtill kommer ett skäl av praktisk innebörd, nämligen möjligheterna att göra det bästa urvalet vid intagningen i seminarierna. År 1942 intogos manliga sökande vid fyra seminarier och kvinnliga endast vid ett. Vid vart och ett av de fyra seminarierna funnos 24 platser, och antalet sökande till två av dem var 41 medan det för de båda andra var 38 respektive 36. Det var alltså ett mycket litet material att välja på. Vid det enda seminarium, där flickor fingo tävla, var antalet platser 24, 12 manliga och lika många kvinnliga. Antalet sökande var här ursprungligen enligt uppgift av rektor 110, och i slutspurten stodo 86 sökande kvar. Finns det ens någon man som kan inbilla sig, att inte urvalet när det gäller lärarkompetensen skulle bli bättre bland dessa 86 sökande än bland de högst 41, som aspirerade på lika antal lediga platser vid de manliga seminarierna?

Anslag till folkskoleseminarierna. (Forts.)

Alla skäl synas alltså tala för rättfärdigheten i de krav, som framställts i motionen och vidarebefordrats till kammaren i min reservation under denna punkt, och jag ber därför, herr talman, att få yrka bifall till denna reservation.

Fru Sjöström-Bengtsson: Herr talman! Departementschefen anför som ett skäl till de föreslagna relationerna mellan manliga och kvinnliga elever vid intagningarna till seminarierna, att en förskjutning i fråga om manliga och kvinnliga tjänster har ägt rum till förmån för de manliga.

Man kan fråga sig om orsaken till denna förskjutning. Jag håller för troligt att anledningen icke är den, att de manliga lärarna skulle sköta skolarbetet bättre än de kvinnliga. Ibland sker nog avgörandet huruvida en tjänst skall vara manlig eller kvinnlig efter grunder, som kanske inte ha så mycket med saken att skaffa. En och samma befattning kan sålunda ena gången ledigförklaras för manliga sökande och andra gången öppnas även för kvinnliga. Anledningen kan ofta vara, att man haft en manlig lärare som ej blivit omtyckt, och då tänker skolstyrelsen: »Nu skola vi försöka med en kvinnlig lärare, så kanske vi lyckas bättre.» Nästa gång kan förhållandet vara tvärtom.

En ganska viktig orsak till att manliga lärare kommit till föredragas torde vara följande. När en församling annonserar efter en manlig lärare räknar man nog ibland med att på honom kunna lägga kommunala uppdrag av alla de slag, både sådana som ha samband med skolan och dess angelägenheter och sådana som till sitt väsen äro ganska långt, ja, mycket långt skilda från allt som har med skolarbete att göra. Vederbörande skolstyrelse har väl den förutfattade meningen, att en kvinnlig lärare varken kan eller vill åtaga sig de kommunala uppdrag, som ute i socknarna brukas läggas på läraren. I fråga om viljan ha de nog också i de allra flesta fall rätt. En lärarinna i en landskommun ägnar sig i regel uteslutande åt skolarbetet och vad därmed sammanhänger.

Den vanligaste tankegången är väl att kvinnorna helst endast skola sköta sitt yrke, vare sig det nu är husmoderns, lärarinnans eller något annat, och åtminstone icke i någon större utsträckning ägna sina krafter åt allmänna angelägenheter. De kvinnliga lärarnas inriktning borde ur den synpunkten skrivas dem till förtjänst, men här ha vi i stället ett av de få fall, där just det, som i andra sammanhang har ansetts som en förtjänst hos kvinnan, blivit till ett hinder för henne att ens söka vissa lärartjänster.

Åtminstone vad landsbygden beträffar torde vad jag nyss anförde vara orsaken till att många tjänster reserveras för manliga lärare. Men det är inte sådana ovidkommande synpunkter som borde vara avgörande vid tillsättningen av tjänster, utan man bör i varje särskilt fall se till att skolan får den bästa till buds stående lärarkraften. Detta blir möjligt först genom en fri tävlan mellan alla sökande på grund av deras meriter och utan hänsyn till om den sökande är man eller kvinna. Då försvinner också av sig själv den större tillgång på lärarinnor, som departementschefen konstaterat, och därigenom bortfaller motivet till den nu föreslagna fördelningen mellan manliga och kvinnliga elever vid intagningen till seminarierna.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till herr Oscar Olssons reservation.

Herr Bergh, Ragnar: Herr talman! Den fråga som herr Oscar Olsson i senare delen av sitt anförande berörde och som fru Sjöström-Bengtsson nu uppehållit sig vid, tycks ha väckt ett alldeles särskilt intresse i år, i det att den förts fram inför riksdagen inte bara genom de redan förut nämnda motionerna, utan också i form av en interpellation i andra kammaren. Nu kan man

Anslag till folkskoleseminarierna. (Forts.)

mycket väl tänka sig, att detta intresse i någon mån dämpats, om icke efter det sista så efter det näst föregående, väl långa anförandet.

Orsaken till denna aktion ligger så vitt jag förstår i att man på vissa håll har trott sig spåra en tendens hos olika skoldistrikt att företrädesvis ledigförklara folkskollärartjänster för manliga befattningshavare, även i fall där de tidigare uppehållits av kvinnliga lärare. Med den erfarenhet jag har håller jag för troligt, att den farhågan är betydligt överdriven. Snarare torde det förhålla sig så, att anledningen ligger i en del förhållanden av praktisk beskaffenhet, understundom tillika av sådan art, att skolstyrelserna icke kunnat råda över dem.

Det är riktigt som man har sagt, att en förskjutning inträtt, om man så vill till nackdel för de kvinnliga folkskollärarna. Enligt inhämtade uppgifter utgjorde de år 1930 ungefär 42 procent av folkskollärarkåren, medan deras andel år 1943 hade sjunkit till 39 procent. I absoluta tal utgör minskningen av antalet folkskollärarinnor i hela landet ungefär 500. Uppgifterna avse ordinarie befattningshavare.

När det gäller orsakerna till denna förändring, har fru Sjöström-Bengtsson nyss anfört en del synpunkter. Jag tror, att hon i det sammanhanget förbiser vissa praktiska hänsynstaganden, vilka som jag nyss nämnde ha lett till den förskjutning som skett.

Först och främst skulle man kunna säga, att en del av denna förskjutning åstadkommits i rent utjämningssyfte. Under hela perioden 1930—1943 ha folkskollärarinnorna i landets städer varit flera än de manliga lärarna, och den regeln gäller fortfarande, medan de kvinnliga lärarna på landsbygden under hela perioden utgjort något över en tredjedel. Om vi se på förhållandena i Stockholm, fanns det i fjol ungefär 520 kvinnliga ordinarie folkskollärare mot 209 manliga, alltså mer än dubbelt så många kvinnliga. Gå vi tillbaka till år 1930, utgjorde antalet kvinnliga folkskollärare i Stockholm omkring 715. Den utjämning, som alltså skett, har icke blott berott på lokala initiativ, utan också på riksdagen. I Stockholm liksom en del andra större städer förekom det tidigare, att folkskollärarinnor fingo sin tjänstgöring förlagd till småskolestadiet, men distrikten åtnjöto statsbidrag såsom för folkskollärarinnor. Bland annat av statsfinansiella skäl har denna anordning efterhand avvecklats, och allteftersom folkskollärarinnor med sådan tjänstgöring avgått, har man i deras ställe antagit småskollärarinnor. Denna avveckling har alltså för vissa av de större städerna bidragit till att folkskollärarinnornas procentuella andel i folkskollärarkåren minskat.

Men så ha vi en annan orsak till den förskjutning som skett. Den rör speciellt landsbygden. Det sjunkande barnantalet på landsbygden har medfört en hel del skolförsämringar. När det i en folkskola av B 1-formen — d. v. s. en sådan där småskollärarinnor sköta småskoleavdelningen och man på folkskolestadiet har två folkskollärare, den ena vanligen kvinnlig och den andra manlig — på folkskolestadiet göres inskränkningar, så att en enda lärare får ta hand om alla fyra klasserna, har det legat nära till hands, att man låtit den manlige stanna kvar, detta bland annat med hänsyn till gosslojden, såsom tidigare här påpekats. När en sådan försämring inträffat, att en B 2-skola måst förändras till en B 3-skola, och den lärarinna, som skött småskolestadiet sålunda måst sluta, och när i sådana fall den andra läraren varit manlig, är det ganska naturligt, att den manlige läraren fått stanna kvar. Vi kunna tänka oss ännu ett exempel. En lärartjänst skall återbesättas i en B 3-skola, som är mycket avsidet belägen. Det har ju ofta talats om behovet av skydd för ensamboende lärarinnor vid dylika avsidet belägna skolor, och med hänsyn därtill ha skoldistrikten och skolstyrelserna funnit det angeläget att i sådana skolor placera

Anslag till folkskoleseminarierna. (Forts.)

en man, vilken ju ofta har familj och för vilken ensamheten således inte blir lika tryckande.

Det kan räcka med dessa exempel för att visa, att det på grund av en skol-forms försämring eller på grund av andra praktiska skäl varit ganska angeläget för skoldistriktet att handla såsom de gjort. Man kan således på detta område mindre tala om en medveten tendens än om en benägenhet att laga efter läglighet.

Motionärerna vilja nu, att den frihet, som skoldistriktet hittills haft att själva bestämma, huruvida en tjänst skall återbesättas med en manlig eller en kvinnlig lärare, skall upphöra. Jag har på denna punkt en annan mening. Det är väl överflödigt att säga, att en sådan ståndpunkt inte på något sätt innebär något underskattande av de kvinnliga lärarna. Jag gör det emellertid för säkerhets skull. Efter nära trettio års erfarenhet på området kan jag som min mening deklarerat, att när det gäller att jämföra dessa grupper, kan man knappast tala om att den ena gruppen är mera lämpad än den andra. Den ena gruppen kan ha ett visst företräde i något avseende, men i andra kunna de vara varandra ganska lika. Inom skoldistriktet gäller det liksom inom samhället i övrigt, att båda könen behövas, och därför är det angeläget att rent praktiska skäl få fälla avgörandet.

När det gäller en skola av B 2-form, är det väl ändå ganska naturligt, att man tillsätter en manlig lärare med hänsyn bl. a. till den manliga slöjden och låter småskollärarinnan ta den kvinnliga slöjden. Motionärerna ha då förmenat, att man kan föreskriva kompetens för de kvinnliga lärarna i manlig slöjd. Det låter sig säga, men hur många folkskollärarinnor är det som ha kompetens att undervisa i manlig slöjd? I seminarierna ha hittills de kvinnliga eleverna undervisats i kvinnlig slöjd och de manliga i manlig slöjd. Den ifrågasatta förändringen skulle då kunna medföra, att kvinnliga elever skulle undervisas i både manlig och kvinnlig slöjd. Vid skolor av B 2-form är det väl ändå naturligt, att man har en lärarinna på småskolestadiet och en manlig lärare på folkskolestadiet.

När det gäller B 3-formerna, tala åtskilliga skäl för att en kvinnlig lärare anställs, andra åter för att där placeras en manlig. En B 3-skola är som bekant en skola, där samma lärare, vanligen en lärarinna, har hela skolstadiet från småskolan upp till sista klassen. Det, som talar för att ha en kvinna, är hennes naturliga fallenhet att undervisa de små, medan det kan vara önskvärt med en man i de fall, då skolan t. ex. är avsidet belägen.

När det gäller en B 1-skola, kan det vara naturligt att på folkskolestadiet ha både en manlig och en kvinnlig lärare.

Vid A-formerna är det lämpligt att i en flickklass ha en kvinnlig lärare och i en gossklass en manlig lärare. Vid blandklasser får man laga efter läglighet.

Jag har nämnt dessa exempel för att visa, hur angeläget det är att skoldistriktet ha full frihet och att man inte bör införa någon tvångslagstiftning på detta område.

Herr Oscar Olssons försök att förena sitt intresse för den kommunala självbestämmanderättens bibehållande med den ståndpunkt han intar i denna fråga kan inte gärna anses vällyckat. Det enda motiv han, såvitt jag förstår, har för att förena dessa båda enligt mitt förmenande fullständigt oförenliga ståndpunkter är den omständigheten, att behörighetslagen inte tillämpas på detta område, vilket skulle innebära en diskrimination av en viss grupp medborgare. Det skälet må gälla för vad det kan — ståndpunkterna äro icke desto mindre fullständigt oförenliga. Vill man bevara den kommunala självbestämmanderätten, skall man väl inte medverka till att avskaffa den. Man kan kanske i detta sammanhang tillägga, att det inte finns mycket kvar i skoldistriktet av denna

Anslag till folkskoleseminarierna. (Forts.)

självbestämmingsrätt, men låt oss då åtminstone behålla de få rester som finnas kvar. Något som man i dessa tider, då det gäller att allt mer centralisera förvaltningen, inte tillräckligt besinnar i fråga om folkskolans utveckling i vårt land är, att den inte befrämjats enbart genom lagstiftningsåtgärder, utan att den i väsentlig grad befrämjats även därigenom, att den kunnat förankras i befolkningens intresse, och ju mer man tar bort av folkets rätt att bestämma, desto mer minskar man förutsättningarna för detta intresse.

Jag har alltså den meningen, herr talman, att ett bifall till reservanternas yrkande på denna punkt skulle innebära en fara för vårt folkskoleväsende och ett väl starkt hänsynstagande till rent principiella synpunkter på bekostnad av det praktiska livets behov.

Jag ber således, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr **Pauli**: Herr talman! Kammaren torde vara vänlig att observera, att den nu pågående diskussionen rör sig om två fullkomligt skilda spörsmål, vilka herr Oscar Olsson slog tillsammans i sitt anförande. Som kammarens ledamöter finna vid en blick på s. 105 i utskottets utlåtande, behandlas dessa två frågor där fullt skilda från varandra. Den fråga, som fångat största intresset, är herr Oscar Olssons reservation angående antalet manliga och kvinnliga elever vid seminarierna och angående skoldistriktens rätt att utannonsera folkskollärarplatserna enbart för manliga eller enbart för kvinnliga sökande.

Då jag tillhör utskottets majoritet, vill jag betona, att jag till fullo uppskattar den principiella ståndpunkt, som herr Oscar Olssons intar. Jag anser att den omsorg, som han och andra talare visat om behörighetslagen och nödvändigheten av att skipa rättvisa mellan manliga och kvinnliga sökande till tjänster är fullkomligt berättigad och aktningvärd. Frågan gäller här enligt utskottets mening inte så mycket principen utan de praktiska svårigheter, som kunna möta vid tillämpandet av densamma. Utskottet har även framhållit, att det gärna vill, att den faktiska utvecklingen beträffande manliga och kvinnliga lärares sysselsättningsprocent inom folkskollärarkåren och orsakerna här till klargöras, och att detta sker genom en närmare undersökning genom Kungl. Maj:ts försorg. Jag tror mig också veta, att skolöverstyrelsen ägnar en kontinuerlig och noggrann uppmärksamhet åt utvecklingen på detta område.

Jag tror att det är riktigt som den siste ärade talaren försäkrade, att skoldistriktet, när de annonsera efter manliga respektive kvinnliga lärare, i regel följa rent praktiska bevekelsegrunder. De överväga det föreliggande behovet i de särskilda fallen och handla därefter. Jag anser det å andra sidan icke uteslutet, att det kan ha förekommit att skoldistrikt annonserat efter manliga lärare, inte på grund av praktiska skäl utan på grund av vissa fördomar. Jag vill ingalunda påstå, att det är en allmän regel, men jag befarar, att det skett i vissa fall. Det är naturligtvis sådana fall, där gamla fördomar få diktera handlings sättet, som herr Oscar Olsson närmast tänkt på. Jag tror emellertid inte att man praktiskt skulle vinna någonting med den utväg han anvisat, nämligen att frånta skoldistriktet rättigheten att annonsera efter enbart manliga eller kvinnliga lärare. Ty om ett skoldistrikt ovillkorligen av en eller annan anledning vill ha en manlig lärare, och ansökningar inkomma från aspiranter av båda könen, är det väl långt ifrån omöjligt för en skolstyrelse att i alla fall skaffa sig en manlig lärare, trots att konkurrensen varit fri mellan manliga och kvinnliga sökande. Jag tror inte heller man behöver befara någon allmän förekomst av oberättigade fördomar. Skoldistriktet torde som sagt i det stora flertalet fall handla efter fullt respektabla praktiska bevekelsegrunder. Det är emellertid viktigt och nödvändigt, att

Anslag till folkskoleseminarierna. (Forts.)

man får en ordentlig inblick i hur tillsättningarna ske och anledningen till att man handlar på det ena eller andra sättet. Det finns ju för övrigt icke så få fall, där det annonseras uteslutande efter kvinnliga lärare. Jag skulle tro att så sker i ungefär 30 procent av fallen, medan i 50 procent det annonseras efter enbart manliga lärare.

På grund av de synpunkter jag nu anför, har jag i likhet med utskottets majoritet inte kunnat finna, att de krav, som framställts i herr Oscar Olssons motion och i hans reservation, äro ägnade att bringa dessa förhållanden på en bättre bog. Bäst är, att frågan ordentligt utredes och att man ånyo tar ståndpunkt till den, när materialet föreligger fullt klart.

Frågan om rektorns vid Stockholmsseminariet placering i viss lönegrupp har jag redan haft tillfälle att diskutera med herr Oscar Olsson här i kammaren. Jag vill nu endast ge honom en kort replik.

Man kan instämma i hans förklaring, att storleken av den summa, det här rör sig om, inte har någon större betydelse, utan att det är organisationsprincipen som är det väsentliga. Det kostar i varje fall tills vidare lika mycket att följa allmänna lönenämndens förslag att ge denne rektor ett tillfälligt bidrag på 500 kronor som att placera honom i första avlöningsgruppen. Vad som har betydelse är organisationsprincipen, och här stå två organisationsprinciper mot varandra. Skall man låta elevantalet vid läroanstalten vara den avgörande faktorn? Eller skall man låta anstaltens egenskap av provårsläroverk falla utslaget? Herr Oscar Olsson påpekade själv, om jag fattade honom rätt, att skillnaden i storleksordning är högst betydande mellan provårsläroverk och provårseminarier. Vid provårsläroverken är det totala antalet elever mycket större, liksom variationerna i elevantal där kunna vara betydande. Därmed bortfaller emellertid, såvitt jag förstår, orsaken till att låta elevantalet vara den avgörande faktorn, när det gäller provårseminarierna. Om man trots de mycket större variationerna i elevantalet vid läroverken endast fäster sig vid anstaltens egenskap av provårsläroverk, finns det väl så mycket mindre skäl att vid seminarierna fästa sig vid elevantalet och så mycket större skäl att fästa sig vid seminariets egenskap av provårsinstitution. Jag tycker detta förefaller vara klart. Skola vi nu beträffande Stockholmsseminariet göra avsteg från den princip, som man följt beträffande alla provårsläroverk och alla övriga provårseminarier, endast därför att Stockholmsseminariet inte fullt kommer upp till storleken av ett ordinärt dubbelseminarium? Jag tycker det är en mycket omotiverad ståndpunkt.

Jag ber därför, herr talman, att ånyo få yrka bifall till Kungl. Maj:ts förslag på denna punkt och alltså till den av herr J. B. Johansson och mig m. fl. avgivna reservationen.

Herr **Lindén**: Herr talman! Jag är inte beredd att hålla något skolpolitiskt föredrag, och jag skall därför vara mera kortfattad än en del av de föregående talarna. Ehuru medlem av den allmänna lönenämnden, vilken här åberopas, kan jag väl ändå inte betraktas såsom motståndare till skolväsendet.

Jag har emellertid i lönenämnden funnit alla skäl tala för att Stockholmsseminariet placeras i lönegrupp I. Det bör kanske ännu en gång erinras om att skolöverstyrelsen anför, tre skäl för att Stockholmsseminariet skulle uppföras i grupp I. Skälen äro för det första att seminariet är en provårsanstalt, för det andra att till seminariet är förlagd en kurs för utbildande av hjälpklasslärare och för det tredje att sannolikt under vissa läsår parallellavdelningar skola införas.

Beträffande frågan om i vad mån seminariet i Stockholm såsom provårseminarium bör tillmätas en särskilt stor betydelse, åberopade herr Pauli, att

Anslag till folkskoleseminarierna. (Forts.)

då provårsläroverken som regel utan undantag äro placerade i den högsta gruppen, borde rimligtvis även provårseminarierna vara det. Det är emellertid inte alldeles givet. I allmänna lönenämnden voro vi faktiskt tveksamma, om man överhuvudtaget skulle kunna sträcka sig dithän, att folkskoleseminarierna skulle kunna föras upp i den högsta lönegruppen på samma sätt som läroverken. Folkskoleseminarierna röra sig dock inte endast med ett betydligt mindre elevantal — denna omständighet tror jag inte spelar så stor roll — utan de röra sig även med ett betydligt färre antal elevavdelningar. Organisationsapparaten är således i det stora hela mycket enklare. Jag skulle tro att utgångsläget bör vara, att enkelseminarier placeras i låt oss säga grupp III och dubbelseminarier i grupp II. Med hänsyn till dubbelseminariernas karaktär av provårseminarier borde de dock kunna flyttas upp i grupp I och seminariet i Stockholm från grupp III till grupp II. Det blir således, som herr Oscar Olsson så starkt betonade, en likartad höjning för de olika slagen seminarier. Skulle Stockholmsseminariet placeras i grupp I, flyttas det alltså upp två steg, vilket innebär en bestämd fördel gentemot de seminarier, som i övrigt placerats i grupp I.

Vad beträffar det andra av skolöverstyrelsen anförda skälet, att seminariet i Stockholm utbildar hjälpklasslärare, har allmänna lönenämnden påpekat, att rektor därför uppbär ett särskilt arvode på 600 kronor.

Beträffande möjligheten, att parallellavdelningar komma att inrättas, vill jag fästa uppmärksamheten på att denna fråga inte endast, som skolöverstyrelsen också i ett av sina utlåtanden anfört, varit aktuell eller kan tänkas bli aktuell beträffande Stockholmsseminariet utan även beträffande seminarierna i Karlstad och Luleå. Under sådana förhållanden har lönenämnden förmenat, att det är klokt att — i all synnerhet som skolöverstyrelsen endast vågat säga, att seminariet *sannolikt* skall komma att upprätta parallellavdelningar — invänta den tidpunkt då Stockholmsseminariet verkligen utnyttjas såsom parallellseminarium, varvid rektor erhåller samma lön som andra rektorer vid provårseminarier.

Jag har, herr talman, på denna punkt ingenting ytterligare att tillägga. Jag vill endast förklara, att jag självfallet ansluter mig till utskottets uppfattning.

Beträffande den andra frågan skall jag be att få fästa uppmärksamheten på en enda liten detalj. Om man vid ledigannonserande av tjänster skulle gå den väg herr Oscar Olsson anvisat att ledigförklara tjänster utan att angiva, om det sker för manliga eller kvinnliga sökande, men med angivande, att platsen är öppen närmast för dem som kunna utöva slöjdundervisning, undrar jag om man inte kommer in på verkligt obehagliga vägar. Vi ha tidigare inom folkskoleväsendet haft anledning att ganska kraftigt reagera mot skoldistriktens försök att till sig knyta en lärare med speciell skicklighet i ett speciellt ämne. Vi ha haft anledning att i riksdagen i år överväga frågan om förenade tjänster. Vi ha då diskuterat, huruvida det kan vara rimligt att t. ex. en kyrkostämma skall vara beslutande i fråga om tillsättande av en folkskollärartjänst, endast därför att folkskollärartjänsten är förenad med en klockar- och organisttjänst. Detta ha vi reagerat emot. Skulle nu riksdagen rekommendera de olika skoldistrikten att knyta kvalifikationsgrunderna till ett visst ämne, öppnar man ju mycket egendomliga vägar och bryter enligt min mening sönder det som är det väsentliga och centrala i folkskoleväsendet, nämligen klasslärarystemet, vid vilket man således lägger vikten vid fostran och vid en allmän kännedom om barnungarna o. s. v. Dessutom är jag livligt övertygad om att en sådan rekommendation skulle strida mot de rättsregler, som hittills gällt på detta område i detta land.

Dessutom vill jag i detta sammanhang påpeka, att man diskuterar denna

Anslag till folkskoleseminarierna. (Forts.)

fråga precis som om de manliga lärarna vore i majoritet inom folkskoleväsendet. I verkligheten är det ju tvärtom. Det finns flera kvinnor inom folkskoleväsendet än det finns män, men man har i diskussionen avgränsat sig till det egentliga folkskolestadiet, och där äro uppenbarligen de manliga lärarna flera.

Om ett skolområde endast har tillgång till en B 2-skola och om man där kan lösa ett eljest svårlost problem på det enkla sättet, att man genom anställande av en småskollärarinna får frågan om den kvinnliga slöjden klar och med anställande av en manlig lärare ordnar frågan om den manliga slöjden, kommer man ju ifrån de svårigheter, som eljest skulle uppstå.

Jag har, herr talman, mycket svårt att jaga upp mig till det patos, som uppenbarligen låg bakom herr Oscar Olssons uppträdande i denna fråga. Jag tycker man skall se frågan praktiskt och överlämna åt kommunerna själva att liksom andra arbetsgivare bestämma, vilken arbetskraft som lämpar sig för den bygd dessa lärare äro satta att tjäna.

Herr Olsson, Oscar: Herr talman! Då herr Lindén redan besvarat herr Paulis anmärkningar, kan jag bortse från dem.

Beträffande de invändningar, som gjorts emot min reservation, får jag säga, att jag hade väntat, att de skulle bliva något starkare än de här blevo. Jag ber att få fästa uppmärksamheten på att frågan nu gäller, om förtjänsten eller könet skall vara avgörande vid tillsättning av lärarplatser. Herr Lindén må gärna tala om missriktat patos eller vad som helst, men jag anser denna synpunkt vara av synnerligen stor betydelse, framför allt i ett demokratiskt samhälle, och det tyckes inte heller herr Pauli vara obenägen att erkänna.

För att komma undan denna avgörande synpunkt har man försökt tala om praktiska skäl. Det skulle således finnas praktiska skäl för att man inte i första hand skulle ta hänsyn till förtjänsten, utan till könet. Jag undrar, om inte just den väg, som de båda opponenterna ha slagit in på för att komma åt mitt resonemang, är en farlig väg. En sak, som herr Bergh framförde, var verkligen av intresse, nämligen hans synpunkt, att det på folkskolestadiet helt naturligt vore bättre med manliga lärare för pojkarna och kvinnliga för flickorna. Där man har både manliga och kvinnliga lärare, bör man således uppdelna klasserna i pojkklasser och flickklasser. Herr Bergh är den förste lärare — och han är till på köpet man — som jag har hört förorda särundervisning på folkskolestadiet i stället för samundervisning. Men jag undrar inte på, att man i en debatt som denna måste gripa blint omkring sig för att få tag i några bärande skäl.

Vad beträffar talet om mitt konststycke att vilja bevara den kommunala självstyrelserätten genom att borttaga den, undrar jag, om inte detta uttalande måste betraktas som ett tecken på att man är i förlägenhet om hur man skall bemöta mig. Om herr Bergh följt med ordentligt, skulle han ha funnit, att när det gällde skolans angelägenheter, ville jag ha kommunal bestämmanderätt, så långt det överhuvud var möjligt, men i fråga om kommunernas rätt att välja lärare efter grunder, som icke äro sakliga, ville jag inte gå med på att behålla den.

När herr Lindén var inne på frågan om de förenade tjänsterna, gjorde han också, synes det mig, ett ganska egendomligt försök att komma ifrån den naturliga ståndpunkt, som man hittills allmänt har intagit, nämligen att skol-distrikten vid behov av en slöjdlärare skola ha rätt att få detta behov tillgodosett. Men det kan tillgodoses lika bra på det sätt jag gav anvisning om, nämligen att det, när tjänsten förklaras till ansökan ledig, meddelas vad det är fråga om, som på det andra sättet, d. v. s. att det endast talas om, att platsen står öppen bara för manlig sökande. Herr Pauli har anmärkt på att resul-

Anslag till folkskoleseminarierna. (Forts.)

tatet ändå blir, att de flesta kvinnor utestängas. Ja, men de utestängas då på sakliga skäl, emedan de sakna kompetens, inte på grund av att de äro kvinnor. Jag kan inte se annat än att fäktningen emot den demokratiska ståndpunkt, som jag här har gjort mig till tolk för, mycket är en fäktning med gamla förutfattade meningar som vapen, icke grundade på sakskalet.

Herr statsrådet **Bagge**: Herr talman! Eftersom jag har hört, att frågan om lönegradsplaceringen av rektor vid Stockholms folkskoleseminarium varit på tal i debatten, vill jag i all korthet säga, att anledningen till Kungl. Maj:ts förslag i detta fall helt enkelt är, att Kungl. Maj:t och riksdagen hitintills hållit på att chefsposterna för lärarutbildningsanstalter skola placeras i en sådan lönegrad, att man till dem skall kunna knyta de mest framstående pedagogiska förmågor. Jag har den uppfattningen, att det är minst lika viktigt att utbilda folkskollärare som att utbilda läroverkslärare, och jag anser följaktligen att man bör tillämpa den nyssnämnda principen, även när det gäller folkskoleseminarierna. Konsekvensen därav har blivit, att rektor vid Stockholms folkskoleseminarium placerats på det sätt, som Kungl. Maj:t här har föreslagit.

Jag vill tillägga, att ur ekonomisk synpunkt ställer sig utskottsmajoritetens förslag ofördelaktigare för staten än Kungl. Maj:ts, som reservanterna ha förordat. Utskottet har nämligen, som herrarna säkert ha hört förut i dag, gått på den linjen, att man på grund av den särskilda arbetsanhopningen skall ge vederbörande rektor ett tillägg av 500 kronor per läsår. Resultatet skulle således bli ungefär detsamma som enligt Kungl. Maj:ts förslag. Utskottets förslag medför emellertid, att det från flera seminarier — i Karlstad och förmodligen även på andra håll — omedelbart kommer att resas krav på lönetillägg för rektor. Jag är inte säker på, att det är nödvändigt att ge tillägg till dessa andra rektorer. Därför skulle jag vilja avråda kammaren från att godkänna den linje, som har råkat bli utskottsmajoritetens. Jag tror, att det ur princip-synpunkt är riktigt och ur ekonomiska synpunkt är förståndigt att gå på Kungl. Maj:ts förslag, och därför skulle jag vilja varmt rekommendera kammaren att bifalla reservationen, som sammanfaller med Kungl. Maj:ts förslag på denna punkt.

Herr **Olsson, Oskar**: Herr talman! Inlägget från departementschefens sida, som kanske delvis får förklaras med att statsrådet icke haft tillfälle att följa debatten, förbluffade mig. Vi äro alla överens om att de mest framstående pedagogiska krafterna böra knytas till de folkskoleseminarier, som äro provårsanstalter. Men jag ber att i förbigående få fästa uppmärksamheten på att Stockholms provårsseminarium har visat sin förmåga att dra till sig de bästa krafterna, trots att det, emedan det är enkelseminarium, inte tidigare hänförts till grupp I. Nuvarande rektor där har nämligen sökt dit ifrån ett dubbelseminarium och har således föredragit enkelseminariet med därav följande lägre placering i lönehänseende. Herr Pauli var för övrigt — jag är dock inte säker på, om jag uppfattade honom rätt — också inne på att i detta fall frågan om lönen ingenting betydde, då rektor vid seminariet i Stockholm under det närmaste året ändå skulle få samma lön som Kungl. Maj:t här anser vara nödvändig. Det är ju så, som herr Lindén påpekade, att utskottet föreslår ett tillägg av 500 kronor till honom.

Vad beträffar departementschefens allvarliga varning, att det kan bli dyrare för staten, om riksdagen följer utskottsmajoriteten, vill jag fästa uppmärksamheten på vad jag redan förut berört, nämligen att även skolöverstyrelsen har sagt, att det naturligtvis kan ifrågasättas, om inte rektorer även

Anslag till folkskoleseminarierna. (Forts.)
 vid andra seminarier, som under den närmaste tiden få karaktären av dubbelseminarium, borde tillerkännas extra ersättning under de år, då antalet avdelningar tillfälligtvis ökas. Jag skulle verkligen bli överraskad, om det vore departementschefens mening, att när nu ett sådant seminarium som Karlstads enkelseminarium skall tjänstgöra som dubbelseminarium, så skulle inte samma regler få gälla för detta som för enkelseminariet i Stockholm. Jag kan inte tänka mig, att det skulle ligga någon rättvisa i att man för Stockholms vidkommande ginge fram på en annan väg än för Karlstads vidkommande. Lönenämnden har ju funnit det naturligt, att rättvisa skall skipas, vare sig det är fråga om rektor i Stockholm eller rektor i Karlstad. Och i detta fall spelar det verkligen större roll för mig att så sker än att sparsamhet skall iakttagas efter de nu av departementschefen föreslagna linjerna.

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, yttrade herr talmannen, att med anledning av vad därunder yrkats propositioner komme att framställas särskilt angående varje moment av den nu ifrågakvarande punkten.

Beträffande mom. I, fortsatte herr talmannen, hade yrkats dels att vad utskottet hemställt skulle bifallas, dels ock att det förslag skulle antagas, som innefattades i motsvarande del av den av herr Johan Bernhard Johansson m. fl. vid punkten avgivna reservationen.

Därefter gjorde herr talmannen propositioner enligt berörda yrkanden och förklarade sig finna propositionen på bifall till utskottets hemställan vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Johansson, Johan Bernhard*, begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som bifaller vad statsutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 8 punkten 145 mom. I, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i motsvarande del av den av herr Johan Bernhard Johansson m. fl. vid punkten avgivna reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo upplästes, verkställdes omröstningen på det sätt, att efter särskilda uppmaningar av herr talmannen först de ledamöter, som ville rösta för ja-propositionen, och därefter de ledamöter, som ville rösta för nej-propositionen, reste sig från sina platser; och befanns därvid, att fiertalet röstade för nej-propositionen.

Sedermera gjordes enligt de i fråga om mom. II förekomna yrkandena propositioner, först på bifall till utskottets hemställan samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i motsvarande del av herr Oscar Olssons vid punkten anförda reservation; och förklarades den förra propositionen, som upprepades, vara med övervägande ja besvarad.

Slutligen bifölls på gjord proposition vad utskottet i mom. III hemställt.

Punkterna 146—151.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 155.

Lades till handlingarna.

Punkten 156.

Utskottets hemställan bifölls.

Punkten 157.

Kungl. Maj:t hade föreslagit riksdagen att till Folkskolor m. m.: Bidrag till avlöning åt lärare vid folkskolor för budgetåret 1944/45 anvisa ett förslagsanslag av 136 000 000 kronor.

I samband härmed hade utskottet till behandling förehåft

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Ivar Persson* m. fl. (I: 88) och den andra inom andra kammaren av herr *H. R. Nilson* i Spånstad m. fl. (II: 137), vari hemställts, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte hemställa, att åtgärder i syfte att förverkliga vissa i motionen framförda önskemål måtte vidtagas;

dels ock en inom andra kammaren av herr *J. Lundberg* i Uppsala m. fl. väckt motion (II: 129).

I de likalydande motionerna I: 88 och II: 137 hade förordats ökad tillämpning av vissa förstärkningsanordningar, innebärande att statsbidrag beviljades till extra lärartimmar vid de lägre skolformerna i syfte att bereda separat undervisning åt vissa klasser under en del av den tid, varunder klasserna eljest skulle hava undervisats tillsammans med de övriga i vederbörande undervisningsavdelning ingående klasserna. Motionärerna hade jämväl uttryckt den förhoppningen, att indragning av skolor på landsbygden måtte ske med största varsamhet.

Utskottet hade i den nu förevarande punkten av angivna orsaker hemställt,

a) att riksdagen måtte till Folkskolor m. m.: Bidrag till avlöning åt lärare vid folkskolor för budgetåret 1944/45 anvisa ett förslagsanslag av 136 000 000 kronor;

b) att motionerna I: 88 och II: 137 måtte anses besvarade med vad utskottet förut under punkten anfört;

c) att motionen II: 129 icke måtte av riksdagen bifallas.

I motiveringen hade utskottet anfört bland annat följande:

»Beträffande motionerna I: 88 och II: 137 vill utskottet framhålla, att den i motionerna berörda frågan om förstärkningsanordningarna enligt vad utskottet under hand inhämtat för närvarande är föremål för övervägande inom skolutredningen, vars förslag i ämnet torde vara att emotse innevarande vår. Härvid kommer denna fråga, vilken är av en ur statsfinansiell synpunkt icke oväsentlig storleksordning -- ett bifall till motionärernas förslag skulle enligt av 1937 års folkskoleutredning gjorda beräkningar betinga en årlig merkostnad av omkring 700 000 kronor -- att bedömas i samband med övriga folkskoleväsendet berörande spörsmål och alltså kunna prövas i ett vidare sammanhang. Utskottet, som delar motionärernas uppfattning om värdet av dessa förstärkningsanordningar, har med hänsyn till det läge, vari oförmålda fråga nu befinner sig, icke funnit skäl föreligga att riksdagen i enlighet med motionärernas yrkande skulle i skrivelse till Kungl. Maj:t göra framställning i ärendet.

Med anledning av vad i samma motioner framhållits i fråga om centraliseringsåtgärderna på folkskoleväsendets område vill utskottet i likhet med motionärerna understryka vikten av att dessa åtgärder vidtagas med omsikt och varsamhet. Det torde härvid böra beaktas att en skola i en avlägsen bygd icke blott fyller sitt undervisningsändamål utan även för bygden representerar en betydelsefull kulturell tillgång. Givetvis kan å andra sidan i åtskilliga fall genom en centralisering av skolväsendet bättre skolformer ernås och större

*Anslag till
avlöning åt
lärare vid
folkskolor.*

Anslag till avlöning åt lärare vid folkskolor. (Forts.)
sociala och hygieniska anordningar erhållas. Vid rationaliseringsåtgärdernas bedrivande böra därför enligt utskottets mening de olika på frågornas avgörande inverkan synpunkterna noggrant vägas mot varandra och all möjlig hänsyn tagas till de olika orternas särskilda förhållanden.»

Reservation hade anmälts av herr *Ivar Persson*, som likväl ej antytt sin åsikt.

Herr **Persson, Ivar**: Herr talman! Då jag har antecknat en blank reservation vid denna punkt, skall jag be att få säga några ord.

Anledningen till min reservation är, att jag väckt en av de motioner, som behandlas här. Jag vill först betyga, att jag givetvis är tacksam för att utskottet har understrukt värdet av de förstärkningsanordningar, som det här gäller. Inte minst är jag tacksam för utskottets yttrande om att omsikt och varsamhet bör präglade de fortsatta omändringarna av skolorganisationen.

Det förhåller sig nämligen så, att det vid en skolindragning inte är säkert, att besparingen blir så stor, allra minst i nuvarande tider. Kostnaderna för skolskjuts uppgå ju till ganska avsevärda belopp. Barnantalet är nu, på många håll åtminstone, i stigande, och detta kan vara en ytterligare anledning till varsamhet när det gäller eventuella framtida skolindragningar. Jag vill understryka, att jag och mina medmotionärer funnit det särskilt svårt att ordna med skolskjutsar för de allra minsta barnen, dem som gå i småskolan. Det vore därför önskvärt, att en ytterligare centralisering inte utan tvingande skäl går ut över småskolorna. Vi på landsbygden äro emellertid särskilt bekymrade i de fall, där omorganisationen tar sig uttryck i försämrade skolformer, framför allt om flera B 3-skolor införas.

Det vore kanske anledning att här nämna något om de förstärkningsanordningar, som vi med vår motion önskat få genomförda i större utsträckning än hittills. Anordningarna innebära, att läraren läser med någon eller några av klasserna enskilt vissa timmar i veckan. Ett sådant förfarande är särskilt önskvärt i fråga om B 3-skolor och B 2-skolor med 7:e klass.

Jag är givetvis för min del glad över de av utskottet införskaffade uppgifterna om att skolutredningen kommer att ta upp denna sak till övervägande. Även om, såsom det ställes i utsikt, utredningen kommer att framlägga sina förslag redan i vår, måste det emellertid ta en viss tid, innan förslagen kunna genomföras. De förstärkningsanordningar, som begäras i vår motion, äro desamma som en tidigare utredning föreslagit, och när nu alla äro överens om värdet av dessa, menar jag, att det vore högst önskvärt, att förstärkningsanordningarna verkligen finge utökas så snart som möjligt.

Det har nog i åtskilliga fall till och med blivit så, att det minskade antalet barn lett till att man icke med nu gällande höga minimisiffror i fråga om barnantal i de olika skolformerna kan tillämpa dessa förstärkningsanordningar, där man kanske redan tidigare börjat pröva dem. Förstärkningsanordningarna behövas bäst vid B 2-, B 3- och D-skolorna, där man har tre läxlag — i B 2-formen under förutsättning att det finns en sjunde klass. Det skulle därför, som jag sade, vara önskvärt, om anordningarna genomfördes i av motionen önskad utsträckning så snart som möjligt.

Men saken har också en statsfinansiell sida. Utskottet har förklarat, att genomförandet skulle komma att kosta 700 000 kronor per år, och det är självfallet en stor summa. På ett par andra punkter, där jag också motionerat, har jag begärt anslagsökningar som beräknas till 200 000 respektive 100 000 kronor. Sammanlagt skulle alltså, om motionerna bifölles, anslagen under dessa punkter höjas med en hel miljon. Denna summa är naturligtvis av en sådan storleksordning, att man inte kan bevilja den, utan att ha tänkt sig för ordent-

Anslag till avlöning åt lärare vid folkskolor. (Forts.)

ligt. När jag emellertid erinrar om att den nu under behandling varande punkten slutar på 136 miljoner kronor, anser jag, att den miljon, som vi ha begärt, ej behöver betraktas såsom alltför avskräckande.

Det gäller dock landsbygdsbarnens möjligheter att få en någorlunda ordentlig skolbildning, i varje fall i jämförelse med vad som bestås barnen i tätorterna. Särskilt är det de glesast bebyggda trakterna, som ha försatts i en ogynnsam ställning. Kan man inte upprätthålla ett någorlunda gott skolväsen där, dra sig invånarna mer och mer därifrån. Det är nämligen enligt min uppfattning inte bara så, att utflyttning från glest bebyggda trakter följes av en minskning av barnantalet, vilket leder till sämre skolor, utan på sina håll gör sig också den omvända utvecklingen otvetydigt gällande, d. v. s. när en skola dras in eller en skolform försämras, vill folk inte gärna stanna kvar i bygden. Det blir således ytterligare utflyttning därifrån. Då kan man ju mycket väl tänka sig, att skolfrågan inom dessa glest befolkade trakter snart kommer i ett ohållbart läge, och det är detta vi ha velat motverka genom vår motion.

I nuvarande läge — utskottet har ju särskilt framhållit, att skolutredningen kommer med förslag på detta område — finner jag det inte lönt att framställa något yrkande vid denna punkt. Min förhoppning är emellertid, att skolutredningen kommer att föreslå någonting liknande det som har begärts i motionen och att, det vill jag särskilt understryka, det skall bli möjligt att genomföra detta, innan utredningens förslag i sin helhet kan genomföras, vilket torde dröja åtskillig tid. Med det anförda har jag velat understryka, att jag fäster minst lika stor vikt vid den motion som behandlas under denna punkt som vid de tvenne följande motionerna, som behandlas under andra punkter, där jag inte har blivit ensam reservant i utskottet och där det således säkerligen kommer att framställas yrkanden om bifall.

Herr talman, vid denna punkt anser jag mig således böra avstå från att framställa något säryrkande.

Herr **Pauli**: Herr talman! Ett yrkande om bifall till utskottets hemställan bör väl framställas, och jag vill då passa på att understryka de ord, som statsutskottet har uttalat i anslutning till den punkt i herr Ivar Perssons motion, som handlar om centraliseringen.

Utskottet har här, liksom vid olika tillfällen under årens lopp och på andra punkter i detta utlåtande, velat ställa mot varandra de skäl, som tala för att fortsätta centraliseringsåtgärderna ute på landsbygden, och de skäl, som tala för försiktighet därvidlag. Utskottet har velat framhålla, att en skola i en avlägsen bygd icke blott fyller sitt undervisningsändamål, utan även för bygden representerar en betydelsefull kulturell tillgång, men att å andra sidan i åtskilliga fall genom en centralisering av skolväsendet bättre skolformer ernås och större sociala och hygieniska anordningar erhållas. Vi ha därför velat, att båda dessa sidor av saken omsorgsfullt skola beaktas i framtiden, när krisen börjar vika och man på nytt kan ta upp dessa frågor.

Jag har inte något annat yrkande än om bifall till utskottets hemställan.

Efter det överläggningen förklarats härmed slutad, bifölls vad utskottet i den under behandling varande punkten hemställt.

Punkten 158.

Kungl. Maj:t hade föreslagit riksdagen att till Folkskolor m. m.: Bidrag till avlöning åt lärare i slöjd vid folkskolor, mindre folkskolor eller särskilda slöjdsbarnskolor för budgetåret 1944/45 anvisa ett förslagsanslag av 2 800 000 kronor.

*Anslag till
avlöning åt
slöjdlärare
vid folkskolor
m. m.*

Kungl. Maj:ts förslag innebar bibehållande av nuvarande villkor för statsbidrag till slöjdundervisningen, vilka inneburo, att slöjdvadning skulle omfatta minst sex gossar respektive flickor samt att en slöjdvadning finge uppdelas på två, om antalet i slöjdundervisningen deltagande elever vore minst 25.

I samband härmed hade utskottet till behandling förchafft

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *L. V. Lindén* m. fl. (I: 27) och den andra inom andra kammaren av herr *C. Hoppe* m. fl. (II: 56), vari hemstälts, att riksdagen — i anledning av Kungl. Maj:ts förslag beträffande bidrag till avlöning åt lärare i slöjd vid folkskolor m. fl. — för sin del måtte besluta sådan ändring av statsbidragsvillkoren för slöjdundervisningen inom folkskolan, att slöjdvadning finge omfatta minst tre gossar respektive flickor, under förutsättning att samtliga folkskolestadiet tillhörande gossar respektive flickor, vilka prövades skäligen kunna deltaga i slöjdundervisningen, tillhörde slöjdvadningen, samt att en slöjdvadning finge uppdelas på två, om antalet i slöjdundervisningen deltagande elever vore minst 20;

dels ock två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Ivar Persson* m. fl. (I: 190) och den andra inom andra kammaren av herr *I. Johansson* i Mysinge m. fl. (II: 249), vari hemstälts, att riksdagen måtte besluta sådan ändring av statsbidragsvillkoren för slöjdundervisningen i folkskolan, att slöjdvadning finge omfatta minst tre gossar respektive flickor.

Det i motionerna I: 27 och II: 56 framställda förslaget innebar i fråga om minimiantalet elever i slöjdvadning en återgång till vad som gällt närmast före den 1 juli 1940.

Utskottet hade i den nu ifrågavarande punkten anfört:

»Utskottet ansluter sig till Kungl. Maj:ts förevarande förslag.

Med anledning av vad i motionerna I: 27 och II: 56, I: 190 samt II: 249 anförts och hemstälts vill utskottet framhålla önskvärdheten av att så snart de statsfinansiella förhållandena sådant medgiva det i statsbidragsförfattningen föreskrivna minimiantalet av 6 elever sänkes till 3 eller det antal, som gällde närmast före den 1 juli 1940.

Skolöverstyrelsen har framhållit, att en sänkning till minst 20 av det minimiantal elever, som fordras för att statsbidrag skall kunna utgå till mer än en slöjdvadning skulle medföra en ringa kostnadsökning. Med hänsyn härtill och jämväl till att ett bättre resultat av undervisningen givetvis står att ernå därest avdelningarna icke äro för stora förutsätter utskottet, att Kungl. Maj:t ägnar denna fråga fortsatt uppmärksamhet.

Med vad sålunda anförts torde ifrågavarande motioner få anses besvarade.

Utskottet hemställer alltså,

a) att riksdagen må till Folkskolor m. m.: Bidrag till avlöning åt lärare i slöjd vid folkskolor, mindre folkskolor eller särskilda slöjdskolor för budgetåret 1944/45 anvisa ett förslagsanslag av 2 800 000 kronor;

b) att motionerna I: 27 och II: 56 ävensom I: 190 samt II: 249 må anses besvarade med vad utskottet här ovan anfört.»

Enligt en vid punkten avgiven reservation hade herrar *Oscar Olsson*, *Emil Petersson*, *Ivar Persson*, *Danielsson*, *Viklund*, *Hoppe* och *Onsjö* ansett, att utskottet bort med tillstyrkande av bifall till motionerna I: 27 och II: 56 samt I: 190 och II: 249 föreslå en anslagsökning med 200 000 kronor och förty hemställa, att riksdagen måtte i anledning av Kungl. Maj:ts förslag ävensom med bifall till motionerna I: 27 och II: 56 samt I: 190 och II: 249, till Folkskolor m. m.: Bidrag till avlöning åt lärare i slöjd vid folkskolor,

Anslag till avlöning åt slöjdlärare vid folkskolor m. m. (Forts.)
mindre folkskolor eller särskilda slöjdsbarnskolor för budgetåret 1944/45 anvisa ett förslagsanslag av 3 000 000 kronor.

Herr **Olsson, Oscar**: Herr talman! Den föregående talaren uppehöll sig vid skadeverkningarna för de glest befolkade delarna av vårt land av den besparingspolitik som förts. Den motion, som ligger till grund för den av mig m. fl. vid denna punkt fogade reservationen fastslår, att staten bör ha samma ansvar för barnen i de glest befolkade delarna av landet som för städernas och tätorternas barn. Följderna av den gjorda nedskärningen av anslaget till slöjdundervisningen äro egentligen ganska upprörande. Statsutskottet gjorde för en tid sedan i fråga om kommunikationsärendena ett uttalande, som kammaren godkände såsom sitt. Utskottet yttrade: »Utskottet underskattar icke vikten av att vad som under krigsåren kan ha förlorats i fråga om vägnarnas allmänna standard snarast möjligt återhämtas.» Jag vill nu säga, att det är minst lika viktigt, att kammaren inte underskattar vikten av att vad som under krigsåren kan ha förlorats i fråga om skolornas allmänna standard snarast möjligt återhämtas. Man kan nästan säga, att riksdagen här gjort sig skyldig till en speciell klasslagstiftning gentemot den glest befolkade landsbygden, och detta i fråga om ett ämne, för vars vidkommande även statsrådet i propositionen givit uttryck åt sin stora uppskattning. Det är riktigt, när motionärerna påpeka, att det utan överdrift torde kunna sägas, att önskemålet om en återgång till de gamla förhållandena delas av praktiskt taget alla lärare och helt visst också av det stora flertalet målsmän. Det är också ovedersägligt, som motionärerna framhålla, att för eleverna själva har slöjden blivit det kanske mest uppskattade ämnet på skolans schema. Motionärerna yttra: »Slöjden har gett dem möjlighet att öva praktiskt handlag, ge uttryck för en skapande verksamhetslust och känna glädjen av att se något växa fram ur de egna händerna.» Inte minst riktiga äro slutorden i detta avsnitt av motionen: »Överhuvud taget torde kunna sägas, att praktiska ämnen vid sidan av de teoretiska ha sin stora betydelse ur personlighetsdanande synpunkt.»

Dessa synpunkter torde icke kunna motsägas, och jag hoppas, att det inte heller är någon, som vill motsäga dem. Det var ett rätt egendomligt beslut, som fattades, då riksdagen bestämde, att efter den 1 juli 1940 statsbidrag skulle utgå endast för slöjdvadning, som omfattar minst sex gossar eller sex flickor. Förut gällde, att statsbidrag skulle utgå för avdelning, som omfattade minst tre gossar eller tre flickor. Särskilt upprörande tycker jag det är, att när det året därpå gällde undervisningen i grekiska på latinlinjen och i specialmatematik, fysik och kemi på realgymnasiet, höjdes i besparingssyfte minsta antalet elever på latingymnasiet från tre till fyra och på realgymnasiet från fyra till fem elever. När det gällde läroverksbarnen var man alltså så försiktig, att antalet endast höjdes med en enda elev, men i fråga om barnen från de fattigaste och glesast befolkade delarna av landet fördubblades antalet. Jag har haft svårt att förstå, att en sådan ordning kunnat bibehållas år efter år, och jag tycker, att det är hög tid att riksdagen tvättar bort denna fläck. Det är dock fråga om ett ämne som för en stor del av landsbygdens barn hör till de viktigaste, låt vara att det inte är obligatoriskt. Det blir nu, om motionen bifalles, fråga om en ökning av anslaget med 200 000 kronor. I betraktande av storleken av hela anslaget eller hela den grupp av anslag det här är fråga om, måste emellertid, som herr Ivar Persson nyss framhöll, en sådan summa spela underordnad roll.

Så tillkommer här en annan sak. Skolöverstyrelsen har klart sagt ifrån, att den inte kan godkänna den samtidigt genomförda bestämmelsen, att en slöjdvadning får delas upp i två avdelningar först när elevantalet uppgår till 25.

Anslag till avlöning åt slöjdlärare vid folkskolor m. m. (Forts.)

Skolöverstyrelsen begär, att två avdelningar skola få inrättas, så snart antalet elever uppgår till 20. Den förklarar, att det näppeligen låter sig göra att på ett tillfredsställande sätt handleda 20—24 elever i en och samma slöjdavdelning. Vad kostar nu en sådan förändring? Skolöverstyrelsen förklarar, att det blir en så obetydlig kostnad, att någon höjning av anslaget icke torde erfordras. Men bara för att det fortfarande skall få heta, att sparsamheten reglerar, har inte ens denna förändring kunnat vidtagas.

Herr talman! Jag anser, att denna sak är av sådan vikt och betydelse, att jag trots anslagssummans storlek yrkar bifall till den vid punkten fogade, av mig m. fl. avgivna reservationen.

Herr **Petersson, Emil**: Herr talman! Jag befinner mig på samma våglängd som den föregående ärade talaren, men vill i alla fall säga några ord. Jag ömmar för de folkfattiga landskommunerna, som även i andra avseenden äro vanlottade. Det är just dessa kommuner med ofta dåliga skolhus, svaga skolformer, undermålig undervisningsmateriel och framför allt isolerat läge, som drabbas hårdast av den åtstramning, riksdagen beslöt år 1940. Beslutet dikterades av statsfinansiella skäl, och visst har staten under dessa fyra år sparat åtskilligt genom denna åtgärd. Men samtidigt ha andra, stora värden gått till spillo. Slöjden är, som redan förut framhållits, ett mycket nyttigt ämne till stort gagn och glädje för både föräldrar och barn. De barn, som råka hamna i skolorna i dessa avlägsna landsdelar, bli handikappade i förhållande till lyckligare lottade kamrater. Det skulle vara hedersamt, om riksdagen ville besluta att återgå till den ordning, som gällde före den 1 juli 1940. Jag vädjar därför varmt till kammaren att bifalla reservationen och yrkar, herr talman, bifall till densamma.

Herr **Pauli**: Herr talman! Jag tror inte, att man behöver använda så många ord som herr Olsson för att framhålla vikten av slöjdundervisningen och nackdelen av den nu tillämpade regeln, att det skall vara minst sex elever i en slöjdavdelning för att statsbidrag skall utgå. Utskottet har helt beaktat detta och har endast tvekat inför förslaget att man med anledning av en enskild motion skall begära en ansökningsökning på ett så stort belopp som 200 000 kronor. Såsom herrarna kunna se, har utskottet framhållit »önskvärdheten av att, så snart de statsfinansiella förhållandena sådant medgiva, det i statsbidragsförfattningen föreskrivna minimiantalet av 6 elever sänkes till 3 eller det antal, som gällde närmast före den 1 juli 1940».

Beträffande frågan om uppdelning av slöjdavdelningarna har utskottet uttalat sig ännu mera positivt. Det är här, som herr Olsson framhöll, fråga om att statsbidrag skulle utgå för två slöjdavdelningar, om antalet elever uppgår till minst 20. Utskottet framhåller, att en sådan förändring skulle medföra en mycket ringa kostnadsökning, och att ett bättre resultat av undervisningen givetvis skulle ernås, om avdelningarna icke äro för stora. Utskottet säger till sist, att utskottet förutsätter, att Kungl. Maj:t ägnar denna fråga fortsatt uppmärksamhet. Jag skulle gärna ha sett, att denna sista sats blivit ännu litet mera preciserad. Men som vi alla veta, betyder ett sådant yttrande i det speciella utskottsspråket, att man verkligen förväntar, att Kungl. Maj:t gör något åt saken och ser till att det blir en ändring. Här gäller det ju till skillnad från den andra i motionen berörda frågan inte någon större utgiftsökning. Saken bör därför kunna ordnas när som helst. För min del tolkar jag utskottets yttrande så, att man redan till nästa år förväntar åtgärder från Kungl. Maj:ts sida i den riktningen, att minimiantalet elever för uppdelning av en slöjdavdelning sänkes till 20.

Anslag till avlöning åt slöjdlärare vid folkskolor m. m. (Forts.)

Med det anförda ber jag, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Lindén: Herr talman! Der var med utomordentligt stort intresse jag åhörde det anförande, som nu hållits av utskottets ärade talesman. Jag inregistrerar med stor tillfredsställelse den tolkning han gav av utskottets yttrande beträffande båda de nu diskuterade frågorna, särskilt den han sist uppehöll sig vid. Utskottet har ju skrivit ett mycket välvilligt utlåtande. Orden äro goda, men de ha inte följts av någon handling. I korridorerna har det antytts, att detta möjligen skulle vara en lärarlönefråga. Jag tror inte, att man kan se saken på det sättet. För mig, som skrivit en av motionerna, har saken i varje fall inte haft någon som helst betydelse ur den synpunkten. Det är andra skäl som varit avgörande. Ett par av dem äro redan nämnda. Man har en helt naturlig uppfattning om, att de några tusental barn på landsbygden, som det här kan bli fråga om, böra i fråga om slöjdundervisning beredas samma förmåner, som städernas och tätorternas barn. Och man har tänkt sig, att man genom en sådan åtgärd skulle kunna något mildra de motsättningar, som uppenbarligen råda mellan städer och landsbygd och som kanske även otillbörligt utnyttjas.

Men för mig, herr talman, är frågan varken en lärarlönefråga — det framhöll jag nyss — eller en fråga om motsättningarna mellan stad och landsbygd. Det är för mig inte ens en fråga om att skapa någon slags yrkesskicklighet i slöjd hos folkskolans elever. För mig ligger frågan mera på det socialpedagogiska och, om jag får använda det uttrycket, det läkepedagogiska planet.

I motionen har använts uttrycket »personlighetsdanande». Den som i likhet med mig varit i tillfälle att under ett tjugotal år arbeta i en ren landsbygdsskola har lätt kunnat göra klart för sig, vilket värde det har att kunna sätta en barnunge i arbete på ett område, där vederbörande kan hävda sig gentemot på andra områden duktigare kamrater. Jag gjorde i höstas en studieresa österut och hade då tillfälle att bekanta mig med en i Finland mycket berömd flygofficer. Denne hade under sin skolgång totalt misslyckats, bl. a. på grund av ett talfel. Han måste lämna skolan utan att kunna taga några examina. Han kände sig fullständigt mindervärdig och utestängd från livet. Men trots sitt talfel blev han en av Finlands största flyghjältar, en av massor av finnar känd och beundrad man. Samhället hade åt honom funnit ett område, där han kunde göra sin initiativkraft gällande. Om det finska samhället varit organiserat ungefär som en del av våra svenska skolor, skulle säkerligen situationen blivit den, att han totalt »kvaddats» ned. Här gå i vårt land tusentals och åter tusentals barn, som av oförnuftiga föräldrar och av mindre skickliga lärare, genom yttre tvång, miljö, personliga defekter o. s. v. gjorts mindre dugliga och mindre lämpade för att deltaga i samhällsarbetet än de skulle ha kunnat bli, om samhället tagit hand om dem på ett riktigt sätt.

Det låter kanske litet patetiskt, men jag ser saken så, herr talman, att om ett barn, som inte är i stånd att följa med undervisningen, som ideligen får känna, att det är sämst eller att andra äro mycket bättre, så småningom gripes av mindervärdeskomplex och blir vad man i modernt språk kallar psykopat, är inte detta så särskilt egendomligt. Men sätt barnet i slöjden, sätt en såg eller hyvel och en träbit i handen på det, eller, om det är en flicka, sätt henne att sy eller giv henne ett par strumpsticker, så kanske barnet på det området tar igen, vad det inte kunnat prestera på andra områden. Nu är det visserligen så, att det inte bara är slöjden, som har betydelse i detta hänseende. Vi ha ju även gymnastik, trädgårdsskötsel och en hel rad andra övnings-

Anslag till avlöning åt slöjdlärare vid folkskolor m. m. (Forts.)

ämnena, som också äro betydelsefulla. Men jag anser det orimligt, att vi inte skulle kunna kosta på oss ett par hundra tusen kronor extra på slöjden i skolan för att på detta sätt hjälpa några tusental barn att hävda sig, då vi på andra områden röra oss med oändligt större belopp till ändamål, som kunna vara mycket mindre befogade.

Det är möjligt, att det är felaktigt av mig att se denna fråga som en socialpedagogisk fråga. Men undervisningen i detta ämne är för mig ett led i skolans strävan att vara inte endast en pluggskola utan ett kraftcentrum i bygden och samhället, att skapa medborgare, som inte endast kunna rabbla upp läxor och veta var städer ligga och var floder flyta fram, utan som ha förutsättningar att bli hundra procentiga medborgare. Viktiga led i denna strävan är skolhygien, skoltandvård, skolbarnsbespisning och annat sådant, men dit hör också, herr talman, dessa övningsämnen, som giva barnen möjlighet att hävda sig och utveckla sitt praktiska handlag. Det är ur den synpunkten man bör se denna fråga. Man bör inte undanhålla samhället möjligheten att åt några tusen landsbygdsbarn giva det stöd och den hjälp, som kan vara av avgörande betydelse för dem.

Jag ber, herr talman, att med dessa ord få yrka bifall till reservationen.

I herr Lindéns yttrande instämde herrarna *Norman, Fahlander, Dahlström, Sandberg, Wagnsson, Sjödahl, Karl Johan Olsson, Einar Persson, Granath, Söderkvist, Linderot* och *Svedberg*.

Herr Pauli: Herr talman! Även jag instämmer i de socialpedagogiska synpunkter, som herr Lindén lade på denna fråga. Jag tillhör ingalunda dem — jag tror inte heller utskottsmajoriteten gör det — som underskatta slöjdens betydelse just ur den kompenserande synpunkt, som herr Lindén nämde. Men jag vet ju inte, om man får fatta de instämmanden som här i övrigt skett så, att herrarna nu äro beredda att ögonblickligen bevilja ett ytterligare anslag på 200 000 kronor till detta ändamål.

Jag begärde emellertid ordet närmast för att förekomma en missuppfattning, som herr Lindén tydligen i någon mån råkat ut för i anledning av mitt förra anförande. När jag gav en viss tolkning av utskottets uttalande gällde det, som jag uttryckligen sade, den senare delen av motiveringen, där utskottet yttrar, att utskottet förutsätter, att Kungl. Maj:t ägnar frågan fortsatt uppmärksamhet. Det gäller här frågan om förutsättningarna för uppdelningen av slöjdvadningarna. Beträffande den andra frågan, som vi nu diskutera, har utskottet påyrkat ändring först »så snart de statsfinansiella förhållandena sådant medgiva».

Jag vidhåller, herr talman, mitt yrkande om bifall till utskottets hemställan.

Överläggningen ansågs härmed slutad, varefter herr talmannen enligt de därunder förekomna yrkandena gjorde propositioner, först på bifall till vad utskottet i den nu förevarande punkten hemställt samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den vid punkten avgivna reservationen; och förklarade herr talmannen, sedan han upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig finna denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Lindén* begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller vad statsutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 8 punkten 158, röstar

Ja;

Anslag till avlöning åt slöjdlärare vid folkskolor m. m. (Forts.)

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den vid punkten avgivna reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo upplästs, verkställdes till en början omröstning på det sätt, att efter särskilda uppmaningar av herr talmannen först de ledamöter, som ville rösta för ja-propositionen, och därefter de ledamöter, som ville rösta för nej-propositionen, reste sig från sina platser. Herr talmannen förklarade därpå, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för nej-propositionen.

Då emellertid herr *Pauli* begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 57;

Nej — 50.

Därjämte hade 3 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

Punkterna 159—171.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 172.

Kungl. Maj:t hade föreslagit riksdagen att till Folkskolor m. m.: Underhålls- och materielbidrag för budgetåret 1944/45 anvisa ett förslagsanslag av 900 000 kronor.

*Anslag till
underhålls-
och materiel-
bidrag vid
folkskolor
m. m.*

I samband härmed hade utskottet till behandling förehåft dels en inom första kammaren av herr *Ivar Persson* väckt motion (I: 239), vari hemställts, att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om åtgärder för att förverkliga i motionen anförda önskemål;

dels ock en inom andra kammaren av herr *E. Eriksson* i Sandby m. fl. väckt motion (II: 62), vari hemställts, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t ville anhålla om en skyndsamt utredning rörande möjligheterna att dels genom statsbidrag stimulera till och medverka vid inköp av dyrbarare undervisnings- och åskådningsmateriel, dels ock genom beviljandet av bidrag främja anordnandet av skol- och studieresor för landsbygdens skolbarn och att Kungl. Maj:t snarast för riksdagen ville framlägga de förslag, till vilka utredningen kunde giva anledning.

I motionen I: 239 hade erinrats om att underhålls- och materielbidraget tidigare utgått med 50 kronor per undervisningslokal men efter förslag av Kungl. Maj:t till 1940 års riksdag sänkts till 25 kronor per undervisningslokal. Motionären hade därefter anført:

»Enligt min mening vore det ett steg i rätt riktning att de skolor, som ha särskilt behov därav, finge detta anslag utökat till vad det var före 1940 eller 50 kronor per undervisningslokal. Jag tänker här särskilt på B-2 och B-3 eller ännu lägre skolformer, som i regel måste anses ha ett klart större behov av undervisningsmateriel än bättre skoltyper per undervisningslokal räknat. Eventuellt kunde man tänka sig, att den del av anslaget, som kan beräknas för undervisningsmaterielen, utginge per klass i stället för per undervisningslokal vid samtliga skolor utom A-typen. Det torde vara lätt för Kungl. Maj:t att efter hörande av skolöverstyrelsen utforma ett nytt system för dessa bidrag med hänsynstagande till dessa önskemål.»

Anslag till underhålls- och materielbidrag vid folkskolor m. m. (Forts.)

- Utskottet hade i den nu föredragna punkten på anförda skäl hemställt,
- a) att riksdagen måtte till Folkskolor m. m.: Underhålls- och materielbidrag för budgetåret 1944/45 anvisa ett förslagsanslag av 900 000 kronor;
 - b) att motionen I: 239 måtte anses besvarad med vad utskottet under punkten anført;
 - c) att motionen II: 62 icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

I motiveringen hade utskottet yttrat bland annat:

»Med anledning av vad i motionen I: 239 anförts vill utskottet understryka vikten av att erforderliga medel stå till förfogande för inköp och underhåll av undervisningsmateriel. Utskottet förutsätter emellertid, att Kungl. Maj:t har sin uppmärksamhet riktad på denna fråga och därvid särskilt beaktar de svagare skolformernas behov. Med vad sålunda anförts torde ifrågavarande motion få anses besvarad.»

Vid punkten hade reservation avgivits av, utom annan, herrar *Oscar Olsson, Karl Andersson, Emil Petersson, Ivar Persson, Danielsson, Viklund, Hoppe* och *Onsjö*, vilka ansett, att utskottet bort i anledning av motionen I: 239 tillstyrka en återgång till tidigare tillämpade bidragsgrunder för lägre former än A- och B 1 i folkskolan och till följd härav — med höjning av förevarande anslag med 100 000 kronor — hemställa,

- a) att riksdagen måtte, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag och motionen I: 239, till Folkskolor m. m.: Underhålls- och materielbidrag för budgetåret 1944/45 anvisa ett förslagsanslag av 1 000 000 kronor;

- b) att motionen II: 62 icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Herr *Olsson, Oscar*: Herr talman! Resultatet av den senaste voteringen torde visa, att det är lönlöst att tala för denna reservation, i synnerhet som kammaren är lika glest besatt som förut. Här föreligger dock den för herr *Pauli* och kammaren mera trösterika situationen, att det bara är fråga om hälften så stor summa som nyss, om man nu vill skänka gehör åt den glest befolkade fattiga landsbygdens önskemål.

Vad man här vill, är att få till stånd ett upphävande av den andliga avrustning vid de svagaste skolorna i Sverige som genomförts. År 1939 beslöt riksdagen att göra en för starka och svaga skolformer likformig nedskärning av materielanslaget. Tidigare hade skolorna haft rätt till ett anslag av 50 kronor för varje undervisningslokal, men det sänktes då till 25 kronor per lokal. Sänkningen gällde, som jag sade, alla skolor, såväl de, som hade en lokal, som de, som hade tio lokaler. I motionen har påtalats, hur orättfärdigt det är att vid en sådan nedsättning inte taga någon som helst hänsyn till i vad mån vederbörande kan bära nedsättningen. Genom utvecklingen efter år 1939 har denna orättfärdighet blivit ännu större. Ty efter år 1939 ha åtskilliga B 1-skolor nedflyttats till B 2-skolor och åtskilliga B 2-skolor till B 3-skolor. Härigenom har alltså skolformen försvagats samtidigt som materielanslaget beskurits med hälften.

Jag tror inte, herr talman, att det är stor idé att söka giva en noggrannare skildring av hur dessa förhållanden verka. Om inte några bärande skäl kunna framföras, som visa, att jag skulle ha lämnat felaktiga uppgifter, skulle jag emellertid vilja tro, att de av herrarna, som följt med resonemanget, skulle vara benägna att giva de svagaste skolorna i de glesast befolkade delarna av landet den hjälp, som en höjning av detta anslag med 100 000 kronor innebär.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till reservationen.

Anslag till underhålls- och materielbidrag vid folkskolor m. m. (Forts.)

Herr **Pauli**: Herr talman! Det är min sorgliga plikt att på denna punkt liksom på vissa föregående svara reservanterna och deras värtalige talesman herr Oscar Olsson. Jag betraktar denna plikt som sorglig därför att vi inom utskottets majoritet ingalunda ha saknat förståelse för de här framställda kraven, och det enda som hållit oss tillbaka är de begärda summornas storlek. Den första summan, som herr Ivar Persson nämnde för en stund sedan — det gällde 700 000 kronor — var ju så stor, att han själv avstod från att göra något yrkande. Men även 200 000 och 100 000 äro belopp, som det är ganska svårt att bevilja på enskilda motioner.

Om herrarna ha denna motion framför er, kunna ni se, att den egentligen innehåller två helt olika yrkanden. Därför har det varit ganska svårt att taga ställning till den. Den pekar på två olika utvägar, som mycket väl kunna vara tänkbara var för sig. Först nämner motionären, att han inte finner själva nedsättningen av bidraget vara så underlig, eftersom man måste höja sig för den finansiella situationen, men han tycker att *fördelningen* är otillfredsställande. Han framhåller den alldeles riktiga synpunkten, att vid en lägre skolform, där flera klasser måste arbeta i en och samma skolsal, är fördelningsprincipen att ge en viss summa per klassrum oriktig, eftersom en högre skolform, där varje klass har egen lokal, på så sätt blir gynnad i förhållande till den lägre. Det tycker jag är ett mycket sunt resonemang. Reservationen har emellertid icke gått in på den eventualiteten, att man skulle försöka med ett nytt beräkningssystem per klass i stället för per undervisningslokal men jag tycker ändå att Kungl. Maj:t bör ta sig en funderare på den saken.

Reservationen har gått på den andra linjen: den mera enkla linjen att vilja återställa anslaget till vad det tidigare varit när det gäller de lägre skolformerna. Nu har utskottet sagt: »Med anledning av vad i motionen I: 239 anförts vill utskottet understryka vikten av att erforderliga medel stå till förfogande för inköp och underhåll av undervisningsmateriel. Utskottet förutsätter emellertid, att Kungl. Maj:t har sin uppmärksamhet riktad på denna fråga och därvid särskilt beaktar de svagare skolformernas behov.» Vi ha alltså velat ge Kungl. Maj:t en knuff framåt i detta avseende och bett Kungl. Maj:t tänka alldeles särskilt på de svagare skolformernas behov.

För min del vill jag ytterligare understryka, att jag tror att det vore mycket lämpligt, om skolöverstyrelsen och ecklesiastikdepartementet funderade något på den synpunkt som finnes i motionen, att man bör beakta behovet av skolmateriel per klass och inte bara per skolrum.

Med dessa ord, herr talman, ber jag att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr **Olsson, Oscar**: Herr talman! Herr talmannen har fäst min uppmärksamhet på att han icke anser sig kunna ställa mitt yrkande under proposition på grund av att däri begäres en särskild summa, som icke är begärd i motionen. Jag är något förvånad, ty jag liksom, förmodar jag, utskottsavdelningens sekretariat har haft den uppfattningen, att när man begär medel, begär man också den summa som behövs. Motionens kläm lyder: »att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om åtgärder för att förverkliga i motionen anförda önskemål». Det är det vi göra, och så ha vi räknat ut, att de åtgärderna, hållna inom motionens ram, kosta 100 000 kronor.

Nu skall jag emellertid be att få klara upp saken på det sättet, att jag tar tillbaka mitt yrkande om bifall till reservationen och i stället yrkar bifall till motionen, d. v. s. att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om åtgärder för att förverkliga i motionen anförda önskemål. Det är kanske

Anslag till underhålls- och materielbidrag vid folkskolor m. m. (Forts.)
konstigt, att riksdagen inte samtidigt anvisar en summa för det ändamålet, men det må bli Kungl. Maj:ts sak. Jag kan inte finna annat än att om riksdagen vill ha dessa åtgärder, har riksdagen också rätt att besluta i överensstämmelse med motionen, som ju är vederbörligen framställd.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till motionen nr I: 239.

Herr Persson, Ivar: Herr talman! Då jag väckt en av de motioner, som här behandlas, skall jag be att få säga ett par ord.

Detta anslag gäller ju underhålls- och materielbidrag, och det har synts mig föga rationellt, att det under alla förhållanden skulle vara bundet vid undervisningslokalernas antal. När det dessutom för något år sedan nedsattes till hälften per skollokal räknat, såsom en föregående talare här påpekat, verkar det ju ännu mera irrationellt. Det är ju inte tu tal om att de sämsta skolformerna här ha blivit mycket missgynnade. Man måste säga, att behovet av skolmateriel icke på något sätt är proportionellt mot antalet klassrum, och särskilt gäller detta B 3- och B 2-skolorna, för att inte tala om D-skolorna. I dessa skolor har man ju, åtminstone om B 2-formen är försedd med sjunde klass, minst tre läxlag per rum, och då måste man ju säga sig, att behovet av undervisningsmateriel måste vara minst tre gånger så stort som det är i A-skolorna. Det kan därför icke vara annat än rätt och riktigt, att de sämre skolformerna beredas ett ökat materielanslag.

Reservationen går ju inte längre än till att begära ett ökat anslag för B 2, B 3 och lägre skolformer. Det är ju tråkigt, att jag inte i min motion har kommit att begära någon viss anslagssumma, så att proposition kan ställas på reservationen, sådan den är utformad, men när jag har begärt åtgärder i ett syfte, som enligt min och mina medreservanterns mening är väl motiverat, menar jag, herr talman, att man bör kunna bifalla denna motion.

Jag ber alltså; herr talman, att få yrka bifall till motionen nr I: 239 eller samma yrkande som herr Oscar Olsson senast framställde.

Herr Andersson, Karl: Herr talman! Jag har inte kunnat ansluta mig till utskottets förslag på denna punkt. Jag har funnit, att denna sparsamhetsåtgärd, som i detta fall går ut över undervisningen och i allra högsta grad över undervisningen i våra folkskolor på landsbygden, vilken redan förut på grund av kända förhållanden är otillfredsställande, kommer, om den får fortfara, att ytterligare försämra möjligheterna för landsbygdens barn att få den behövlige undervisningen i folkskolan. Det i reservationen framställda yrkandet avser att åtminstone de lägre skolformerna, B 2- och B 3-skolorna, skulle kunna få en ökning av anslaget, så att i varje fall dessa lägre skolformer skulle få något förbättrad undervisningsmateriel.

Dessa skolor på landsbygden stå ju redan förut i många avseenden tillbaka för skolorna i städer och tätbebyggda orter. Barnen i dessa skolor få finna sig i sämre lokaler, man får ofta sitta i kalla och dragiga skolrum, och sedan få de dessutom vara nöjda med sämre undervisningsmateriel. Följaktligen måste resultatet bli sämre för barnen i dessa skolor. Dessa skolor äro också belägna i de bygder, som ha den glesaste befolkningen och de största avstånden och där skoldistriktet befinna sig i den sämsta ekonomiska ställningen. Dessa skoldistrikt ha icke råd att själva skaffa barnen behövlige undervisningsmateriel, och när så statsbidraget strypes på detta sätt, blir följden att barnens skoluppföstran blir lidande.

Jag har med tillfredsställelse noterat, att också utskottet finner det vara angeläget, att man snart återgår till den ordning som gällde före år 1940, nämligen att bidraget utgår med 50 kronor för skollokal i stället för nu gäl-

Anslag till underhålls- och materielbidrag vid folkskolor m. m. (Forts.)
lande 25 kronor. Vad jag har avsett genom att ansluta mig till reservanternas och även med detta mitt korta anförande, det är att vi snarast möjligt måtte komma tillbaka till dessa förhållanden. Därför har jag velat understryka angelägenheten av vad utskottet och framför allt motionären på denna punkt ha yrkat.

Sedan jag nu fått kännedom om att man icke kan framställa yrkande om bifall till reservationen och således inte redan nu kan få ett förhöjt anslag för detta ändamål, skall jag, herr talman, inskränka mig till att yrka bifall till motionen.

Herr Pauli: Herr talman! Jag skall naturligtvis inte lägga mig närmare i reservanternas angelägenheter, men jag vill likväl säga ett par ord om dem. Reservanternas ha nu ändrat sitt yrkande därhän, att de hemställa om bifall till motionens kläm, eftersom reservanternas icke kunna utnyttja utskottets motionsrätt. Motionens kläm lyder, som nyss nämnts: »att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om åtgärder för att förverkliga i motionen anförda önskemål». Men som jag nyss tillät mig referera ur motionen, går den ut på åtgärder efter två alternativa linjer. Den ena linjen är, att de skolor, som ha särskilt behov därav, skulle få anslaget ökat till vad det var före år 1940, eller 50 kronor per undervisningslokal. Yrkandet innebär alltså i den delen ett förklätt krav på höjt anslag, utan att summan anges. Den andra linjen är att själva grunderna för fördelningen skulle ändras, så att anslaget utginge per klass i stället för per undervisningslokal.

Det är ju i alla fall rätt egendomligt att framföra ett yrkande om åtgärder efter alternativa linjer av så skilda slag. Även om jag inte vill betrakta det som otänkbart, anser jag dock att det knappast är ett yrkande av den art, som riksdagen brukar ställa till Kungl. Maj:t. Skall Kungl. Maj:t realisera detta krav, så betyder det att Kungl. Maj:t får komma tillbaka till riksdagen med proposition om anslag. Och då frågar man sig: vari ligger den egentliga skillnaden mellan ett bifall till ett sådant yrkande och ett bifall till utskottets hemställan, att Kungl. Maj:t skall tänka på saken och särskilt beakta de svagare skolornas behov? Såvitt jag kan se blir skillnaden mycket liten, men givetvis ha herrar reservanter sin handlingsfrihet.

Herr Olsson, Oscar: Herr talman! Herr Pauli kan ha rätt i att skillnaden blir liten, om kammaren ansluter sig till utskottet eller motionen. Det är dock alltid den skillnaden, att om kammaren ansluter sig till motionen, blir det någonting gjort i år, men om kammaren ansluter sig till utskottets hemställan, kan det inte bli någonting gjort förrän nästa år. Jag vill fästa uppmärksamheten på att i och med att riksdagen hos Kungl. Maj:t anhåller om åtgärder för att förverkliga i motionen anförda önskemål, så har Kungl. Maj:t rätt att, om inte stora hinder skulle möta, jämka på bestämmelserna, så att de fattigare skolformerna kunna komma i åtnjutande av anslag i större utsträckning än förut.

Vad det alternativa framställningssättet beträffar så ber jag att få fästa uppmärksamheten på att motionen tydligen har angivit det som reservanternas här upptagit som sitt huvudönskemål, men om detta skulle stöta på motstånd, upptar motionen ett alternativ.

Jag anser att denna sak under alla förhållanden är av så stor vikt och betydelse, att det lilla som kan göras från riksdagens sida för att understryka detta bör göras. Om det mot förmodan skulle vara på det sättet, att Kungl. Maj:t inte anser sig kunna göra någonting utan att samtidigt få pengar av riksdagen, så har i alla fall riksdagen genom sitt beslut på starkast möjliga sätt understrukit vad riksdagen vill i denna fråga. Det synes mig då icke kun-

Anslag till underhålls- och materielbidrag vid folkskolor m. m. (Forts.)
na vara av något intresse för riksdagen att ge uttryck åt ett mindre starkt understrykande av vad riksdagen i detta fall vill i stället för det starkaste.

Jag ber således, herr talman, att få vidhålla mitt yrkande om bifall till motionen.

Efter härmed slutad överläggning yttrade herr talmannen, att därunder yrkats dels att vad utskottet i den nu ifrågavarande punkten hemställt skulle bifallas, dels ock, av herr *Olsson, Oscar*, att kammaren skulle besluta att, med bifall till vad utskottet hemställt i mom. a) och c), avslå utskottets hemställan i mom. b) och bifalla motionen I: 239.

Sedermera gjorde herr talmannen propositioner enligt dessa båda yrkanden och förklarade sig anse propositionen på bifall till utskottets hemställan vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Olsson, Oscar*, begärde votering. i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som bifaller vad statsutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 8 punkten 172, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, bifalles herr Oscar Olssons under överläggningen gjorda yrkande.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo uppläst, verkställdes till en början omröstning på det sätt, att efter särskilda uppmaningar av herr talmannen först de ledamöter, som ville rösta för ja-propositionen, och därefter de ledamöter, som ville rösta för nej-propositionen, reste sig från sina platser.

Då herr talmannen fann tvekan kunna råda angående omröstningens resultat, verkställdes härefter votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 49;

Nej — 58.

Därjämte hade 2 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

Punkterna 173—178.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 179.

Lades till handlingarna.

Punkterna 180—191.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 192.

Lades till handlingarna.

Punkterna 193—201.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 202.

Lades till handlingarna.

Punkterna 203—210.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 211.

Kungl. Maj:t hade föreslagit riksdagen att dels medgiva, att Kungl. Maj:t finge under budgetåret 1944/45 bevilja understöd åt enskilda anstalter för yrkesundervisning med tillhoppa 460 000 kronor; dels ock till Kommunala och enskilda anstalter för yrkesundervisning: Understöd åt enskilda anstalter för yrkesundervisning för budgetåret 1944/45 anvisa ett förslagsanslag av 460 000 kronor.

*Anslag till
enskilda an-
stalter för
yrkesunder-
visning.*

I samband härmed hade utskottet till behandling förehaft två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herrar *Gustaf Karlsson* och *B. Ohlin* (I: 58) och den andra inom andra kammaren av herrar *W. Svensson* i Ljungskile och *C. P. Olsson* i Mellerud (II: 101), vari hemställts, att riksdagen måtte bevilja ett understöd åt enskilda anstalter för yrkesundervisning under budgetåret 1944/45 med tillhoppa 490 000 kronor.

Utskottet hade i den nu förevarande punkten på återopade grunder hemställt, I. att riksdagen måtte

a) medgiva, att Kungl. Maj:t finge under budgetåret 1944/45 bevilja understöd åt enskilda anstalter för yrkesundervisning med tillhoppa 460 000 kronor;

b) till Kommunala och enskilda anstalter för yrkesundervisning: Understöd åt enskilda anstalter för yrkesundervisning för budgetåret 1944/45 anvisa ett förslagsanslag av 460 000 kronor;

II. att motionerna I: 58 och II: 101, i den mån de icke kunde anses besvarade med vad utskottet förut under punkten anfört, icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Reservation hade anmälts av herr *Gustaf Karlsson*, som dock ej antytt sin mening.

Herr **Karlsson, Gustaf**: Herr talman! Redan förra året väcktes det i denna fråga motioner, där man påyrkade dels en anslagshöjning för dessa yrkesskolor och dels att en utredning skulle företagas om skolornas verkliga behov av statligt stöd. Utskottet avstyrkte och riksdagen avslög motionärernas förslag om anslagshöjning, men riksdagen skrev i fråga om den föreslagna utredningen, att Kungl. Maj:t hade sin uppmärksamhet fäst på denna sak och att Kungl. Maj:t borde åstadkomma en sådan utredning som förordats i motionerna.

Nu föreligger även i år motioner om en anslagshöjning. Jag har icke här för avsikt att yrka bifall till de föreliggande motionerna, ty utskottet har skrivit så positivt, att jag är belåten med detta. Jag vill endast genom mitt anförande understryka behovet, ja, rent av nödvändigheten av att Kungl. Maj:t nu verkligen tar upp denna fråga och låter verkställa den utredning, som riksdagen redan i fjol förutsatte skulle äga rum men som icke har blivit av. Nu får man förvänta, att Kungl. Maj:t till nästa års riksdag har denna utredning färdig och framlägger ett förslag, som kan ge dessa skolor det kraftigare stöd som de utan tvivel behöva och äro förtjänta av med hänsyn till sin stora betydelse.

Jag har i övrigt intet annat yrkande än utskottet här framställt.

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, bifölls vad utskottet i den under behandling varande punkten hemställt.

Punkten 212.

Lades till handlingarna.

Punkterna 213 och 214.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 215.

Lades till handlingarna.

Punkterna 216—224.

Vad utskottet hemställt bifölls.

*Anslag till
åtgärder för
civil folk-
beredskap.*

Punkten 225.

Kungl. Maj:t hade föreslagit riksdagen att till Åtgärder för civil folkberedskap för budgetåret 1944/45 anvisa ett reservationsanslag av 140 000 kronor.

Utskottet hade i den nu ifrågavarande punkten anfört:

»Med hänsyn till att på detta anslag förefinnes en reservation av 160 000 kronor har utskottet funnit en starkare beskärning av anslaget än vad departementschefen förordnat kunna för nästa budgetår äga rum. I sådant avseende föreslår utskottet en minskning av det av Kungl. Maj:t äskade beloppet med 50 000 kronor, varigenom anslaget således för budgetåret 1944/45 skulle uppföras med 90 000 kronor.

Utskottet hemställer förty, att riksdagen må, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag, till Åtgärder för civil folkberedskap för budgetåret 1944/45 anvisa ett reservationsanslag av 90 000 kronor.»

Reservation hade avgivits av herrar *Oscar Olsson, Karl Andersson, Törnkvist, Wallentheim* och *Viklund*, vilka ansett, att utskottet bort minska det av Kungl. Maj:t föreslagna anslaget för nästa budgetår med 100 000 kronor och alltså hemställa, att riksdagen måtte i anledning av Kungl. Maj:ts förslag, till Åtgärder för civil folkberedskap för budgetåret 1944/45 anvisa ett reservationsanslag av 40 000 kronor.

Herr *Olsson, Oscar*: Herr talman! Jag står tillsammans med några andra ledamöter av statsutskottet för en reservation även vid denna punkt, men denna reservation åsyftar att bereda riksdagen en ganska stor minskning i utgifter. Visserligen är det kanske inte så helt med den saken som det ser ut, fast det hade varit glädjande om det varit så. Jag har nu kommit underfund med att då det gällde punkten 172, där jag begärt höjning av anslaget, var det fråga om ett förslagsanslag, så att Kungl. Maj:t hade mycket väl kunnat följa riksdagens direktiv, om riksdagen hade bifallit motionen, utan någon direkt anslagshöjning. I detta fall har det i stället anmärkts mot min sparsamhet, att om riksdagen inte följer reservationen och pengarna inte behövas, så finnas de ju kvar, medan det däremot, om oförutsedda händelser skulle inträffa, är bra att pengarna stå till Kungl. Maj:ts förfogande.

Jag vill fästa kammarens uppmärksamhet på att det här inte är fråga om någon anmärkning och ännu mindre om något angrepp mot folkberedskapen ifrån reservanternas sida och inte heller från utskottets. Utskottet vill ju nämligen också göra en avsevärd nedprutning av det begärda anslaget. Utskottet lika väl som reservanterna vill att folkberedskapen skall ha så mycket pengar som den behöver. Hur mycket pengar behöver då folkberedskapen? Det har folkberedskapen talat om. Det står angivet i Kungl. Maj:ts proposition på s.

Anslag till åtgärder för civil folkberedskap. (Forts.)

574, där folkberedskapen har lagt upp en ordentlig redovisning för vad folkberedskapen kan komma att använda, och den slutar på 200 000 kronor. Det är det beloppet, som vi reservanter vilja att riksdagen skall ställa till folkberedskapens förfogande. Kungl. Maj:t påpekar, som herrarna kunna se på s. 169 i utskottsutlåtandet, att det finns en reservation på 160 000 kronor för nästa år. Kungl. Maj:t tycker själv, att detta är en väl stor reservation och att det räcker med att reservera 100 000 kronor. Därför har det föreslagits, att anslaget skulle sänkas med 60 000 kronor till 140 000 kronor. Enligt utskottets förslag skulle man kunna få ned anslaget till 90 000 kronor.

Reservanterna tycka för sin del, att det är alldeles onödigt att bara sänka anslaget till 90 000 kronor. Vad som här bör göras, det är att ge det anslag, som folkberedskapen själv anser sig ha användning för. Men då kommer frågan: kan det inte inträffa oförutsedda händelser, som Kungl. Maj:t talar om i propositionen? Jo, det kan visst tänkas — allting kan tänkas i dessa tider — men det kan inte gärna tänkas, att folkberedskapen skulle kunna göra slut på 200 000 kronor från den 1 juli till den 10 januari nästa år, och man har således tillfälle att, om något sådant *högst oförutsett* skulle inträffa, ge tilläggsanslag vid nästa riksdag.

Jag vill fästa uppmärksamheten på att detta anslag första gången kom till på tilläggsstat — det är således inte något som ens strider mot den föregående utvecklingen, om jag ger en anvisning på den utvägen. Det är rätt svårt att säga, och det har inte Kungl. Maj:t heller kunnat göra, vad som skulle kunna inträffa som just gjorde, att folkberedskapen skulle träda i en livligare funktion. Ser man på de utgifter, som folkberedskapen har, utom för arvoden o. s. v., finner man att det är t. ex. kostnader för länsombudskonferenser, för ortsombudskonferenser, för kursverksamhet, för framställning av kortfilmer och för övrig upplysningsverksamhet. Vilka oförutsedda händelser som än kunna inträffa, skulle det ändå vara något av ett underverk, ifall man skulle kunna riskera att hela den summan, 200 000 kronor, skulle vara förbrukad för sådana oförutsedda händelser på ett halvt år, innan riksdagen sammanträder år 1945. Jag vet väl att riksdagen har måst vänja sig vid att sätta stora summor i beredskap för det ena och för det andra, men det har alltid kunnat ges bättre grundade skäl för att reservera pengar — för att så att säga dra pengar från vad som behöver göras under vanliga förhållanden — betydligt starkare skäl än de som här kunna anföras för att hålla inne en större reservation på ett anslag.

På grund härav, herr talman, ber jag att få yrka bifall till den av mig m. fl. vid punkt 225 fogade reservationen, som går ut på att ifrågavarande anslag för budgetåret 1944/45 sänkes till 40 000 kronor.

Herr Pauli: Herr talman! Som redan torde ha framgått av herr Oscar Olsons anförande, innebär den skiljaktighet, som förefinnes mellan utskottets och reservanternas ståndpunkter, inte någon skillnad i fråga om själva det anslag, som skall ställas till folkberedskapens förfogande. Skillnaden rör uteslutande en reservation å tidigare anslag eller de 160 000 kronor, som finnas sparade på anslaget. Det är ju klart att ju mer man hugger av denna reservation, dess mera får sedan fyllas i.

Nu har Konungen själv skurit bort 60 000 av det reserverade beloppet. Reservanterna vilja skära bort alltihop, och utskottet har stannat på en medelväg och velat öka på förbrukningen av reservationen med 50 000 kronor, varför av densamma enligt utskottets förslag skulle tas 110 000 kronor.

Man kan naturligtvis starkt ifrågasätta, huruvida denna reservation behöver skonas överhuvud taget. Man vet ju inte alls, om det kommer att uppstå några

Anslag till åtgärder för civil folkberedskap. (Forts.)

oförutsedda lägen, som verkligen fordra några krafttag av folkberedskapen. För min del tvivlar jag ganska mycket på att något sådant kommer att inträffa.

En annan sak kommer emellertid att inträffa, herr talman. Vi veta, att informationsstyrelsen, i vilken även folkberedskapen ingår, för närvarande är underkastad en utredning, som utföres av dess egen hittillsvarande ordförande, vilken kommer att avgå, när denna utredning är avslutad. Utredningen har till syfte att försöka uppvisa, vilka besparingar och inskränkningar, som lämpligen kunna göras både i informationsstyrelsen och i den del därav, som heter folkberedskapen. Jag tror alltså att man kan förutse — även om riksdagen stannar vid den besparing på detta reservationskonto, som utskottet föreslår — att frågan om ytterligare prutningar kommer upp i ett annat sammanhang. Jag tror inte att riksdagen behöver befara att det då inte kommer att prutas tillräckligt på detta anslag.

Av vad jag nu har sagt torde framgå, att man kan betrakta det såsom en relativt oviktig fråga, huruvida man nu tar mer eller mindre av denna reservation. Utskottet har, med hänsyn till att det hela inte är så synnerligen viktigt, ansett, att man kunde gå den medelväg, som brukar falla sig naturlig för statsutskottet. Men skulle kammaren hellre följa reservationen än utskottet, kommer det enligt min mening i detta fall att spela en mycket liten roll.

Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Wagnsson: Herr talman! Som de två föregående talarna framhållit är det en relativt obetydlig fråga, om man här skall följa utskottet, reservanterna eller Kungl. Maj:t. I samtliga fall blir det anslag, som för budgetåret beviljas folkberedskapen, lika eller 200 000 kronor.

Om jag ändå besvärar kammaren med några få ord, är det för att framhålla att enligt mitt förmenande de starkaste skälen tala för att man inte helt och hållet bör uppsluka den reservation, som finns på området, i enlighet med det förslag, som herr Oscar Olsson i sin reservation framställt.

Såsom av själva namnet framgår, är ju folkberedskapen en beredskapsinstitution, som kanske för normala tider kan anses obehörlig men som i tider av internationell oro kan ha en stor betydelse. Om under det kommande året det internationella läget hastigt skulle allvarligt försämrats, kan det också komma att föreligga krav på en intensifierad verksamhet från folkberedskapens sida, och under sådana förhållanden kan också den reservation, som man vid ett bifall till utskottets förslag skulle få, bli tagen i anspråk.

Jag anser det av dessa skäl försiktigast att bifalla utskottets förslag, varom jag alltså, herr talman, ber att få framställa yrkande.

Herr Olsson, Oscar: Herr talman! Naturligtvis kan man, som jag påpekade i mitt första anförande, alltid göra gällande vad herr Wagnsson nu sade. Men jag ville lägga tyngdpunkten på att en sådan extra fondbildning, som det visat sig att man skulle göra, sedan nu folkberedskapen lagt fram ett detaljerat arbetsprogram, och visat vad pengarna skola användas till, är fullkomligt onödig; folkberedskapen har ju såvitt jag vet aldrig något år kunnat använda en så stor summa som 200 000 kronor.

Herr Wagnsson: Att folkberedskapen inte använt mer pengar beror ju på att det syfte, för vilket den närmast är bildad, just är, att den skall träda i funktion, för den händelse vårt land skulle råka i några krigiska förvecklingar. Dithän ha vi dess bättre inte kommit, och därför ha inte heller de anslag, som beviljats, kunnat eller behövt utnyttjas.

Anslag till åtgärder för civil folkberedskap. (Forts.)

Kan herr Oscar Olsson garantera, att vi under det kommande året icke ha att räkna med sådana risker, skall jag gärna biträda ett förslag om avskaffande av folkberedskapen, och detta i ett sammanhang!

Herr **Olsson, Oscar**: Den garantien kan jag givetvis inte lämna, lika litet som herr Wagnsson torde vara beredd att säga, att riskerna nu äro större än de varit vid något föregående tillfälle.

Efter det överläggningen förklarats härmed slutad, gjorde herr talmannen jämlikt därunder förekomna yrkanden propositioner, först på bifall till vad utskottet i den nu förevarande punkten hemställt samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den av herr Oscar Olsson m. fl. vid punkten avgivna reservationen; och förklarade herr talmannen, sedan han upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig anse denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Olsson, Oscar*, begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller vad statsutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 8 punkten 225, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den av herr Oscar Olsson m. fl. vid punkten avgivna reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo upplästs, verkställdes omröstningen på det sätt, att efter särskilda uppmaningar av herr talmannen först de ledamöter, som ville rösta för ja-propositionen, och därefter de ledamöter, som ville rösta för nej-propositionen, reste sig från sina platser; och befanns därvid, att flertalet röstade för ja-propositionen.

Punkterna 226—229.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 230.

Kungl. Maj:t hade föreslagit riksdagen att såsom Bidrag till undervisnings- och upplysningsverksamhet m. m. för nykterhetens främjande för budgetåret 1944/45 anvisa ett anslag av 264 400 kronor.

I samband härmed hade utskottet till behandling förehåft
dels en inom första kammaren av herr *J. Björck* m. fl. väckt motion (I: 174);
dels en inom andra kammaren av herr *E. Gustafsson* i Bogla m. fl. väckt motion (II: 134);
dels ock en inom andra kammaren av herr *E. Gustafsson* i Bogla m. fl. väckt motion (II: 288).

I motionerna hade hemställts om anvisande av ytterligare medel för åtskilliga med anslaget avsedda ändamål.

Utskottet hade i den nu föredragna punkten av angivna orsaker hemställt, att riksdagen måtte, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag samt motionerna I: 174, II: 134 och II: 288, såsom Bidrag till undervisnings- och upplysnings-

*Anslag till
upplysnings-
verksamhet
m. m. för
nykterhetens
främjande.*

Anslag till upplysningsverksamhet m. m. för nykterhetens främjande.
(Forts.)

verksamhet m. m. för nykterhetens främjande för budgetåret 1944/45 anvisa ett anslag av 284 400 kronor.

Reservation hade avgivits av herrar *Oscar Olsson*, *Emil Petersson* och *Danielsson*, vilka ansett, att utskottets yttrande bort hava den lydelse, reservationen visade, samt att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag samt motionerna I:174, II:134 och II:288, såsom Bidrag till undervisnings- och upplysningsverksamhet m. m. för nykterhetens främjande för budgetåret 1944/45 anvisa ett anslag av 304 900 kronor.

Herr Olsson, Oscar: Herr talman! I en vid denna punkt fogad reservation har hemställts om en höjning av det ifrågavarande anslaget. Utskottet har också beslutat att med anledning av de väckta motionerna tillstyrka en höjning av det av Kungl. Maj:t föreslagna anslaget, men en höjning som icke på långa vägar skulle ske i den utsträckning som motionärerna ha önskat eller som de trängande behoven kräva.

Det anslag som föreslås i den reservation, som jag och några medreservanter avgivit, är 20 500 kronor högre än det, som utskottet har begärt. Den del av det vid kristidens början så hårt nedskurna anslaget för bidrag till undervisnings- och upplysningsverksamhet m. m. för nykterhetens främjande, som jag här ömmar för, utgöres av det direkta anslaget till de olika nykterhetsorganisationernas verksamhet.

Jag fick just i dag i min hand en till riksdagen ställd anhållan om att riksdagen måtte gå med på den saken. Det var en anhållan från en kongress, som de folkliga organisationerna i Malmö hållit med anledning av den nu inträdda allvarliga försämringen i nykterhetstillståndet. Denna anhållan till riksdagen kom mig till handa genom Morgontidningen i dag. Det är åtskilliga väl befogade krav, som denna konferens framställer, bl. a. det att staten och de kommunala instanserna skulle mera effektivt än hittills understödja det frivilliga folkbildnings-, nykterhets- och ungdomsarbetet genom ekonomiskt stöd. Det är något som jag tycker egentligen har gått igen i den, skola vi säga, nykterhetsdiskussion, som tidningarna på senaste tiden tagit upp i samband med många och hårda beskyllningar mot »lagstiftnings- och centiliteraseriet» tillika med överlägsna inpass emot allt vad nykterhetsrörelserna ha velat åstadkomma på det politiska området för att höja nykterhetstillståndet. Hela tiden har det från dessa håll framförts, att det enda, som egentligen kan åstadkomma någon förbättring i det förhållandet, är det direkta nykterhetsarbetet ute bland folket, således, såvitt jag förstår, främst just det nykterhetsarbete, som utföres av nykterhetsorganisationerna. Morgontidningen säger också i dag, i överensstämmelse med denna min ståndpunkt, att dessa åt olika håll riktade appeller förtjäna beaktande och stöd långt utanför Skånes landamären. Det tycker jag visst, och om man skulle få döma av Morgontidningens inställning i detta fall och dra slutsatser beträffande de andra tidningarna och deras inställning, så skulle man kunna göra det antagandet, att den allmänna opinionen tycks luta åt den uppfattningen att just detta att bevilja ett anslag till nykterhetsorganisationerna för det direkta upplysnings- och agitationsarbete, som de utföra, skulle vara den bästa vägen. Ett beträddande av den vägen borde uppmuntras från alla håll.

Vad nykterhetsfolket skulle få, om reservationen bifölles, är för övrigt inte något annat än vad nykterhetsorganisationerna hade före år 1939 — det är inte ens fråga om att höja deras direkta anslag utöver det belopp de fingo

Anslag till upplysningsverksamhet m. m. för nykterhetens främjande.
(Forts.)

då, ett belopp som nu på grund av penningvärdets fall betyder mycket mindre i pengar oavsett de ökade svårigheter, som ha kommit i vägen för allt frivilligt nykterhets- och upplysningsarbete. Det skulle väl inte heller falla någon in att vilja påstå, att inte nykterhetsförhållandena ha förvärrats under de senaste fyra åren på ett sådant sätt att samhället bör och måste göra en kraftinsats. Jag kallar inte detta för en kraftinsats, men jag antar, att om alla äro ense, som man ju säger, om att en kraftinsats måste göras, fastän man inte precis vill hjälpa till med den och inte vet, hur den skall göras — det är just det som mången gång ligger bakom och hindrar att något blir gjort — om alla äro ense om, säger jag, att en verklig insats måste göras, kan jag inte förstå, att de, som ha den ståndpunkten, skulle på grund av summans storlek — i detta fall 34 500 kronor — vilja vägra att ge nykterhetsorganisationerna denna lilla anslagsökning.

Jag läste in gård i tidningarna, att Vin- och spritcentralen i år har inlevererat över 7 miljoner kronor mer i vinst till staten än i fjol. Om någon av sparsamhetsskäl skulle vara ängslig för denna ökning med de 34 500 kronorna för främjande av nykterhetsorganisationernas verksamhet, kanske den upplysningen i någon mån kan vara till tröst.

Emellertid, herr talman, skall jag inte länge uppehålla kammaren. Från min synpunkt sett är ett tillmötesgående med denna direkta hjälp åt nykterhetsorganisationerna en så naturlig sak att det faller sig litet svårt för mig att försöka gå in i en bevisning i detalj i detta ärende. Jag kan inte se några hållbara skäl mot denna ståndpunkt, vilka man egentligen skulle behöva ge sig in på att bemöta, och därför ber jag helt kort och gott, herr talman, att få yrka bifall till reservationen.

Herr Petersson, Emil: Herr talman! De utredningar och förslag, som framkommit, hävda nödvändigheten av ett förbättrat nykterhetstillstånd. Meningarna gå emellertid isär, när det gäller frågan om att få det rätta botemedlet mot det onda. I en punkt tyckas alla dock vara ense, nämligen att det kräves upplysning, återigen upplysning och mer och mer intensifierad upplysning.

Före kriget hade nykterhetsorganisationer och nykterhetssamfund ett högre belopp i statsanslag för sin verksamhet än nu. Om detta var rätt och riktigt då, är det väl dubbelt angeläget nu, när nykterhetstillståndet har försämrats att detta anslag återföres till sitt ursprungliga belopp, och av det skälet, herr talman, yrkar jag bifall till reservationen.

Herr Pauli: Herr talman! Jag tror att kammarens ledamöter utan svårighet förstå, när de jämföra utskottets uttalande med reservationen, att det förslag, som utskottet här har framlagt, är resultatet av en överenskommelse mellan olika meningsriktningar inom utskottet och att reservationen representerar en sårmening, som ligger utanför denna kompromiss. Bakom det förslag om 20 000 kronors höjning av det av Kungl. Maj:t äskade anslaget, som utskottsmajoriteten enat sig om, finnas många olika nyanser i nykterhetsfrågan och detta även bland mycket positiva nykterhetsvänner.

Jag tror att det av utskottet föreslagna beloppet är ganska väl avvägt med hänsyn till de verkligt aktuella behoven. Utskottet har inte kunnat reflektera på en sådan sak som det i en av motionerna föreslagna 25-procentiga dyrtidstillägget åt tjänstemännen inom nykterhetsorganisationerna. Men utskottet har dels inriktat sig på den studie- och ungdomsverksamhet, som får anses tillhöra de mest positiva och fruktbara sidorna av nykterhetsorganisationernas verksamhet, och dels särskilt uppmärksammat den mycket reellt betonade sida av

Anslag till upplysningsverksamhet m. m. för nykterhetens främjande.
(Forts.)

nykterhetsfrågan, som utgöres av nykterhetens förhållande till trafiksäkerheten. På grund därav har utskottet velat behjarta dels Motorförarnas helnykterhetsförbunds framställning om en instruktör och dels den framställning, som har kommit från järnvägsmännens sida om ett bidrag till upplysningskurser för järnvägsfolk.

Det är dessa linjer, som ha varit de vägledande för utskottet, då det har kommit fram till denna ganska aktningsvärda ökning med 20 000 kronor utöver Kungl. Maj:ts förslag. Den samling, som inom utskottet i stort sett har skett omkring denna summa och motiveringen därför, tror jag det finns goda grunder för kammaren att också etablera.

Jag ber, herr talman, att med dessa ord få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr **Björck**: Herr talman! Vi motionärer liksom nykterhetsvännerna ute i landet äro tacksamma mot utskottet för den ökning av anslaget, som det i år förordar utöver Kungl. Maj:ts förslag. Vi anse emellertid denna summa vara ganska blygsam i jämförelse med de väldiga inkomster, statsverket har fått av rusdryckshanteringen under de senare åren, särskilt det senaste. Inkomsterna av rusdryckshanteringen och maltskatten äro nu uppe i 409 miljoner kronor om året. I tidningarna har det under den senaste veckan omnämnts, att Vin- och spritcentralens vinst förlidet år med 6.8 miljoner översteg 1942 års vinst och med hela 11 miljoner kronor överstiger, vad man beräknat i budgeten för det löpande året. Det är ju betydande summor, och därför tycker man, att staten inte borde vara alltför njugg mot nykterhetsfolket, då det gäller anslag till dess arbete. I jämförelse med de väldiga summor, jag här har nämnt, är väl ändå 20 000 kronor ett ganska blygsamt belopp. Vi ha litet var, skulle jag tro, studerat den så kallade snabbutredningens betänkande, som nyligen blivit tillgängligt, och vi ha därav kunnat finna, hurusom kommittéerade peka på en hel del förhållanden, vilka borde ändras och förbättras.

Det är riktigt, såsom herr Oscar Olsson sade, att man ofta blir påmind om att upplysning och åter upplysning är det bästa på detta område; man kommer inte dessa tråkiga förhållanden så till livs med lagstiftning som man skulle önska. Men när det gäller att åstadkomma denna upplysning, ha statsmakterna hittills varit synnerligen njugga med anslag. Anslaget för detta ändamål har varit betydligt högre tidigare än det nu är. Vi lyckades få det något höjt förlidet år och det har föreslagits en liten ökning även i år, men vi anse denna ökning vara för blygsam i jämförelse med de väldiga inkomsterna från sprithanteringen. Man borde enligt min mening kunna ge nykterhetssträvandena en något större slant, när inkomsterna från sprithanteringen flöda så rikligt.

Med anledning av vad jag nu anfört ber jag, herr talman, att få yrka bifall till den vid denna punkt fogade reservationen.

Överläggningen ansågs härmed slutad, varefter herr talmannen i enlighet med de yrkanden, som därunder framkommit, gjorde propositioner, först på bifall till vad utskottet i den nu ifrågavarande punkten hemställt samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den av herr Oscar Olsson m. fl. vid punkten avgivna reservationen; och förklarade herr talmannen, sedan han upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig finna denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Olsson, Oscar*, begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en omröstningsproposition av följande lydelse:

Anslag till upplysningsverksamhet m. m. för nykterhetens främjande.
(Forts.)

Den, som bifaller vad statsutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 8 punkten 230, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den av herr Oscar Olsson m. fl. vid punkten avgivna reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo upplästs, verkställdes omröstningen på det sätt, att efter särskilda uppmaningar av herr talmannen först de ledamöter, som ville rösta för ja-propositionen, och därefter de ledamöter, som ville rösta för nej-propositionen, reste sig från sina platser; och befanns därvid, att flertalet röstade för ja-propositionen.

Punkterna 231 och 232.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 233.

Kungl. Maj:t hade föreslagit riksdagen att dels godkänna av departementschefen angiven avlöningsstat för statens biografbyrå, att tillämpas tills vidare från och med budgetåret 1944/45, dels till Statens biografbyrå: Avlöningar för budgetåret 1944/45 anvisa ett förslagsanslag av 63 900 kronor, dels ock till Statens biografbyrå: Omkostnader för budgetåret 1944/45 anvisa ett förslagsanslag av 6 000 kronor.

I detta sammanhang hade utskottet till behandling förehaft två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *E. Arrhén* (I:126) och den andra inom andra kammaren av herrar *G. Sundqvist* och *F. Kyling* (II: 184), vari hemställdes, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte anhålla dels om skyndsamt utredning rörande modernisering och differentiering av nu gällande granskningsförfordning för statens biografbyrå och i fråga om organisationen av statens biografbyrå i syfte att göra den starkare rustad för nuvarande och kommande uppgifter; dels ock att resultatet av denna utredning måtte underkastas riksdagens prövning.

Utskottet hade i den nu förevarande punkten på anförda skäl hemställt,

I. att riksdagen måtte

a) godkänna under punkten införd avlöningsstat för statens biografbyrå, att tillämpas tills vidare från och med budgetåret 1944/45;

b) till Statens biografbyrå: Avlöningar för budgetåret 1944/45 anvisa ett förslagsanslag av 63 900 kronor;

c) till Statens biografbyrå: Omkostnader för budgetåret 1944/45 anvisa ett förslagsanslag av 6 000 kronor;

II. att motionerna I:126 och II:184 icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

På framställning av herr talmannen beslöts att punkten skulle företagas till avgörande momentvis.

Mom. I.

Utskottets hemställan bifölls.

Första kammarens protokoll 1944. Nr 12.

*Anslag till statens biografbyrå. (Forts.)**Mom. II.*

Herr Arrhén: Herr talman! Filmen är en av våra yngsta konstarter, men det kanske i alla fall kan väcka en viss överraskning, att de bestämmelser angående filmgranskning, som vi ha här i landet, äro de äldsta i världen. De torde också tillhöra de allra bästa och ha varit ett föredöme, när det gällt att uppbygga motsvarande institutioner på andra håll i världen, framför allt i våra nordiska grannländer. De länder, som från början tagit efter våra bestämmelser i detta avseende, ha visserligen då och då givit sig ut på extraturer, men de ha till slut alltid återvänt till vårt system. Det är således inte själva systemet med filmgranskningen, som jag här vänder mig mot, utan det är andra saker.

De närmare bestämmelserna om filmgranskning återfinnas i förordningen med Kungl. Maj:ts nådiga föreskrifter angående granskning av biografbilder, given Stockholms slott den 22 juni 1911. Detta reglemente är underskrivet av dåvarande socialministern Hugo Hamilton. När man först får det i handen, kan det ju förefalla att i dag vara en aning antikt, men man blir mer och mer imponerad, då man tar del av dess innehåll, ty stadgan är kvalitativt mycket högtstående.

I § 1 finns en bestämmelse om hur många granskningsmän skola vara. Det skall vara två ordinarie och en extra granskningsman. Deras antal har sedermera utökats så att det blivit tre ordinarie och en extra. Därutöver har man, liksom även fallet varit tidigare, rätt att tillkalla ytterligare extra granskningsmän. Denna möjlighet har funnits ända från stadgans tillkomst. Förra världskriget föranledde, att man tillkallade särskilda militära och diplomatiska granskare, som ur vissa synpunkter genomgingo materialet, och det samma har skett även under det nu pågående kriget.

I § 3 föreskrives, att journalbilder, eller som det står i stadgan, »bilder, som troget skildra nyligen inträffade händelser», skola ha förtursrätt vid granskningen.

Sedan ges det i § 4 en skildring av hur det skall tillgå vid granskningen. I princip skall *en* granskningsman ha hand om granskningen, men han kan tillkalla den andre och i tvistiga fall också den tredje. Denna metod har åtminstone utifrån sett fungerat tillfredsställande. Anledningen till, att jag nu vill ta upp denna organisation till översyn är emellertid, att den filmmängd, som nu passerar granskningens nålsöga, har ökats på ett fantastiskt sätt. Antalet filmer, som passera censuren, har fyrdubblats, under det att granskningsmännens antal ingalunda ökats i motsvarande grad, vilket naturligtvis lett till att granskningsmännens arbete ökats. Det förefinnes också en viss brist på lokaler liksom även i fråga om en sådan detalj som maskinister och annat som sammanhänger med den rent tekniska apparaten.

Det ansvar, som påvilar granskningsmännen, är givetvis mycket stort. Självfallet skulle det, herr talman, kännas som en lättnad, om granskningsmännen — för att använda ett militärt uttryck — kunde få arbeta i dubbelkommando och om särskilt chefs arbetsbörda kunde lättas genom att ett större antal medarbetare stode till hans förfogande. Det arbete, som det här gäller, är ytterligt påfrestande, och det är mycket robusta intressen, som kämpa omkring statens biografbyrå. Jag skall inte närmare ingå på dem, men att granskningsuppgiften helt kräver sin man är uppenbart.

En ökning av organisationen kommer givetvis att medföra större utgifter för statsverket, och det hela bleve dyrare än för närvarande. Men det är här enligt mitt förmenande fråga om en mycket viktig sak. Vi äro ju i allmänhet mycket noga med vad vi äta, vad vi kläda oss med, vilka böcker vi läsa och kanske t. o. m. hur vårt umgänge är beskaffat. Vi ha all anledning att vara

Anslag till statens biografbyrå. (Forts.)

lika uppmärksamma, när det gäller det som passerar våra ögon på den vita duken. Detta är viktigt inte bara för oss vuxna, utan än mer för barnen och ungdomen.

Den redan fungerande organisationen har i detta avseende gjort en mäktig kulturinsats under de gångna årtiondena. Det är inte tu tal om annat. Vi ha sluppit att se en väldig mängd skräp i filmväg tack vare att denna institution funnits. Den svenska filmcensuren har ju också namn om sig att vara strängare än andra länders, när det gäller att skilja på barntillåtna och icke barntillåtna filmer. Det är dock svårt att yttra sig härom, ty meningarna gå, såsom vi veta, mycket isär om denna sak. Det är emellertid även möjligt att kritisera de metoder, som därvidlag komma till användning.

Det finns bestämmelser om, hur det skall tillgå vid granskning av film i en annan förordning — av samma datum som den jag nyss nämnde — vilken rör biograf föreställningar. Där står följande: »Granskningsman må ej godkänna biografbilder, vilkas förevisande skulle strida mot allmän lag eller goda seder eller eljest kunna verka förråande, upphetsande eller till förvillande av rättsbegreppen. Bilder, som framställa skräckscener, självmord eller grova förbrytelser på sådant sätt eller i sådant sammanhang, att dylik verkan kan åstadkommas, må sålunda icke godkännas. Till förevisning vid sådan föreställning, till vilken barn under 15 år lämnas tillträde, må ej heller godkännas bilder, som äro ägnade att skadligt uppjaga barns fantasi eller eljest menligt inverka på deras andliga utveckling eller hälsa.»

Det är dessa allmänna bestämmelser, som granskningsmannen har att hålla sig till. De äro ganska vaga, och det beror helt på den subjektiva tolkningen vad resultatet blir.

Man skulle, herr talman, vilja framhålla, att det i vårt land för närvarande knappast finns några, eller i varje fall alltför få, filmer, som framställas med det speciella syftet att visas för barn. Här skulle, förefaller det mig, filmcensuren kunna ha möjlighet att tvinga producenterna att göra dylik film genom att underkänna det mischmasch, som nu får gå under benämningen barnfilm. Nu blir det ofta så, att filmer, som man tycker äro alltför menlösa, fadda och larviga för att visas för vuxna, gör man barntillåtna, under det att man för visning inför barn underkänner sådana kvalitetsfilmer som exempelvis »Madame Curie» och andra. De få inte visas, ehuru deras tendens är synnerligen god. Det är, som om principen vore, att avskrapet och krafset, pilsnerfilmer och annat, kan passa för barnen. För mig ter sig saken närmast så, att det är huvudintrycket av en film, själva tendensen, filmens mening, som är det viktiga, viktigare än att man klipper bort enstaka scener, låt vara att de kunna te sig väl »skarpa», som det heter på pojkspråket. Som det nu är nästan skäms man att gå med sina barn på en biografteater för att visa dem film och sålunda införa detta nya begrepp i deras värld — man skäms på de vuxnas vägnar över att vad de få se är av så dålig kvalitet.

Jag vill, herr talman, i detta sammanhang gärna erkänna, att det är svårt med barngränsen upp till 15 år. Man kan diskutera, om det inte vore lämpligare med två gränser, en lagd vid 8 år och en vid 15 år. Invändningen blir naturligtvis den, att det här är svårt att genomföra en kontroll, men svårigheten blir kanske inte så stor, ty när barnen äro under åtta år ha föräldrarna väl i de flesta fall fortfarande kontroll över dem.

Jag tycker också, att filmproducenterna skulle vara intresserade av detta problem, ty det gäller för dem ett nytt kundklientel, som de hittills utnyttjat alltför litet.

Av vad jag nu har sagt om barnfilmerna, äro naturligtvis vissa synpunkter också användbara för de vuxnas filmer. Men därvidlag får man dock anlägga

Anslag till statens biografbyrå. (Forts.)

friare synpunkter. Livet är, herr talman, ett mixtum pictum, och filmen får spegla detta mixtum. Här är en likriktning den största faran.

Det väsentliga i detta sammanhang blir emellertid, som jag redan i början av mitt anförande yttrade, att filmproduktionen under de senaste årtiondena fyrdubblats, under det att granskningsinstitutionens arbetskapacitet i stort sett är densamma. Därför skulle i mitt tycke en personlig förstärkning vara motive-rad, liksom även granskningsförordningen skulle behöva underkastas en översyn. Nu svarar kanske utskottet, att statens biografbyrå själv inte har begärt någon förstärkning. Det är visserligen sant. Men det är väl så, att när man går mitt uppe i ett arbete och har gjort det så lång tid, ser man inte det som ligger närmast inpå — man tycker att det får gå som hittills.

Det är emellertid, herr talman, klart, att detta problem är både svårt och ömtåligt. Anledningen till mitt inlägg är inte alls att på något sätt »komma åt» någon i statens biografbyrå. Tvärtom skulle jag vilja ge både dess chef och hans medarbetare ett erkännande för det arbete, som de utfört genom åren. Min avsikt är endast, att man måste bereda dem ökade möjligheter att göra sin insats. Jag har den uppfattningen, att deras arbete är av stor vikt ur folkpsykologiska och folkmoraliska synpunkter.

Med hänsyn till den långt framskridna tiden och i avsikt att förkorta debatten, har jag emellertid, herr talman, intet yrkande.

Efter härmed slutad överläggning bifölls vad utskottet i det nu föredragna momentet hemställt.

På framställning av herr talmannen beslöts att den fortsatta behandlingen av förevarande utlåtande skulle uppskjutas till aftonsammanträdet.

Anmälades och godkändes bevillningsutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 144, i anledning av väckt motion angående vidgad rätt till restitution av tull och skatt å bensin, som användes för segelflygämdamål; och

nr 145, i anledning av väckt motion om avdrag vid taxering av inkomst för flyttningskostnader vid tillträddande av annan anställning.

Anmälades och godkändes första lagutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 157, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om eftergift av åtal mot vissa underåriga, m. m.;

nr 158, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändrad lydelse av 6 § strafflagen för krigsmakten; samt

nr 159, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående fortsatt giltighet av lagen den 16 februari 1934 (nr 19) om fullgörande i vissa fall av betalningsskyldighet i förhållande till utlandet m. m.

Anmälades och godkändes andra lagutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 160, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående fortsatt giltighet av lagen den 24 mars 1942 (nr 128) om förbud mot bebyggelse till hinder för försvaret;

nr 161, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om fortsatt giltighet av allmänna förfogandelagen den 22 juni 1939 (nr 293);

nr 162, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om fortsatt giltighet av lagen den 30 juni 1942 (nr 493) om avverkningsskyldighet;

nr 163, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om fortsatt giltighet av prisregleringslagen den 30 juni 1942 (nr 459);

nr 164, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om fortsatt giltighet av lagen den 30 juni 1943 (nr 420) angående begränsning av dyrtidstillägg å lön och pension;

nr 165, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om fortsatt giltighet av lagen den 14 maj 1943 (nr 245) med särskilda bestämmelser angående gäldande av ersättning enligt allmänna förfogandelagen m. fl. lagar; samt

nr 178, i anledning av väckta motioner om vissa ändringar i lagen om folkpensionering, m. m.

Anmälades och godkändes sammansatta stats- och andra lagutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 176, i anledning av dels Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställning om anslag till mödrahjälp, dels ock Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om ändrad lydelse av 1, 2 och 4 §§ förordningen den 11 juni 1937 (nr 339) om mödrahjälp, m. m.; samt

nr 177, i anledning av dels Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar om anslag till bidrag till dyrtidstillägg å folkpensioner och invalidunderstöd samt anslag till dyrtidstillägg å barnbidrag och å ersättning åt blinda, dels ock Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om dyrtidstillägg under budgetåret 1944/45 å folkpensioner, invalidunderstöd och barnbidrag, m. m.

Avgåvos och bordlades nedannämnda motioner:

nr 316, av herr *Albertsson* m. fl., i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till hushållningssällskapens organisation och verksamhet;

nr 317, av herr *Bondeson*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till hushållningssällskapens organisation och verksamhet;

nr 318, av herr *Bondeson*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till hushållningssällskapens organisation och verksamhet; samt

nr 319, av herr *Nilsson, Bror*, m. fl., i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående inrättande av en statens högre skogsskola.

Föredrogs ett från andra kammaren ankommet protokollsutdrag, nr 292, med delgivning av nämnda kammares beslut över dess andra tillfälliga utskotts utlåtande nr 3, angående förbilligande av kostnaderna för bakteriologiska undersökningar av dricksvatten, m. m.

Herr **Bärg, Johan**: Herr talman! Jag hemställer, att första kammaren, som den 28 innevarande månad bifallit sitt andra tillfälliga utskotts i dess utlåtande nr 2 gjorda hemställan, vilken överensstämmer med andra kammarens enligt det nyss upplästa protokollsutdraget fattade beslut, måtte finna delgivningen av andra kammarens beslut o: föränleda vidare yttrande.

Denna hemställan bifölls.

Justerades protokollsutdrag för detta sammanträde, varefter kammaren åtskildes kl. 5.20 eftermiddagen.

In fidem
G. H. Berggren.

Onsdagen den 29 mars eftermiddagen.

Kammaren sammanträdde kl. 7.30 eftermiddagen.

Anmäldes jordbruksutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 166, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning av stadsägan nr 728 i Hälsingborg;

nr 167, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning av vissa, allmänna arvsfonden tillfallna fastigheter;

nr 168, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående överlåtelse till stiftelsen Kungl. gyttjebad- och brunnsanstalten Loka av äganderätten till kronolägenheten Loka nr 1^a i Grythytte socken;

nr 169, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående disponerande av avkastningen av statens hästavelsfond;

nr 170, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till jordbrukets yrkesskolor;

nr 171, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till inredning och utrustning vid veterinärhögskolan;

nr 172, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående reglering av sockernäringen i riket m. m., såvitt angår anslagsanvisning;

nr 173, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående åtgärder till stödjande av odlingen av vissa kulturväxter;

nr 174, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående byte av viss mark mellan kronan, å ena, samt Wikers aktiebolag och Stribergs grufveaktiebolag, å andra sidan; samt

nr 175, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående fortsatt giltighet av lagen den 30 juni 1943 (nr 458) om inskränkning med hänsyn till försvaret i rätten att avverka skog.

Skrivelseförslagen godkändes under förutsättning beträffande vart och ett av dem, att andra kammaren i avseende å motsvarande utskottsutlåtande fattade samma beslut som första kammaren.

Fortsattes föredragningen av statsutskottets utlåtande nr 8, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar rörande egentliga statsutgifter för budgetåret 1944/45 under åttonde huvudtiteln, avseende anslagen inom ecklesiastikdepartementets verksamhetsområde, jämte i ämnet väckta motioner.

Punkterna 234—238.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 239.

Kungl. Maj:t hade föreslagit riksdagen att till Understöd åt inhemska skönlitterära författare av utmärkt förtjänst för budgetåret 1944/45 anvisa ett anslag av 25 000 kronor.

*Anslag till
understöd åt
skönlitterära
författare.*

I samband härmed hade utskottet till behandling förehaft en inom första kammaren av herr *F. Ström* väckt motion (I:128), vari hemställts, att riksdagen måtte för budgetåret 1944/45 höja ifrågavarande anslag med 10 000 kronor eller från 25 000 kronor till 35 000 kronor.

Utskottet hade i den nu ifrågavarande punkten anfört:

»Utskottet anser sig icke under för närvarande rådande förhållanden kunna biträda det i motionen I:128 framställda yrkandet utan ansluter sig till Kungl. Maj:ts förslag och hemställer förty, att riksdagen må, med bifall till Kungl. Maj:ts förslag och med avslag å motionen I:128, till Understöd åt inhemska skönlitterära författare av utmärkt förtjänst för budgetåret 1944/45 anvisa ett anslag av 25 000 kronor.»

Enligt en vid punkten avgiven reservation hade herrar *Oscar Olsson, Pauli, Lindström* och *Hoppe* ansett, att utskottets yttrande och hemställan bort hava följande lydelse:

»Vad i motionen I:128 anförts till stöd för det i motionen framställda yrkandet om höjning av förevarande anslag har synts utskottet bärande. Med hänsyn till för närvarande rådande förhållanden anser utskottet sig emellertid icke kunna förorda en större anslagsökning än med 5 000 kronor, varigenom anslaget skulle bringas upp till den nivå, anslaget hade före krigsutbrottet.

Utskottet hemställer förty, att riksdagen må, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag och motionen I:128, till Understöd åt inhemska skönlitterära författare av utmärkt förtjänst för budgetåret 1944/45 anvisa ett anslag av 30 000 kronor.»

Herr *Olsson, Oscar*: Herr talman! Till utskottets utlåtande har på denna punkt fogats en reservation, vari begäres en höjning med 5 000 kronor av anslaget för understöd åt inhemska skönlitterära författare. Det är inte fråga om att återföra detta anslag till samma nivå som före kristiden, det är endast fråga om att höja beloppet från av Kungl. Maj:t föreslagna 25 000 kronor till 30 000 kronor.

Det har under debatterna i dag både i denna kammare och i andra kammaren uttalats beklaganden från olika håll av den nedskärning av kulturanslagen, som från början angivits ha endast provisorisk karaktär men som fått fortsätta under fyra eller flera år. Debatter om anslag till de skönlitterära författarna ha förts under de senaste riksdagarna, och det har gång på gång framhållits, att det sätt, varpå riksdagen i beskattningshänseende har behandlat de fonder, som i stor utsträckning använts för understöd just av litteraturen, bort medföra, att staten åtminstone återfört det anslag det här är fråga om till det gamla beloppet. Jag liksom mina medreservanter har funnit, att även om man inte kan ge samma belopp som före krisen, så borde det vara riksdagen angeläget att åtminstone visa sin goda vilja på detta område genom att höja beloppet med den summa vi ha föreslagit. Fortfarande står ju Sverige jämfört med de andra nordiska länderna på en föga smickrande nivå, när det gäller dessa direkta anslag.

Med dessa få ord, herr talman, ber jag att få yrka bifall till reservationen.

Herr *Pauli*: Herr talman! Jag skall be att få bringa i kammarens erinran, vad som skedde och sades i denna kammare onsdagen den 24 mars 1943. Den

Anslag till understöd åt skönlitterära författare. (Forts.)

dagen diskuterades här också frågan om understöd åt vittra författare av utmärkt förtjänst, men det skedde i ett annat sammanhang. Det var inte fråga om det på åttonde huvudtiteln upptagna författaranslaget, som då redan var behandlat för det stundande budgetåret, utan diskussionen gällde, huruvida man borde beskatta sådana fonder, som hade donerats för utdelande av understöd åt skönlitterära författare. Det anfördes, att riksdagen året förut, alltså 1942, hade medgivit en sådan skattelindring för vetenskapliga fonder, och det gjordes gällande — med rätta, som jag fortfarande anser — att dessa fonder för understöd av skönlitteratur bort få samma behandling. Emellertid vägrade bevillningsutskottet att gå in för detta, och båda kamrarna följde utskottet. Den saken är det alltså numera ingenting att göra åt.

Men det förekom i bevillningsutskottets betänkande och i diskussionen här i kammaren ett moment, som är av högsta aktualitet för den fråga, som vi i kväll behandla. I betänkandet gjordes nämligen det uttalandet, att det är på *anslagsvägen* man bör tillgodose de intressen, som motionärerna i frågan hade velat fullfölja. Jag har inte betänkandet framför mig, men jag citerar detta efter det referat av betänkandet, som herr Velander, ledamot av utskottet, då gav. Herr Velander tyckte, att det var riktigt, att man skulle understödja skönlitterära författare av utmärkt förtjänst, men han ansåg, att man skulle göra detta genom direkta anslag och icke genom skattelindring. Denna åsikt uttalades inte bara av utskottet i dess helhet genom betänkandet, utan även av dess ledamot herr Velander och av dess ordförande, herr Bärög. När då jag och andra talare frågade herr Bärög, huruvida han på grund härav kunde tänkas ge sitt stöd åt en höjning av detta direktanslag, förklarade herr Bärög i slutet av debatten: »Ja, jag skall säga det som svar, att om dessa fonder nu genom lagstiftning mista en skattefrihet, som de nu verkligen ha, så är jag obetingat med på en sådan vädjan.» Vi ha alltså där ett direkt löfte från ett så pass inflytelserikt håll som bevillningsutskottets ordförande. Jag beklagar, att jag inte ser honom närvarande här i kammaren just nu. Han är emellertid fullt beredd på att jag ger honom denna påminnelse. Om man alltså presenterar denna på ett år utställda växel, är jag övertygad om att han för sin del är beredd att inlösa densamma.

Nu är det emellertid frågan, om vi skola betrakta detta såsom en »sola» växel eller såsom en förbindelse, som sträcker sig längre än till bevillningsutskottet och dess ordförande. För min del kan jag inte se saken annorlunda än att när riksdagens båda kamrar ställt sig bakom ett förslag av bevillningsutskottet och icke haft något att invända mot dess motivering, så har också riksdagen i sin helhet därmed iklätt sig en förbindelse. Man måste ju också säga, att allmänheten nog skulle ha svårt att fatta, att riksdagen, när den följer bevillningsutskottet, är ett annat kollektiv än riksdagen, när den följer statsutskottet. Man torde med fullt skäl och utan att gå till några överdrifter kunna säga och begära, att det som riksdagen förbinder sig till i en bevillningsutskottsfråga bör gälla även när riksdagen behandlar samma problem i samband med ett förslag från statsutskottet.

Låt oss sedan se på själva anslagsfrågan. Det har redan påpekats av den föregående talaren, att författaranslaget är ganska lågt här i Sverige och att reservationen inte går ut på en större höjning än från 25 000 kronor med 5 000 upp till 30 000 kronor.

I anslutning till vad jag nyss framhöll om bevillningsutskottets förslag i fjol vill jag erinra om att den sammanlagda summa, som staten genom denna skattläggning kunde vinna, beräknats till omkring 35 000 kronor per år. Hälften av detta blir 17 500 kronor. Det kunde väl inte ha ansetts orimligt om man hade sträckt kravet så pass långt, att åtminstone hälften av de pengar, som

Anslag till understöd åt skönlitterära författare. (Forts.)

staten tillägnade sig genom skattläggning av donationsfonderna, lades till det direkta författaranslaget. I själva verket kunde det vara motiverat, att hela denna summa lades på författaranslaget. Reservanterna ha emellertid inte på långa vägar gått så långt. De ha endast med den föreslagna blygsamma ökningen velat ge riksdagen tillfälle att visa, att riksdagen i varje fall i princip står fast vid vad den för nästan jämnt ett år sedan förklarade i denna fråga.

Vi ha också att tänka på hur det ställer sig i Sverige i jämförelse med t. ex. våra närmaste grannländer. I denna stund kan väl ingen människa förneka, att Sveriges finanser äro betydligt gynnsammare än Norges, Danmarks och Finlands. Icke desto mindre ha, efter vad från auktoritativt håll meddelats mig, författarna i dessa våra grannländer även för närvarande större anslag än i Sverige. Beträffande det sätt, varpå det svenska anslaget användes, finns det alla behöfliga garantier för att det kommer till rätt användning. Det tilldelas sådana författare, som ur litterär synpunkt äro väl förtjänta av det, och i den mån det är påkallat kommer även behovsynpunkten i tillämpning.

Såvitt jag kan förstå, föreligger här alltså all anledning för kammaren att trots utskottsmajoritetens avvisande hållning anta reservanternas förslag. Jag vill ännu en gång särskilt påminna om vad bevillningsutskottet och dess ordförande i fjol yttrade om den saken. Jag ser, att herr Bårg nu finns i kammaren, och jag är säker på att han nu skall infria det formella löfte han då gav att gå med på en höjning av författaranslaget till balanserande av den då beslutade beskattningen. Den höjning, som nu begäres, är som sagt synnerligen anspråkslös i betraktande av det belopp, som staten tagit i form av skatt, och jag har därför, herr talman, de bästa förhoppningar om att kammaren skall bifalla reservationen.

Jag ber att få yrka bifall till reservationen.

Herr Bårg, Johan: Den föregående ärade talaren erinrade om några ord, som yttrades här förra riksdagen. Jag lär ha lovat att stödja något förslag om ökning av anslaget till här ifrågavarande ändamål. Jag minns den saken mycket väl, och jag hade just väntat, att det skulle bli en sådan påminnelse. Jag förstår inte, att en röst kan ha så stort värde, att det påkallar ett omnämnande i debatten, men det må så vara. Jag skall infria mitt löfte inte till de 50 procent jag lovade utan till 100 procent.

Jag tänkte, herr talman, när jag läste herr Ströms motion, att om jag skulle känna mig föranlåten att säga några ord utöver det, att jag ger min röst för den föreliggande reservationen, så skulle det möjligen vara, att jag tycker, att herr Ströms penna har format motiveringen i den föreliggande motionen på ett sådant sätt, att det inte riktigt väl harmonierar med syftet att befrämja *skönlitterära* arbeten. Jag vet, att herr Ström har en vackrare penna än den han använde, när han motiverade sitt förslag till ökning av anslaget. Han talar huvudsakligast om riksdagens otack till de skönlitterära författarna och säger, att riksdagen inte alls uppskattar deras författarkonst. Detta är sagt på ett så fränt sätt, att jag tycker att om jag skulle be om någonting, toge jag nog vackrare ord i munnen. Särskilt om jag skall tiggas för »skönlitterära» ting.

Men, herr talman, det är inte för att säga det där larvet som jag har begärt ordet, utan det är helt enkelt för att hemställa, att kammaren i kväll måtte följa reservanterna. Kunna vi så billigt som för 5 000 kronor slippa ifrån alla de mer eller mindre misslyckade försöken att genom skattebefrielse hjälpa vissa företag, som man vill främja, så är jag övertygad om, ärade kammarkamrater, att det är en mycket god affär. Och om jag överhuvud taget skall erinra om något av vad jag sade i fjolårets debatt, vill jag säga, att det är mycket klokt, om man vill stödja ett ändamål, att man gör det på ett sådant sätt, att

Anslag till understöd åt skönlitterära författare. (Forts.)
man vet vad man ger och har skäl, som äro hållbara. Det har man inte, när man ger hjälp genom skattebefrielse. Då undantar man vederbörande från skattskyldighet, och därmed är saken klar utan ett sådant vägande. Nu har man här avskaffat skattefriheten. Jag tycker — särskilt när det är en så blygsam begäran som den reservanterna ha gjort — att det finns hundraprocentiga skäl att gå med på de 5 000 kronorna, även utan att det betraktas såsom ett friköpande från den där olyckliga metoden att ge stöd genom skattebefrielse.

Jag skulle för min ringa del känna mig besviken på första kammaren, om den inte vill räcka ut handen genom att ge de där 5 000 kronorna. Jag vill än en gång stryka under, att om vi därigenom kunna leda in hjälppolitiken på bättre och förnuftigare linjer än den, som utgöres av skattebefrielse, så är det allvarligt talat en mycket god affär.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till reservationen.

Herr Larsson, Sven: Herr talman! Jag medger gärna, att det inte är någon stor sak, som vi tala om den här gången. Det gäller, som den föregående talaren sade, endast 5 000 kronor, och jag tror nästan, att vi i statsutskottet gärna se detta liksom så mycket annat som en av statsfinansiella skäl betingad övergående nedskärning. Jag har för min del ingenting att invända mot en sådan uppfattning. Detta anslag utgick ju 1938 med 30 000 kronor, det sänktes till 16 000 kronor, och sedan 1942 har det utgått med 25 000 kronor. Jag tror inte som den föregående talaren, att vi kunna friköpa oss från vidare debatter i denna sak genom att höja anslaget till 30 000 kronor. Jag är inte heller övertygad om att vi genom att bifalla herr Ströms motion och således höja anslaget till 35 000 kronor kunna komma ifrån beskyllningen att vara fiender till den del av den svenska kulturen, som kallas för skönlitteratur — en beskyllning, som kommit fram, därför att statsmakterna inte velat ge mer än 25 000 kronor. Jag förmodar, att meningen med motionens uttalande är, att de som vilja ge bara 25 000 kronor måste betraktas som fiender till skönlitteraturen, men att man skulle kunna komma ifrån denna beteckning, om man sträckte sig till 35 000 kronor. Jag har litet svårt att förstå, att så skulle vara fallet.

Nu fördelas de 25 000 kronorna på 18 författare, och jag är övertygad om att alla dessa av en eller annan anledning kunna behöva bidrag.

Jag får erkänna, herr talman, att jag har litet svårt för att bedöma, hurvida 25 000 kronor kan vara tillräckligt i detta fall, eller om anslaget bör utgå med 30 000 eller kanske 35 000 kronor. Jag har också svårt att avgöra, vad som kan vara skäligt här, och jag tror därför, att det egentligen bör ankomma på Kungl. Maj:t att avgöra, hur stort detta belopp skall vara. Jag förmodar, att när Kungl. Maj:t anser tiderna vara sådana, att anslaget kan återställas till vad som utgick till och med 1938, kommer detta att ske.

Jag skall, herr talman, med dessa ord be att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Sandström: Herr talman! Jag tillhör dem, som vid ett tidigare här omnämnt tillfälle ha motsatt sig den skattebefrielse för vissa fonder, som nu har varit på tal. Jag har gjort det av samma skäl som bevillningsutskottets ordförande här har framfört. Jag anser nämligen, att behjärtansvärda ändamål skola stödjas, men inte genom en så oberäknelig och delvis även farlig åtgärd som en skattebefrielse. Det ändamål, varom här är tal, är ju — det erkänna vi alla — i allra högsta grad behjärtansvärt. Jag är, herr talman, även för min del fullt beredd att ta konsekvenserna av min tidigare ståndpunkt, och jag kommer därför att rösta för reservationen.

Anslag till understöd åt skönlitterära författare. (Forts.)

Herr Ström: Herr talman! Endast ett par ord till herrar Bärge och Sven Larsson. Jag känner ju båda som mina ärade kamrater nästan sedan hedenhös, skulle jag vilja säga; jag vet vilka utmärkta män de äro och vet, att hos dem finns inte någon avoghet mot skönlitteraturen. Jag tror, att båda, som äro mäktiga och inflytelserika i sina län, ha gjort betydande insatser för forsknings- och kulturarbetet i länen. Det är inte tal om att det mot dem kan riktas någon som helst anmärkning. Det riktar jag inte heller mot någon i riksdagen. Sveriges författare känna sig, när de bli berövade sina fonders avkastning och inte få något vederlag, visserligen inte fientligt inställda mot riksdagen, men de tro, att riksdagen är fientligt inställd mot dem. Så är naturligtvis inte fallet, det visar inte minst herr Bärge anförande här i kväll. Jag måste säga detsamma om min ärade vän herr Sven Larsson, som här visserligen har gått emot motionen och reservationen. Jag vet, att han är fullständigt ense med mig i själva huvudsynpunkterna.

Jag ber därför, herr talman, att få tacka för att det finns en så livlig principiell förståelse i denna kammare för den sak det gäller, och även om motionen inte blir bifallen fullt utan bara till hälften, är jag övertygad om att Sveriges författare äro mycket tacksamma även för detta tecken på uppskattning.

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, gjorde herr talmannen jämlikt därunder förekomna yrkanden propositioner, först på bifall till vad utskottet i den under behandling varande punkten hemställt samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den vid punkten avgivna reservationen; och förklarade herr talmannen, efter att hava upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig finna denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr Pauli begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller vad statsutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 8 punkten 239, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den vid punkten avgivna reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo uppläst, verkställdes till en början omröstning på det sätt, att efter särskilda uppmaningar av herr talmannen först de ledamöter, som ville rösta för ja-propositionen, och därefter de ledamöter, som ville rösta för nej-propositionen, reste sig från sina platser.

Då herr talmannen fann tvekan kunna råda angående omröstningens resultat, verkställdes härefter votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 44;

Nej — 52.

Därjämte hade 4 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

Punkterna 240—258.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 259.

Lades till handlingarna.

Punkten 260.

Utskottets hemställan bifölls.

Om ändrade
grunder för
kyrkomötets
sammansättning.

Föredrogs ånyo konstitutionsutskottets utlåtande nr 11, i anledning av väckt motion om ändrade grunder för allmänna kyrkomötets sammansättning.

I en inom första kammaren väckt, till konstitutionsutskottet hänvisad motion, nr 230, av herrar *Sandegård* och *Lindström*, hade hemställts, att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om utredning och förslag angående ändrade grunder för kyrkomötets sammansättning i syfte att tillförsäkra lek-männen behörigt vidgat deltagande i dess arbete.

Utskottet hade i det nu föreliggande utlåtandet anfört bland annat:

»Vid en omprövning av frågan om en utökad lekmanrepresentation torde man ej kunna undgå att överväga även spörsmålet om sättet för denna representations utseende. Otivelaktigt föreligger ett behov av mera tidsenliga former för val av kyrkomötets lekmanambud. Olika vägar stå här till buds. En väg vore, att låta elektorsvalen, som nu ske å sammanträde inför kyrkostämmas ordförande, verkställas av kyrkofullmäktige eller, där sådana icke finnas, av kyrkostämman. En annan lösning vore, att med bibehållande av nuvarande ordning för val av elektor, men med upphävande av nuvarande kretsindelning inom stiftet vid val av lekmanambud, låta dessa val företagas gemensamt av samtliga församlingsombud. En tredje utväg vore, att dessa val verkställdes av den ombuds-församling, som pastoratskyrkoråden utse för val av lekmanambud i domkapitlet.

Utskottet anser alltså, att den tidigare berörda år 1921 igångsatta men år 1923 avbrutna utredningen i nu förevarande del snarast bör återupptagas, samt hemställer därför, att riksdagen i anledning av förevarande motion i skrivelse till Kungl. Maj:t ville anhålla om utredning och förslag till ändrade grunder för kyrkomötets sammansättning i huvudsaklig anslutning till vad utskottet ovan anfört.»

Reservation hade anmälts av, utom annan, herrar *Källman*, *Söderdahl*, *Nilsson* i Göteborg och *Spångberg*, som, under framhållande av att den större frågan om kyrkomötets existensberättigande överhuvud taget först borde utredas, yrkat avslag såväl på den mindre i förevarande motion väckta frågan som på utskottets hemställan.

Herr **Källman**: Herr talman! Jag skall tillåta mig att säga några ord, då jag inte har kunnat biträda utskotts-majoritetens uppfattning i det förslag, som utskottet framlägger. Jag anser nämligen, att de tre linjer, efter vilka utskottet förordar en utredning, inte leda till resultat av någon som helst betydelse. Vi känna ju alla till, hur kyrkomötesvalen tillgå genom den indirekta metod, som gäller, och att det inte är något deltagande att tala om veta vi också. Om man emellertid nu skulle välja den vägen att låta elektorsvalen ske på sammanträde inför kyrkostämmans ordförande eller verkställas av kyrkofullmäktige, eller om man löste frågan med bibehållande av nuvarande anordning för val av elektor, men med upphävande av kretsindelningen, eller om valen skulle verkställas av den ombuds-församling, som pastoratskyrkoråden utse för val av lekmanambud i domkapitlet, så skulle kyrkomötet nog ändå bli detsamma som det har varit förut. Vi ha i många år sagt — det gäller både

Om ändrade grunder för kyrkomötets sammansättning. (Forts.)

mig ock flera andra — att man till elektor väljer någon både kyrkligt konservativ och även eljest konservativ person, och sedan välja elektorerna någon nästan vådligt konservativ ledamot, som skall sitta i kyrkomötet och bestämma. Jag vågar hysa den djärva uppfattningen — vi ha ju rätt att ha olika åsikter här i landet — att likaväl som statsmakterna i allmänhet äro två, borde de kunna vara det också när det gäller att besluta i kyrkliga angelägenheter. Nu bestämmer emellertid § 87 i regeringsformen, att när det gäller kyrkliga frågor, när man stiftar, ändrar eller upphäver kyrkolag, fordras det samtycke jämväl av kyrkomötet.

Jag har många gånger, när jag läst kyrkolagen, funderat över att kyrkomötet kan tillåta denna i många avseenden alderdomliga lagstiftning som den lagen innehåller. Låt mig bara såsom exempel nämna bannlysningen i dess två olika etapper, där den svårare delen innebär, att man avstänges inte endast från »den heliga kristna kyrkans delaktighet utan också från annat umgänge än med sin hustru, sina barn och tjänstehjon». Vi ha också kyrkotagningen kvar. Trots lönereglering för biskopar och präster ha vi likväl kvar en förordning av den 16 oktober 1723, som bland annat berör prästerskapets privilegier. Jag kan nämna ett exempel som är relativt färskt. En kyrkoherde i Pjätteryds församlings pastorat äger enligt högsta domstolens utslag år 1936 att åtnjuta avkastningen av en egendom, som tillkom »prästabordet» genom en donation år 1344. Att så gamla privilegier kunna gälla efter det att riksdagen med kyrkomötets godkännande varit i tillfälle att reglera både biskopars och övriga prästerskapets löneförmåner, förefaller ju rätt märkligt.

Jag är övertygad om att den utredning, som här ifrågasättes, inte leder till något verkligt eller betydelsefullt resultat. Utskottet har som bekant initiativrätt när det gäller grundlagarna, och dit hör ju 87 § i regeringsformen, men vi som äro reservanter ha icke någon initiativrätt. Därför ha vi velat tillkänna vår uppfattning genom att yrka avslag på utskottets hemställan. Jag tillåter mig, herr talman, att göra detta yrkande.

Häri instämde herr *Andersson, Anders*, och herr *Söderdahl*.

Herr *Andersson, Jones Erik*: Herr talman! Herr Källman företräder en uppfattning, som utmynnar i att den större frågan om kyrkomötets existensberättigande först måste utredas, innan den utredning, som utskottet här begär, kommer till stånd. Jag vill till herr Källman och hans meningsfränder säga, att så länge vi ha en statskyrka, lära vi väl ändå få lov att tänka på kyrkomötet och dess sammansättning och därvidlag se till, att det blir en full motsvarighet till vad man avser med denna rådgivande församling och att det blir ett organ, som väl fyller sin uppgift och som man kan lita sig till. Därvidlag brister det emellertid åtskilligt. Det är ingen för dagen ny företeelse, utan den har nog förelegat åtskilligt tid. Jag kan erinra om att redan år 1921 tillsattes en utredning, som emellertid blev avbruten år 1923, och sedermera har ingenting vidare åtgjorts i saken.

Vad som framför allt kan vara av behovet påkallat och som motionärerna nu äro synnerligen angelägna om är att kyrkomötets lekmanuppsättning får en annan form och ett större inflytande än för närvarande. Vi skola komma ihåg att menigheten, den stora massan, bör ha ett ord med i laget och till och med åtskilligt mera att säga till om än vad som för närvarande sker. Det är motionärernas och utskottets mening, att en revision i detta hänseende kommer till stånd.

Vi bruka kalla vår kyrka fädernas kyrka, och jag får säga, att för egen del säger jag detta utan någon som helst bismak av ironi. Jag fattar det

Om ändrade grunder för kyrkomötets sammansättning. (Forts.)

bokstavligt såsom inbegreppet av mina känslor för kyrkan allt från min tidiga barndom. Jag minns så innerligt väl, när jag fick gå och hålla min far i handen och följa med honom upp till kyrkan på Bodbackens krön, medan klockorna ringde i tornet. Då sattes det första fröet till en kärlek, som sitter i än i denna dag. Av omsorg om denna kyrka få vi lov att skapa en sådan ordning, att kyrkan blir kär och omhuldad av alla och en var. Det är inga överdrifter att säga, att det brister åtskilligt i detta hänseende i våra dagar. Våra rätt mycket avfolkade kyrkor vittna därom. För min egen personliga del tror jag att det kanske skulle bli åtskilligt annorlunda, om kyrkan förstod att bättre anpassa sig efter den nya tiden och inte följde hela den gamla slentrian och tomma dogmatik, som jag minns från flerfaldiga tillfällen avskräckte mig redan såsom barn. Mycket kom mig redan då att ringa i mina öron: »Hav dina visors buller bort.»

Jag är kanske litet sträng i omdömet, men kammarens ledamöter förstå säkert vad jag avser med mitt tal om allt som finns kvar av tom ritual och formbyråkrati, som så lätt skapar andefattigdom och brister i många hänseenden, ägnat att göra den stora massan immun för kyrkliga angelägenheter och kyrkligt församlingsliv. Jag har velat säga detta i största hast. Jag är övertygad, att om man vid en utredning skulle kunna åstadkomma en rådgivande representation med inslag av folkets djupa och breda lager, skulle man kunna ha stora utsikter att få en revision till stånd, som komme att verka välgörande och befruktande för hela vårt församlingssväsen och kyrkliga liv.

Det sagda må vara en enkel lantmans funderingar, och jag vill därmed, herr talman, yrka bifall till utskottets hemställan.

Efter det överläggningen förklarats härmed slutad, gjordes enligt de därunder förekomna yrkandena propositioner, först på bifall till samt vidare på avslag å vad utskottet i det nu ifrågavarande utlåtandet hemställt; och förklarades den förra propositionen, som upprepades, vara med övervägande ja besvarad.

Vid förnyad föredragning av konstitutionsutskottets utlåtande nr 12, i anledning av väckta motioner angående utökning av den i vissa kommunallagar föreskrivna tid, inom vilken revision skall vara verkställd, bifölls vad utskottet i detta utlåtande hemställt.

Ang. kommunallagarnas bestämmelser om kvalificerad majoritet m. m.

Föredrogs ånyo konstitutionsutskottets utlåtande nr 13, i anledning av väckta motioner om utredning angående ändring av kommunallagarnas bestämmelser om kvalificerad majoritet m. m.

I detta utlåtande hade utskottet på åberopade grunder hemställt, att riksdagen med bifall till de likalydande, till utskottet hänvisade motionerna nr 23 i första kammaren av herr *Sjödahl* och nr 65 i andra kammaren av herrar *Lundberg* i Uppsala och *Wallentheim* måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om en skyndsam utredning, huruvida och i vad mån nu gällande bestämmelser i kommunallagarna om kvalificerad majoritet för vissa beslut borde så ändras, att den kommunala förvaltningen erhöle större rörelsefrihet, samt att Kungl. Maj:t ville förelägga riksdagen de förslag, utredningen kunde giva anledning till.

Reservation hade anförts av herrar *Herlitz*, *Sandström*, *Björck*, *John Gustavson*, *Albert Andersson*, *Thorell*, *Gardell*, *Mosesson* och *Nolin*, vilka ansett, att

Ang. kommunallagarnas bestämmelser om kvalificerad majoritet m. m.
(Forts.)

utskottets utlåtande bort hava den ändrade lydelse, som i reservationen angivits, och avslutas med en hemställan, att förevarande motioner icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Herr **Herlitz**: Herr talman! Regler angående kvalificerad majoritet finnas som bekant sedan några årtionden tillbaka i kommunallagarna och få väl betraktas såsom ett ganska väsentligt och betydelsefullt inslag i vår kommunala ordning. Då vid tidigare tillfällen förslag väckts i riksdagen om borttagande av dessa regler, ha också förslagen blivit av riksdagen avvisade. Det har skett gång efter annan. Senast skedde det 1939, och dem som inte erinra sig, vad som då hände, får jag kanske påminna om att vid det tillfället blev ett förslag av ungefär samma innebörd, som det utskottet nu framlägger, förkastat i första kammaren med så stor majoritet som 71 röster mot 44 och i andra kammaren med 90 röster mot 60.

Nu har emellertid saken tagits upp igen, och för första gången har konstitutionsutskottets majoritet påyrkat en utredning, som siktar till dessa bestämmelsers avskaffande. Såsom skäl för detta förslag har åberopats, att det på olika håll råder missnöje med det sätt, varpå dessa regler ha verkat. Det är ju ett skäl som i och för sig inte är mycket övertygande. Det vore ju märkvärdigt, om det inte vore på det sättet, att de som ha suttit i majoritet men sett sina beslut ointetgjorda, därför att de inte haft två tredjedels majoritet, blivit missnöjda däröver. Det har jag varit med om att vara själv, men det ligger ju i sakens natur. Man har vidare sagt, att man tror sig kunna påvisa, att åtskilliga för kommunerna nyttiga åtgärder ha kommit att stoppas genom kravet på kvalificerad majoritet. Därom är att säga, att också på den punkten är det svårt att komma till några riktigt objektiva resonemang. Det är klart att de, som varit med om att stjalpa sådana förslag, inte lära erkänna, att förslagen varit nyttiga och gagnarika. Det är också skada, att man inte vare sig från motionärernas eller utskottets sida har kommit längre än till allmänna påståenden därom, att verkligt betydelsefulla åtgärder skulle ha hämmats genom dessa regler. Utskottet har tagit sig åtskilliga funderare på vilka exempel som här egentligen skulle åberopas. Det har stannat vid att säga att det varit vissa svårigheter med avseende på jordförvärv och vid finansiering av vatten- och avloppsledning, men vi ha egentligen inte fått höra några konkreta exempel. Men det må vara med den saken hur som helst — därom kunna vi, såsom jag nyss sade, tvista i det oändliga. Det ligger i sakens natur, att den ene skall ha den ena och den andre skall ha den andra meningen om de konkreta fall som ha förevarit.

Enligt min tanke borde det emellertid föreligga en mycket stark och övertygande bevisning, för att man skulle våga sig på att frångå regler, som ha varit av så fundamental betydelse för det kommunala livet. Grundtanken bakom det hela är ju den, att det inte är önskvärt att åtgärder av stor betydelse för kommunernas ekonomi drivas igenom av knappa majoriteter. Det vill jag skriva under. Man har väl också haft i tankarna de äventyrliga kastningar mellan olika majoriteter, som kunna komma att inträffa, om allting skall bero av den enkla majoriteten, kanske alldeles särskilt i de fall, då beslut fattas på stämmor, med majoriteter som kunna växla från den ena gången till den andra.

Då vi tala om motsättningen mellan majoritet och minoritet, tänka vi kanske i första hand på motsättningen mellan olika samhällsgrupper och olika politiska meningsriktningar. Det är dessa olika meningsriktningars tillbörliga inflytande i det kommunala livet, som vi ha i tankarna. Men det må tillåtas

Ang. kommunallagarnas bestämmelser om kvalificerad majoritet m. m.
(Forts.)

mig att framhålla, att problemet också har en annan och mycket väsentlig sida. Det kan föreligga en ganska stark motsättning i en kommun, inte mellan olika politiska meningsriktningar men mellan olika delar av kommunen. Det kan vara en spänning mellan en landsbygdsdel och en mera stadsbetonad del. I sådana fall är det av stor betydelse, att inte en alltför knapp majoritet har möjlighet att driva sin vilja igenom i alla fall. Det skall särskilt framhållas, att detta förhållande får sin speciella betydelse, om det ses i sammanhang med den nu aktuella frågan om skapande av större kommunala enheter. Vi inrikta oss ju på att skapa nya kommuner, som komma att bestå av delar, vilka traditionellt kanske känna sig rätt främmande för varandra och mellan vilka alltså en ganska utpräglad motsättning kan bli rådande. För att det kommunala livet inom sådana enheter skall gestaltas på ett lyckligt och friktionsfritt sätt, är det utomordentligt angeläget att inte alltför skarpa sådana motsättningar göra sig gällande. Det kommunala livet inom dessa enheter lär med andra ord få vidkännas en ganska tung belastning, om man avskaffar reglerna om två tredjedels majoritet och på alla områden möjliggör för en enkel majoritet — det betyder kanske den ena gamla kommunen — att bestämma över minoriteten — den andra gamla kommunen.

Jag vet inte om man riktigt gör klart för sig, vilken utomordentlig betydelse det har för hela vår kommunala självstyrelses sundhet, att det kommunala livet i så stor utsträckning som sker bygger på ett så pass brett förtroende, som fallet blir genom att viktigare beslut uppbäras av en mera utpräglad majoritet. I demokratiens namn hävdas det med styrka, att på alla livets områden bör utan tvekan gälla, att hälften plus en skola råda. Jag ser saken så, att ur demokratisk synpunkt är det angelägnare att se till, att den kommunala verksamheten gestaltas på ett sådant sätt, att den verkligen uppbäres av ett såvitt möjligt allmänt förtroende och inte ger upphov till missnöje från minoriteter som känna sig åsidosatta.

Konstitutionsutskottet försäkrar, att det ju inte är så farligt, ifall vi rubba på dessa regler, eftersom vi ändå ha garantier för att det skall gå lyckligt. Jag skall inte uppehålla mig vid det resonemang, som har förts om betydelsen av att kommunerna inte få syssla med annat än gemensamma ordnings- och hushållningsangelägenheter. Det är ju en självklar sak. Ingen talar ju om annat än den verksamhet, som rör sig inom den lagliga ramen. Jag skall inte heller gå in på en diskussion om betydelsen av att vissa av de beslut, som det här är fråga om, också underställas Kungl. Maj:ts prövning. Men jag måste uppehålla mig något vid den sats, som konstitutionsutskottet trycker ganska mycket på, nämligen, att man kan lita till den starka ansvarskänsla, som utmärker de beslutande organen i kommunerna. På något annat ställe talas det om den medborgerliga ansvarskänslan och omtanken om kommunernas välfärd. Vad där säges såsom ett allmänt omdöme om vår kommunala förvaltning kunna vi ju skriva under litet var. Det är ju en källa till glädje för oss allesamman, att i Sveriges kommunala liv i stort sett gör sig gällande en anda av ansvarsmedvetenhet, av vilja till samarbete och av hänsyn och förståelse. Där verkar ännu mäktigt den gamla traditionen, att man skall försöka att i samhälleliga angelägenheter såvitt möjligt komma överens. Men låt oss ett ögonblick tänka efter, huruvida det inte kan vara så, att denna goda anda, som vi alla glädja oss åt och på vars bestånd konstitutionsutskottet räknar, i någon mån hålles vid makt just genom dessa regler om den kvalificerade majoriteten — dessa regler som för den erfarne kommunalmanen utgöra en ständig, kanske rentav i det undermedvetna verkande maning till

Ang. kommunallagarnas bestämmelser om kvalificerad majoritet m. m.
(Forts.)

samförstånd och till överenskommelse med dem som ha en annan uppfattning än han. Jag tror, att man inte kan underskatta den betydelse, som dessa regler ha för vidmakthållandet av den anda, som vi alla sätta så stort värde på i vårt svenska kommunala liv. Det är en osäker förhoppning man bygger på, då man litat på att denna anda skall kunna göra sig gällande även i fortsättningen.

Nu är det ju inte någon tillfällighet, att detta förslag har kommit fram just nu och att det i dagens läge tyckes ha väckt en större anklang än då det senast var före i riksdagen. Läget har ju blivit det, att det socialdemokratiska partiet inte bara har erövrat makten i staten, utan också undan för undan har blivit det maktstående i flertalet av våra kommuner och i alla våra större kommuner. Men i denna ställning har det inom det socialdemokratiska partiet, såvitt en utomstående kan döma, yppat sig en viss motsättning i tankegångarna. Jag skulle kunna tänka mig, att i denna sal finnas åtskilliga erfarna socialdemokratiska kommunalmän, som ha vuxit upp i de traditioner, jag nyss antydde, och som ha funnit sig till rätta med de gamla reglerna om två tredjedels majoritet och som kanske rentav ha vant sig vid att betrakta dessa regler såsom ett värdefullt stöd för sitt kommunala arbete. Å andra sidan finns det inom det socialdemokratiska partiet en otålig opposition, som riktar sig emot denna obehväna anda av samförstånd med andra partier, en opposition som är angelägen att den maktställning, som socialdemokratien nu en gång vunnit i kommunerna, skall bliva till fullo utnyttjad. För denna opposition äro naturligtvis de regler det nu gäller en nagel i ögat. Den tankegång jag åsyftar har kommit till uttryck i det föreliggande förslaget till det socialdemokratiska arbetarpartiets kommunalprogram, i vilket det heter på följande sätt: »Om emellertid kommunerna försumma att göra sina insatser eller arbeta så långsamt, att de statliga åtgärderna först efter lång väntan komma medborgarna till godo, hindras eller i varje fall fördröjes partiets reformsträvanden. Tyvärr är det verkligen i många fall så, att en klyfta uppstått mellan rikspolitik och kommunalpolitik. Även i kommuner med socialdemokratisk majoritet möter här och var denna företeelse. Kommunalpolitiken har på något sätt blivit efter.» Det är detta som återklingar i konstitutionsutskottets utlåtande med orden: »Kommunernas verksamhet på berörda områden har därigenom icke kunnat hålla samma takt som statens.» Från sådana utgångspunkter är det ju naturligt att kräva avskaffande av de besvärande reglerna om kvalificerad majoritet.

Vi som nu hävdar en annan ståndpunkt få avvakta voteringen och se hur det förhåller sig med de meningsbrytningar som gjort sig gällande inom det socialdemokratiska partiet. Jag får emellertid säga, att om voteringen skulle utvisa en majoritet för utredningsyrkandet, få vi däri se ett tecken, utöver de många andra vi sett under senare tid, till att nya vindar börjat blåsa. Vi få däri se ett tecken till att intresset inte är lika stort som tidigare för en politik, i vilken olika meningsriktningar samverka med varandra till gemensamt bästa, och att ett större intresse föreligger för hävdande av den maktställning, som kan göras gällande med röstsedlarnas tillhjälp. Jag beklagar detta, inte minst ur den synpunkt jag tidigare antytt: att det ur demokratisk synpunkt är utomordentligt angeläget, att det demokratiska arbetet uppbares av det bredast möjliga förtroende. Från sådana utgångspunkter skulle jag beklaga, om den kommande voteringen utvisar en majoritet för utredningsyrkandet.

Jag ber, herr talman, med dessa ord få yrka bifall till den vid utskottets utlåtande fogade reservationen.

Ang. kommunallagarnas bestämmelser om kvalificerad majoritet m. m.
(Forts.)

Herr **Källman**: Herr talman! När man första gången 1909 införde stadganden om kvalificerad majoritet i kommunallagarna var detta avsett att utgöra en garanti mot de nya röstägande, som tillkommo när den femtusengradiga fyrskalan på landet och den hundrigradiga röstskalan i städer och köpingar ersattes med den fyrtiogradiga. Den fyrtiogradiga skalan var uppbyggd efter ett visst system, som jag inte här hinner gå in på. 1917 års kommunala rösträttskommitté — jag hade nöjet tillhöra den — föreslog sedan i kompromissens tecken som en avgäld för den lika och allmänna kommunala rösträtten en utvidgning av bestämmelserna om kvalificerad majoritet.

Tjugusju år ha gått sedan dess, och nu anser konstitutionsutskottet i likhet med motionärerna, att det föreligger anledning att företaga en översyn av reglerna i 23 § lagen om kommunalstyrelse på landet och motsvarande paragrafer i övriga kommunallagar.

Jag ber få fästa uppmärksamheten på att utskottet icke föreslår, att man skall avskaffa kommunallagarnas bestämmelser om kvalificerad majoritet, utan utskottet föreslår en utredning, huruvida och i vad mån nu gällande bestämmelser i kommunallagarna om kvalificerad majoritet för vissa beslut böra så ändras, att den kommunala förvaltningen erhåller större rörelsefrihet. Genom att påpeka detta har mycket av det herr Herlitz anförde förlorat i betydelse. Detta är alltså utskottets yrkande. Det är emellertid inte mot detta herr Herlitz vänder sig, utan han talar såsom om vi föreslagit en omedelbar lagändring med krav på slopande av den kvalificerade majoriteten i kommunallagarna. Det skadar således inte att tänka på utskottsutlåtandets innebörd, när man hör och begrunder herr Herlitz' anförande.

Jag skall även be att få säga några ord om innebörden av de stadganden, som återopas i den paragraf jag nyss omnämnt. Enligt denna paragraf fordras kvalificerad majoritet för avhändande eller inköp av fastighet. Det finns många exempel på att denna bestämmelse på kvalificerad majoritet hindrat kommuner att gagna sig själva genom försäljning eller köp. Vi ha helt nyligen fått ett exempel därpå från en norrlandsstad, där staden på fördelaktiga villkor kunnat sälja stadshotellet till dess arrendator men hinder mötte på grund av att en viss grupp hade över en tredjedel av rösterna och följaktligen kunde hindra försäljningen, varigenom staden gjorde stora förluster. Det finns många exempel från olika delar av landet på att förhandenvaron av en dryg tredjedel av de röstägande har hindrat åtgärder, som varit framsynta och ur kommunal synpunkt mycket nyttiga.

Vidare fordras kvalificerad majoritet för beviljande av anslag till nya ändamål och behov. Denna regel om nya ändamål tolkas snävare än vad lagstiftaren avsåg 1909. Jag har läst kommentarerna till den ursprungliga lagen, och däri anges, att man med ett nytt ändamål inte förstår några som helst detaljer utan ett verkligt nytt ändamål. Således skulle fattigvården eller folkskolan vara ändamålet men inte några detaljer inom dess områden. Jag har ett alldeles färskt exempel på hurusom en dryg tredjedel kunnat hindra ett mycket förnuftigt beslut i Solna stad. Det är så färskt som från den 28 februari 1944. Med tjugufem röst mot sexton beslöt stadsfullmäktige att anordna avgiftsfri kommunal bostadsförmedling och införa skyldighet att anmäla hyresledighet. Detta förslag bifölls således av fullmäktige med 28 röster mot 16. Men så skulle det anvisas medel, varvid fullmäktige med 27 röster mot 16 beslöt att anvisa 10 000 kronor för verksamhetens bedrivande under innevarande år. Därmed föll frågan, ty det gällde ett nytt ändamål. Enligt min mening var det också ett nytt ändamål. Man hade inte någon dylik verksamhet förut inom kommunen, varför ordföranden måste förklara, att frågan hade förfallit. Detta bekla-

Ang. kommunallagarnas bestämmelser om kvalificerad majoritet m. m.

(Forts.)

gade jag för min del, ty det behövdes verkligen en bostadsförmedling i Solna likaväl som i grannstaden Sundbyberg, där man fullkomligt enhälligt i början av detta år genomfört kommunal bostadsförmedling. Denna olikhet är besvärlig med hänsyn till att städerna gränsa intill varandra.

I punkterna c) och d) av 23 § 2 mom. lyckades vi 1917 och 1918 verkligen knåpa ihop intressanta ting. Skall man bevilja anslag till ändamål, som icke är nytt men där anslag ej utgått under föregående år samt kommunalskatten överstiger nio kronor per skattekrona, fordras det kvalificerad majoritet. Detta är en underlig bestämmelse, men ännu märkligare är punkten d), enligt vilken det fordras kvalificerad majoritet för höjande av ett anslag, som utgått under närmast föregående år, då höjningen skulle utgöra mera än tjugufem procent av det förutvarande anslaget och kommunalskatten överstiger nio kronor per skattekrona. Överstiger skatten tolv kronor per skattekrona, får man inte höja anslaget utan kvalificerad majoritet, såvida höjningen skulle utgöra mera än femton procent av fjolårets anslag; och överstiger skatten femton kronor per skattekrona, får man inte höja anslaget, om höjningen överstiger tio procent av näst föregående års anslag.

Jag har studerat Årsbok för Sveriges kommuner och sett på skattesatserna i Bohuslän och i Blekinge samt i en hel mängd norrlandskommuner. Jag har då frågat mig, vad man skall tänka i dessa kommuner om innebörden av den av mig sist citerade bestämmelsen i 23 § lagen om kommunalstyrelse på landet. Vad jag nu sagt om landskommunerna gäller i huvudsak även städerna.

Jag vet nu mycket väl, hur det går till i verkligheten. Man låtsas inte om tillvaron av denna lag. Man tänker aldrig på att dessa restriktioner finnas, och följaktligen har man möjlighet att leva sitt kommunala liv utan alltför besvärande former i kommuner med särskilt höga skattesatser.

Det framgick av herr Herlitz' yttrande, att man fruktar socialdemokraternas större eller mindre ansvarslöshet. Det har dock ibland sagts, att det finns ingenting så konservativt som socialdemokrater, när de kommit i ansvarig ställning. Jag vet inte om det är sant. Jag har aldrig känt någon konservatism vila tungt över mig, och jag har ändå haft ganska ansvarsfulla uppgifter åtminstone sedan över 35 år tillbaka. Jag skulle vilja göra en motfråga. Det finns i ganska många svenska kommuner en socialdemokratisk majoritet och ofta en mycket stor sådan, och det skulle vara intressant att höra, hur äventyrligt socialdemokraterna regerat sina kommuner. Jag skall ta ett belysande exempel. Smedjebackens köping har tjugu socialdemokratiska mandat av tjugufem. Det är alltså fyra femtedelar av mandaten. Det finns för övrigt många dalakommuner, där partiställningen är ungefär densamma som i detta fall.

Herr Herlitz antar, att en otålig opposition driver fram sådana förslag som det föreliggande. Jag har för egen del inte märkt det. De underliga bestämmelser, som vi fingo vid 1918 års riksdag och som jag förut refererat, tillkommo inte därför att jag ville ha dem genomförda, och jag kan försäkra, att en man som landshövding Holmquist, som var kommitténs ordförande, ansåg att de voro mycket underliga och att de skulle komma att bli besvärliga. Han böjde sig emellertid även han ur kompromissens synpunkt för att vinna en större frågas lösning.

Herr Herlitz nämnde, att utskottet talar om en klyfta mellan rikspolitik och kommunalpolitik. En sådan finns det onekligen. Det är ett faktum, att ganska många kommuner inte följt statsmakternas intentioner med avseende på en hel del reformer, som skulle genomföras genom kommunernas försorg. Jag tänker även på en annan sak. Lagstiftningen ålägger oss mångahanda uppgifter i kommunerna, men bestämmelserna om kvalificerad majoritet kun-

Ang. kommunallagarnas bestämmelser om kvalificerad majoritet m. m.
(Forts.)

na hindra genomförandet av vad lagstiftarna bestämt. Jag skall nämna ett exempel. Om länsstyrelsen efter förste provinsialläkarens framställning, vilket inträffar då och då — jag har själv som kommunalnämndsordförande mottagit sådana ålägganden — ålägger kommunerna att framdraga vattenledning eller åtminstone avloppsledning, vilket ju är oerhört viktigt ur sanitära synpunkter, och fullmäktige få en sådan fråga till behandling, kan en dryg tredjedel av de röstande förhindra beslutet. Myndigheternas åläggande kan således inte åtlydas. Detsamma kan inträffa i fråga om ett ålderdomshem. Om fattigvårdskonsulenten meddelat länsstyrelsen, att vissa förbättringar måste göras på hemmet, kan samma förhållande uppstå även där. På samma sätt kan det bli, om folkskolinspektören gjort erinringar. Ett skoldistrikt kan då få ett föreläggande, av innebörd att, om inte åtgärder vidtagas i enlighet med erinringarna, statsbidraget kan indragas. Jag vet kommuner i Stockholms län, som på sin tid fått sådana ålägganden. En minoritet på en dryg tredjedel kan då bromsa även i ett sådant fall. Något liknande ett fall vi i dagarna läst om i tidningarna kan då lätt inträffa. Bränslekommissionen har ju föreskrivit, att det får gå 110 liter på en hektoliter koks med hänsyn till varans dåliga kvalitet, men om nu någon använder detta mått blir han ju bötfälld enligt förordningen om mått och vikt. Det är också en konsekvens, som är rätt lustig.

Herr Herlitz har erinrat om att man har för avsikt att tillskapa större kommuner. Detta ha vi betraktat såsom ett motiv för att förändra bestämmelserna om kvalificerad majoritet. Då bortfaller risken, att man på en kommunalstämma samlar ihop en massa människor, som äro fullständigt obekanta med kommunens förhållanden men som gå dit och rösta därför att den och den tycker så och så. Det blir naturligtvis mera stadga, när fullmäktige blivit utsedda och utöva beslutanderätten i kommunen.

Jag har på detta sätt försökt att göra frågan till vad den är och ingenting annat, och oberoende av politisk uppfattning måste man vara vän av att de regler, som finnas i dessa paragrafer, ändras för att inte kommunerna med eller mot sin vilja skola bli lagbrytare. Vi ha inte sagt, att den kvalificerade majoriteten skall avskaffas, utan vi ha endast sagt, att en utredning skall uttröna, huruvida och i vad mån de gällande bestämmelserna böra ändras.

Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr **Wistrand**: Herr talman! Jag har svårt att se så helt och hållet praktiskt och så litet principiellt betonat på denna fråga som den föregående ärade talaren.

Jag kan inte underlåta att i konstitutionsutskottets förslag se en målmedveten strävan att undan för undan upphäva de få återstående garantier av konstitutionell eller annan art, som finnas kvar i vårt författnings- och samhällsliv. När demokratien en gång i tiden bröt igenom, ansågs det mycket angeläget, att den skulle omgärdas med vissa garantier, som naturligtvis, det skall visst erkännas, i mycket hög grad voro ägnade att underlätta övergången genom att bevara ett visst inflytande åt de klasser i samhället, som tidigare haft en större anpart av bestämmanderätten i samhället, men som tillika voro ägnade att i mycket hög grad säkra demokratiens eget bestånd genom att säkerställa ett jämnt och lugnt funktionerande av demokratien i samhället.

Från sådan synpunkt måste det för mig te sig som någonting mycket oroväckande, när den ena framstötten efter den andra göres för att upphäva de få garantier som finnas kvar och vilka inte längre ha till syfte att garantera ett visst klassintresse dess representation i samhället, utan uteslutande avse

Ang. kommunallagarnas bestämmelser om kvalificerad majoritet m. m.
(Forts.)

att förhindra att samhällelig makt skall kunna missbrukas eller för att beslut skola kunna fattas förhastat. Ett ohejdat majoritetsregemente är inte något ideal för ett samhälle, och det är än mindre något ideal för en god demokrati, att majoriteten utan hämningar och utan hänsyn skall ha möjlighet att tvinga på minoriteten sin uppfattning. Detta var en sanning som stod mycket klar redan för den store lärofadern för allt vad demokrati heter, Rousseau. Han yttrade en gång i sitt verk om »Samhällsfördraget», som ju är grundläggande för hela den demokratiska teorien, att »vad som skapar en allmän folkvilja är mindre rösternas antal än det gemensamma intresse som förenar dem». — För att skapa detta gemensamma intresse är det en fördel, att majoriteten har vissa gränser dragna för sin verkningsförmåga. När nu en majoritet av det svenska folket behärskar statsmakten i en omfattning, som aldrig tidigare förekommit under vårt statsskicks historia, borde det, förefaller det mig, vara denna majoritet särskilt angeläget att visa den måtta och den återhållsamhet, som är det säkraste kriteriet på att man rätt förvaltar en maktställning och inte tar läget till utgångspunkt för angrepp mot de få rättigheter, som kunna vara tillförsäkrade minoriteten i samhället. Majoriteten har råd att vara storsint, och den tjänar genom att vara storsint också demokratiens innersta innebörd och mening — att verka för samverkan, ty utan samverkan går någonting av det väsentligaste i vårt samhällsskick förlorat.

Äro nu dessa garantier, som man vill ha bort, så betydelsefulla, att de hindra ett verkligt demokratiskt samhällsarbete? Ingen har velat göra gällande det. Äro de utan betydelse? Ingen har heller velat göra gällande att det är så. Är inte detta just ett bevis på att de fylla en funktion i vårt samhälle? De skänka en trygghetskänsla emot överilade och förhastade beslut. och framför allt, de utgöra underpanter på en samhällsuppfattning, som sätter enigheten om de stora målen framför vinsten av att intet område av samhällets liv får ligga utanför majoritetens obegränsade maktutövning.

Jag hyser den uppfattningen, att de tider vi gå emot komma att i hög grad kräva en levande gemenskapsanda i samhället. Den har möjliggjorts genom den breda samhällsbas, som vi kommit till i vårt land. Denna breda samhällsbas skola vi inte göra smalare genom obetänksamma åtgärder. Vi behöva alla varandra, och vi behöva även varandras medverkan. Ingen tid kan mindre avvara inbördes hänsyn i statslivet än denna, och ingen tid är mindre ägnad att basera samhällslivet på röstövertiktens till synes kanske överväldigande men i själva verket mycket bräckliga instrument.

Jag vädjar till denna kammare att inte medverka till att sätta ur kraft ett av de medel, som vårt konstitutionella liv skapat för att garantera att betydelsefulla beslut i samhället uppbäras av ett allmänt och gemensamt känt intresse.

Herr **Sjödahl**: Herr talman! Under debatten ha skälen för det föreliggande förslaget efterlysts, och för dem har ju herr Källman redan utförligt redogjort.

Kritiken mot det nu härskande systemet vilar givetvis inte på ett vresigt missnöje hos en majoritet, som inte kan genomföra sina önskemål, utan den beror på att en majoritet, om den efter lugnt och kanske långvarigt övervägande kommit till en uppfattning om att en viss åtgärd är nyttig och gagnarrik för samhället såsom sådant, känner en viss smärta över att inte denna gagnarrika åtgärd kunnat genomföras på grund av att en minoritet på måhända en tredjedel plus en haft en annan uppfattning.

Skall man överhuvud taget kunna åstadkomma någonting i en kommun lik-

Ang. kommunallagarnas bestämmelser om kvalificerad majoritet m. m.
(Forts.)

som i en statlig förvaltning måste man lita till den allmänna debatten, till framförandet av skäl och motskäl, vilka böra lugnt och med sin egen objektiva och sakliga kraft få verka mot varandra. Man kan emellertid inte i så stor utsträckning som för närvarande är fallet låta en minoritet på en tredjedel plus en bestämma vad som är bäst för en kommun.

Det sades en gång, då en liknande debatt som denna hölls — inte i detta hus utan i den gamla ståndsriksdagen — av en man representerande samma stad som jag i det gamla borgarståndet, att om man vill att landstinget — det var landstinget det då gällde — skall uträtta någonting gott, måste man överlämna frågans avgörande åt den enkla majoriteten: »För min del anser jag det alldeles tydligt, att i alla representativa statsskick det är bättre att överlämna makten att fatta avgörande beslut åt pluraliteten än att förbehålla den åt minoriteten.» Denna uppfattning ligger till grund för motionens begäran om en utredning av denna fråga. Den ligger även uppenbarligen bakom konstitutionsutskottets tillstyrkande av en sådan utredning.

En talare frågade, om det förekommit fall, då man kan säga att verkligt nyttiga åtgärder stoppats eller förhindrats på grund av en minoritet. Det har nämnts ett exempel därpå, och jag skulle kunna nämna ett flertal. Jag vet hur besvärligt det varit i många orter att genomföra den bostadspolitik, som vi betrakta såsom en av de mest centrala uppgifterna för både den kommunala och den statliga verksamheten, hur mycket man har måst pruta av på de önskingar man haft, inte av ekonomiska skäl utan med hänsyn till att en minoritet bestämt, hur långt man i detta avseende borde och fick gå. Jag skulle också som exempel kunna erinra om hur man i ett landsting hindrat införandet av en rättshjälpsanstalt. Jag skulle kunna berätta om hur en stad velat inköpa ett friluftsområde, men hindrats genom kravet på dubbel majoritet, och hur man sedan tvingats göra ett annat köp, som visat sig dyrbarare för staden. Jag skulle vidare kunna nämna att tomtförvärv av särskild betydelse för den sociala bostadspolitiken i åtskilliga fall försvärats eller förhindrats genom dessa bestämmelser.

Detta är icke blott en erfarenhet för städer och större samhällen. När landshövding Hammarskjöld omkring år 1930 gjorde sin omarbetning av de nu gällande kommunallagarna, yttrade sig över det förslaget bland andra landskommunernas förbund. I fråga om förvärv av egendom för författningssenliga åligganden önskade förbundet att kravet på två tredjedels majoritet för giltiga beslut skulle utgå. I det sammanhanget skrev man, att det är »möjligt för en tredjedel av de beslutande att kanske rent provokatoriskt hindra detta genom att motsätta sig förvärv av en byggnadstomt eller förhindra majoriteten att välja en tomt med för anstalten lämpligt läge». Erfarenheter från olika håll vittna alltså om att i varje fall en undersökning av det nu gällande systemet skulle vara lämplig.

Jag delar helt och hållet den mening, som här framförts, att det icke är önskvärt att man söker genomdriva beslut med knapp majoritet. Såsom kommunalman har jag själv erfarenhet av att det ute i kommunerna är en allmän strävan att söka samla ett så stort flertal som möjligt omkring för det hela gagneliga åtgärder. Man vet att sådana beslut få en bättre förankring i samhällsmedvetandet. Det är ju blott ett mindre antal av frågorna som kräver två tredjedels majoritet, men vi veta att strävandet är precis detsamma när det gäller alla frågor. Det bästa är väl då, om denna breda förankring kan ske på det fria övertygandets väg. Vi svenskar, män och kvinnor, äro icke annorlunda i kommunalfullmäktige och andra korporationer än vi äro i den svenska riksdagen eller dess utskott. Här jämka vi tålmodigt ihop våra meningar, tills

Ang. kommunallagarnas bestämmelser om kvalificerad majoritet m. m.

(Forts.)

vi oftast äro eniga om besluten, eller också sträva vi att åstadkomma ett så brett underlag som möjligt för dem. Samma svenska medborgare verka inom kommunerna i samma syfte: att söka åstadkomma vidaste möjliga enighet om de förslag som framföras.

Naturligtvis måste vi på allt sätt söka skydda oss mot förhastade beslut. I allmänhet ligger det nog inte för oss här i landet att fatta sådana. Den lugna eftertänksamheten är icke något undantag, utan den är vad som präglar oss både i riksdag och kommun. Vid en blivande utredning bör man givetvis undersöka förhållandena inom fullmäktigeinstitutionerna i jämförelse med kommuner, där sådana saknas. Genom fullmäktigeinstitutionen överlämnas ju avgörandet i fråga om kommunens angelägenheter till en mera permanent grupp av människor, men då denna lagstiftning genomfördes för 30 å 40 år sedan, funnos knappast några fullmäktigeinstitutioner på landsbygden. Sedermera ha de skapats undan för undan, och jag kan ur statistiken nämna att antalet landsbygdskommuner utan fullmäktige år 1930 var 1 354, medan motsvarande antal för år 1942 utgjorde 688. Icke mindre än 1 711 kommuner hade då skapat fullmäktigekårer. Sådana fullmäktigekårer finnas nu i alla städer och i det överväldigande flertalet av landsbygdskommunerna, och det är uppenbart att denna utveckling skapat en helt annan situation än den som rådde vid lagstiftningens tillkomst. Häre ligger en god garanti mot förhastade beslut. Men den saken bör som sagt närmare undersökas vid en blivande utredning. Jag vill också erinra om det nu pågående arbetet med kommunindelningen, som avser att skapa större enheter. En sådan reform kommer med nödvändighet att leda till att fullmäktigeinstitutionen införes överallt på den svenska landsbygden.

Det är sant att starka motsättningar kunna göra sig gällande mellan olika delar av en kommun. Men varje partigrups medlemmar komma ju från kommunens alla olika delar, och min erfarenhet är att det i allmänhet ej går att besluta mot de uppenbara intressena inom en viss del av kommunen. Från Göteborg har jag den erfarenheten, att kommuner som inkorporerats ha kunnat göra sina anspråk gällande med sådan styrka, att det ofta blivit en tävlan mellan de olika partigrupperna i att tillgodose de inkorporerade kommunernas intressen.

Meningen är inte att man skulle helt upphäva de garantier, som bestämmelserna om kvalificerad majoritet till äventyrs kunna erbjuda. Såsom herr Källman redan påpekat önskar man blott undersöka, huruvida dessa garantier skola i oförändrad omfattning fortfarande bestå, eller om de i någon mån och i vissa avseenden skulle kunna uppmjukas och förändras. Man vill inte locka riksdagen till något uttalande om att bestämmelserna om kvalificerad majoritet helt skola slopas, utan begär bara en objektiv och allsidig undersökning om huruvida dessa regler böra finnas kvar i nuvarande utsträckning eller om de i vissa avseenden skulle kunna förändras. Detta försiktiga och ytterst modesta förslag bör icke rimligen kunna oroa riksdagen i den grad, som vissa uttalanden här ge uttryck för.

Till slut skulle jag vilja erinra om att dessa bestämmelser om kvalificerad majoritet infördes för cirka 35 år sedan, d. v. s. vid en tidpunkt då kommunerna styrdes av de sedan gammalt ekonomiskt maktägande grupperna, och avsikten var att skapa garantier mot de nya grupper, som då trängde fram och vållade oro och ångslan. Nu ha vi ändå, mina herrar, under en hel mansålder vunnit erfarenhet om demokratiens verkningar. Det kunde då förefalla tämligen rimligt att i ljuset av de gjorda erfarenheterna undersöka, huruvida dessa äldre bestämmelser böra i oförändrad omfattning kvarstå den dag som är.

Ang. kommunallagarnas bestämmelser om kvalificerad majoritet m. m.
(Forts.)

Något annat begäres icke, och till denna försiktiga hemställan, utformad först i motionen och sedermera i konstitutionsutskottets framställning, ber jag, herr talman, att få yrka bifall.

Herr Björek: Herr talman! Jag är enig med herr Sjö Dahl om att man inom kommunerna säkerligen är besjälad av en önskan att skapa så brett underlag och så allmän anslutning som möjligt till de beslut, som måste fattas, särskilt när det gäller ekonomiska transaktioner av större omfattning. Orsaken tror jag däremot kan ligga just i att man i sådana fall måste söka åstadkomma kvalificerad majoritet. Jag är inte alls säker på att man skulle visa sig lika försiktig, därest bestämmelserna om kvalificerad majoritet toges bort.

Jag är bosatt i en stad, som uppvisar den i jämförelse med Sveriges övriga städer kanske kraftigaste tillväxten, nämligen Borås, som på 25 år ökat sitt invånarantal från 20 000 till 50 000. Tidigare har jag deltagit i det kommunala arbetet där, och det gällde för oss ganska ofta att besluta om inköp av betydande jordområden, ibland hela gårdar, samt upptagande av lån för skolor, bostadsbyggande etc. Upprepade gånger hade vi därvid att taga hänsyn till bestämmelserna om kvalificerad majoritet. Det gällde då att ha frågorna väl förberedda och omsorgsfullt motiverade, innan de lades fram. Men det är ju endast en fördel, och ingen kan påstå annat än att vi i Borås ha lyckats. Åtskilligt av vad vi uträttat, framför allt på bostadsförsörjningens område, har tagits till förebild i andra städer, och vi ha på samma gång lyckats hålla skatten nere på en sådan nivå, att industrierna ha kunnat finna sig till rätta och utvecklas samtidigt som arbetarna haft möjlighet att trivas. Bestämmelserna om kvalificerad majoritet ha icke utgjort något hinder för denna lyckosamma utveckling, men jag är inte alls övertygad om att resultatet skulle ha blivit lika lyckligt, därest besluten skulle ha krävt en majoritet av endast hälften plus en.

Herr Källman anförde åtskilliga exempel. Jag är övertygad om att vi, som äro av en annan mening, också skulle kunna åberopa konkreta fall. Men vi ha ej bemödat oss om detta, utan resignerat inför den majoritet, som vi räknade med inom riksdagen för en ändring härvidlag. Nu har jag såväl i herr Källmans som herr Sjö Dahls anförande lagt märke till, att de alls ej anse det säkert att bestämmelserna om kvalificerad majoritet skola försvinna, utan att det kanske endast blir fråga om att göra vissa justeringar. Jag noterade dessa uttalanden med tillfredsställelse, ty jag har stort förtroende för dessa båda herrars insikter och erfarenhet på det kommunala området. För min del har jag intrycket att de kanske inte äro så villiga att släppa den kvalificerade majoriteten, och en sådan inställning hälsar jag enbart med glädje.

Jag fruktar att det inte skulle vara så lyckligt med en majoritet i viktiga frågor på hälften plus en. En enda person skulle i så fall kunna förorsaka, att en stads eller kommuns utveckling hämmas av affärer, varigenom skatterna springa i höjden.

Jag ber därför, herr talman, att få yrka bifall till reservationen.

Herr Petersson, Knut: Herr talman! Det är en sak, som verkar litet konstnerande på en åhörare av denna debatt. Utskottets talesman och därefter en av motionärerna ha här förklarat, att meningen visst inte är att avskaffa den kvalificerade majoriteten. Vad man önskar är bara en allsidig och förutsättningslös undersökning, huruvida dessa bestämmelser äro nödvändiga och behövliga och i vad mån man kan tänka sig några modifikationer i de nuvarande reglerna. Men argumenteringen går hela tiden ut på att den kvalificerade majoriteten icke bara är onödig, utan dessutom hinderlig och skadlig för det

Ang. kommunallagarnas bestämmelser om kvalificerad majoritet m. m.
(Forts.)

kommunala arbetet. Utskottets motivering pekar hela vägen på ett avskaffande av hithörande bestämmelser och ingalunda på någon modifiering. Vi sakna också alla upplysningar om vad slags modifikationer motionärerna och utskottet önska.

Det må därför förlåtas oss, som äro litet tvivlande i denna sak, om vi alltjämt anse, att vad man här siktar till dock är en avveckling av hithörande bestämmelser i kommunallagarna. I varje fall har man rätt att utgå ifrån att syftet är att genom antingen en avveckling eller en modifikation komma fram till en ordning, som ger kommunerna en större rörelsefrihet. De bestämmelser, som hindra kommunerna att verka på det sätt majoriteten önskar och som alltså i praktiken bli en spärrhake, skola avlägsnas.

Jag skulle då vilja erinra om en sak, som såvitt jag kunna finna ännu ej har kommit fram i debatten. Det finns i kommunallagarna två slag av garantier. Utom de bestämmelser, som innefatta vissa villkor för besluts giltighet, finnes ett andra slag av garantier, nämligen sådana som innebära en begränsning av kommunernas beslutanderätt och den kommunala verksamheten överhuvud taget. I ena fallet är det fråga om en inifrån verkande kontroll, en garanti inom den kommunala självstyrelsens egen ram, i andra fallet återigen om en kontroll utifrån, ett slags förmynderskap över kommunerna.

Det förefaller mig egendomligt, att varken motionärerna eller utskottet ha någonting att invända mot det statliga förmynderskapet. Deras missnöje gäller utslutande de bestämmelser, vilka verka såsom en inre kontroll, en självkontroll, inom det kommunala livet. En sådan frågeställning anser jag för min del mycket otillfredsställande. Om man ömmar för och vill stärka den kommunala självstyrelsen, måste man dock medge, att den stora faran i nuvarande läge icke är bestämmelserna om kvalificerad majoritet, utan det omkring sig gripande statliga förmynderskapet över kommunerna.

Skall man göra en utredning av den art, som utskottet ifrågasätter, bör man enligt min mening icke inrikta den på en sådan, jag vågar säga, obetydlig detaljfråga som den om den kvalificerade majoriteten. Den bör i stället omfatta hela frågan om den kommunala självstyrelsens nuvarande ställning inom samhällslivet och ha till syfte att bringa klarhet i den mycket betydelsefulla frågan, huruvida den nuvarande utvecklingen kan sägas vara gagnelig eller skadlig. För min del kan jag icke komma till någon annan uppfattning än att vi äro inne på mycket farliga vägar, men faran hotar icke alls från det håll motionärerna föreställa sig, utan från ett helt annat.

Herr Sjödahl ville visserligen göra gällande, att han kunde anföra mångfaldiga exempel på att reglerna om kvalificerad majoritet hindrat nyttiga beslut inom den kommunala förvaltningen. Ja, det vill jag inte förneka, men jag tror mig kunna prestera åtskilliga exempel på att man med hjälp av den kvalificerade majoriteten kunnat förhindra en del fullkomligt onyttiga och kanske skadliga beslut. En fullständig utredning skulle kanske ge ett resultat, som närmast kan uttryckas med formeln plus minus noll.

I det stora hela förefaller mig bestämmelsen om kvalificerad majoritet mindre som ett hinder än som en broms i utförsbackarna, och ibland kan det nog inte skada att den bromsen finnes. Å andra sidan vill jag icke förneka, att bestämmelsen också kan vara en förgargelsklippa. Men det blir den kanske huvudsakligen för dem, om vilka man har sagt, att de varken själva förmå övertyga eller med talanod kunna lyssna till andras meningar. Med den popularitet, de ekumeniska principerna för närvarande åtnjuta i det offentliga livet här i Sverige, borde man ännu så länge kunna foga sig i det lilla privilegium, som tillerkänts minoriteten inom de kommunala församlingarna.

Ang. kommunallagarnas bestämmelser om kvalificerad majoritet m. m.
(Forts.)

Om man här uteslutande hade att göra med sådana garantier som infördes när demokratiseringen i Sverige började, skulle jag för min del icke tveka om en avveckling. Dessa garantier voro från början aldrig avsedda att bli beständiga. De hade till uppgift att förmedla övergången till en ny konstitutionell ordning och böra således förr eller senare ha gjort sin tjänst. I detta fall ligger det emellertid icke så till. Tanken på kvalificerad majoritet upptogs långt innan kravet på demokratisering hade tagit gestalt i verkligheten. Den första bestämmelsen genomfördes, om jag inte minns fel, någon gång i början på 1900-talet, då den starkt klasspräglade borgerligheten ännu hade ett oinskränkt välde i kommunerna. Även då kände man tydligen ett behov av en dylik inskränkande bestämmelse, och det kan ju hända att demokratin, när den funnit sig till rätta här i landet, kommer till samma insikt.

Jag skulle som sagt, herr talman, icke ha något emot en utredning av hela frågan om de nu gällande garantierna och inskränkningarna i den kommunala självstyrelsen och självbestämmanderätten. Men en utredning som ensidigt inriktar sig på den ofarligaste garantien av alla kan icke leda till något nyttigt resultat.

Därför tillåter jag mig att instämma i det yrkande om bifall till reservationen, som redan har framställts.

Herr Linderot: Herr talman! Det är dr Peterssons anförande som uppkallat mig att säga några ord i saken.

Med den hos denne talare sedvanliga logiska skärpan har han ställt frågan rätt, då han säger, att en utredning, för att ha någon djupare mening och betydelse, borde omfatta hela spörsmålet om den kommunala självstyrelsen. Så till vida är jag alltså överens med herr Knut Petersson.

Men när han samtidigt uttalade, att den kommunala självstyrelsen borde skyddas mot vad han kallade statligt förmynderskap, vill jag anmäla en avvikande mening. Jag tror nämligen att det, som vi förstå med kommunal självstyrelse, i mycket hög grad är en föråldrad och av utvecklingen redan delvis förbipasserad institution i den svenska demokratiens styrelseformer. På grund av den sena timmen och den långa föredragningslistan skall jag emellertid inte närmare penetrera saken, men då ett uttalande i viss riktning fälldes, ville jag icke låta det stå oemotsagt, utan ge uttryck å en motsatt mening. Jag tror att det är en illusion, att den kommunala självstyrelsen skall kunna utvecklas i högre grad än som för närvarande är fallet. I stället torde utvecklingen själv tvinga kommunerna att uppe åtskilligt av vad som ännu existerar av kommunal självstyrelse. Skälen till denna uppfattning skall jag som sagt inte närmare ange, men jag ville ändå ha till protokollet anført min mening.

När det gäller frågan om den kvalificerade majoriteten, förstår jag inte riktigt vare sig herr Petersson eller andra som sagt, att man med vetorätt för en tredjedel av rösterna i en kommunal församling ofta kan förhindra olyckliga beslut. Får jag lov att fråga, vilken magisk kraft som ligger i detta matematiska begrepp en tredjedel? Skulle inte lika väl en fjärdedel, en sjättedel eller en sjundedel kunna utöva detta magiska inflytande att förhindra okloka beslut? Från min egen verksamhet som kommunalman kan jag omtala, att Stockholms stadsfullmäktige för flera år sedan fattade beslut med 97 mot tre, där de tre hade rätt och de 97 hade fel. Där skulle alltså den riktiga matematiska formeln ha varit någonting helt annat än vanlig kvalificerad majoritet, eftersom Stockholms stad kunde ha förtjänat miljoner, om de tre fått bestämma mot de 97. Men det hade ju inte varit särskilt demokratiskt, om så skulle ha skett.

Ang. kommunallagarnas bestämmelser om kvalificerad majoritet m. m.
(Forts.)

Jag tror för min del att man här måste ställa sig på en annan ståndpunkt, nämligen den allmänt vedertagna demokratiska, att då skriftande meningar föreligga i en beslutande församling, lägger man sakligt fram sina olika synpunkter, och därefter får man lov att låta majoriteten bestämma. Det finns inga som helst garantier för att kravet på två tredjedels majoritet i vissa frågor kan medföra något särskilt lyckosamt resultat, men herrar Källman, Sjödahl och andra ha i debatten anfört exempel på olyckliga följder av denna bestämmelse om kvalificerad majoritet.

Det är kanske tillbörligt, eftersom jag nu tog ordet, att uttala, att farhågorna för någon socialdemokratisk misshushållning ute i kommunerna torde vara betydligt överdrivna. Då herr Källman påstår, att han inte är konservativ, måste jag för min del säga, att han till alla delar fyller måttet av en konservativ, samhällsbevarande kommunalman i Sundbyberg. och det är inte den ringaste fara för att herr Källman och likasinnade komma att missbruka den enkla majoriteten, om en utredning nu skulle resultera i att riksdagen i en framtid kommer att besluta om att det endast kräves enkel majoritet.

Jag har, herr talman, med dessa små randanmärkningar till debatten velat dra mitt strå till stacken för den linje, som, så vitt jag förstår, i detta speciella fall är den enda demokratiskt möjliga, nämligen den linje, som förordar enkel majoritet. Vådorna av att genomföra denna äro helt enkelt konstruerade, eftersom den speciella, magiska kraft, som man försöker ge åt en minoritet av en tredjedel, inte finns.

Jag ber alltså att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr Forslund: Herr talman! Det var en talare, nämligen herr Wistrand, som förde upp denna diskussion till ett principiellt plan, och jag har inte märkt, att någon tagit upp hans resonemang till granskning. Jag vill emellertid säga ett par ord, därför att han, om jag fattade honom rätt, i sitt anförande ville göra gällande, att nuvarande bestämmelser i kommunallagarna skulle vara garanti för demokratiens bestånd.

Jag måste fråga mig, om det verkligen är så illa däran med våra många kommunalförvaltningar i detta land, att det skulle utgöra någon fara för demokratiens bestånd, om en justering skulle företagas i det avseende, som den begärda utredningen avser. Är det inte i stället så, att man när dessa stadganden infördes, med hänsyn till den framträngande skara, som begärde plats i samhällsarbetet, ville ha vissa garantier införda? Men jag måste fråga herrarna, om inte, sedan dessa bestämmelser genomfördes, en lång tidsperiod förflutit och därunder mycket praktiskt arbete utförts av dem, som man på den tiden inte ansåg mogna för det objektiva bedömande, som man har skäl att kräva av kommunalmän. Är det inte så den dag som i dag är, att det knappast kan uppletas skäl för anmärkning emot de förvaltningar, där den socialdemokratiska ideriktningen har majoritet och därför regerar? Är det inte ett typiskt exempel, att vi här i den svenska riksdagen i båda kamrarna ha haft majoritet i flera år utan att göra några sådana attacker, att det har funnits anledning till oro för minoriteten? Har det inte i stället varit på det sättet, att man överallt, såväl här i riksdagen som ute i de stora och små kommunerna, har visat en samhällssolidaritet av så utomordentligt stora mått, att jag skulle vilja säga, att tiden vore inne för de herrar, som tillhöra den meningsriktning, som herr Wistrand representerar, att öppet stiga upp och erkänna, att det nu inte längre finnes behov av att ha några sådana garanti-bestämmelser, som de och deras föregångare tidigare varit med om att kräva och genomföra? Det skulle, synes det mig, vara ett betyg, som komme verklig-

Ang. kommunallagarnas bestämmelser om kvalificerad majoritet m. m.
(Forts.)

heten vida närmare än det, som herr Wistrand med sin principiella uppläggning i dag har givit dem, som styra och ställa i det stora flertalet kommuner.

Åtskilligt av vad som förekom i herr Wistrands principuttalande skulle tarva en ytterligare utläggning. Jag skall emellertid, som någon annan också har sagt, ta hänsyn till storleken av arbetsbördan och den begränsade tiden i kväll, och jag har därför bara velat påpeka denna sak, eftersom ingen talesman för utskottet har ingått på bemötande av herr Wistrands argumentering.

I detta anförande instämde herr *Sandegård*.

Ordet lämnades härefter för kort genmäle till herr **Wistrand**, som yttrade: Herr talman! Herr Forslund har förkortat mitt resonemang och därigenom också kommit in på alldeles fel spår. Jag har inte sagt, att demokratin är beroende av om ifrågavarande garantier finnas eller inte finnas, utan jag har sagt, att det är ytterligt farligt för demokratin, om ett majoritetsväldet får råda utan några hämningar. Då bestämmelsen om kvalificerad majoritet är en av de få restriktioner, som finnas på majoritetsväldet, är det enligt min uppfattning ur demokratiens synpunkt angeläget att den bevaras. Detta har ingenting att göra med den samhällssolidaritet, som har visats under den gångna tiden, inte bara av majoritetspartiet, utan också av andra partier. Men det kan komma tider, då man kanske skulle önska att man hade vissa garantier, att man kunde riva upp dem ur graven igen, för att tala med gamle kung Gösta, så att man hade något av den kontroll över maktutövningen i samhället, som man undan för undan nu strävar att ta bort. Jag tror inte, att man i längden tjänar vårt samhällsskick med att omintetgöra korrektiv, som i grunden äro ett demokratiens eget intresse.

Herr **Sjödahl**: Herr talman! Jag vill opponera en smula mot den uppfattning, som herr Linderot gav uttryck åt, fastän jag inte behöver befara, att någon förväxlar hans uppfattning med min.

Herr Linderot tycktes närmast vilja omfatta den meningen, att statsstyrelsen bör vara en mycket starkt centraliserad byråkrati. Min uppfattning är ingalunda sådan. Jag förmenar tvärtom, att en kommunal demokrati, självständigt verkande, är av utomordentlig betydelse för och ett av de viktigaste inslagen i den svenska demokratiens utformning för närvarande. Och det är en av anledningarna till att mitt namn står under den motion, som har bragts på kammarens bord.

Sedan talade min vän på göteborgsbänken, herr Petersson, om en kontroll utifrån, mot vilken jag inte skulle ha opponerat mig i mitt anförande. Han talade om ett statligt förmynderskap över kommunerna, som dessa borde komma till rätta med. Jag vill inte förneka, att staten utövar ett ganska omfattande och för kommunerna i många fall generande förmynderskap. Vi ha i riksdagen antagit den ena lagen efter den andra, genomfört den ena förvaltningsåtgärden efter den andra, pålagt kommunerna den ena uppgiften efter den andra, och jag efterlyser de insatser, som min ärade vän herr Knut Petersson då gjort för att begränsa det statliga inflytande över kommunernas skötsel av sina angelägenheter, vilket följt i spåren av alla de förslag riksdagen antagit. Men med tanke på den energi och den vitalitet, som jag vet präglar min ärade vän, väntar jag mig, att han i framtiden skall vara mera vaken på detta område än han, efter vad jag kunnat iakttaga, hittills har varit.

Här nämndes också, att vi inte borde ha så mycket att invända mot denna kontroll inifrån. Det finns så mycket annat än bestämmelserna om den kvali-

Ang. kommunallagarnas bestämmelser om kvalificerad majoritet m. m.

(Forts.)

ficerade majoriteten, som inifrån kontrollerar den kommunala självstyrelsen. Jag kan nämna den ängslan, som varje kommunalman hyser, när på grund av åtgärder från fullmäktiges sida en höjning av kommunalskatten kan befaras — respekten för kommunalskatten och dess eventuella höjning är säkert en av de verksamast återhållande faktorerna inom vårt kommunala liv. Där finns vidare den kontroll, som ligger i den offentliga debatten, en debatt, vars värde min ärade vän på göteborgsbanken säkert inte vill bestrida och som är en ständigt maning till kommunalmännen att vara försiktiga i sina krav på anslag för skilda ändamål.

Jag tror, herr talman, att det förslag, som här ligger på riksdagens bord om utredning rörande den kvalificerade majoriteten, är försiktigt och modest avfattat. Det inbegriper ju, att utredningen skall vara fullständig och objektiv. Och med hänsyn till de besvärligheter, som den nuvarande utformningen av bestämmelserna om kvalificerad majoritet dock på många håll orsakar, bör detta förslag kunna godtagas, så att man får saken ytterligare belyst.

Jag vidhåller, herr talman, mitt yrkande om bifall till utskottets hemställan.

Överläggningen ansågs härmed slutad, varefter herr talmannen i enlighet med de yrkanden, som därunder framkommit, gjorde propositioner, först på bifall till vad utskottet i det nu föredragna utlåtandet hemställt samt vidare på godkännande av den vid utlåtandet avgivna reservationen; och förklarade herr talmannen, sedan han upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig finna denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Herlitz* begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som bifaller vad konstitutionsutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 13, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, godkännes den vid utlåtandet avgivna reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo uppläst, verkställdes till en början omröstningen på det sätt, att efter särskilda uppmaningar av herr talmannen först de ledamöter, som ville rösta för ja-propositionen, och därefter de ledamöter, som ville rösta för nej-propositionen, reste sig från sina platser.

Då herr talmannen fann tvekan kunna råda angående omröstningens resultat, verkställdes härefter votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 59;

Nej — 37.

Därjämte hade 3 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

Föredrogs ånyo och företogs punktvis till avgörande statsutskottets utlåtande nr 7, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar rörande egentliga statsutgifter för budgetåret 1944/45 under sjunde huvudtiteln, avseende anslagen inom finansdepartementets verksamhetsområde, jämte i ämnet väckta motioner.

Punkterna 1—18.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 19.

Lades till handlingarna.

Punkterna 20 och 21.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 22.

Lades till handlingarna.

Punkterna 23—29.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 30.

Lades till handlingarna.

Punkterna 31—42.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 43.

Lades till handlingarna.

Föredrogs ånyo statsutskottets utlåtanden:

nr 60, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående statsbidrag till avlöning åt lärare vid fortsättningsskolor m. m.;

nr 61, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående avstående i vissa fall av allmänna arvsfondens rätt till arv;

nr 62, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående fortsatt disposition av vissa äldre reservationsanslag; samt

nr 63, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag för budgetåret 1944/45 till försvarsberedskap vid statens järnvägar m. m. jämte i ämnet väckt motion.

Vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt bifölls.

*Anslag till
reparation av
bron över
Svinesund.*

Föredrogs ånyo statsutskottets utlåtande nr 64, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till reparation av bron över Svinesund jämte i ämnet väckta motioner.

I en till riksdagen avlåten proposition, nr 120, hade Kungl. Maj:t, under åberopande av bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över kommunikationsärenden för den 25 februari 1944, föreslagit riksdagen att till Reparation av bron över Svinesund å riksstaten under sjätte huvudtiteln för budgetåret 1944/45 anvisa ett reservationsanslag av 390 000 kronor.

I två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Karl Andersson* m. fl. (I: 279) och den andra inom andra kammaren av herr *J. W. Mårtensson* m. fl. (II: 451), hade hemställts, att riksdagen till repara-

Anslag till reparation av bron över Svinesund. (Forts.)

tion av bron över Svinesund å riksstaten under sjätte huvudtiteln för budgetåret 1944/45 måtte anvisa ett reservationsanslag av 480 000 kronor.

Utskottet hade i det nu föreliggande utlåtandet av angivna orsaker hemställt, att riksdagen i anledning av Kungl. Maj:ts förslag och med bifall till motionerna I: 279 och II: 451 måtte till Reparation av bron över Svinesund för budgetåret 1944/45 under sjätte huvudtiteln anvisa ett reservationsanslag av 480 000 kronor.

Reservationer hade avgivits

1) av herrar *Törnkvist* och *Persson* i Falla, vilka ansett, att utskottet bort tillstyrka Kungl. Maj:ts förslag och alltså hemställa, att riksdagen med bifall till Kungl. Maj:ts förslag och med avslag å motionerna I: 279 och II: 451 måtte till Reparation av bron över Svinesund för budgetåret 1944/45 under sjätte huvudtiteln anvisa ett reservationsanslag av 390 000 kronor;

2) av herr *Albertsson*, som likväl ej antytt sin åsikt.

Herr *Albertsson*: Herr talman! Den reservation, som jag antecknat vid detta utlåtande, betyder, att jag ansluter mig till det förslag till reparation av Svinesundsbron, som innefattas i den kungl. propositionen. På yrkande av enskilda motionärer har utskottet förordat ett annat och dyrare alternativ.

Jag har icke kunnat finna, att motionärerna anfört några bärande skäl för att frångå propositionen. Då departementschefen godtagit det billigare förslaget, borde riksdagen uppskatta denna sparsamhetsvilja. Kostnadsskillnaden är cirka 90 000 kronor, ett belopp, som det i dessa tider vore all anledning att spara.

Förhållandet är ju det, att laddningarna i brons sprängkamrar bringades att explodera, såsom man tror genom ett blixtnedslag. De uppkomna skadorna voro dock ej särdeles svåra. I varje fall rasade icke brons bärande delar. Väg- och vattenbyggnadsstyrelsen uppgjorde ett förslag till reparation, som förutsatte, att valven intill de skadade ställena skulle rivs och helt nybyggas. Då krisrevisionen fick kännedom om saken, anhöll den att få yttra sig, vilket skedde efter anlitande av experter, som på ort och ställe gjorde noggranna undersökningar. Resultatet blev, att krisrevisionen kunde föreslå ett alternativ för reparationen, som förutsatte, att valven icke skulle rivs, och som därför beräknades kosta 390 000 kronor mot 480 000 kronor vid utförande av arbetet enligt väg- och vattenbyggnadsstyrelsens förslag.

Inte annat än jag kan förstå, är det hela närmast en prestigestrid mellan väg- och vattenbyggnadsstyrelsen och krisrevisionen. Men då departementschefen därvidlag gått på krisrevisionens linje, finns det ingen anledning för riksdagen att komma till ett annat resultat. De av krisrevisionen anlitade experterna få anses representera en fullgod sakkunskap, och då Kungl. Maj:t tagit på sitt ansvar att välja den billigare vägen, så anser jag, att riksdagen bör göra likadant.

Motionärernas intresse i saken får väl anses vara att skapa mera arbetstillfällen i orten. Därom är intet att säga, men sådana arbeten av annat slag kunna nog anvisas, som ge bättre valuta än man får, om man reparerar Svinesundsbron för 90 000 kronor mer än som är nödvändigt.

Herr talman, jag yrkar bifall till Kungl. Maj:ts proposition i ärendet.

I herr *Albertssons* yttrande instämde herr *Mannerskantz*.

Herr *Johansson. Johan Bernhard*: Herr talman! Det brobyggnadsföretag, som nu avhandlas, har genomgått skiftande öden. Det var först en livlig diskus-

Anslag till reparation av bron över Svinesund. (Forts.)
sion, huruvida överhuvud taget en bro skulle komma till stånd över Svinesund. Sedermera upprättades ett förslag till brobyggnad, som också vann riksdagens bifall. Men det visade sig sedan, att detta förslag måste omarbetas, enär proportionerna voro för små med hänsyn till den väntade livliga trafiken. På Svinesundsbron ha lagts ned bortåt tre miljoner kronor, och det är uppenbart, att detta byggnadsföretag kommer att fylla en betydelsefull uppgift i kommunikationshänseende, när en gång normala förhållanden åter inträda. Bron kommer då att utgöra ett led i förbindelserna mellan Norge och Sverige och kontinenten, såsom från början var avsett. När det nu har inträffat en skada på bron, vill man gärna se till, att bron återställes i ett sådant skick att man inte behöver räkna med några risker för framtiden.

Vi i statsutskottet ha hos militären och väg- och vattenbyggnadsstyrelsen gjort oss underrättade om minsprängningen, men jag skall förbigå omständigheterna därom.

Jag erinrar om att väg- och vattenbyggnadsstyrelsen och arméförvaltningens fortifikationsstyrelse hos Kungl. Maj:t begärde 680 000 kronor för att återställa bron i det skick, vari den befann sig före olyckan. Sedermera har statens krisrevision blivit inkopplad på ärendet. Krisrevisionen har låtit upprätta ett förslag till reparation av bron, vilket slutar på ett belopp av 390 000 kronor. Därefter har emellertid väg- och vattenbyggnadsstyrelsen efter en förnyad undersökning och med anledning av krisrevisionens förslag utarbetat ett förslag till reparation, vari kostnaderna beräknas till 480 000 kronor. Detta måste betraktas såsom ett medlingsförslag mellan krisrevisionens förslag och väg- och vattenbyggnadsstyrelsens och fortifikationsstyrelsens ursprungliga förslag. Sedermera har statens sakrevision yttrat sig över ifrågavarande medlingsförslag.

Vi ha inom statsutskottet med anledning av dessa olika förslag och de ytterranden, som föreligga, ägnat denna fråga en alldeles särskilt ingående granskning och uppmärksamhet, och det är naturligt, att också jag, som personligen sysslat med väg- och brofrågor snart sagt hela den tid jag deltagit i allmänna värv, har intresserat mig för detta. Vi ha anlitat sakkunniga från väg- och vattenbyggnadsstyrelsen, som ha givit oss en ingående föredragning med upphängda kartor och byggnadsritningar, vi ha haft tillgång till fotografier av bron, vilka tagits på platsen och som visa de olika skador, som där ha uppstått, och vi ha under denna långa föredragning och den avsevärda tid vi ägnat åt att ytterligare få detta ärende belyst, kommit till den bestämda uppfattningen, att krisrevisionens förslag inte är betryggande, att det inte helt täcker vad man skulle önska med hänsyn till brons framtida bestånd.

Den, som studerar utlåtandet, finner där de huvudsakliga skäl, som utskottet haft. Krisrevisionen har varit av den uppfattningen, att man i valvens yttersidor borde ersätta vissa spruckna valvdelar med nya, vilket skulle vara tillräckligt. Däremot skulle valvens innerpartier så gott som helt och hållet ligga orörda, trots att synliga sprickor förefinnas i ett stort antal stenar, och i övrigt skulle betong pågjutas på vissa ställen.

I början av mitt anförande nämnde jag storleksordningen av detta företag. Det är tilltaget så stort, för att bron skall bestå under långa tider. Och då vill man se till, att framtida reparationskostnader begränsas, så att inte en minskning av kostnaderna för tillfället kommer att uppvägas av en ökning av underhållskostnaderna längre fram.

Det har framhållits, att de betonggjutningar, som skulle göras för ifyllningen i sprickor, inte stå sig under någon längre tid, utan gång på gång få göras om, och särskilt har det påpekats, att detta är fallet med Svinesundsbron, då den ligger i en del av landet, där de klimatiska växlingarna i hög

Anslag till reparation av bron över Svinesund. (Forts.)

grad fresta på betongen och gjutningen. Klimatets påfrestningar drabba även de spruckna stenarna, som vittra undan för undan.

Slutligen ha de sakkunniga sagt — och det har gjort ett mycket starkt intryck på mig och de övriga inom utskottet — att man, om man följer krisrevisionens förslag, som innebär, att man inte skall avtäcka bron ovanifrån, utan endast gjuta betong i sprickor, inte får den insyn över bron i valvet som kan vara behöflig för att konstatera, huruvida där ha uppstått skador, som sedermera kunna komma fram. Det har framhållits, att man vid en sprängolycka av detta slag — detta har bestyrkts av de fotografier, som vi ha sett — har anledning att misstänka, att sprängningen kan ha åstadkommit sprickor inne i valvet. Dessa kunna orsaka, att vissa delar eller stenar lossna, när det gått en tid, och det kan då leda till, att man får täcka av hela valvet och göra just det arbete, som väg- och vattenbyggnadsstyrelsen har räknat med i sitt modifierade förslag.

Det är således, synes det utskottet, en försiktighetsåtgärd att göra reparationerna enligt väg- och vattenbyggnadsstyrelsens senaste, modifierade förslag, som således innebär, att man täcker av valvet och får erforderlig insyn i de verkliga bristerna. Det nu av utskottet tillstyrkta förslaget innebär dock en betydande reduktion av väg- och vattenbyggnadsstyrelsens och fortifikationsstyrelsens första förslag, som ju slutade på 680 000 kronor. Det är således 200 000 kronor billigare. Det har emellertid synts utskottet mycket välbetänkt, att när en reparation i alla fall skall göras, den då göres på ett sådant sätt, att man är tryggad för framtiden.

Utskottet är, som synes av utlåtandet, nästan enhälligt. Herrar Törnkvist och Persson i Falla, som reserverat sig för Kungl. Maj:ts förslag, ha väl såsom ledamöter av krisrevisionen ansett som sin plikt att å ämbetets vägnar avge reservation. Däremot är jag något förvånad över att finna även herr Albertsson som reservant, och ännu mer förvånad över att höra hans anförande här i kammaren. Herr Albertsson var nämligen under behandlingen av frågan i utskottet till den grad tveksam, att han inte deltog i omröstningen. Inom utskottet gjordes en votering, varvid majoritetens förslag fick 21 röster av 23 — herr Albertsson avstod från att rösta, jag förmodar på grund av sin tveksamhet. Nu har han emellertid blivit så stärkt i sin uppfattning, att han alldeles nyss har kunnat uttala, att utskottsmajoriteten inte haft några bärande skäl för sin ståndpunkt. Det är ett märkligt uttalande, då herr Albertsson mycket väl vet, vilken omsorg vi ägnat denna fråga genom föredragningar av sakkunniga och ingående överläggningar.

Sedermera har herr Albertsson gjort ett tillägg, som också är ägnat att förvåna. Han säger, att det närmast är en prestigefråga, som legat till grund för motionärernas framställning. Då vi ha några av motionärerna här i kammaren, föreställer jag mig, att de komma att svara på detta inpass. Men jag kan försäkra kammarens ledamöter, att några som helst prestigehänsyn inte ha tagits under ärendets behandling. Inom den avdelning av utskottet, där detta ärende förbereddes, funnos inga representanter, som kunna misstänkas för att ha tagit sådana hänsyn, och föredragningen har varit i alla avseenden utomordentlig, då vi anlitat de bästa föredragande vi kunnat få. Vi hade inom avdelningen resonerat om att tillkalla även de sakkunniga inom krisrevisionen — byggnadsingenjör Engkvist, generallöjtnant Friis och professor Granholm — men det upplystes då, att dessa i sin tur såsom biträde anlitat andra sakkunniga. Vi ansågo det emellertid inte lämpligt att på detta sätt anlita sakkunskap ute i periferien, och då väg- och vattenbyggnadsstyrelsen är vårt centrala ämbetsverk för väg- och brobyggnadsfrågor — det har en brobyrå med därtill hörande sakkunniga broinspektörer — var det enligt vår mening till-

Anslag till reparation av bron över Svinesund. (Forts.)
räckligt att höra styrelsen. De föredragande vi haft därifrån ha i alla avseenden korrekt och sakligt lämnat uppgifter och bestyrkt dem med ritningar och fotografier.

Herr talman, jag yrkar bifall till utskottets hemställan.

Herr **Wistrand**: Herr talman! Jag vill instämma med statsutskottets ärade ordförande, då han säger, att detta ärende haft en mycket märklig gång. Väg- och vattenbyggnadsstyrelsen föreslog ursprungligen arbeten för 680 000 kronor. Då statens krisrevision blandar sig i saken och ser närmare på förslaget, är man färdig att omedelbart pruta av 200 000 kronor. Mycket prutades ej, men hälften prutades genast, skulle man kunna säga. Sedan fortsätter emellertid krisrevisionen — såsom statens sakrevision, i vilken den gått upp — och finner den av väg- och vattenbyggnadsstyrelsen i anledning av krisrevisionens anmärkningar verkställda prutningen alldeles otillräcklig. Med stöd av sakkunniga påvisar revisionen, att reparationsarbetena kunna utföras för en summa, som på sin höjd uppgår till 390 000 kronor. Den säger uttryckligen, att det finnes alla förutsättningar för att kostnaderna inte ens skulle behöva gå upp till detta belopp.

Här föreligga tydligen olika uppfattningar om omfattningen av de på bron uppkomna skadorna. En synpunkt, som man från statsutskottets sida synes lägga stor vikt vid, är den, att det skulle vara behövt att gå djupare in i byggnadskroppen för att man skulle kunna se, om det finnes större fel än de utanpå synliga. Emellertid säga sakrevisionens sakkunniga — bestående av byggnadsingenjören O. Engkvist, generallöjtnanten T. Friis och professorn J. H. Granholm, vilka i sin tur för att vara tryggade i sin bedömning tillkallat ytterligare tre sakkunniga, professorn vid Chalmers tekniska högskola Sven Hultin, chefen för hamnbyggnadsavdelningen i Stockholms hamnstyrelse major Herman Jansson och byråingenjören S. Kasarnowsky — i sitt yttrande följande: »De ringa sprängskadorna på bron ävensom de obetydliga krosskadorna på sprängkammarens mot anslutande valv vettande betongväggar ge anledning till misstanken, att detonationsförloppet möjligen ej varit fullständigt.» I anslutning härtill säga de sakkunniga: »Av undersökningen framgår nämligen, att skadorna på stenvalvet, även där de äro som svårast, äro ytterst obetydliga och icke av den art, att de motivera en så omfattande ombyggnad, som föreslås av väg- och vattenbyggnadsstyrelsen.»

När nu statsutskottet behandlat denna fråga och helt säkert, som utskottets ordförande säger, ägnat den ingående uppmärksamhet, har utskottet dock — utskottets ordförande medgav det själv — låtit frågan klarläggas endast från den ena sidan, nämligen från väg- och vattenbyggnadsstyrelsen. Sakrevisionens sakkunniga ha icke konfronterats med väg- och vattenbyggnadsstyrelsens sakkunskap, vilket är så mycket märkligare som sakrevisionens sakkunniga på platsen noga undersökt förhållandena, under det att väg- och vattenbyggnadsstyrelsen i huvudsak byggt på ett utlåtande av professor H. Kreüger, vilket avgivits utan besiktning på platsen. Utan besiktning — lägg märke till detta! Slutligen har Chalmers provningsanstalt förklarat, att bron icke bör repareras enligt väg- och vattenbyggnadsstyrelsens sista förslag, utan enligt de riktlinjer, som uppdragits av sakrevisionen. Det gäller ju dock här en så stor summa som lägst 90 000 kronor, och när nu mening står mot mening hos sakkunniga på området, bör man enligt min uppfattning välja det billigaste alternativet. Även motionären har ju ansett det angeläget att framhålla, att han, trots att han själv föredrager det större projektet, inte anser att någon direkt fara ur trafiksäkerhetssynpunkt föreligger, om det mindre projektet genomföres.

Anslag till reparation av bron över Svinesund. (Forts.)

Jag anser, herr talman, att de av sakrevisionen och dess sakkunniga förbragta skälen äro av sådan art, att de böra föranleda till ett biträdande av Kungl. Maj:ts förslag. Jag ber att få yrka bifall till detta förslag.

Herr Albertsson: Herr talman! Statsutskottets ordförande var förvånad över att jag inte deltog i omröstningen i frågan inom utskottet. Detta berodde på att jag fick rycka in såsom suppleant och tidigare inte varit med vid behandlingen av frågan.

Det gäller ju här en svår teknisk fråga, som man behöver tid på sig för att sätta sig in i och fatta ståndpunkt till. Det har jag gjort efteråt, och jag ansåg mig då ha full rätt att anteckna reservation mot utskottets förslag.

Jag förstår mycket väl, att det inte lönar sig att, såsom jag gjort, yrka bifall till propositionen, eftersom kammaren tycks ha sin förutfattade mening, men jag vidhåller dock, herr talman, mitt yrkande.

Herr Andersson, Karl: Herr talman! Statsutskottets ordförande har redogjort för frågans behandling inom utskottet och dess fjärde avdelning, och jag behöver därför inte särskilt uppehålla mig därvid. Jag begärde närmast ordet i anledning av de anföranden, som höllos av herr Albertsson och herr Wistrand, och skall på ett par punkter bemöta dem.

Herr Albertsson ville göra gällande, att motionärerna drivits av nit att få öka arbetstillfällena för länets arbetslösa. Jag kan försäkra, att motionärerna i detta sammanhang inte haft den avlägsnaste tanke på arbetsförhållandena i länet. Den skillnad det här är fråga om har så liten betydelse ur den synpunkten, att vi i varje fall inte tänkt därpå. Jag förstår inte, vad herr Albertsson fått denna föreställning från. Det är uteslutande med tanke på brons framtida bestånd, som vi lagt fram vårt förslag.

Herr Wistrand ville göra gällande, att statsutskottet vid behandlingen av ärendet inte införskaffat någon utredning från den part som herr Wistrand åberopar, nämligen krisrevisionen. Jag har varit med vid frågans behandling, såväl inom fjärde avdelningen som inom utskottet i dess helhet, och jag kan försäkra herr Wistrand, att utskottet och avdelningen haft tillgång till alla handlingar rörande detta broföretag. Vi ha haft tillgång även till hemligstämplade handlingar och dessutom fått alla de upplysningar, som kunnat vara av värde för att bedöma de olika förslagen. Utskottet har vidare infordrat yttrande från en sakkunnig, som tydligen krisrevisionen inte tillmätt någon betydelse men som utskottet ansett sig inte kunna förbigå, nämligen väg- och vattenbyggnadsbyråns brobyggnadsbyrå. Denna sakkunskap har givetvis för statsutskottet varit av stor betydelse.

Svinesundsbron är en byggnad av ganska stora mått. Kostnaderna för bygget ha redan berörts, och jag skall här be att få omnämna några av dess dimensioner. Bron är 420 m lång och 9.5 m bred. Den har en segelfri höjd av 60 m. Längsta brospannets spännvidd är 155 m. Det är ett av den senaste tidens mest storslagna byggnadsverk här i landet i huggen granit. Det är en brobyggnad, som förenar två länder, Norge och Sverige, med varandra på en plats, som är centralt belägen med hänsyn till trafiken från södra Norge via Sverige till kontinenten. Det är därför, såsom motionärerna och statsutskottet se saken, en angelägenhet av stor vikt, att bron återställes i sådant skick, att den såväl i fråga om utseendet som med hänsyn till sitt framtida bestånd inte på något sätt blir mindervärdig. Det kan befaras, att så blir fallet, om denna reparation inte utföres på så betryggande sätt, att man verkligen kan förvissa sig om vilka skador som sprängningsolyckan åstadkommit. Utskottets ordförande var mne på just den frågan, och det är nog här vi ha den väsentliga skillnaden

Anslag till reparation av bron över Svinesund. (Forts.)

mellan de olika förslagen. Väg- och vattenbyggnadsstyrelsens förslag, vilket är detsamma som motionärernas, går ut på att avtäckas de skadade valven på sådant sätt, att skadorna kunna undersökas och kontrolleras ovanifrån, varjämte skadade stenar skola borttagas ur valven ovanifrån. Detta är det enda sätt, på vilket det går att taga bort dessa skadade stenar. Sedan detta gjorts, skall man pågjuta ny betongmassa över valven och på det sättet få en hel och kompakt massa i stället för den nu söndersprängda och trasiga betongen. Krisrevisionens förslag däremot går ut på, att man endast skall borttaga sådana stenar i bropelarna och valvens yttersidor, som kunna tagas bort från sidan, under det att alla skadade stenar i brovalven skola kvarligga, därvid de mest skadade stenarna skola lagas med cementbruk. Det kan knappast vara någon förnuftig mening med en sådan reparation, så mycket mer som man vet — det veta alla på detta område erfarna människor, och det intygas också av sakkunskapen — att söndersprängda granitblock och söndersprängd betongmassa är utsatt för verkningarna av temperaturskiftningar. Genom att vatten tränger in i sprickorna och där fryser till is, utvidgas de söndersprängda blocken, och skadorna bli större undan för undan.

Statsutskottet har behandlat denna fråga ur rent sakliga synpunkter. Herr Albertsson vill göra gällande att detta skulle vara en prestigefråga mellan krisrevisionens sakkunniga å ena sidan och väg- och vattenbyggnadsstyrelsens sakkunniga å andra sidan. Men statsutskottet har i varje fall inte velat göra den till en prestigefråga, utan hållit tillbaka varje försök i den riktningen.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr statsrådet **Andersson**: Herr talman! Det förekommer ju ibland, att riksdagen beviljar högre anslag till ett ändamål än Kungl. Maj:t begärt. Men det är kanske mindre vanligt, att departementschefen uttalar sitt missnöje över en sådan generositet. Jag skall dock med några ord söka förklara, varför jag i detta fall ansett mig böra stanna för det billigare alternativet och varför jag anser riksdagen böra kunna i det hänseendet godkänna Kungl. Maj:ts ståndpunkt.

Såsom förut framhållits, var ju det ursprungliga förslaget betydligt dyrare än något av dem som nu äro aktuella. Förslaget överlämnades av väg- och vattenbyggnadsstyrelsen och fortifikationsstyrelsen gemensamt. Anledningen härtill var, att det i sakens dåvarande läge inte var bestämt, huruvida reparationskostnaderna skulle täckas av anslag från försvarsväsendet eller kommunikationsväsendet. Detta förslag var, märk väl, uppgjort av entreprenören för brobygget, alltså inte av väg- och vattenbyggnadsstyrelsen och fortifikationsstyrelsen. Dessa hade inte företagit några undersökningar på platsen.

Enligt förslaget skulle valven på båda sidor närmast den skadade pelaren helt och hållet rivras och nya valv byggas upp. Kostnaden var 680 000 kronor. Så fick krisrevisionen sin uppmärksamhet riktad på saken i samband med en inspektion av vissa fortifikatoriska anläggningar i grannskapet. Krisrevisionen gjorde på ort och ställe undersökningar genom egna experter, som här förut namngivits. Resultatet av dessa undersökningar blev ett förenklat förslag som inte kostade mer än 390 000 kronor. Detta förslag, vilket är detsamma som propositionen rekommenderar, gick ut på, att valven inte skulle rivras, utan repareras såsom de stodo. När väg- och vattenbyggnadsstyrelsen fick detta förslag på remiss, uppgjorde styrelsen ett reviderat förslag, som byggde på samma principer som krisrevisionens förslag, alltså att valven skulle repareras och inte rivras. Skillnaden mellan det förnyade förslaget och krisrevisionens förslag bestod, som herr Andersson nyss framhöll, däri, att man inte skulle blottlägga valven, utan nöja sig med att

Anslag till reparation av bron över Svinesund. (Forts.)

reparera de synliga sprickorna och utbyta de stenar, som kunde åtkommas. Reparationen skulle enligt detta förslag kosta 480 000 kronor, och det är det, som utskottet nu rekommenderar.

Liksom herr Wistrand kan jag också konstatera, att krisrevisionens ingripanden här voro mycket betydelsefulla ur besparingssynpunkt — man tjänade omedelbart 200 000 kronor, och nu är det fråga om att inkassera ytterligare en besparing på 90 000 kronor. Det har jag ansett att man borde göra, men utskottet har inte ansett detta lämpligt. Utan att underkänna väg- och vattenbyggnadsstyrelsens expertis har jag ansett mig kunna lita på de av krisrevisionen anlitate sakkunniga. Dessa ha företagit mycket noggranna undersökningar på ort och ställe, och materialprovningen har utförts av Chalmers provningsanstalt. Statsutskottets ordförande säger, att utskottet upplysts om att dessa sakkunniga i sin tur anlitat andra sakkunniga. Ett sådant missförstånd hade lätt kunnat skingras, om statsutskottets fjärde avdelning hade låtit krisrevisionens sakkunniga få företräde lika väl som den lät väg- och vattenbyggnadsstyrelsens sakkunniga få företräde.

Motsättningarna mellan väg- och vattenbyggnadsstyrelsens och krisrevisionens sakkunniga bottna i olika mening om vad man bör åsyfta med detta arbete. Väg- och vattenbyggnadsstyrelsen har i sina framställningar uttalat, att man utgått från att bron skall återställas i sitt ursprungliga skick; d. v. s. kosta vad det vill, skall bron återställas i sitt ursprungliga skick. Men krisrevisionen och dess sakkunniga anse, att det är tillräckligt, om bron repareras på ett betryggande sätt, så att den blir fullt lika god, lika hållbar och lika användbar som den var tidigare. Det är på den punkten som det nu har skurit sig mellan de båda ämbetsverken och deras sakkunniga.

Beträffande hållbarheten anse krisrevisionens sakkunniga, att då valven tålde explosionen utan att rasa, finns det inte någon som helst risk för att de framdeles skulle kunna rasa eller överhuvud taget försvagas. Att vissa stenar äro spruckna, behöver inte betyda något för hållfastheten, då själva valvidén bygger på kilverkan mellan stenarna. Och eftersom de spruckna stenarna inte ha fallit, är det tydligt, att de alltjämt fylla sin funktion som bärande delar av valven. Krisrevisionens experter förklarade, att bron efter en reparation enligt deras förslag får fullt ut samma hållfasthet som tidigare. I det hänseendet ha väg- och vattenbyggnadsstyrelsens experter gjort vissa invändningar och försökt att motbevisa detta påstående. Men kvar står dock det faktum, att väg- och vattenbyggnadsstyrelsen utgår från en annan utgångspunkt, nämligen att bron till varje pris skall återställas i sitt ursprungliga skick.

Beträffande säkerheten är att märka, att sprängskadan har ägt rum i en pelare under två av de korta valven, och var och en förstår att på grund av konstruktionen bärigheten i de korta valven är mycket större än i det längsta valvet. Även om det i dessa korta valv skulle finnas någon svaghet kvar, som inte fullt kan elimineras vid en reparation enligt krisrevisionens förslag, så blir bärigheten på dessa valv ändå mycket större än på det stora, av explosionen oskadade valvet.

Statsutskottet anser att en reparation enligt det billigare alternativet skulle medföra risk för ökade underhållskostnader. Jag har svårt att förstå, vari dessa ökade kostnader skulle bestå. Möjligen skulle de bestå i att de cementerade partier, som enligt förslaget skulle bli ytliga och alltså utsatta för temperaturväxling och väta, skulle kunna vittra, men en reparation av sådana partier är en enkel sak; den är inte dyrbar och skulle säkerligen kunna utföras för ett betydligt mindre belopp än som motsvarar räntan på det kapital, statsutskottet nu vill ytterligare spendera på affären.

Anslag till reparation av bron över Svinesund. (Forts.)

I övrigt bygger statsutskottets antagande om att underhållskostnaden skulle fördyras på den hypotesen, att vatten skulle tränga ned i bron och därstädes frysa och åstadkomma sprickbildning, och man säger — jag tror det är i motionen — att det är ett särdeles påfrestande klimat vid Svinesund. Jag har svårt att förstå att möjligheten till sådan vittring skulle kunna vara större där än på andra ställen i Sverige, där det fryser och töar om vartannat. Här i Sverige finns det broar av granit, byggda på ett mycket enklare och mindre omsorgsfullt sätt än denna, vilka ha stått i många hundra år, och utomlands finns det broar av kilad granit, som ha stått i tusentals år utan att den där vittringsprocessen, som statsutskottet profeterar om, har inställt sig på sådant sätt, att broarna lidit allvarlig skada.

Beträffande Svinesundsbrons utseende efter en reparation är det ju självklart att det måste spela en underordnad roll, om bron repareras med granit eller med cementpågjutning, eftersom reparationen knappast lär kunna upptäckas ens på nära håll annat än av sådana personer, som betrakta den i akt och mening att göra speciella undersökningar. Bron är nämligen så hög och avståndet till stränderna å ömse sidor om bron så långt, att man därifrån endast får ett helhetsintryck av konstruktionen. Att på avstånd kunna se, om den eller den delen är av granit eller lagad med cement, torde knappast bli möjligt. Dessutom kan jag nämna, att man i andra fall har nöjt sig med cementlagningar på monumentalbyggnader. Det förekommer sådana lagningar på monumentalbyggnader mitt inne i Stockholms stad, där dock insynen är god och kan göras av hundratals människor varje dag. I fråga om Svinesundsbron kan det knappast bli mer än ett halvt dussin personer om året, som kunna komma bron så nära att de skulle upptäcka, att bron inte vore helt och hållet uppförd av granit. Det skälet anser jag därför vara för betydelselöst för att kunna inverka på bedömandet av denna fråga.

Då jag alltså anser mig kunna rekommendera ett bifall till propositionen, gör jag det i förlitande på att ett återställande av bron enligt propositionens förslag kommer att medföra, att bron blir lika god som förut. Den återställes icke i det ursprungliga skicket, det är sant, men den kommer att fylla sitt ändamål, och den kommer säkerligen att vara lika hållbar som enligt den ursprungliga konstruktionen.

Herr Johansson, Johan Bernhard: Herr talman! Herr statsrådet började sitt anförande med att säga, att det är ovanligt att ett statsråd anmäler missnöje, om riksdagen bjuder honom ett högre anslag än han har begärt. Jag kan försäkra, att det är just den omständigheten, att statsutskottet här har funnit sig föranlåtet att gå på ett alternativ, vilket kostar staten 90 000 kronor mer än Kungl. Maj:t begärt, som har gjort att vi ägnat denna fråga en alldeles särskilt ingående granskning och uppmärksamhet.

Det torde icke vara herr statsrådet obekant, att vi ha varit mycket försiktiga, när det har gällt att höja anslag, och här har alldeles nyss behandlats ett ärende, där det i motion yrkats på en mycket väsentlig anslagsökning, men där statsutskottet inte ehuru skäl därtill ej saknas velat följa motionärerna, därför att utskottet inte velat överskrida det anslag, som Kungl. Maj:t begärt. I det nu föreliggande fallet ha vi dock blivit så övertygade om att de sakligt sett starkaste synpunkterna ligga hos dem, som säga, att man, genom att täcka av valven ovanifrån, från början får en insyn beträffande de inre sprängskadorna i valven och om den verkan dessa kunna bedömas ha för brons framtida bestånd. Det är mycket viktigt att kunna få en sådan insyn, men någon sådan insyn eller inre undersökning av valven kan man inte få utan en avtäckning av de-

Anslag till reparation av bron över Svinesund. (Forts.)

samma, vilket inte skulle ske, om man följde Kungl. Maj:ts d. v. s. krisrevisions förslag.

Ingen har kunnat bestrida, att det uppstår ökade underhållskostnader genom en sådan behandling av bron som Kungl. Maj:t föreslår. Vid upprepade frågor, om det i detta fall speciella klimatets inverkan på stenen och cementen med hänsyn till risken för vittring, ha vi fått upplysning om att sådana stenar, i vilka sprickor ha uppstått äro starkt utsatta för vittring och att detta vid omväxlande fuktighet och frost och isbildning kan leda till betydande förstoringar av och sprängningar i dessa sprickor.

Herr statsrådet säger att sådant inte har förekommit på brobyggnader på andra håll i landet, varför man inte behövde fästa sig vid vad som påstås kan hända där nere. Men, herr statsråd, det är ju någonting alldeles särskilt som inträffat i detta fall, det var ju en sprängningsolycka vid denna bro, och det är inte något som inträffar vid brobyggnader i allmänhet. Det är detta som påkallar denna alldeles extra undersökning och försiktighet med hänsyn till denna bro framtida bestånd.

Herr Wistrand påstod i sitt anförande, att statsutskottet inte skulle ha tagit hänsyn till den ena parten, d. v. s. krisrevisionen. Jag förstår att herr Wistrand såsom ledamot av krisrevisionen och sakrevisionen har känt sig uppfordrad att försvara vad dessa kommissioner ha tillstyrkt, men jag kan försäkra herr Wistrand, att vi ha infordrat alla handlingar, att vi ha läst intyg, som krisrevisionen införskaffat från provningsanstalten i Göteborg, att vi ha tagit del av allt som förekommer i krisrevisionens och sakrevisionens handlingar, vilka ha blivit för oss föredragna. Och till yttermera visso ha krisrevisionens ledamöter i statsutskottet vid den slutliga behandlingen in pleno ånyo föredragit vissa delar därav. Men då vi vägt vad krisrevisionen yttrat i sina handlingar och vad dess experter anfört mot vad väg- och vattenbyggnadsstyrelsens sakkunniga ha sagt och med ritningar och fotografier påvisat, ha vi funnit, att de övervägande skälen tala för att man härvidlag bör gå så försiktigt fram, att man på detta reparationsarbete lägger ned den större kostnad, som väg- och vattenbyggnadsstyrelsens medlingsförslag, om jag vågar kalla det så, innebär. Och jag tror att det skulle vara en mycket obehaglig överraskning, om vi efter ett par tre år skulle få återse denna brofråga i form av en begäran om anslag för att utföra just det arbete och den avtäckning av valven, som man nu inte vill låta utföra.

Svinesundsbron har, som jag nämnde i mitt första anförande, genomgått vissa öden — man tog bland annat till bron för smal och fick göra om ritningarna för att få den tillräckligt bred. Att nu återigen — jag vågar använda ett så starkt uttryck — förfuska en som nödvändig ansedd reparation för återställande av bron efter den sprängningsolycka som inträffat genom det åskslag, som var orsaken till att de militära laddningarna därstädes exploderade, vore, synes det mig, icke bara oklokt, utan beklagligt.

Jag vilhåller mitt yrkande.

Herr Nordenson: Herr vice talman! Jag skall bara be att få understryka några synpunkter, som ha framkommit här i debatten.

De motiv, som ha legat till grund för statsutskottets ställningstagande ha angivits vara trygghetskravet, frågan om underhållet och om det utscende, som bron skulle få efter reparationen.

Beträffande trygghetskravet har herr Wistrand redan framhållit, att det har särskilt belysts av de utav sakrevisionen tillkallade sakkunniga, och jag vill understryka, att deras undersökning gjorts efter det att väg- och vattenbyggnadsstyrelsen kommit med sitt yttrande och utförts inte bara av de ur-

Anslag till reparation av bron över Svinesund. (Forts.)

sprungliga sakkunniga, utan även av särskilt tillkallade experter. Dessa experter ha, som herr Wistrand betonade, undersökt skadeverkningarna närmast omkring språnghålet och funnit, att skadorna voro överraskande små. De ha ansett sig på denna grund kunna sluta till att skadorna på större avstånd inte kunna vara av alltför omfattande art.

De sakkunniga ha vidare tagit hänsyn till hållfastheten hos det material, som det här gäller — således materialet i valvstenarna — och ha därvid funnit, att säkerhetsgraden är sådan, att de tåla ett tryck av 1 250 kilogram per kvadratcentimeter, medan den påfrestning, som här anses kunna komma i fråga, är 25 kilogram per kvadratcentimeter. Säkerheten är sålunda här 50-faldig — vilket har föranlett dem till antagandet, att riskerna måste anses fullkomligt minimala.

Jag vill också understryka att det av experter avgivna utlåtande, som väg- och vattenbyggnadsstyrelsen stöder sig på, icke grundas på att dessa experter på ort och ställe besiktigat skadorna. De ha avgivit sina yttranden i ganska allmänna ordalag, medan sakrevisionens experter ha gått djupt i detalj med frågan.

Jag vågar påstå, att man ur trygghetssynpunkt är fullt på den säkra sidan, om man följer den linje, som kommunikationsministern föreslagit.

Vad sedan underhållet beträffar, är det meningen, att hela brobanan åter skall täckas ordentligt, varefter det inte finns några möjligheter för fuktighet att tränga in i brovalvet annat än möjligen genom de sprickor, som uppkommit i valvstenarna. Men dessa skola ju fyllas igen, och man kan numera med hjälp av en fullgod teknik fylla sådana sprickor så att vatten inte kommer in i dem. Man kan sålunda helt undvika den fara, som skulle ligga i att vatten eventuellt skulle kunna tränga in och vid frysning förorsaka sprängning. På detta område har man stor erfarenhet från andra byggnadsföretag, och den erfarenheten gör, att man kan säga, att det inte föreligger någon risk för sådan sprängning. Det kommer därför inte att bli någon som helst skillnad i fråga om underhållet enligt det ena eller det andra förslaget. Det skulle i så fall ha ålegat statsutskottet att visa att här verkligen finnes anledning att tro, att något större underhåll skulle fordras om bron blir färdigställd i överensstämmelse med vad sakrevisionens experter föreslagit. Någon sådan bevisning har inte förebragts.

Vad slutligen brons yttre beträffar, är frågan den, huruvida de ställen, där lagning av sprickor skett, kan komma att märkas något nämnvärt. I det avseendet vill jag erinra om att det numera enligt en dansk uppfinning finns en teknik, som användes för utfyllande av sådana sprickor, varvid man blandar in i cementen stoff av den sten, som man skall fylla igen sprickor i, vilket gör att man kan åstadkomma praktiskt taget fullständig likhet med det omgivande materialet. Det blir ytterst svårt att upptäcka en sådan skarv, och i varje fall kan man inte göra det annat än på mycket nära håll. Jag är övertygad om, att om man tillämpar denna metod vid reparationen, såsom avsikten är, komma de tidigare sprickorna inte att vara märkbara annat än för experter, som söka sig fram till dem.

Jag vill slutligen erinra om att det för övrigt är fråga om ett mycket litet antal sådana sprickor. Jag har tillfrågat en av de sakkunniga: »Är det på många ställen sådana sprickor förekomma?» — »Det är på ett par ställen», svarade han. — Jag bad honom ta till i överkant varpå han svarade: »Ja, om det är fem, så inte är det mera.»

Inför sådana fakta ha vi anledning säga oss att all nödig försiktighet verkligen här har iakttagits. Jag tror att statsutskottet i sin strävan att komma på den säkra sidan låtit förleda sig till att iaktta en något för stor försiktighet.

Anslag till reparation av bron över Svinesund. (Forts.)

Det finns en så säker grundval för det förslag, som här har framlagts från sakrevisionen och som kommunikationsministern efter ingående prövning har gjort till sitt, att vi ha all anledning att följa detta förslag och därmed göra en besparing på 90 000 kronor.

Jag yrkar, herr vice talman, bifall till reservationen.

Herr Andersson, Karl: Herr talman! Den siste ärade talaren liksom övriga talare, som ha försvarat krisrevisionens förslag, ha velat göra gällande, att sprängskadorna å bron inte skulle vara av så särskilt stor omfattning. De, som närmare ha undersökt dessa skador, ha dock funnit, att de äro ganska allvar-samma, och väg- och vattenbyggnadsstyrelsen beräknar, att bron måste repareras till en längd av 58 meter — således över två valv — vilket, då bron har en bredd av $9\frac{1}{2}$ meter, innebär, att bron är skadad och måste repareras på en yta av cirka 600 kvadratmeter.

Det är en visserligen mycket förklarlig men dock beklaglig missuppfattning, som har kommit till uttryck från krisrevisionens sida — huruvida den till och med härstammar från dess sakkunskap, vågar jag inte påstå — då det i varje fall genom krisrevisionens talesmän gjorts gällande, att man skulle kunna reparera bron och att man skulle kunna ta bort de svårast skadade stenarna utan att göra den avtäckning, som väg- och vattenbyggnadsstyrelsen förordat. Norr-bro här utanför — som vem som helst av oss kan ta sig en titt på — visar oss just hur en sådan valvbro är byggd, nämligen så att stenarna i brovalven inte kunna losstagas annat än uppifrån och att följaktligen en avtäckning är förut-sättningen för att skadade stenar i brovalven överhuvud taget skola kunna ut-bytas. Såväl de fotografier som de ritningar, vilka väg- och vattenbyggnads-styrelsen har förevisat i statsutskottet, åskådliggjorde också klart och tydligt, att en mängd av stenarna i valven i Svinesundsbron hade spruckit diagonalt från hörn till hörn, så att det uppstått stora öppna sprickor tvärs över hela ste-narna. Dessa stenar måste ligga kvar, om reparationen utföres enligt krisrevi-sionens förslag. Det är tekniskt utförbart att enligt krisrevisionens och Kungl. Maj:ts förslag borttaga dessa skadade stenar ur brovalven, och det blir endast fråga om att ersätta ytterbeklädnaden i bropelarna på bronns yttersida, således de kvadratiske stenar, som äro skadade. Detta innebär en så väsentlig och be-tydande skillnad mellan förslagen, att enbart detta otvivelaktigt måste leda till att en reparation av bron bör utföras enligt väg- och vattenbyggnadsstyrelsens förslag.

Jag vill inte uppta tiden mycket längre, ehuru det i denna debatt och vid förhandlingarna om denna reparation framförts åtskilliga saker, som det kan-ske kunde vara skäl i att uppehålla sig något vid. Det skall jag emellertid inte göra. Men en sak kan jag inte underlåta att här omnämna.

Från krisrevisionens sida har i debatten framkastats det påståendet, att den-na bro, bron mellan Norge och Sverige, är så avsides belägen, att dess utseende inte spelar någon roll. Mot detta påstående måste givetvis inläggas en gensaga. Denna bro har en sådan betydelse och är ett så monumentalt byggnadsverk att den enligt min mening inte får förfuskas. Jag skall inte säga mer om den sa-ken nu.

Jag vidhåller alltså mitt yrkande om bifall till utskottets hemställan.

Efter härmed slutad överläggning gjorde herr talmannen jämlikt därunder förekomna yrkanden propositioner, först på bifall till vad utskottet i det un-der behandling varande utlåtandet hemställt samt vidare på bifall till Kungl. Maj:ts i ämnet gjorda framställning; och förklarade herr talmannen, sedan han upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig anse denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Anslag till reparation av bron över Svinesund. (Forts.)

Herr *Albertsson* begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller vad statsutskottets hemställt i sitt utlåtande nr 64, röstar
Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, bifalles Kungl. Maj:ts i ämnet gjorda framställning.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo uppläst, verkställdes till en början omröstning på det sätt, att efter särskilda uppmaningar av herr talmannen först de ledamöter, som ville rösta för ja-propositionen, och därefter de ledamöter, som ville rösta för nej-propositionen, reste sig från sina platser. Herr talmannen förklarade därpå, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Wistrand* begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja—49;

Nej—38.

Därjämte hade 2 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

Föredrogos ånyo statsutskottets utlåtanden:

nr 65, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställning om anslag för budgetåret 1944/45 till säkerhetsanstalter för sjöfarten;

nr 66, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar angående anslag för budgetåret 1944/45 å kapitalbudgeten, i vad propositionen avser handelsdepartementets verksamhetsområde; samt

nr 67, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående vissa byggnadsarbeten m. m. för försvaret, i vad propositionen avser uppförande av expeditionbyggnad för militära staber i Karlstad.

Vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt bifölls.

Föredrogs ånyo och företogs punktvis till avgörande statsutskottets utlåtande nr 68, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ytterligare utgifter å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1943/44, i vad propositionen avser försvarsdepartementets verksamhetsområde.

Punkten 1.

Utskottets hemställan bifölls.

Punkten 2.

Lades till handlingarna.

Punkterna 3—9.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 10.

Lades till handlingarna.

Punkten 11.

Utskottets hemställan bifölls.

Föredrogs ånyo statsutskottets utlåtande nr 69, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar angående anslag för budgetåret 1944/45 till fria sommarresor för barn m. m. jämte i ämnet väckta motioner. Anslag till
fria sommar-
resor för barn
m. m.

Under punkterna 88 och 89 av femte huvudtiteln i innevarande års statsverksproposition hade Kungl. Maj:t under åberopande av bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över socialärenden för den 4 januari 1944 föreslagit riksdagen att för budgetåret 1944/45 anvisa dels till Fria sommarresor för barn ett förslagsanslag av 1 000 000 kronor, dels ock till Bidrag till sommarkolonier ett reservationsanslag av 200 000 kronor.

I samband med Kungl. Maj:ts ifrågavarande förslag hade utskottet till behandling förehaft

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Ragnar Bergh* (I: 117) och den andra inom andra kammaren av herr *A. Hagård* m. fl. (II: 193), vari hemställts om sådana föreskrifter, att betryggande kontroll kunde av myndigheterna utövas däröver att förmånen av fria sommarresor icke obehörigen utnyttjades, samt att vid utfärdandet av sådana föreskrifter i motionerna angivna synpunkter måtte vinna beaktande,

dels en inom andra kammaren av herr *K. E. Hansson* i Skediga m. fl. väckt motion (II: 39), vari hemställts, att riksdagen måtte besluta att från anslaget till fria sommarresor bidrag skulle kunna utgå till resor, även skolresor, för landsbygdens barn efter i huvudsak samma grunder, som gällde för städernas barn,

dels ock en inom andra kammaren av herrar *S. Persson* i Stockholm och *H. Hagberg* i Luleå väckt motion (II: 366), vari hemställts, att riksdagen måtte besluta, att de fria sommarresorna för barn skulle få företagas utan hänsyn till resans längd och oavsett från vilken ort i landet resan anträdades.

Utskottet hade i det nu föredragna utlåtandet på anförda skäl hemställt,

I. att riksdagen måtte med bifall till Kungl. Maj:ts förslag för budgetåret 1944/45 under femte huvudtiteln anvisa

- a) till Fria sommarresor för barn ett förslagsanslag av 1 000 000 kronor,
- b) till Bidrag till sommarkolonier ett reservationsanslag av 200 000 kronor,

II. att de likalydande motionerna I: 117 och II: 193 samt motionerna II: 39 och II: 366 måtte anses besvarade genom vad utskottet i utlåtandet anförde.

I motiveringen hade utskottet yttrat bland annat följande:

»Utskottet delar departementschefens uppfattning om angelägenheten av att denna verksamhet även i fortsättningen upprätthålles. Utskottet vill emellertid erinra om departementschefens uttalande vid anmälan av motsvarande anslagsfråga till fjolårets riksdag (propositionen nr 123), att en utbyggd koloniverksamhet utgör en väsentlig förutsättning för möjligheten att på ett tillfredsställande sätt lösa problemet om barnens sommarvistelse. En effektiv utbyggnad av koloniverksamheten måste emellertid enligt departementschefens då uttalade mening tills vidare anstå på grund av det statsfinansiella läget. Samma skäl anfördes även för ett bibehållande av principen att rätten till fria resor till självordnad sommarvistelse begränsas till barn i städer och andra tätbebyggda orter med minst 8 000 invånare.

Ehuru de skäl, som sålunda anförts till stöd för ifrågavarande begränsningar i verksamheten, alltfört äga sin fulla giltighet, vill utskottet understryka,

Anslag till fria sommarresor för barn m. m. (Forts.)

att en omprövning i båda dessa hänseenden bör äga rum så snart förhållandena det medgiva. Härvid vill utskottet erinra om riksdagens uttalande i fjol, att i den mån en utvidgning av statens bidragsverksamhet för barnens sommarvistelse bleve möjlig, denna borde komma även landsbygdens barn till godo.

Av vad sålunda anförts framgår, att utskottet finner det i motionen II: 39 framställda förslaget behjärtansvärt till den del det avser att bereda landsbygdens barn samma förmån av fria resor till självordnad sommarvistelse som städernas barn. Emellertid kan utskottet icke tillstyrka, att sådan ändring av bestämmelserna genomföres under nuvarande förhållanden. Nämda förmån bör alltså även instundande sommar i princip vara förbehållen endast barn inom de befolkningsgrupper, där behovet av ombyte av vistelseort i allmänhet är mest framträdande. Därvid bör gälla i stort sett samma urvalsprincip som föregående sommar. Detta innebär, bland annat, att socialstyrelsen skall äga bevilja dispens för vissa orter enligt i huvudsak hittills följd praxis. — Att anslaget till fria resor, såsom i nämnda motion även ifrågasatts, skulle tagas i anspråk för bidrag till skolresor för landsbygdens barn, anser utskottet helt uteslutet.

Rätten till fria resor är jämväl begränsad till barn, vilka tilldelats rabattkort för inköp av livsmedel. Detta innebär, att i allmänhet endast barn, vilkas försörjare ha ett till statlig inkomst- och förmögenhetsskatt beskattningsbart belopp ej överstigande, i familjer med ett barn 750 kronor och i familjer med två eller flera barn 1 000 kronor, komma i åtnjutande av de fria resorna. Utslagsgivande för rätten till sommarresor under förra året var alltså inkomstförhållandena 1941. Nu har emellertid, enligt vad utskottet inhämtat, antalet utdelade rabattkort på grund av det under 1942 höjda inkomstläget sjunkit sedan i fjol. Man beräknar en nedgång i Stockholm av 13 % och i övriga städer av omkring 10 %. Då denna stegring i inkomstläget inträffat före det allmänna pris- och lönestoppet och för personer i här ifrågavarande inkomstklasser till övervägande del torde vara att hänföra till på lönerna utgående kristillägg, torde nämnda stegring i allmänhet icke kunna anses innebära en reell inkomstförbättring. Då den därtill inträffat före 1943 synes densamma nu icke böra föranleda en så väsentlig begränsning av verksamheten i förhållande till förra sommaren, som skulle bliva följderna av en oförändrad tillämpning av gällande bestämmelser. Utskottet anser alltså för sin del önskvärt, att de som haft rätt till fria resor 1943 skola behålla denna rätt jämväl under innevarande år. Kungl. Maj:t bör därför enligt utskottets mening vara oförhindrad att i fråga om de individuella förutsättningarna för rätt till fria resor under instundande sommar meddela bestämmelser i det av utskottet angivna syftet. Vid sitt ställningstagande till denna fråga har utskottet jämväl beaktat, att rabattkortens inkomstgränser äro ganska låga och att anknytningen av den ifrågavarande förmånen till innehav av rabattkort å livsmedel överhuvud är av provisorisk natur. I detta sammanhang vill utskottet framhålla vikten av att frågan hur den ekonomiska behovsprövningen framdeles bör ordnas redan nu tages under övervägande.

Utskottet vill framhålla angelägenheten av att fria resor för vårdare av mindre barn begränsas till vad som oundgängligen kräves för att sommarvistelse på landet skall stå barnen öppen. Sålunda bör man söka anordna grupperesor i större omfattning än vad som skett föregående sommar. Enligt utskottets mening bör även åldersgränsen för barn, vilka under resa anses vara i behov av vårdare, kunna något sänkas. Förra sommaren erhöll vårdare fri resa om barnet under fjolåret fyllde 10 år eller var yngre. Instundande sommar torde rätten till fria resor för vårdare kunna begränsas till de fall då barnet i år fyller 8 år eller är yngre.»

Anslag till fria sommarresor för barn m. m. (Forts.)

Reservationer hade avgivits av, utom andra,

1) herrar *von Heland, Gustav Emil Andersson, Svensson* i Grönvik och *Pettersson* i Dahl, vilka ansett, att de två på varandra följande styckena i utskottets yttrande å s. 4 i det tryckta utlåtandet, vilka började med orden »Ehuru de» och slutade med orden »helt uteslutet», bort utbytas mot ett stycke av följande lydelse:

»Enligt utskottets mening är det angeläget, att frågan om koloniverksamhetens utbyggande upptages till omprövning så snart förhållandena det medgiva. Vad förenämnda begränsning av förmånen av fria resor till självordnad sommarvistelse angår, innebär densamma ett ensidigt gynnande av tätorternas befolkning. Enligt utskottets mening böra landsbygden och de mindre tätorterna i fråga om statliga åtgärder för främjande av barnens sommarvistelse vara likställda med de större orterna, helst som dessa senare i allmänhet ha jämförelsevis god skattekraft. Utskottet tillstyrker alltså det i motionen II: 39 i detta hänseende framställda förslaget. I samma motion förordade bidrag jämväl till skolresor kan utskottet däremot icke biträda.»;

2) av herrar *Carlström, von Heland, Gustav Emil Andersson, Svensson* i Grönvik, *Persson* i Falla, *Pettersson* i Dahl och *Eriksson* i Frägsta, vilka ansett, att det stycke i utskottets yttrande å s. 4 och 5, som började med orden »Rätten till» och slutade med orden »under övervägande» bort hava följande lydelse:

»Rätten till — — — de fria resorna. I likhet med Kungl. Maj:t förutsätter utskottet, att dessa bestämmelser skola under nästa sommar äga fortsatt giltighet. Emellertid vill utskottet i detta sammanhang erinra om att anknytningen av ifrågavarande förmån till innehav av rabattkort å livsmedel är av provisorisk natur och framhålla vikten av att frågan hur behovsprövningen framdeles bör ordnas redan nu tages under övervägande.»;

3) av herrar *Johan Nilsson* i Malmö, *Oscar Olsson, Bäcklund, Wiklund, Persson* i Tidaholm, *Andersson* i Malmö och *Mårtensson*, vilka ansett, att det stycke i utskottets yttrande å s. 5, som började med orden »Utskottet vill» och slutade med orden »är yngre», bort hava följande lydelse:

»Utskottet vill — — — föregående sommar. I detta sammanhang anser sig utskottet böra något beröra frågan om man bör söka begränsa möjligheterna till missbruk av förmånen av fria resor genom sänkning av åldersgränsen från 10 till 8 år för de barn, vilka under resa anses vara i behov av vårdare. En sådan sänkning av åldern skulle säkerligen medföra en stark ökning av antalet fall, då föräldrarna icke våga låta barnet resa. Resvanan är icke stor i de befolkningsskikt, där barnen komma i åtnjutande av fri resa. Med hänsyn jämväl till värdet för såväl moder som barn att ha möjlighet att följas åt på resorna till och från sommarvistelsen måste utskottet hysa betänkligheter mot en sådan åtgärd, helst som densamma icke står i god överensstämmelse med den föreslagna ökningen av maximisträcken till 60 mil. Utskottet ansluter sig alltså till Kungl. Maj:ts förslag om oförändrade bidragsgrunder i förevarande hänseende.»

Herr Wiklund: Herr talman! Det finns en fråga, som beröres på s. 5 i statsutskottets utlåtande och som jag inte kan underlåta att närmare gå in på, och det gäller frågan om fria resor för vårdare som åtfölja barn på resa till sommarvistelse. Socialministern föreslog i fjol, vilket också blev riksdagens beslut, att åldersgränsen för barn, som vid sådana resor skulle anses vara i behov av vårdare, skulle sättas till tio år. Samma förslag har socialministern framlagt i årets proposition, och man hade ju då väntat, att utskottet även i år skul-

Anslag till fria sommarresor för barn m. m. (Forts.)

le följa honom i detta avseende. Så är emellertid icke förhållandet. Statsutskottet säger, att instundande sommar torde rätten till fria resor för vårdare kunna begränsas till de fall, då barnet i år fyller åtta år eller är yngre.

Man kunde då ha väntat, att utskottet i denna punkt skulle ha presterat några bevis för att man kunde sänka åldersgränsen. Så har emellertid icke skett. Det enda ord, som enligt min mening innebär någon motivering för statsutskottets ståndpunkt här, är ordet *torde*, och det är enligt min mening en synnerligen svag ståndpunkt.

Frågan har ju emellertid även en annan sida. Det är nämligen så, att maxigränsen för de fria resorna föreslås höjd från 50 till 60 mil. Detta hade väl varit ett ytterligare skäl att bibehålla samma åldersgräns som i fjol, tio år. Jag är också i viss mån förundrad över att man inte här tänker på de föräldrar, särskilt då mödrarna, som skola skicka sina barn denna ganska långa väg. Ty det är ju inte alltid så, att resan går direkt, utan barnen måste kanske många gånger avbryta resan för att byta tåg vid olika stationer, och det kan ju inte gärna vara bra att låta dessa små barn sköta sig själva under en så pass lång resa med de svårigheter, denna kan medföra. De skola också under denna resa sköta om sin matsäck o. s. v. Allt detta gör, att jag icke kan biträda statsutskottets uppfattning i detta avseende.

Man måste, herr talman, enligt min mening ömma för dessa barn. När denna fråga behandlades på tredje avdelningen, hörde jag personer säga, att barn nu för tiden vid åtta års ålder äro så pass försigkomna, när det gäller resor, att man mycket väl skulle kunna gå med på denna sänkning av åldern. Jag tycker emellertid, att denna försigkommenhet inte gärna kan ha uppkommit från det ena året till det andra, och jag anser därför, att det finns samma skäl i år som i fjol att fasthålla vid den högre åldersgränsen.

Herr talman! Jag ber att på det varmaste få yrka bifall till den av mig m. fl. avgivna reservationen på s. 8.

Herr Nilsson, Bernhard: Herr talman! Med anledning av herr Wiklunds anförande vill jag påpeka några förhållanden, som framgå av denna punkt i femte huvudtiteln. Där framgår nämligen, att under år 1943 35 865 barn reste med användande av dessa förmåner och 20 015 vårdare; därav gjorde 13 600 vårdare en resa fram och tillbaka och 6 400 vårdare två resor tur och retur. De sistnämnda gjorde alltså först en resa bort med barnen och sedan en resa för att hämta dem, när de skulle hem igen. 20 000 vårdare använde alltså 26 400 resor fram och åter. Det är uppenbart, att det måste vara fråga om en urartning av möjligheterna för vårdarna att följa med barnen. Avsikten har ju varit, att det skulle anordnas gruppresor, i den mån detta var möjligt att göra, men det visar sig i propositionen, att endast 456 barn under året ha rest i grupper, och de ha varit fördelade på 24 grupper. Det är således i ytterst ringa omfattning, som gruppresor förekommit. I stället ha vårdare, antingen mödrar eller andra, följt barnen på resorna och i många fall rest två gånger fram och åter. När man ser detta, förstår man, att såvitt inte hela denna anordning skall komma i misskredit i den allmänna uppfattningen, måste det ske en ändring, så att de pengar, som staten lägger ned på dessa resor, verkligen komma barnen till godo och icke användas för andra ändamål, som ligga helt vid sidan av det som avses med anslaget.

När man sedan talar om att barn som fylla åtta år — det gäller ju barn som fylla åtta år det då resan sker, och barnen kunna alltså vara bortemot nio år gamla — icke skulle kunna resa själva och att gruppresor inte skulle kunna användas i större utsträckning än som sker, så behöver man bara se på hur det tillgår vid transporter av de finska barnen hit till Sverige och

Anslag till fria sommarresor för barn m. m. (Forts.)

tillbaka. De komma ju i stora grupper och avlämnas på den ena stationen efter den andra, och när de resa tillbaka, uppsamlas de på samma sätt. Det är många barn, som resa till och med från Finland, utan att det är någon vårdare med. De bara ha en lapp på bröstet med adress, vart de skola hän.

Nu för tiden äro barnen så pass försigkomna, att de säkerligen i mycket större utsträckning än som nu sker kunna resa utan vårdare, och den enda kvinnliga ledamot, vi ha i statsutskottet, har varit ense med statsutskottets majoritet om att denna ändring mycket väl kunde genomföras.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till statsutskottets förslag.

Herr Wiklund: Jag skall inte yttra många ord i anledning av det anförande, som tredje avdelningens vice ordförande nu hållit. Jag vill bara säga, att jag har en helt annan och motsatt uppfattning i denna fråga. Jag tyckte mig kunna utläsa ur vice ordförandens yttrande, att han i viss mån ville kritisera antalet resor för mödrar i detta sammanhang. Jag tycker, att man inte skall missunna dessa mödrar, som i regel äro arbetarhustrur, att företaga en sådan resa som denna. Varför skulle inte staten kunna kosta på sig denna generositet mot dem? Det har stor betydelse ute i bygderna, att även de få möjlighet att någon gång resa ett stycke från hemorten och slippa att ständigt gå hemma. Riksdagen har ju tagit sig an många andra kvinnor, som inte ha lika stort behov av att få röra på sig någon gång. Jag missunnar visst inte alla dessa statsanställda kvinnor, som äro skyddade genom semester o. s. v., deras för-måner, men det är fråga, om inte riksdagen är skyldig även dessa kvinnor på landet någonting. Så ser jag saken, och jag kan inte finna, att de höga siffror, som herr vice ordföranden i statsutskottets tredje avdelning åberopade, utgöra något bevis på att man är inne på fel väg i detta avseende. Snarare tycker jag, att man här slagit in på en riktig väg, och då man inte kan ordna saken på bättre sätt, tycker jag, att det använda sättet verkligen är att rekommendera.

Sedan vill jag säga, att jag tycker det är ganska oriktigt, när man här anför de finska barnen som exempel. Där gäller det ju barn, som evakueras från ett land i krig. Om ett sådant hot skulle hänga över våra barn, så finge vi naturligtvis också finna oss i helt andra framkomstmöjligheter än vi nu ha.

Herr talman! Jag ber att få vidhålla mitt yrkande om bifall till den på denna punkt avgivna reservationen.

Herr statsrådet Möller: Herr talman! Den strid som har uppstått här rör sig ju, såvitt jag förstår, om en i och för sig ganska ringa sak. Vi ha hittills haft den bestämmelsen, att barn under tio år skola kunna åtföljas av vårdarinnorna, det vill väl i regel säga av modern. Nu vill statsutskottet, att man skall sänka den åldern till åtta år. Jag måste för min del anmäla, att det är mig mycket svårt att förstå, vilken motivering man rimligen skall kunna anföras för denna förändring i behandlingen av dessa barn som skola ut på sommarresor. Man måste väl ändå säga sig, att även om statsutskottetsmajoritetens representanter skulle ha rätt i sak, finns det med all säkerhet tusentals mödrar, som icke våga släppa ut barn mellan åtta och tio år ensamma på eventuellt mycket långa resor. För min del kan jag mycket väl förstå, att mödrarna känna sig ängsliga, om deras barn utan tillsyn skola resa på detta sätt.

Det finns alltså en fara för att den av utskottet föreslagna ändringen leder till det resultatet, att visserligen barn som ha fyllt högst åtta år komma ut på sommarnöje, och barn som ha fyllt elva, tolv eller tretton år likaså, men att måhända ganska många barn i den grupp, som ligger där emellan, på grund av detta ståndpunktstagande få lov att stanna hemma. Det finns säkerligen

Anslag till fria sommarresor för barn m. m. (Forts.)

mödrar, som inte tveka att skicka i väg även rätt små barn på detta sätt, men det kommer antagligen att finnas ganska många som icke våga göra det.

Dessutom tycker jag, att om man nu ändrar reglerna, så sker det i en väldig hastig vändning, och jag har mycket svårt att föreställa mig, att man verkligen inom statsutskottet har kunnat tillräckligt studera, hur verkningarna av det ena eller andra alternativet kunna väntas bli. Jag fruktar i varje fall, att ett beslut i överensstämmelse med statsutskottets ståndpunkt kommer att leda till överraskningar, som man inte har tänkt sig, fast det egentligen skulle vara ganska lätt att gissa, hur det komme att se ut.

Jag måste även för min del säga, att jämförelsen med de finska barntransporterna inte kan accepteras. De finska barnen komma hit i väldiga grupper — 600 stycken — så stora att man på grund av vissa omständigheter tvekar om hurvida det kan fortgå med så stora grupper på en gång. Men barnen tas om hand på en svensk mottagningsstation, dit de resa i samlad flock. På denna mottagningsstation sker uppsorteringen av barnen till de enskilda hem, till vilka de skola komma. Men här är det ju i regel så att barnen, i den mån de icke skola vistas på kolonier utan i enskilda hem, icke fara i grupper, utan vart för sig, så att skillnaden mellan de finska barntransporterna och det ändamål som detta anslag avser är väl mycket, mycket stor. Jag tror inte man kan göra någon sådan jämförelse.

För min del skall jag inte förlänga debatten i kväll, men jag medger att jag skulle bli ganska ledsen, om kammaren följde statsutskottet, och vågar för min del rekommendera reservationen nr 5, som ju överensstämmer med Kungl. Maj:ts förslag.

Herr Linderot: Herr talman! Jag ber att få beklaga, att icke statsutskottet velat beakta den motion, som våra partirepresentanter i andra kammaren väckt och i vilken det hemställts, att fria sommarresor för barn skulle få företagas utan hänsyn till resans längd och oavsett från vilken ort i landet resan anträdes. Det föreligger enligt min mening inga bärande skäl för att avvisa detta rimliga yrkande, som nog inte, om det hade bifallits, skulle ha medfört någon särskilt tyngande belastning på hela denna apparat.

I övrigt vill jag bara i all korthet ansluta mig till de synpunkter, som nu senast socialministern har framfört, och jag måste också säga, att jag verkligen inte begriper statsutskottet i detta fall. Denna inskränkning från tio till åtta år har företagits alldeles utan saklig motivering.

Dessutom vill jag tillägga en synpunkt, som kanske inte har beaktats. Det är ju här inte egentligen fråga om en reell statsutgift. Det anslag som här är angivet går från socialdepartementet till kommunikationsdepartementet. Dessa resor företagas ofta vid tider, då inte någon egentlig extra belastning av trafikapparaten på järnvägarna förekommer. Tåget går t. ex. från Stockholm till Bollnäs med så och så många vagnar, och om några dussin mödrar med sina barn följa med dessa tåg, spelar det egentligen ekonomiskt ingen som helst roll för statsverket. Dessa utgifter äro alltså ofta fiktiva, och den besparing, statsutskottet genom denna försämring av Kungl. Maj:ts förslag har gjort, blir också fiktiv. Det är egentligen fråga om något slags lust att korrigera socialministern för ett av de verkligt stiligade initiativ som han tagit i en fråga där som sagt den verkliga belastningen av statsverket rent budgetärt inte är stor men vars betydelse för mödrar och barn är synnerligen stor. När det gäller en social reform av stor betydelse, sätter man sig helt enkelt av något slags trakasseringslusta och försämrar förslaget utan att ens kunna bevisa, att man förtjänar någonting på det!

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till reservationen nr 5, som herr Wiklund tidigare har yrkat bifall till.

Anslag till fria sommarresor för barn m. m. (Forts.)

Herr **Anderson, Gustaf Iwar:** Herr talman! I likhet mer herr Bernhard Nilsson tycker jag, att det har förekommit väl mycket tågresor för mödrar och andra vårdare eller vårdarinnor. Det är nämligen att märka, att det är inte endast mödrar, som få åtfölja barnen, utan även andra. Under fjolåret var det 2 400 icke-mödrar, som följde med dessa barntransporter.

Nu sade herr Wiklund, att det kan ju vara bra och skönt för dessa mödrar att få rekreation genom sådana resor. Ja, det kan man ju säga, men jag är inte alldeles övertygad om att det blir någon verklig rekreation. Jag har undret min rätt långa levnad rest åtskilligt på tåg. Jag har rest på tredje klass, och jag har mycket ofta lagt märke till hur svårt mödrar med barn ha det i dessa överfyllda kupéer i sommarhettan. Jag har också till min ledsnad märkt de kalla om inte ogillande blickar, som dessa mödrar få ifrån medpassagerarna för att de inte kunna hålla barnen i styr, och jag tror för min del, att om man kunde ordna det på det sättet, att barnen kunde få komma ut på landet ändå, så skulle mödrarna i många fall gärna stanna hemma eller möjligen resa till en annan ort.

Riksdagen uttalade i fjol, att möjligheten till anordnande av gruppresor borde tagas under noggrann omprövning. Detta har effektuerats på det sättet, att av nära 36 000 barn är det bara 456 stycken, som ha deltagit i gruppresor. Jag vill inte klandra herr socialministern för det, men jag måste för min del vädja till socialministern, att han till sommaren anbefaller vederbörande att bättre effektuera riksdagens önskemål. Varför kan man inte t. ex. i slutet av maj eller i början av juni meddela de familjer det gäller, att på angivna dagar i slutet av juni eller början av juli anordnas gruppresor exempelvis till stationerna på linjen Stockholm—Malmö eller Stockholm—Östersund? Då kunde föräldrarna till barnen i god tid tillskriva sina bekanta och anhöriga på landet, så att dessa kunde ta emot barnen. Jag ber att få erinra om de mycket omfattande skolresor och gruppresor, som anordnas på somrarna; det borde inte vara omöjligt att anordna dylika resor även i detta fall. Skulle inte vederbörande myndighet kunna göra det på annat sätt, så vore det nog tillräddligt att man vände sig till en resebyrå. Jag tror att det skulle gå mycket bra.

Beträffande sänkningen av åldern från tio till åtta år ber jag att få nämna, att anledningen till att jag anslutit mig till detta förslag är att jag vill tvinga fram gruppresor. Det är ingenting som hindrar, att en gruppresa anordnas t. ex. 50 mil och de barn som skola åka 60 mil — längre få de ju inte åka gratis — få fortsätta ensamma till bestämmelseorten, där anhöriga möta. Med litet god vilja går det mycket lätt att anordna.

Sedan ber jag att få säga, att de som i likhet med mig ha fått trava till skolan vid knappa sex års ålder och veta att det ännu i detta land finns många sexåringar, som få gå åtskilliga kilometer till skolan och kunna möta mycket större faror än det innebär att resa på ett tåg, som är fullsatt med vuxna människor, de anse inte att det skulle vara så förskräckligt märkvärdigt, om dessa barn skulle få klara sig själva, när de äro fyllda åtta år.

Herr talman! Jag ber att till alla delar få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr **Nilsson, Bernhard:** Herr talman! Jag begärde ordet när socialministern nämnde, att mammorna inte skulle våga släppa ut sina barn när de voro bara åtta år gamla. Det finns nog alldeles säkert många mammor, som inte våga släppa ut sina barn ens när de fyllt tio år, och det finns å andra sidan säkert också mammor, som förs släppa ut sina barn när de äro bara sex år. Var gräns därvidlag går, vet man säkerligen inte.

Det finns här en möjlighet att ordna gruppresor. Särskilt när man tänker

Anslag till fria sommarresor för barn m. m. (Forts.)

på att de samhällen, som äro berättigade att komma i åtnjutande av detta anslag, äro samhällen med 8 000 invånare och däröver, borde det finnas så många barn, som skola resa, att man i vida större utsträckning än som hittills skett skulle kunna anordna gruppresor för dem. Då man vet att antalet barn som reste under år 1943 var 35 800 måste man finna det vara anmärkningsvärt att det inte anordnades gruppresor i mer än 24 fall. Detta är alldeles orimligt. Vad statsutskottet velat få fram är att gruppresor i större utsträckning måtte anordnas. Då kan man också få betydligt större effekt av de medel, som riksdagen beviljar för detta ändamål.

Herr statsrådet **Möller**: Herr talman! Jag hade inte tänkt besvara kammaren mer, men jag kan ju få tillägga en sak. Frågan om gruppresor kan möjligtvis lösas mycket bättre än vad som skett tidigare. Men det medel, som statsutskottet här rekommenderar för ändamålet, förefaller mig dock vara, om det tillåtes mig att använda ett hårt ord, mycket klumpigt. Är det så att man vill att myndigheterna bättre skola organisera denna sida av saken till ett kommande år, så måste jag säga att straffet för att myndigheterna inte ha ordnat det tillfredsställande förut inte bör gå ut över skolbarnen mellan åtta och tio år. Den frågan får man väl ändå försöka få ordnad genom andra medel än det som här föreslås.

Herr **Andersson, Gustav Emil**: Herr talman! Vid detta utskottsutlåtande finnas som synes två reservationer, nr 3 och nr 4, till vilka även jag anslutit mig. Jag vill med anledning därav säga några ord.

I reservationen nr 3 ha vi reservanter yrkat, att de två på varandra följande stycken i utskottets yttrande på s. 4, vilka börja med orden »Ehuru de» och sluta med orden »helt uteslutet», skulle utbytas mot följande: »Enligt utskottets mening är det angeläget, att frågan om koloniverksamhetens utbyggande upptages till omprövning så snart förhållandena det medgiva. Vad förenämnda begränsning av förmånen av fria resor till självordnad sommarvistelse angår, innebär densamma ett ensidigt gynnande av tätorternas befolkning. Enligt utskottets mening böra landsbygden och de mindre tätorterna i fråga om statliga åtgärder för främjande av barnens sommarvistelse vara likställda med de större orterna, helst som dessa senare i allmänhet ha jämförelsevis god skattekraft. Utskottet tillstyrker alltså det i motionen II:39 i detta hänseende framställda förslaget. I samma motion förordade bidrag jämväl till skolresor kan utskottet däremot icke biträda.»

Som motivering för detta yrkande vill jag anföra först och främst, att det synes mig och säkerligen alla invånare på landsbygden och i de mindre tätorterna, som ha en befolkning under 8 000 invånare, såsom en orättvisa att deras barn skola vara utestängda från denna möjlighet till en stärkande sommarvistelse. Jag anser inte att det är själva resorna som i detta fall ha något värde, utan det värdefulla för dessa ofta klena barn är vistelsen på någon lämplig plats. Vad beträffar den egentliga landsbygden är det således koloniverksamheten, som behöver utbyggas, och detta i ett mycket hastigt tempo.

Det borde för statsmakterna vara lika angeläget att bereda en stärkande sommarvistelse för ett fattigt eller undernärt barn från ett lantarbetarhem eller småbrukarhem eller arbetarhem på landsbygden eller ett industriarbetarhem i ett litet industrisamhälle, som det är att bereda samma stärkande sommarvistelse åt ett barn från ett lika fattigt hem i en större stad. Det är den godtyckliga gränsen vid 8 000 invånare, som vi aldrig kunna acceptera som riktig och rättvis. Ty när hjälp skall ges åt ett barn, som verkligen behöver hjälp, skall inte samhällets storlek få vara avgörande. Det skall vara familjer-

Anslag till fria sommarresor för barn m. m. (Forts.)

nas förhållanden och barnens hälsotillstånd, som skall vara avgörande för att barnen skola få denna samhällliga hjälp.

Det finns barn från landsorten, ehuru de äro relativt få, som nu kunna komma ut på kolonier, vilka som regel ha kommit till stånd genom enskilt initiativ. Man har i dessa fall kunnat konstatera, hur värdefullt det varit för dessa klena barn att få vistas på en sådan koloni och där få den vård och den kost, som är lämplig för dem och som de ofta inte kunna få i sina hem.

Det är naturligtvis på det sättet — det kan uppenbarligen ingen bestrida — att barn från fattiga hem, där barnskaran dessutom ofta är stor, som bo i ett samhälle med mindre än 8 000 invånare äro i minst lika stort behov av en stårkande sommarvistelse som barn i ett samhälle med 8 100 invånare. Om man gör den invändningen, att vi inte kunna utsträcka hjälpen åt alla, så göra vi i vår tur den invändningen: varför skall en viss grupp vara privilegierad? Varför skall ett barn som växt upp i en storstad, vilken ofta har ett stort skatteunderlag och själv har möjligheter att i vida större utsträckning än ett mindre samhälle sörja för sina barns sommarvistelse, ha statens hjälp? Varför skall staten sålunda träda in för att hjälpa där det finns större möjligheter för den egna kommunen, d. v. s. staden, att själv hjälpa, men lämna utan hjälp barnen i kommuner med den svagare skattekraften och därmed minskade möjligheter att bringa hjälp?

Det är på grund av detta missförhållande som vi ha påyrkat den ändring i utskottets motivering, som återfinnes i reservationen nr 3. och jag ber, herr talman, att få yrka bifall till denna reservation.

Vad sedan beträffar reservationen nr 4 ha vi där yrkat att det stycke i utskottets yttrande på s. 4 och 5, som börjar med orden »Rätten till» och slutar med orden »under övervägande», skall få följande lydelse: »Rätten till fria resor är jämväl begränsad till barn, vilka tilldelats rabattkort för inköp av livsmedel. Detta innebär, att i allmänhet endast barn, vilkas försörjare ha ett till statlig inkomst- och förmögenhetsskatt beskattningsbart belopp ej överstigande, i familjer med ett barn 750 kronor och i familjer med två eller flera barn 1 000 kronor, komma i åtnjutande av de fria resorna. I likhet med Kungl. Maj:t förutsätter utskottet, att dessa bestämmelser skola under nästa sommar äga fortsatt giltighet. Emellertid vill utskottet i detta sammanhang erinra om att anknytningen av ifrågavarande förmån till innehav av rabattkort å livsmedel är av provisorisk natur och framhålla vikten av att frågan hur behovsprövningen framdeles bör ordnas redan nu tages under övervägande.»

Det är säkerligen många som i likhet med mig anse att grunderna för tilldelning av rabattkort på livsmedel inte äro i alla avseenden tillfredsställande. Det är en krisföreteelse, man har ännu inte lyckats komma fram till något bättre system, och det kanske inte heller är möjligt så länge krisen varar. Men vi hoppas att vi inom något eller några år skola ha kommit ur de värsta krisförhållandena, och då måste givetvis grunden för den ekonomiska prövningen, eller behovsprövningen, när det gäller rätten till dessa sommarresor bli en helt annan. Under sådana förhållanden anse vi att möjligheterna att komma fram till en annan grund för behovsprövningen böra tagas under övervägande så fort som möjligt, för att man skall kunna koppla ifrån denna krisföreteelse såsom villkor för rätten att få fria resor.

Jag ber med dessa korta ord, herr talman, att få yrka bifall även till denna reservation.

Herr Anderson, Gustaf Iwar: Herr talman! Tiden är så långt framskriden, att jag skall inskränka mig till att till den senaste ärade talaren i all korthet säga, att även jag är mycket intresserad av att denna verksamhet måtte kunna

Anslag till fria sommarresor för barn m. m. (Forts.)

få större omfattning. Jag tror också att man, om man anordnade resorna mera ändamålsenligt, inom samma kostnadsram skulle kunna få många, många fler barn ut på landet än som nu är möjligt.

Jag har, herr talman, ingen anledning att taga tillbaka mitt yrkande om bifall till utskottets förslag på alla punkter.

Herr Olsson, Oscar: Herr talman! Det är en sak som är värd att lägga märke till i detta sammanhang, nämligen att när denna förman har föreslagits utsträckt till flera fattiga barn, har utskottet hela vägen varit betänksamt.

Reservanter ha här varit uppe och talat för att denna statsbidragsverksamhet borde komma även landsbygdens barn till godo. Det har utskottet i och för sig ingenting emot, men utskottet vill inte nu företaga någon ändring i detta hänseende utan manar till försiktighet. I fråga om rätten till fria resor för barn från familjer, som inte tilldelats rabattkort för inköp av livsmedel, är det på samma sätt. Utskottet säger, att detta är något som man nog bör ha sin uppmärksamhet fäst vid, men förklarar samtidigt, att man inte får gå för hastigt fram. Man skall, menar utskottet, inte göra någon ändring så här i hastigt mod, utan saken bör först vidare utredas. När det gäller att fria resor skola medges utan hänsyn till resans längd, är utskottet för allt i världen välvilligt även där, man man vill inte heller där vara med om ett förhastat beslut, utan vill vänta, så att även denna sak blir vederbörligen utredd.

I ett enda fall har utskottet gjort en förändring, nämligen då man vill ta ifrån två årskullar barn den rättighet, som de förut haft i fråga om fria resor för vårdarinnor. Jag tycker, att det inte precis är så konsekvent av statsutskottet att gå den vägen. Jag har förut här i dag talat till förman för landsbygdens fattiga barn och opponerat mig emot att man av besparingsskäl skulle tillåta en hårdare framfart mot dem. För mig är den synpunkten tillräcklig, att vi här ha ett område, där Kungl. Maj:ts inte utan vidare velat beröva en del fattiga barn de förmåner, som de haft, och därför har jag inte kunnat följa statsutskottet, då det vill gå emot Kungl. Maj:ts förslag.

Jag vill inte bestrida, att det inte kan finnas skäl för anmärkningar mot anordningarna i samband med de fria resorna för vårdarinnorna, något som kanske kunde ordnas bättre och mera effektivt. Men, som herr statsrådet sade, man kan inte ta vilka klumpiga medel som helst i anspråk för att rätta till detta, utan denna sak får väl liksom de andra punkter, som utskottet har varit betänksamt mot, bli föremål för ytterligare utredning.

Jag ber därför, herr talman, att få yrka bifall till den av herr Johan Nilsson i Malmö m. fl. avgivna reservationen, betecknad som nr 5.

Herr Nilsson, Bernhard: Herr talman! Herr Oscar Olsson klandrade den försiktighet, som statsutskottet har ådagalagt vid utformandet av det nu föreliggande utlåtandet.

Frågan angående sommarresor för barn är ju relativt ny, och det är uppenbart, att man behöver vinna erfarenhet om hur detta skall utvecklas i fortsättningen. Det finns säkerligen en hel del att göra på detta område, men det är naturligtvis utomordentligt viktigt, att denna verksamhet redan från början kommer in i sunda och riktiga gånger.

Herr Andersson i Södergård talade nyss om barn från mindre samhällen och landsbygden. För dem har det ju ännu inte gjorts något i denna riktning, men utskottet förordar koloniverksamhet. Det kan inte vara någon särskild fördel för barn från landet att bara resa från det ena landskapet till det andra och fortfarande vara kvar på landet eller för barn ifrån södra Sverige att fara upp till Norrland eller till Stockholm. Ifall man skulle göra något för barn från de mindre samhällena, borde det bli i form av koloniverksamhet.

Anslag till fria sommarresor för barn m. m. (Forts.)

Jag har själv erfarenhet på detta område, därför att jag sysslar med ett genom en donation tillkommet sommarhem för barn. Där ta vi emot barn från olika delar av Jönköpings län. Det är klena barn, som komma från hem i olika förmögenhetsställning och som behöva få en fysisk uppryckning. De äro klena kanske på grund av särskilda förhållanden i hemmen, som jag här inte skall ingå på. Det har visat sig vara av en utomordentligt stor betydelse för dessa barn att få vistas i detta hem — vanligen har det varit i tre månader — och få en uppryckning som stärker dem för den återstående delen av året. I många fall komma barnen tillbaka det ena året efter det andra. Genom att de få denna stärkande vistelse förebyggas sjukdomar, såsom tuberkulos och dylikt. Utvecklingen har gått därhän, att denna koloniverksamhet numera kommer att drivas året runt. Därigenom kan man bättre utnyttja det kapital, som dessa hem representera. Koloniverksamheten är av utomordentligt stort värde inte bara ifrån statliga synpunkter utan även för landstingen och de städer, som inte deltaga i landsting. Den är nämligen ett medel att förebygga sjukdomar, som barnen annars kunna bli utsatta för.

Detta är en så stor fråga, att man inte nu kan gå in för en lösning i större omfattning, särskilt när statsfinanserna äro så hårt ansträngda, utan man måste gå fram efter de försiktiga linjer, som statsutskottet tänkt sig, och försöka att ifrån första början få in denna verksamhet på så sunda banor som det överhuvud taget är möjligt. Det är med tanke på detta som vi också förordat, att grupperor skola förekomma i större utsträckning. Jag är livligt övertygad om att om man försöker att gå till mötes de synpunkter, som statsutskottets majoritet här velat företräda, kunna barnen komma ut på landet lika bra som med de bestämmelser som hittills gällt.

Jag ber, herr talman, att få vidhålla mitt yrkande.

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, yttrade herr talmannen, att, utom beträffande motiveringen, vartill han ville återkomma efteråt, hade i avseende på det nu ifrågavarande utlåtandet endast yrkats, att vad utskottet hemställt skulle bifallas.

På gjord proposition bifölls utskottets hemställan.

Vidkommande motiveringen. fortsatte herr talmannen, hade särskilda yrkanden framställt *dels* i fråga om tredje och fjärde styckena av utskottets yttrande, d. v. s. de två första styckena å s. 4 i det tryckta utlåtandet, av vilka det förra började med orden »Ehuru de» och det senare slutade med orden »helt uteslutet», *dels* beträffande femte stycket av utskottets yttrande eller det stycke, som å s. 4 i det tryckta utlåtandet började med orden »Rätten till» och å s. 5 slutade med orden »under övervägande», *dels ock* angående nionde stycket av utskottets yttrande eller sista stycket å s. 5 i det tryckta utlåtandet, vilket stycke började med orden »Utskottet vill» och slutade med »är yngre».

I fråga om tredje och fjärde styckena av utskottets yttrande, anförde nu vidare herr talmannen, hade yrkats *dels* att nämnda stycken skulle godkännas, *dels* ock att kammaren skulle godkänna denna del av motiveringen med den lydelse, som förordats i den av herr von Heland m. fl. vid utlåtandet avgivna reservationen.

Därefter gjorde herr talmannen propositioner enligt berörda yrkanden och förklarade sig finna propositionen på godkännande av utskottets yttrande i angivna del vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Andersson, Gustar Emil*, begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en omröstningsproposition av följande lydelse:

Anslag till fria sommarresor för barn m. m. (Forts.)

Den, som beträffande motiveringen i statsutskottets utlåtande nr 69 godkänner de två första styckena å s. 4 i det tryckta utlåtandet, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, godkännes denna del av motiveringen med den lydelse, som förordats i den av herr von Heland m. fl. vid utlåtandet avgivna reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo upplästs, verkställdes omröstningen på det sätt, att efter särskilda uppmaningar av herr talmannen först de ledamöter, som ville rösta för ja-propositionen, och därefter de ledamöter, som ville rösta för nej-propositionen, reste sig från sina platser; och befanns därvid, att flertalet röstade för ja-propositionen.

Sedermera gjordes i enlighet med de yrkanden, som förekommit beträffande femte stycket av utskottets yttrande, propositioner, först på godkännande av detta stycke samt vidare därpå att stycket skulle godkännas med den lydelse, som förordats i den av herr Carlström m. fl. vid utlåtandet anförda reservationen; och förklarades den förra propositionen, vilken förnyades, vara med övervägande ja besvarad.

Slutligen gjorde herr talmannen jämlikt de yrkanden, som framkommit rörande nionde stycket av utskottets yttrande, propositioner, först på godkännande av angivna stycke samt vidare på styckets godkännande med den lydelse, som förordats i den av herr Johan Nilsson i Malmö m. fl. vid utlåtandet avgivna reservationen; och förklarade herr talmannen, sedan han upprepat propositionen på styckets godkännande enligt utskottets förslag, sig anse denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Wiklund* begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som beträffande motiveringen i statsutskottets utlåtande nr 69 godkänner sista stycket å s. 5 i det tryckta utlåtandet, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, godkännes nämnda stycke i motiveringen med den lydelse, som förordats i den av herr Johan Nilsson i Malmö m. fl. vid utlåtandet anförda reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo upplästs, verkställdes till en början omröstning på det sätt, att efter särskilda uppmaningar av herr talmannen först de ledamöter, som ville rösta för ja-propositionen, och därefter de ledamöter, som ville rösta för nej-propositionen, reste sig från sina platser.

Då herr talmannen fann tvekan kunna råda angående omröstningens resultat, verkställdes härefter votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 34;

Nej — 49.

Därjämte hade 6 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

Föredrogs ånyo och företogs punktvis till avgörande statsutskottets utlåtande nr 70, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar angående anslag för budgetåret 1944/45 å kapitalbudgeten, i vad propositionen avser socialdepartementets verksamhetsområde, jämte i ämnet väckta motioner.

Punkten 1.

Lades till handlingarna.

Punkten 2.

Utskottets hemställan bifölls.

Punkten 3.

Lades till handlingarna.

Punkten 4.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 5.

Lades till handlingarna.

Vid förnyad, punktvis skedd föredragning av statsutskottets utlåtande nr 71, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ytterligare utgifter å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1943/44, i vad propositionen avser finansdepartementets verksamhetsområde, bifölls vad utskottet i detta utlåtande hemställt.

Föredrogs ånyo bevillningsutskottets betänkanden:

nr 21, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 195, angående reglering av sockernäringsen i riket m. m., såvitt propositionen hänvisats till bevillningsutskottet;

nr 22, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående tillämpningen av dubbelbeskattningsavtalet av den 6 maj 1932 mellan Sverige och Danmark;

nr 23, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående fortsatt tullfrihet för viss sjukvårds-, beklädnads- och sjuktransportmateriel;

nr 24, i anledning av väckta motioner om avskaffande av allmän omsättningskatt för vissa animaliska födoämnen;

nr 25, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning angående ändring i förordningen den 30 april 1943 (nr 206) om utskyldsbetalning genom erkända skatteförmedlingskassor; samt

nr 26, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ändrade grunder för ersättning av statsmedel för taxeringsarbete i Stockholms stad m. m.

Vad utskottet i dessa betänkanden hemställt bifölls.

Vid förnyad föredragning av bankoutskottets utlåtande nr 31, i anledning av väckt motion om vissa arbetares vid riksbankens pappersbruk placering i pensionsgrupp, bifölls vad utskottet i detta utlåtande hemställt.

Ang. pensionsförmåner för vissa landsfiskaler m. m.

Föredrogs ånyo bankoutskottets utlåtande nr 32, i anledning av väckta motioner angående beräkningen av pensionerna åt vissa förutvarande landsfiskaler och deras efterlevande.

I två till bankoutskottets förberedande handläggning hänvisade likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren under nr 250 av herrar *Krügel* och *Bondeson* samt den andra inom andra kammaren under nr 302 av herr *Lindqvist* m. fl., hade hemställts, att riksdagen måtte antingen göra det uttalandet, att 1941 års riksdags beslut i fråga om pensionering av vissa landsfiskaler skulle så tolkas, att de av beslutet berörda landsfiskalerna och deras efterlevande finge åtnjuta pensionsförmåner såsom om gällande civila avlösningsreglemente och allmänna tjänstepensionsreglemente varit å sagda landsfiskaler tillämpliga, eller, om detta icke kunde bifallas, fatta beslut att nämnda förmåner ändock skulle beredas ifrågavarande befattningshavare och deras efterlevande.

Utskottet hade i det nu ifrågavarande utlåtandet på åberopade grunder hemställt, att förevarande motioner I: 250 och II: 302 ej måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Herr **Sandén**: Herr talman! Bankoutskottet, som behandlat dessa motioner, hade före avgörandet inhämtat statskontorets yttrande. Med stöd i detta och med hänsyn till riksdagens beslut år 1941 ansåg sig bankoutskottet icke kunna göra något annat än att yrka avslag på motionerna. Emellertid har det senare, efter bankoutskottets behandling av motionerna blivit klart, att landsfiskalerna haft grundad anledning att resonera på ungefär samma sätt som motionärerna. Från utskottets sida ha vi med anledning av detta sakförhållande hänvänt oss till regeringen och fått besked, att ärendet skall prövas och eventuellt föreläggas till behandling vid nästa års riksdag. Under dessa förhållanden hoppas jag, att motionärerna äro tillfredsställda med det beslut, som kan fattas med stöd av utskottets yrkande, och jag hemställer, herr talman, om bifall till detta.

Herr **Krügel**: Herr talman! Jag hade tänkt lämna en närmare redogörelse rörande motionärernas och de pensionstagares, det här gäller, syn på denna sak, men efter den förklaring, som nu genom herr Sandén lämnats å utskottets vägnar, vill jag icke upptaga kammarens tid härmed.

Jag förstår, att utskottet med hänsyn till statskontorets yttrande i ärendet kunnat komma till den uppfattning, som är angiven i utlåtandet, ehuru den måste anses felaktig. Emellertid väntar jag nu, att ärendet på Kungl. Maj:ts initiativ nästa år underställs riksdagen för förnyad prövning och att ett beslut i kammaren i dag i enlighet med utskottets förslag ej måtte få anses bindande, då ärendet åter kommer på kammarens bord.

Jag har, herr talman, intet yrkande.

Efter det överläggningen förklarats härmed slutad, bifölls vad utskottet i det nu föredragna utlåtandet hemställt.

Föredrogs ånyo första lagutskottets utlåtanden:

nr 16, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om vad i allmänhet skall med polismyndighet avses, m. m.; och

nr 18, i anledning av väckt motion angående utredning om sådan ändring i gällande lagstiftning, att förverkande av egendom m. m. måtte kunna ådömas

brottsling, som förklaras strafflös på grund av sådana omständigheter, som omförmälas i 5 kap. strafflagen.

Vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt bifölls.

Föredrogs ånyo första lagutskottets utlåtande nr 19, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående fortsatt giltighet av lagen den 13 december 1940 (nr 995) om straff för sabotage.

*Ang. fortsatt
giltighet av
lagen om
straff för
sabotage.*

Genom en den 28 januari 1944 dagtecknad, till behandling av lagutskottet hänvisad proposition, nr 49, vilken behandlats av första lagutskottet, hade Kungl. Maj:t föreslagit riksdagen att antaga följande vid propositionen fogade förslag till

L a g

angående fortsatt giltighet av lagen den 13 december 1940 (nr 995) om straff för sabotage.

Härigenom förordnas, att lagen den 13 december 1940 om straff för sabotage, vilken enligt lag den 16 april 1943 (nr 180) gäller till och med den 30 juni 1944, skall äga fortsatt giltighet till och med den 30 juni 1945.

Med förmälan, att utskottet icke funnit anledning till erinran mot Kungl. Maj:ts förslag, hade utskottet i det nu föreliggande utlåtandet hemställt, att förevarande proposition, nr 49, måtte av riksdagen bifallas.

Herr Branting: Herr talman, mina herrar! När denna extraordinära lag mot sabotage nu skall förlängas, kan jag för min del inte underlåta att framhålla, att just samma handlingar, som genom denna lag stämplas såsom kriminella, i ett annat politiskt läge än det nuvarande kunna för oss alla framstå såsom högsta uttryck för mod och fosterlandskärlek. Vi känna situationen i Danmark och Norge. Jag antar, att vi äro ganska eniga om att de män och kvinnor, som där föra frihetskampen genom utförande av s. k. sabotage mot företag, som arbeta för fienden, i själva verket äro att betrakta såsom soldater som kämpa för sitt lands befrielse. Skulle Sverige ockuperas av en fientlig makt, skulle vi säkerligen också vara stolta över de svenskar, som riskerade sitt liv genom att här föra en liknande kamp och utföra sådana handlingar som genom denna lag stämpas såsom kriminella.

Jag har, herr talman, bara velat framhålla detta.

Efter härmed slutad överläggning bifölls vad utskottet i förevarande utlåtande hemställt.

Vid förnyad föredragning av första kammarens första tillfälliga utskotts utlåtande nr 5, i anledning av väckt motion angående åtgärder för åstadkommande av kort sammanfattning av den kristna tros- och livsåskådningen, avsedd att läggas till grund för undervisningen i folkskolans högsta klasser, bifölls vad utskottet i detta utlåtande hemställt.

Vid ånyo skedd föredragning av första kammarens andra tillfälliga utskotts utlåtande nr 3, i anledning av väckt motion om utredning av alkoholistvårdsproblemen, bifölls vad utskottet i detta utlåtande hemställt;

och skulle jämlikt § 63 riksdagsordningen detta beslut genom utdrag av protokollet delgivas andra kammaren.

Anmäldes bevillningsutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 146, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 195, angående reglering av sockernäringsen i riket m. m., såvitt propositionen hänvisats till bevillningsutskottet;

nr 147, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående tillämpningen av dubbelbeskattningsavtalet av den 6 maj 1932 mellan Sverige och Danmark;

nr 148, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående fortsatt tullfrihet för viss sjukvårds-, beklädnads- och sjuktransportmateriel;

nr 149, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning angående ändring i förordningen den 30 april 1943 (nr 206) om utskyldsbetalning genom erkända skatteförmedlingskassor; samt

nr 150, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ändrade grunder för ersättning av statsmedel för taxeringsarbete i Stockholms stad m. m.

Skrivelseförslagen godkändes under förutsättning, beträffande förslaget nr 146, att utskottets hemställan i betänkande nr 21, vidkommande förslaget nr 147, att utskottets hemställan i betänkande nr 22, rörande förslaget nr 148, att utskottets hemställan i betänkande nr 23, angående förslaget nr 149, att utskottets hemställan i betänkande nr 25 samt, i avseende på förslaget nr 150, att utskottets hemställan i betänkande nr 26 bifölles även av andra kammaren.

Anmäldes statsutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 151, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställning om anslag för budgetåret 1944/45 till säkerhetsanstalter för sjöfarten;

nr 152, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar angående anslag för budgetåret 1944/45 å kapitalbudgeten, i vad propositionen avser handelsdepartementets verksamhetsområde;

nr 153, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående vissa byggnadsarbeten m. m. för försvaret, i vad propositionen avser uppförande av expeditionsbbyggnad för militära staber i Karlstad;

nr 154, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ytterligare utgifter å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1943/44, i vad propositionen avser försvarsdepartementets verksamhetsområde;

nr 155, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar angående anslag för budgetåret 1944/45 till fria sommarresor för barn m. m. jämte i ämnet väckta motioner; samt

nr 156, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ytterligare utgifter å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1943/44, i vad propositionen avser finansdepartementets verksamhetsområde.

Skrivelseförslagen godkändes under förutsättning beträffande vart och ett av dem, att andra kammaren i avseende å motsvarande utskottsutlåtande fattade samma beslut som första kammaren.

Upplästes följande till kammaren inkomna ansökning:

Till riksdagens första kammare.

Med anledning av att jag av regeringen utsetts till delegat vid den internationella arbetskonferensen i Philadelphia, vilken tager sin början den 20 april.

anhåller jag vördsamt om befrielse från riksdagsgörömbålen under april och maj månader 1944.

Stockholm den 29 mars 1944.

Bertil Ohlin.

Den begårda ledigheten beviljades.

Justerades ytterligare protokollsutdrag för denna dag, varefter kammarens sammanträde avslutades kl. 12.10 på natten.

In fidem
G. H. Berggren.
